

Eestikeelne väljaanne

Teave ja teatised

58. aastakäik

15. jaanuar 2015

Sisukord

I Resolutsioonid, soovitused ja arvamused

ARVAMUSED

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Komitee täiskogu 502. istungjärk 15.–16. oktoobril 2014

2015/C 012/01	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tarbijate haavatavus seoses ühtse turu äritavadega” (omaalgatuslik arvamus)	1
2015/C 012/02	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Naised teaduses” (omaalgatuslik arvamus) . . .	10
2015/C 012/03	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Peredele suunatud teenuste arendamine tööhõivemäära suurendamiseks ja soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks töökohal” (omaalgatuslik arvamus).	16
2015/C 012/04	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Äriteenuste mõju tööstusele” (omaalgatuslik arvamus).	23
2015/C 012/05	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa kodanikualgatuse „Vesi ja kanalisatsioon on inimõigus! Vesi on avalik hüve, mitte kaup” („Right2Water”) kohta” (COM(2014) 177 final) (omaalgatuslik arvamus)	33
2015/C 012/06	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna roll ELi ja Jaapani vabakaubanduslepingus” (omaalgatuslik arvamus).	39
2015/C 012/07	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ukraina kodanikuühiskonna olukord Ukraina Euroopa-püüdluste valguses” (omaalgatuslik arvamus).	48

III Ettevalmistavad aktid

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

Komitee täiskogu 502. istungjärk 15.–16. oktoobril 2014

2015/C 012/08	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „2013. aasta konkurentsipoliitika aruanne” COM(2014) 249 final	54
2015/C 012/09	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv Maa seire satelliitandmete ärilisel eesmärgil levitamise kohta” COM(2014) 344 final – 2014/0176 (COD)	60
2015/C 012/10	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele makropiirkondlike strateegiate juhtimise kohta” COM(2014) 284 final.	64
2015/C 012/11	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 604/2013 seoses sellega, kuidas määrata kindlaks sellise rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutav liikmesriik, mille esitab saatjata alaealine, kellel ei ole liikmesriigis seaduslikult viibivaid pereliikmeid, õdesid-vendi või sugulasi” COM(2014) 382 final – 2014/0202 (COD)	69
2015/C 012/12	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr XXX/XXX (ametlike kontrollide määrus) muutmise ning nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 kehtetuks tunnistamise kohta” COM(2014) 180 final – 2014/0100 (COD)	75
2015/C 012/13	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Komisjoni talituste töödokument „Tegevuskava ELi-üleste teabe-, planeerimis- ja piletimüügiteenuste osutamiseks mitmeliigiliste reisimisvõimaluste valdkonnas” SWD(2014) 194 final	81
2015/C 012/14	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Uus ajastu lennunduses – lennundusturu avamine kaugjuhitavate õhusõidukite süsteemide tsiviilkasutusse võtmiseks ohutul ja jätkusuutlikul viisil” COM(2014) 207 final.	87
2015/C 012/15	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Innovatsioon meremajanduses: merede ja ookeanide potentsiaali kasutamine töökohtade loomiseks ja majanduskasvu edendamiseks” COM(2014) 254 final/2.	93
2015/C 012/16	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega luuakse Euroopa haldusasutuste, ettevõtjate ja kodanike jaoks koostalitlusvõime alaste lahenduste programm (ISA ²). Koostalitlusvõime kui avaliku sektori ajakohastamise vahend” COM(2014) 367 final – 2014/0185 (COD)	99
2015/C 012/17	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Ülevaade tööhõive ja majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020” rakendamise edusammudest” COM(2014) 130 final	105
2015/C 012/18	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega hõlbustatakse piiriülest teabevahetust liiklusohutusega seotud liiklusnõuete rikkumise kohta” COM(2014) 476 final – 2014/0218 (COD).	115

2015/C 012/19	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta määrust (EL) nr 1343/2011 teatavate kalapüüki käsitlevate sätete kohta Vahemere üldise kalanduskomisjoni (GFCM) lepinguga hõlmatud piirkonnas” COM(2014) 457 <i>final</i> – 2014/0213 COD	116
2015/C 012/20	Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb väävlisisalduse vähendamist teatavates vedelkütustes (kodifitseeritud tekst)” COM (2014) 466 <i>final</i> – 2014/0216 COD	117

I

(Resolutsioonid, soovitused ja arvamused)

ARVAMUSED

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

KOMITEE TÄISKOGU 502. ISTUNGJÄRK 15.–16. OKTOOBRI 2014

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tarbijate haavatavus seoses ühtse turu äritavadega”

(omaalgatuslik arvamus)

(2015/C 012/01)

Raportöör: **Bernardo Hernández Bataller**

22. jaanuaril 2014 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Tarbijate haavatavus seoses ühtse turu äritavadega”

(omaalgatuslik arvamus).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav ühtse turu, tootmise ja tarbimise sektsioon võttis arvamuse vastu 23. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 92, vastu hääletas 37, erapooletuks jäi 5 liiget.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Keskklassi kui tarbimisühiskonna tõelise tõukejõu ja üldiselt kõigi tarbijate ostujõu järkjärgulise vähenemise tõttu ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate rahaliste raskuste tõttu püsijäämisel on praeguses ettevõtluskliimas valitsevate väikeste kasumimarginaalide raames hakatud turul muutma paljusid tavapäraseid äritavasid.

1.2 Kuritahtlike tavade põhjustatud moonutuste tagajärjel on turul tekkinud tarbijad, keda kammitseb nende ootamatu majanduslik olukord, mida iseloomustab otsustusvabaduse kaotus ning suutmatus oma õigusi selles valdkonnas maksmata panna. Selliste tarbijate tõrjutuse vältimiseks tuleb neid nimetatud tavade eest kaitsta.

1.3 Lisaks täheldatakse majanduskriisi ajal üldist ja pidevat suundumust potentsiaalsete tarbijate järkjärgulisele nõrgenemisele, mille tõttu võib ette aimata, et see tarbimislohe võib jätkuvalt laieneda. Seni ei ole riigiasutused pakkunud välja süstemaatilisi meetmeid, mis seda halvenevat olukorda väldiksid ja tarbijaid selle eest kaitseksid.

1.4 Nende tasakaalunihete kaotamine parandaks ka tootjate ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate positsiooni, sest selgus ja vaba konkurents vabastavad nad surve alt, mida nad tunnevad (vähenev nõudlus, ülimadalad hinnad jne) ja mis põhjustab siseturu puudulikku toimimist.

1.5 Lisaks teistele käesolevas arvamuses tehtud ettepanekutele tuleb võtta järgmisi ennetus- ja kaitsemeetmeid, samuti leevendavaid ja taastavaid meetmeid.

A. Euroopa Liidu institutsioonid peavad võtma meetmeid, mille eesmärk on:

- 1) tagada ühtset turgu reguleerivate õigusnormide, eelkõige tooteohutust ja turu järelevalvet käsitlevate normide, ebaausaid kaubandustavasid käsitleva direktiivi ning komisjoni ja tarbijakaitseametite koostööd käsitleva määruse parem rakendamine;
- 2) toetada, täiendada ja kontrollida liikmesriikide tarbijakaitsepoliitikat;
- 3) teostada järelevalvet uute takistuste üle, mis raskendavad siseturu toimimist, nagu tarbijatega lepingu sõlmimisel kasutatav majanduslik vägivald ja muud küsimused, võttes nende nõuetekohaseks kaotamiseks asjakohaseid meetmeid.

B. Liikmesriigid omakorda peaksid:

- 1) andma piisavat rahalist toetust tarbijaorganisatsioonidele, et nad saaksid täita oma kõikide tarbijate kaitsmise ülesannet. Tuleb uurida võimalust luua fond tarbijakaitsepoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks, eeskätt kõigile tarbijatele kasu toovate üldist huvi pakkuvate meetmete võtmiseks, kasutades selleks summasid, mis pärinevad tarbimisvaldkonna karistuste kohaldamisest. Fondi loomist tuleks kaaluda, toetudes nende liikmesriikide kogemusele, kus sellised fondid on juba olemas, ning seejärel tuleks fond luua ja tööle panna vastavalt iga liikmesriigi õigusele;
- 2) võtma oma sotsiaalkaitsesüsteemides meetmeid, millega hoida ära tarbijate ja kõikide selliste kodanike sotsiaalne tõrjutus, kes ületavad mitmemõõtmelise vaesusnäitaja 30 % künnise, eelkõige seoses oluliste põhiteenuste kättesaadavuse ja osutamisega. Selleks võiks iga liikmesriik vastavalt oma vajadustele aidata välja töötada ja rakendada nn kodanike päästmise kava, et aidata kaasa kodumajapidamiste majandusliku olukorra parandamisele ja tarbijate ostujõu tõstmisele.

1.6 Tarbijate huve tuleb põhjalikumalt arvesse võtta kõigis ELi poliitikavaldkondades. Samuti tuleks ELi asjaomastes programmides pühendada üks osa tarbijaorganisatsioonide panuse suurendamisele üldist huvi pakkuva tegevuse kujul, et soodustada ootamatu olukorra tõttu majanduslikult nõrgemate tarbijate kaasamist.

2. Sissejuhatus

2.1 Praeguse majandus- ja finantskriisi kestvus ja ulatus ning paljude ELi liikmesriikide valitsuste võetud meetmed on avaldanud kõrvalmõju kaupade ja teenuste pakkumisele ja nõudlusele ning vähendanud enamiku tarbijate ostujõudu. See on aga põhjustamas sotsiaalset killustatust.

2.2 Palgakärbete tõttu on inimesed pidanud muutma oma tarbimisharjumusi, et viia oma pere majapidamine kooskõlla vähenenud ostujõuga.

2.3 Sissetulekuallikate kadumine – kuigi mõnel puhul on võimalik toetuda perekondliku võrgustiku abile – ja üha suurem dekapitaliseerimine on suurendanud majanduslikult nõrgemate ja sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate tarbijate hulka, eeskätt seoses teatud põhitoodete, -varustuse ja -teenustega. Seda võib nimetada ajutiseks olukorrast tingitud nõrkuseks.

2.4 Lisaks on tarbijarühmade liikumine väiksema ostujõuga kihtidesse koos majandusliku tõrjutuse ja töötusega põhjustanud uusi piiranguid juurdepääsul traditsioonilistele kaupade ja teenuste turgudele, soodustades selliste alternatiivsete turustuskanalite tekkimist, mis mõnel juhul võivad tekitada turutõrkeid.

2.5 Statistika jaoks on oluline kasutada mitmemõõtmelist vaesusnäitajat ⁽¹⁾, et hinnata sotsiaalset tõrjutust ja suuta võtta vastu otsuseid selle ärahoidmiseks. Selle näitajaga analüüsitakse mitmeid põhiaspekte, nagu haridus, tervishoid ja kümme elatustaseme näitajat (elukvaliteet, sotsiaalne heaolu), ning vaeseks peetakse inimest, kellel puudub juurdepääs vähemalt 30 % kaalutud näitajate puhul. Seepärast on oluline, et liikmesriigid võtaksid meetmeid selle künnise ületamiseks.

2.6 Samuti takistab kriisi tõttu nõrgemas majandusolukorda sattunud tarbijate nõrk majanduspositsioon neil kasutada mõningaid kanaleid, mis on vajalikud juurdepääsuks virtuaalsetele turustamiskeskondadele. See piirab nende juurdepääsu kaupade ja teenuste turule parematel tingimustel. Digitaalne lõhe suurendab seega sotsiaalset lõhet, takistades tarbijate kaitsmist riskide eest, mis tekivad majanduskriisi tagajärjel ja digitaalturgude keerukuse tõttu.

2.7 Ootamatu majandusolukorra tõttu haavatavad tarbijad saavad ka tehingutes, mida nad teostavad neile üha omasemates turukeskkondades, vähe teavet ja neile pakutakse vähe majandushuvide kaitset.

2.8 Lõpetuseks kahjustab tarbijate tarbeks mõeldud avaliku sektori vahendite vähendamine, mis toimub valitsuste viimastel aastatel kasutatud kohandamispoliitika raames, tõsiselt tõhusust, eelkõige turujärelevalve ja kontrolli tõhusust. Nagu komitee on varem märkinud ⁽²⁾, on ka EL suunanud 2014.–2020. aasta mitmeaastasest tarbijakaitseprogrammi ⁽³⁾ vähem vahendeid.

3. Äritavad, mis võivad ootamatu majanduskriisi tõttu nõrgestada tarbijakaitset

3.1 Eri kuritahtlike äritavade erinev olemus ja mõju vähendab turul majanduskriisi tõttu ootamatult nõrgemaks muutunud tarbijate suutlikkust oma põhivajadusi piisavalt rahuldada.

3.2 Tarbijate ja kasutajate tervist ja turvalisust tagavate normide täitmisel ei tohi tarnijatele jätta ruumi läbirääkimisteks, vaid tarbijaid tuleb kaitsta mis tahes sellise ohu eest. Ettevaatuspõhimõttele toetudes (kooskõlas komisjoni 2. veebruari 2000. aasta teatisega) tuleb takistada selliste toodete, kaupade ja teenuste turustamist, mis seavad küsimuse alla tarbijate kehalise ja vaimse puutumatusse või kahjustavad nende õiguspäraseid majandushuve, ilma et see piiraks üldist ohutusnõuet, mis kehtib kõigile toodetele, mis on mõeldud tarbijatele või mida tarbijad võiksid kasutada, kaasa arvatud tooted, mida tarbijad kasutavad mõne teenuse osutamise kontekstis.

3.3 Lisaks sellele, et tarbijate majandusliku haavatavuse olukorras ei ole võimalik piisavalt rahuldada nende esmaseid toitumisvajadusi, võib tõsist mõju avaldada ka selliste toiduainete pakkumine, mille toiteväärus on väiksem ja hind vastavalt madalam.

3.4 Samamoodi juhtub ka siis, kui tegemist on selliste toodete säilitamis- ja müügitingimuste tõlgendamisega, millele selle riknevuse tõttu tuleb märkida toote tarbimiskuupäev.

3.5 Võib ilmned ka äritavasid, kus hinna äärmusliku vähendamise nimel pannakse müüki tooteid, mis ei vasta enam turustamisnõuetele. Sarnaselt võidakse toimida ka teenuste osutamisel. Seepärast tuleb võtta kõikvõimalikke meetmeid, et vältida selliste toodete turustamist, ning liikmesriigid peavad aktiivselt ja tähelepanelikult sekkuma. Nagu komitee on märkinud ⁽⁴⁾, tuleb tugevdada koostööd pädevate riigiasutuste ja komisjoni vahel, võttes vastu tooteohutuse muudetud eeskirjad, mis peaksid koheselt jõustuma.

⁽¹⁾ ÜRO ja Oxfordi Ülikooli 2010. aastal välja töötatud statistiline vahend vaesuse tüüpi ja sügavuse hindamiseks.

⁽²⁾ ELT C 181, 21.6.2012, lk 89.

⁽³⁾ ELT L 84, 20.3.2014, lk 42.

⁽⁴⁾ ELT C 271, 19.9.2013, lk 86.

3.6 Sellega seoses on vaja arvestada samuti soodustuste ja hinnaalanduste kontekstis selliste mõistete ja nimetuste tahtliku kasutamise, mis eksitavad tarbijaid toodete omaduste osas. Sama toimub eksitava reklaami vallas, nii seoses näiliselt eetilise eesmärgi poole püüdevate turunduskampaaniatega, mis meelitavad ostma emotsionaalse solidaarsuspeibutise abil, kui ka seoses eksitavate keskkonnaalaste väidetega, mille tõesust on raske kontrollida.

3.7 Samuti tuleks jälgida turustatavaid tooteid, mille üldnimetus on „jaemüüja ehk oma kaubamärk” ja mida ei kohandata kehtivate turustamisnõuete ega -tingimustega.

3.8 Ka toiduainetööstuses on väga murettekitav alternatiivsete turustuskanalite paljus, mis jäävad halduskontrolli alt välja, nagu esmatarbekaupade võltsimise abil toimuv nn toidupettus⁽⁵⁾, toiduainete ebaseaduslik müük, inimtarbimiseks kõlbmatuks tunnistatud toiduainete taasinglus jne. Sama kehtib ka selliste ravimite müümisel ilma retseptita, mis ei ole käsimüügiravimid⁽⁶⁾ ja mis on valmistatud igasuguste tagatisteta, kujutades endast võltsinguid, mis imiteerivad loa saanud originaalravimit ja kujutavad seetõttu suurt ohtu tervisele.

3.9 Lisaks on osa tooteid spetsiaalselt kavandatud nii, et nad aeguksid ruttu, mistõttu on vaja osta uusi tooteid. See on vastuolus säästvuse ja tarbijate tõhusate kulutuste kriteeriumidega, nagu komitee on juba ka märkinud⁽⁷⁾.

3.10 Üldiselt põhjustab majanduslikult haavatavatele tarbijatele ebakindlust toodete pakkumine ebatavaliste, sh digitaalsete turustuskanalite kaudu, mis paljudel juhtudel püüavad pakkumist just sellele elanikerühmale suunata, peibutades ostjaid madala hinna, lihtsa makseviisi, näiliste soodustuste (mõnel juhul nn dünaamiliste hindade abil⁽⁸⁾), mis peaksid olema sõnaselgelt keelatud) ja kupongidega, mis sageli kujutavad endast selget tõuget ostma, tuginedes kaubatehingus osalejate asümmeetrilisele positsioonile. Paljudel juhtudel ei ole hinnavõrdluse veebilehtedel selgelt näha veebilehte haldava ettevõtte nime ega/või seda, kas ettevõtted maksavad oma toodete või teenuste näitamise eest.

3.11 Tuleb siiski arvestada seda, et uute tehnoloogiate potentsiaali parim ärakasutamine pakub majanduslikult nõrgematele tarbijatele ka võimalusi, laiendades pakutavate toodete valikut ja suurendades ettevõtete konkurentsi, vähendades omakorda tarnekulusid, mis ei kuulu asjaomase toote juurde.

3.12 Üldiselt toob äritava, millega käib kaasas tarbijatele õigusega kuuluvate tagatiste vähenemine, millele pakutakse vastukaaluks toote või teenuse väiksemat hinda, endaga kaasa tarbijate õiguste ja majandushuvide nõrgema kaitse. Kõige selle tagajärjel suureneb nende haavatavus, mis soodustab negatiivse tagasiside väljakujunemist, mis võib ootamatu olukorra tõttu majanduslikult nõrgematele tarbijatele põhjustada uusi raskusi.

3.13 Erilise mõjuna majanduslikult haavatavate tarbijate tervisele tuleb märkida ka kütteostuvõimetuse kasvavat mõju neis Euroopa piirkondades, kus kliimaolud on selles osas määravad. Seepärast oleks hea tegeleda ka nn talverahu või muude olukordadega, mida asjaomased ettevõtjad võivad kaaluda tarnekatkestuste põhjustatud riskiolukordades makseraskuste korral, mis tulenevad eelkõige ootamatult tekkinud keerulisest majandusolukorrast.

3.14 Üldiselt tuleks siia juurde lisada ka kahjulikud tavad, mida võivad kasutada mõned ettevõtted ja mis põhjustavad paljudel juhtudel raskes majandusolukorras olevatele perekondadele pöördumatut kahju. Eelkõige on sellised tavad seotud teatud hoiuste ja säästudega tegelevate ettevõtete ja finantstoodetega, mille kohta ei anta tõest teavet ega vajalikke lepingulisi tagatisi (nagu tarbimislaenu, mille aastane intressimäär on väga kõrge). See on paljudele tarbijatele põhjustanud nn kriisi kriisi, st nende tulevikuootuste purunemise, mis on toonud kaasa nende perekonna ülemäärase võlgnevuse või isegi täieliku maksejõuetuse.

⁽⁵⁾ Seda teemat on uurinud ebaseaduslike kaupadega kauplemise vastu võitlev Interpoli osakond (operatsioon Opon).

⁽⁶⁾ Ravimid, mida võib müüa retseptita.

⁽⁷⁾ ELT C 67, 6.3.2014, lk 23.

⁽⁸⁾ Turundusvahend, mis kujutab endast vastavalt konkreetse ajahetke nõudlusele ja pakkumisele toimuva hinnakujunduse paindlikku süsteemi, mis jätab tarbijale mulje, nagu oleks tegemist soodustusega, kuigi tegelikult see nii ei ole.

3.15 Elmises punktis kirjeldatud tingimusi võib laiendada konkreetsematele küsimustele, nagu hüpoteeklaenude kriis, nn alakindlustus jne, mis põhjustavad koondunud ja jätkuvat haavatavust, mida sellisesse olukorda sattunud tarbijatel on raske lahendada. Sellega seoses tuleb eeskätt mainida liiga suurte vahendustasude nõudmist, mis on sageli seotud läbipaistvuse puudumisega panganduses. Seeläbi võidakse petta mitte ainult väikehoiustajaid, vaid ka erainvestoreid väärtpaberitehingutes, millesse neid meelitatakse kas finantsasutuste endi või teiste asutuste poolt, kes kuuluvad kõnealusesse sektorisse, kuid kellel ei ole asjaomast tegevusluba.

3.16 Piiriülese kaubavahetuse tasandil toob ebaausaid kaubandustavasid käsitleva direktiivi 2005/29/EÜ⁽⁹⁾ erisugune ülevõtmine kaasa ohu, et kahaneb selle ulatus, milleks on tagada ettevõtetele suurem õiguskindlus. Parem ülevõtmine aitaks parandada tarbijakaitset. Seega peab komisjon nüüd direktiivi tõhusa mõjulepääsu saavutamiseks tagama selle nõuetekohase rakendamise kõigis liikmesriikides. Sellele aitaks kaasa direktiivi tõlgendamist hõlbustavate suuniste kiire vastuvõtmine.

3.17 Ebaausate kaubandustavade juures on ülioluline, et komisjon kontrolliks aspekti, mis seondub vajalike meetmetega, mida liikmesriigid kehtestavad direktiivi sätete mittetäitmise puhuks. Karistus, mida tuleks kohaldada, ei tohi üldreeglina olla väiksem kasust, mida saadakse ebaausaks või eksitavaks peetava kaubandustava abil. Ka menetlused, sh kohtumenetlused, peavad olema direktiivi eesmärkide saavutamiseks asjakohased ja tõhusad.

3.18 Tulevikus tuleb suurema sidususe tagamiseks ELi õigusega vaadata üheaegselt ja kooskõlastatult läbi ebaausaid kaubandustavasid käsitlev direktiiv ning eksitava ja võrdleva reklaami direktiiv, nagu komitee on juba varem märkinud⁽¹⁰⁾.

3.19 Lõppkokkuvõttes tuleb takistada sellise kahepalgelise ühtse turu tekkimist, mis pöörab oma kurjema näo nende poole, kellel on kõige vähem vahendeid, kuid kelle vajadused on kõige suuremad. Äritavade elluviimine peab olema kohusetundlikum, kui see on suunatud majanduslikult kõige nõrgematele tarbijatele. Tuleb arvestada tarbijate vajadust olla toodete, teenuste ja põhitarnetega piisavalt ja pidevalt varustatud, et elada inimväärset elu, mida peavad kaitsma asjaomased riigiasutused.

4. Ettepanekud ELi meetmeteks, millega võidelda tarbijate ootamatu majandusliku haavatavusega

4.1 Komitee kutsub pädevaid asutusi üles võtma tõhusaid meetmeid, et tagada kindel juurdepääs põhitoodetele ja -teenustele ning selliste tarbijate ja kasutajate õiguste selge ja tõhus kaitse, kes ootamatutel majanduslikel põhjustel on kannatanud majandus- ja finantskriisi tagajärjel suuremat kahju. Selle eesmärk, nagu komitee on juba märkinud, on hoida ära nende sotsiaalne tõrjutus selliste meetmete abil nagu kodumajapidamiste ülemääraste võlgade reguleerimine⁽¹¹⁾, mille eesmärk on leevendada suurt finantsurvet, mille all teatud elanikerühmad kannatavad.

4.2 Teisest küljest peab ootamatu olukorra tõttu majanduslikult haavatavate tarbijate õiguste kaitsmine ning eelkõige neile põhitoodete ja -teenuste turule inimväärse juurdepääsu tagamine olema Euroopa avaliku sektori tarbijakaitsepoliitika peamine ülesanne, rakendades asjakohaseid õigusnorme.

4.3 Eri meetmed võib jagada nelja kategooriasse: ennetavad, kaitsvad, leevendavad ja taastavad meetmed.

4.4 Tegevuskava koostamisel tuleb hõlmata vähemalt neid nelja sekkumismetmete kategooriat käsitlevad meetmed.

⁽⁹⁾ ELT L 149, 11.6.2005, lk 22.

⁽¹⁰⁾ ELT C 271, 19.9.2013, lk 61.

⁽¹¹⁾ ELT C 311, 12.9.2014, lk 38.

4.5 Esiteks tuleks luua fond summade alusel, mis pärinevad tarbimisvaldkonna rikkumiste korral rahalise karistuse kohaldamisest. Fondi vahendid suunatakse vastavalt sellele, kuidas liikmesriik otsustab, tarbijakaitsemeetmetesse, eelkõige tarbijaorganisatsioonide, avaliku sektori haldusametuste ja teiste kõnealuse poliitika rakendamiseks meetmeid võtvate asutuste korraldatud üldist huvi pakkuvasse tegevusse, mis toob kasu kogu elanikkonnale ja mida teostatakse kollektiivhagi mehhanismi kaudu.

4.6 Selleks puhuks, kui pannakse toime raskeid rikkumisi, mis ohustavad või juba kahjustavad inimeste tervist ja ohutust, tuleb tugevdada pädevate ametiasutuste karistuste kohaldamise õigust, volitades neid isegi tuvastama ja konfiskeerima kasutatud vahendeid või kaupu ning lõpetama ettevõtte tegevuse, järgides täielikult õigusriigi tagatisi.

4.7 Ennetavad meetmed on need, mis avaldavad mõju sellistele välistele teguritele, mis aitavad kaasa majanduskriisi tõttu ootamatult majanduslikult haavatavaks muutunud tarbijate arvu kasvule ning olukordade ja tavade tekkimisele, mis võivad nimetatud tarbijatele diferentseeritud mõju avaldada.

4.8 Lisaks välistele teguritele tuleb võtta meetmeid tarbijate esindajate (nagu majandus- ja sotsiaalpartnerid) tugevdamiseks, innustades neid ühinema muu hulgas koostöö-, kollektiivsete ostude või ühistarbimise projektidega.

4.9 Samuti oleks üks põhiline ennetusmeede luua vaatluskeskus, mis järgiks sellistes kriitilistes valdkondades võetud strateegilisi poliitikameetmeid nagu üldhuviteenused, audiovisuaalteenused, kütused, pangandus, energiaoligopolid, eluase jne, milles võib kõige nõrgemate tarbijate haavatavus olla eriti suur.

4.10 Lõppkokkuvõttes on tegemist meetmetega, mis tarbijate ja kasutajate õiguste kaitse raames on seotud majandus-, finants- ja tööhõivevaldkonnaga, samuti muude valdkondadega, mis puudutavad kahjulikku mõju, mida võivad avaldada uued tehnoloogiad juurdepääsule kaupade ja teenuste turule. Seepärast tuleb siia hulka hõlmata ka reklaami- ja turundusmeetmed, mis võivad viia tarbija oma olukorrale vastukäivate otsuste langetamiseni või moonutada tarbijate ostukriteeriume.

4.11 Kaitsemeetmed on need, mis tugevdavad halvemal olukorras või alluvussuhtes olevate tarbijate ja kasutajate kaitsemehhanisme, eelkõige sellised, mis puudutavad tehnilise ja juriidilise kaitse kasutamist ning kahjude hüvitamist, võttes arvesse ootamatu olukorra tõttu majanduslikult nõrgemate tarbijate erilist olukorda.

4.12 Tuleb tugevdada koostööd riigiasutuste ja Euroopa Komisjoni vahel ning vaadata põhjalikult läbi tarbijakaitsealase koostöö määruse (EÜ) nr 2006/2004 reguleerimisala, kehtestades samaväärseid kontrollimehhanisme ning ühtlustades karistused, tõhususe ja toimimisviisid. Samuti peavad tarbijad saama kasutada ohutuid tooteid ja teenuseid, milleks on vaja tõhusat turujärelevat. Seepärast loodab komitee, et kiidetakse heaks tooteohutust käsitleva õigusakti läbivaatamine.

4.13 Leevendamismeetmed tähendavad meetmeid, mis on suunatud tarbijatele, kelle majandusolukord on juba muutunud majanduskriisi tõttu haavatavaks, ja mille eesmärk on aidata inimestel nende tagajärgedega toime tulla, et nad saaksid tulevikus rahuldada oma põhivajadused ja tagada endale inimväärse elukvaliteedi.

4.14 Nii leevendavate kui ka taastavate meetmete puhul, mida liikmesriigid võivad võtta, on mõne meetme puhul oluline arvestada perekondlike ja sotsiaalsete tugivõrgustike toetusega. Need võrgustikud omakorda peavad oma ülesande täitmiseks saama tuge ametiasutustelt. Ka struktuurifondid võiksid aidata nimetatud solidaarsusfonde luua, et hoida oma eesmärkide täitmise kaudu ära sotsiaalne tõrjutus.

4.15 Taastavate meetmete hulka loetakse kõik need, mis võimaldavad edendada alternatiivseid võimalusi, kuidas majandusliku nõrkuse olukorrast elujõuliselt välja tulla. Selleks tehakse ettepanek töötada välja ja viia ellu nn kodanike päästmise kava, mis aitab parandada kodumajapidamiste majanduslikku olukorda, taastades tarbijate ostujõu. Kõnealuse kavaga hüvitatakse inimestele majanduskriisi ajal kannatatud kahju ja kärped ning see oleks võrdsuse huvides vastandiks pankade päästepakettidele, millest said kasu finantsasutused. See oleks rohkem kooskõlas ÜRO 1999. aasta tarbijakaitse suuniste punktis 5 sätestatuga. Selles märgitakse, et säästva tarbimise edendamise poliitikas tuleb võtta eesmärgiks vaesuse kaotamine, kõigi ühiskonnaliikmete põhivajaduste rahuldamine ja ebavõrdsuse vähendamine nii riigi tasandil kui ka riikidevahelistes suhetes.

4.16 Samuti antakse Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 34 lõikes 3 Euroopa Liidule ja liikmesriikidele sotsiaalse tõrjutuse ja vaesuse vastu võitlemisel volitused kehtestada kord, mis tagab inimväärse elu kõigile neile, kellel puuduvad piisavad elatusvahendid.

4.17 Lõpetuseks peetakse vajalikuks teha uuringuid tarbijate majanduslikku nõrkust määravate ja süvendavate tegurite kohta.

4.18 Siseturu toimimist takistada võivate tegurite seas on ka lepingu sõlmimisel tarbija vastu kasutatav majanduslik vägivald, mis tuleneb tarbija ebavõrdsest alluvussuhtest. See positsioon võib mõjutada tarbija tahet ning põhjustada tema tahte moondumist lepingu sõlmimisele nõusoleku andmisel. Sellistel tingimustel sunnitakse tarbijatele peale lepinguid, mida nad ei oleks tahtnud sõlmida ega vastu võtta, või ebaproportsionaalset koormust sisaldavaid sätteid, mida nad ei oleks vabatahtlikult oma otsuseid tehes aktsepteerinud.

4.19 Komitee peaks arutama seda tarbijate lepingulist nõusolekut puudutavat probleemi ja konkurentsimoõnustusi, mida põhjustab siseturu puudulik toimimine. Teised ELi institutsioonid peaksid pöörama sellele piisavat tähelepanu, võttes vastu vajalikke meetmeid takistamiseks tarbijatega lepingu sõlmimisel majandusliku vägivalda kasutamist tarbijate halvemat olukorda ära kasutades.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

LISA

arvamuse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

Arutelu käigus lükati tagasi järgmised muudatusettepanekud, mis kogusid hääletamisel siiski vähemalt veerandi häälest (kodukorra artikli 54 lõige 3).

a) Punkt 1.3

Muuta järgmiselt:

„Lisaks täheldatakse majanduskriisi ajal üldist ja pidevat suundumust potentsiaalsete tarbijate majandusliku olukorra järkjärgulisele nõrgenemisele, mille tõttu võib ette aimata, et see tarbimislõhe võib jätkuvalt laieneda. Seni ei ole riigiasutused pakkunud välja süstemaatilisi meetmeid, mis seda halvenevat olukorda väldiksid ja tarbijaid selle eest kaitseksid.”

Motivatsioon

On vaja täpsustada, mis nõrgeneb.

Hääletuse tulemus:

Poolt: 49

Vastu: 86

Erapooleteid: 3

b) Punkt 3.5

Täiendada järgmiselt:

„Võib ilmnedada ka kuritahtlikke äritavasid, kus hinna äärmusliku vähendamise nimel pannakse müüki tooteid, mis ei vasta enam turustamisnõuetele. Sarnaselt võidakse toimida ka teenuste osutamisel. Seepärast tuleb võtta kõikvõimalikke meetmeid, et vältida selliste toodete ebaseadusliku turustamist, ning liikmesriigid peavad aktiivselt ja tähelepanelikult sekkuma. Nagu komitee on märkinud⁽¹⁾, tuleb tegevdada koostööd pädevate riigiasutuste ja komisjoni vahel, võttes vastu tooteohutuse muudetud eeskirjad, mis peaksid koheselt jõustuma.”

Motivatsioon

Turustamisnõuetele mittevastavaid kaupu ei tohi müüa ega selliseid teenuseid osutada – seepärast on selliste kaupade müük ja teenuste osutamine ebaseaduslik.

Hääletuse tulemus:

Poolt: 42

Vastu: 77

Erapooleteid: 14

Sektsiooni arvamuse järgmisi punkte muudeti vastavalt täiskogus vastuvõetud muudatusettepanekutele, aga nende poolt anti siiski enam kui veerand häälest (kodukorra artikli 54 lõige 4).

⁽¹⁾ Arvamus toodete turujärelevalve kohta, ELT C 271, 19.9.2013, lk 86.

c) Punkt 4.9

„Lõppkokkuvõttes on tegemist meetmetega, mis tarbijate ja kasutajate õiguste kaitse raames on seotud majandus-, finants- ja tööhõivevaldkonnaga, samuti muude valdkondadega, mis puudutavad kahjulikku mõju, mida võivad avaldada uued tehnoloogiad juurdepääsule kaupade ja teenuste turule. Seepärast tuleb siia hulka hõlmata ka reklaami- ja turundusmeetmed, mis võivad viia tarbija oma olukorrale vastukäivate otsuste langetamiseni või moonutada tarbijate ostukriteeriume.”

Hääletuse tulemus:

Poolt: 60

Vastu: 58

Erapooletuid: 9

d) Punkt 4.14 (uus punkt 4.15)

„Taastavate meetmete hulka loetakse kõik need, mis võimaldavad edendada alternatiivseid võimalusi, kuidas majandusliku nõrkuse olukorrast elujõuliselt välja tulla. See oleks rohkem kooskõlas ÜRO 1999. aasta tarbijakaitse suuniste punktis 5 sätestatuga. Selles märgitakse, et säästva tarbimise edendamise poliitikas tuleb võtta eesmärgiks vaesuse kaotamine, kõigi ühiskonnaliikmete põhivajaduste rahuldamine ja ebavõrdsuse vähendamine nii riigi tasandil kui ka riikidevahelistes suhetes.”

Hääletuse tulemus:

Poolt: 66

Vastu: 63

Erapooletuid: 11

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Naised teaduses”**(omaalgatuslik arvamus)**

(2015/C 012/02)

Raportöör: **Indrė Vareikytė**

22. jaanuaril 2014 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Naised teaduses”

(omaalgatuslik arvamus).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon võttis arvamuse vastu 30. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 169, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 4 liiget.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Euroopa Liidu tulevik sõltub teadusest ja innovatsioonist ning Euroopa vajab maailmas konkurentsivõime säilitamiseks 2020. aastaks ühe miljoni võrra rohkem teadlasi. Kui saavutatakse eesmärk investeerida 2020. aastaks 3 % ELi SKPst teadus- ja arendustegevusse, on teadusuuringute abil võimalik luua 2025. aastaks 3,7 miljonit töökohta ja suurendada ELi aastast SKPd 795 miljardi euro võrra ⁽¹⁾.

1.2 ELi kohustus on kõigis oma poliitikavaldkondades, sh teaduses ja innovatsioonis, edendada soolist võrdõiguslikkust ning naiste ja meeste võrdsed võimalusi. Euroopa tasandil kogutud andmetest selgub, et Euroopa teadusuuringute sektoris valitseb meeste ja naiste vahel silmatorkav ebavõrdsus ⁽²⁾.

1.3 Sooline tasakaal on hästi toimiva teadussüsteemi jaoks otsustava tähtsusega. Oma teaduspoliitiliste eesmärkide saavutamiseks peavad liikmesriigid ja EL tervikuna kasutama kogu oma inimkapitali.

Euroopa Komisjonile

1.4 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kutsub Euroopa Komisjoni üles esitama liikmesriikidele soovitusi, mis sisaldaks ühiseid suuniseid ülikoolides ja teadusasutustes soolist võrdõiguslikkust edendava institutsioonilise muutuse tegemiseks, nagu kuulutati 2012. aastal Euroopa teadusruumi käsitlevas teatises.

1.5 Soovitusel tuleks julgustada liikmesriike kõrvaldama õiguslikud ja muud tõkked, mis takistavad naisteadlaste värbamist, töökohal püsimist ja edutamist, tegelema soolise ebavõrdsuse probleemiga otsustusprotsessis ja tugevdama soolist mõõdet teadusprogrammides.

1.6 Komitee kutsub komisjoni samuti üles jätkuvalt arendama ja rakendama teadlikkuse tõstmise programme, mille eesmärk on meelitada rohkem tüdrukuid STEM-valdkondadesse (loodusteadused, tehnoloogia, inseneriteadused ja matemaatika) ja naisi teadusuuringutesse.

1.7 Tuleb tagada aktiivsem koostöö komisjoni asjaomaste direktoraatide vahel (hariduse ja kultuuri peadirektoraat ning teadusuuringute ja innovatsiooni peadirektoraat).

⁽¹⁾ P. Zagamé, L. Soete, „The cost of a non-innovative Europe”, 2010.

⁽²⁾ Käesoleva dokumendi teises peatükis antakse ülevaade praegusest olukorrast.

1.8 Komitee soovib lisaks koguda ja jagada Eurostati raames teadust ja innovatsiooni puudutavaid soo alusel eristatud andmeid.

Liikmesriikidele

1.9 Liikmesriigid peaksid võtma eesmärgiks parandada oma õigus- ja poliitikaraamistikku soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks teaduses, lähtudes Euroopa teadusruumi käsitlevas teatises ja programmis „Horisont 2020” antud soovitudest.

1.10 Komitee kutsub liikmesriike üles tagama, et nende kulutused teadus- ja arendustegevusele moodustaksid 3 % SKPst, nagu seati eesmärgiks strateegias „Euroopa 2020”.

1.11 Vastavalt Euroopa teadusruumi käsitlevale teatisele peaksid liikmesriigid tegema Euroopa struktuurifondid ja muud rahastamiskeemid kättesaadavaks ka institutsioonilisi muutusi algatavatele projektidele.

1.12 Teadusasutuste ja -organisatsioonide hindamine, akrediteerimine ja rahastamine peaksid olema seotud nende tulemustega soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas.

1.13 Liikmesriigid peaksid koos riiklike teadusasutuste ja sotsiaalpartneritega uurima võimalusi töö- ja eraelu tasakaalu tagamiseks, töötades välja ja rakendades persoonalikke meetmeid nii mees- kui ka naissoost teadlastele.

1.14 Liikmesriigid peaksid toetama ja tugevdama dialoogi teadusasutuste, ettevõtete ja asjaomaste sotsiaalpartnerite vahel.

Teadusvaldkonna sidusrühmadele

1.15 Komitee kutsub teadusasutusi ja ülikoole tagama soolist tasakaalu oma otsuseid langetavates, valikuid tegevates ja teistes asjaomastes institututes.

1.16 Soolise võrdõiguslikkuse alal tehtud jõupingutused tuleb hõlmata teadusasutuste, ülikoolide ja nende institutute planeerimisprotsessi.

1.17 Komitee soovib rohkem dialoogi teadusväljaannete kirjastajate ja toimetajatega, et kõrvaldada sooline erapoolikus teadusväljaannetest, juhtkirjadest, arvustustest ja ülevaateartiklitest ning suurendada naisteadlaste panust neisse.

2. Ülevaade praegusest olukorrast ⁽³⁾

2.1 2005. aastal seadis Euroopa Ülemkogu eesmärgi, et naised peaksid täitma avaliku sektori rahastatud teadusuuringutes 25 % juhtivatest ametikohtadest. Sellest hoolimata püsib otsuseid langetavatel ametikohtadel sooline ebavõrdsus: 2010. aastal juhtisid naised vaid 15,5 % kõrgharidusasutustest ning vaid 10 % ülikoolide rektoritest olid naised.

2.2 Majandusharudes ja teadusvaldkondades püsib horisontaalne segregatsioon. Naisteadlaste osakaal on suurem kõrgharidus- ja valitsussektoris kui ettevõtlussektoris. Kogu ELis on naiste osakaal professorite (kõrgeim akadeemiline aste) seas kõige suurem humanitaar- ja sotsiaalteadustes (vastavalt 28,4 % ja 19,4 %) ning kõige madalam inseneriteadustes ja tehnoloogias (7,9 %).

2.3 Naiste akadeemilisele karjäärile on jätkuvalt iseloomulik ka märkimisväärne vertikaalne segregatsioon. 2010. aastal oli naissoost üliõpilaste (55 %) ja kõrgkoolilõpetajate (59 %) osakaal meeste omast suurem, kuid doktorantide ja doktoritõppe lõpetanute hulgas oli mehi naistest rohkem (naissoost doktorantide osakaal oli 49 % ja doktoritõppe lõpetanute seas 46 %). Lisaks moodustasid naised akadeemilise karjääri madalamal astmel 44 % ja keskmisel astmel 37 % töötajatest ning korralistest professoritest oli naisi 20 %. Naiste alaesindatus on veelgi silmatorkavam loodus- ja inseneriteadustes, kus nad moodustasid vaid 33 % madalama astme akadeemilisest personalist, 23 % keskmise astme akadeemilisest personalist ja ainult 11 % korralistest professoritest ⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Teises peatükis esitatud statistiliste andmete allikas: „She Figures 2012: Gender in Research and Innovation”, Euroopa Komisjon, 2013.

⁽⁴⁾ Inglise keeles kasutatakse kõrgema, keskmise ja madalama akadeemilise astme väljendamiseks vastavalt A-, B- ja C-kategooriat.

2.4 Realse tasakaalu saavutamine töö- ja eraelu vahel on jätkuvalt põhitegur soolise võrdõiguslikkuse saavutamisel. Naisteadlaste karjääri ei takista mitte ainult nn klaaslagi, vaid ka nn emaduse sein, sest neile langeb endiselt suurem osa hooldamiskohustustest ja majapidamistöedest.

2.5 Muud olulised takistused ja piirangud naiste värbamisel, töökohal püsimisel ja edutamisel Euroopa teadussüsteemis on järgmised: demokraatia ja läbipaistvuse puudumine värbamis- ja edutamisprotsessis, sooline erapoolikus töötulemuste hindamisel, otsustusorganite tegevuse läbipaistmatus ning püsivad stereotüübid tüdrukute/naiste ja teaduse kohta. Euroopa teadusasutusi on vaja veel põhjalikult moderniseerida, et tagada naiste ja meeste võrdsete võimaluste jaoks vajalikud struktuurilised tingimused.

3. Soolise võrdõiguslikkuse eelised teaduses ja innovatsioonis

3.1 Teadus ja innovatsioon on Euroopa majanduskasvu peamine tõukejõud ning Euroopa vajab maailmas konkurentsivõime säilitamiseks ühe miljoni võrra rohkem teadlast. Teadus ja innovatsioon ei ole mitte ainult eeldused selleks, et Euroopa muutuks teadmusühiskonnaks, vaid need võivad luua 2025. aastaks ka 3,7 miljonit töökohta ja suurendada ELi aastast SKPd 795 miljardi euro võrra, kui saavutatakse eesmärk investeerida 2020. aastaks 3 % ELi SKPst teadus- ja arendustegevusse ⁽⁵⁾.

3.2 Sooline võrdõiguslikkus on hästi toimiva teadussüsteemi jaoks otsustava tähtsusega. Oma teaduspoliitiliste eesmärkide saavutamiseks peavad liikmesriigid ja EL tervikuna kasutama kogu oma inimkapitali nii selle pakutavate annete kui ka ressursside mõttes. Naiste oskustest, teadmistest ja kvalifikatsioonist tulenevate kõigi võimaluste ärakasutamine annab hoogu majanduskasvule, töökohtade loomisele ja Euroopa konkurentsivõimele, mis on elujõulise majanduse peamised tõukejõud.

3.3 Selleks, et kvaliteetne teadustegevus oleks ühiskonnale oluline, on vaja kaaluda tervet rida eri lahendusi. Kõige paremini saab seda tagada siis, kui teadusringkonnad on mitmekesised ning suudavad teha valdkonnasisest ja -ülest koostööd. Teadus ja haridus on poliitika kujundamise ja avaliku halduse lahutamatud osad ning annavad panuse kriitilisemasse, mitmekülgsemasse ja avatumasse avalikku mõttevahetusse ⁽⁶⁾.

3.4 Naistöötajate arvu suurendamine teadussektoris aitab edendada teadmiste ressursse, parandada teadmiste loomise kvaliteeti ning muuta sektori tugevamaks ja konkurentsivõimelisemaks. Uuringutest selgub, et heterogeensed uurimisrühmad on tugevamad ja innovaatilisemad kui homogeenised rühmad ⁽⁷⁾ ning uute ideede loomiseks on oluline meeskondade teadmiste ja sotsiaalse kapitali mitmekesisus ⁽⁸⁾. Lisaks kasutatakse teaduse, meditsiini, inseneriteaduste ja keskkonna soopõhistes uuendustes soolist analüüsi uute ideede, teenuste ja tehnoloogiate edendamise allikana ⁽⁹⁾.

3.5 Liikmesriikide sooliste indeksite võrdlemine näitab, et soolise võrdõiguslikkuse indeksis paremaid tulemusi saanud riigid investeerivad suurema osa oma SKPst teadus- ja arendustegevusse ning saavutavad paremaid tulemusi innovatsiooni valdkonnas.

3.6 Soolise analüüsi hõlmamine teadusesse ja arendustegevusse tagab selle, et teadusuuringute ja tänapäevaste uuenduste juures võetakse piisavalt arvesse nii naiste kui ka meeste vajadusi, käitumist ja hoiakuid. Uuringutest selgub, et soolise analüüsi hõlmamine sellesse valdkonda suurendab teaduse ja innovatsiooni asjakohasust ja kvaliteeti. See pakub samuti lisaväärtust ühiskonnale ja ettevõtlikele, kohandades teadust laia ja mitmekesise kasutajaskonna vajadustele ning luues kaasavamaid innovatsiooniprotsesse, nagu näitas soopõhiste uuenduste projekt ⁽¹⁰⁾.

4. Euroopa tasandi poliitikameetmed

4.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee kutsus Euroopa Komisjoni üles esitama liikmesriikidele soovitusi, mis sisaldaks ühiseid suuniseid ülikoolides ja teadusasutustes soolist võrdõiguslikkust edendava institutsioonilise muutuse tegemiseks, nagu kuulutati 2012. aastal Euroopa teadusruumi käsitlevas teatises. Soovitusel tuleks julgustada liikmesriike kõrvaldama õiguslikud ja muud tõkked, mis takistavad naisteadlaste värbamist, töökohal püsimist ja edutamist, tegelema soolise ebavõrdsuse probleemiga otsustusprotsessis ja tugevdama soolist mõõdet teadusprogrammides. See peaks sisaldama ka ulatuslikku loetelu Euroopa teadusruumi kuuluvate riikide kõige tõhusamatest näidetest.

⁽⁵⁾ P. Zagamé, L. Soete, „The cost of a non-innovative Europe”, 2010.

⁽⁶⁾ „Women in science”, Norra, 2010.

⁽⁷⁾ Campbell L.G., Mehtani S., Dozier M.E., Rinehart J., „Gender-Heterogeneous Working Groups Produce Higher Quality Science”, 2013.

⁽⁸⁾ <http://www.genderinscience.org.uk/index.php/consensus-seminars/recommendations-report>

⁽⁹⁾ Eksperdirühma „Innovation through Gender” aruanne, Euroopa Komisjon, 2013.

⁽¹⁰⁾ Eksperdirühma „Innovation through Gender” aruanne, Euroopa Komisjon, 2013.

4.2 Komitee kutsub komisjoni samuti üles jätkuvalt arendama ja rakendama teadlikkuse tõstmise programme, mille eesmärk on meelitada rohkem tüdrukuid STEM-valdkondadesse (loodusteadused, tehnoloogia, inseneriteadused ja matemaatika) ja naisi teadusuuringutesse, ning samuti karjäärinõustamise ja -abi eriprogramme. Sellega seoses tuleb tagada aktiivsem koostöö komisjoni asjaomaste direktoraatide vahel (hariduse ja kultuuri peadirektoraat ning teadusuuringute ja innovatsiooni peadirektoraat). Selline koostöö võimaldab teha ühiseid jõupingutusi, et tagada paremad tulemused soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas ning teaduses ja hariduses tervikuna.

4.3 Komisjon peaks tagama soolise tasakaalu ELi üliõpilaste ja teadlaste liikuvuskavades.

4.4 Komitee soovib lisaks koguda ja jagada Eurostati raames teadust ja innovatsiooni puudutavaid soo alusel eristatud andmeid, et tagada usaldusväärsemad ja paremini võrreldavad näitajad ning sujuvamad andmete kogumise ja jälgimise protsessid, mis aitaks arendada välja 2015. aasta järgse strateegia naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kohta.

5. Riikide ja institutsioonide meetmed

5.1 Komitee kutsub liikmesriike üles kohandama oma riiklikke soolise võrdõiguslikkuse meetmeid teaduse ja innovatsiooni valdkonnas ELi tasandil tehtud otsustega Euroopa teadusruumi ja programmi „Horisont 2020” kohta.

5.2 Komitee kutsub liikmesriike üles tagama, et nende kulutused teadus- ja arendustegevusele moodustaksid 3 % SKPst, nagu seati eesmärgiks strateegias „Euroopa 2020”. Praegu moodustavad ELi 28 liikmesriigi kulutused teadus- ja arendustegevusele keskmiselt 2,07 %⁽¹¹⁾, mis pidurdab majanduskasvu ja töökohtade loomist ning takistab teadusasutustel kasutamast kogu talendipagasit.

5.3 Liikmesriigid peaksid välja töötama ja ellu viima teadlikkuse tõstmise programme, mis on koostatud spetsiaalselt selleks, et meelitada rohkem tüdrukuid STEM-valdkondadesse ja naisi teadusuuringutesse, alustades nende ainetes propageerimist juba koolis.

5.4 Komitee leiab, et üks kõige tõhusamaid meetmeid soolise tasakaalu parandamiseks hariduses ja teaduses on pakkuda rahalisi stiimuleid neile haridus- ja teadusasutustele, mis teevad kindlaid edusamme soolise tasakaalu saavutamisel. Liikmesriigid peaksid siduma teadusasutuste ja -organisatsioonide hindamise, akrediteerimise ja rahastamise nende tulemustega soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas.

5.5 Selleks et panna tugev alus ülimalt vajalikule struktuurilisele muutusele Euroopa teadusasutustes ja -organisatsioonides, peaksid liikmesriigid ja nende asjaomased asutused välja töötama meetodika soolise võrdõiguslikkuse meetmete tõhususe jälgimiseks ja hindamiseks.

5.6 Liikmesriigid peaksid koos oma vastavate teadus- ja haridusasutuste ja sotsiaalpartneritega uurima võimalusi töö- ja eraelu tasakaalu tagamiseks, töötades välja ja rakendades peresõbralikke meetmeid nii mees- kui naissoost teadlastele (nt lastehoiuteenused, kaugtöö, osaaajatöö jne).

5.7 Komitee kutsub teadusasutusi tagama soolise tasakaalu oma otsuseid langetavates, valikuid tegevates ja teistes asjaomastes organites.

5.8 Soolise võrdõiguslikkuse alal tehtud jõupingutused tuleb hõlmata teadusasutuste, ülikoolide ja nende instituutide kavandamisprotsessi. Kõigil tasanditel tuleb koostada tegevuskavad, mis sisaldaksid iga-aastaseid aruandeid eesmärkide, meetmete ja tulemuste kohta. Teadusasutuste instituudid peavad aktiivselt kõnealuses protsessis osalema ja võtma vastutuse, otsustades ise oma eesmärkide ja meetmete üle. Ka naised peaksid selles kavandamises osalema, et tagada tähelepanu pööramine naiste teadlastele ja nende huvivaldkondadele.

⁽¹¹⁾ Eurostat, 2012.

5.9 Teadus ja innovatsioon toovad ettevõtjatele palju kasu. Seepärast peaksid liikmesriigid toetama ja tugevdama dialoogi teadusasutuste, ettevõtjate ja asjaomaste sotsiaalpartnerite vahel. Selline dialoog tagaks rohkem ettevõtlusele suunatud teadustegevuse ja aitaks teadusasutustel oma eelarvevahendeid mitmekesistada.

5.10 Komitee soovib näha aktiivsemat dialoogi teadusväljaannete kirjastajate ja toimetajatega, et kõrvaldada sooline erapoolikus ning suurendada naisteadlaste panust teadusväljaannetesse, juhtkirjadesse, arvustustesse ja ülevaateartiklitesse.

5.11 Samuti tuleks tagada dialoog eri põlvkondade teadlaste vahel. See tugevdab teaduskoostööd ja pakub informaalset õpetamist noortele teadlastele.

5.12 Juhtimine avaldab teadustegevusele suurt mõju ja mängib olulist rolli kvaliteedi arendamisel. Nii naistele kui ka meestele tuleb pakkuda koolitust nende ettevalmistamiseks kõrgetasemeliste ametikohtadele asumisel. Juhtivtöötajaid tuleb koolitada teadusvaldkonna soolise võrdõiguslikkusega seonduvates küsimustes, mis on omaette pädevusvaldkond.

5.13 Komitee pooldab rahvusvahelisi ja riiklikke auhinnaprogramme, nt UNESCO ja L'Oréali ühisprogramm „Naistele teaduses“⁽¹²⁾, „Athena Swan“⁽¹³⁾ ja teised algatused, sest need mitte ainult ei innusta naisi osalema teaduses ja asutusi ellu viima struktuurilisi muutusi, vaid neist saab väga tõhus teabevahetusvahend soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks.

6. Personalipoliitika ja korraldusmeetmete näiteid

6.1 Ühe lähenemisviisina on soolise tasakaalu parandamiseks kasutatud mõõdukalt positiivseid meetmeid, nagu on sätestatud ELi toimimise lepingus, tehes seda Euroopa Kohtu praktikaga seatud piirides. Selline tegevus võimaldab juhul, kui mitmel kandidaadil on peaaegu võrdne kvalifikatsioon, anda töötaja värbamisel eelise selle sugupoole esindajatele, kes moodustavad vähem kui 40 % sama kategooria ametikohtade töötajatest.

6.2 Teadusasutustel ja ülikoolidel on kaks erinevat viisi võimaliku soolise erapoolikuse vältimiseks inimeste tööle võtmisel. Esimene viis seisneb selles, et koostatakse juhised, et tagada ametisse määramise menetluste järelevalve teaduskonna nõukogu, soolise võrdõiguslikkuse ombudsmeni või muu vastutava organi poolt. Teine viis on kohustada teaduskondi tööle värbamisest aru andma, et oleks võimalik koostada soopõhist statistikat ametikohale kandideerinud, kitsamasse valikusse jõudnud ja tööle võetud inimeste kohta. Oluline on võidelda värbamismenetluste mitteametliku iseloomu vastu, sest see kaldub töötama meeste kasuks. Siia kuuluvad mitteametlikud kutsed kandideerida ametikohale ja töökuulutuste kohandamine rohkem meeste kvalifikatsioonidele ja kogemustele vastavaks.

6.3 Võib luua kohandatud programme ja lastehoiukeskusi. Seda teavet saab kasutada töökuulutustes kandidaatide meelitamiseks. Samuti võib töökoha atraktiivsust mõlema soo jaoks suurendada võimalus vanemapuhkuse järgsele stipendiumile.

6.4 Mitmed Euroopa riigid on rajanud eraldiseisvad andmebaasid naisteadlastest ja -ekspertidest. Neist on eelkõige kasu siis, kui otsitakse kindlat spetsialisti või erioskustega teadlast uurimisrühma või asutusse, kus naised on alaesindatud.

6.5 Tuleks edendada soolise võrdõiguslikkuse arvestamist eelarve koostamisel, et tagada sootundlik eelarvete hindamine ja ressursside jagamine. See tähendab soolise mõõtme arvestamist eelarveprotsessi kõigil tasanditel, võimaldades võrdõiguslikkust jälgida ja hinnata ning vajadusel asjakohaselt sekkuda.

6.6 Tuleks luua spetsiaalsed riiklikud ja/või institutsionaalsed fondid, et pakkuda naisteadlastele rahalist toetust sellistes valdkondades, kus naiste osakaal on väike. Lisaks võib asutusi ja/või instituute, mis töötavad aktiivselt soolise võrdõiguslikkuse edendamise nimel ja näitavad häid tulemusi, premeerida mitmesuguste motiveerivate programmide kaudu.

⁽¹²⁾ http://www.loreal.com/Foundation/Article.aspx?topcode=Foundation_AccessibleScience_WomenExcellence

⁽¹³⁾ <http://www.athenaswan.org.uk>

- 6.7 Soolise tasakaalu parandamiseks töötajate hulgas ja komiteedes võiks innustada instituute kutsuma külalisprofessoriteks ja komiteede liikmeteks kolmandate riikide naisteadlasi.
- 6.8 Tööandjad peaksid vältima kõrge spetsialiseerumistaseme nõuet teadurite ja järeldoktoriõppe teadurite kohtade täitmisel, et meelitada ligi rohkem potentsiaalseid kandidaate ning vältida kandidaatide liiga varast väljasõelumist.
- 6.9 Kõigis ametisse määramise komiteedes peaks olema naisi ja neis peaks valitsema sooline tasakaal. See võib kaasa aidata naiste kandideerimisele ja tööle võtmisele.
- 6.10 Soolise võrdõiguslikkuse teadvustamine ja sellekohased teadmised tuleks lisada juhtimisalase koolituse programmidesse. Soolise võrdõiguslikkuse alane ettevalmistus võib olla üks kriteerium vabade juhtivate ametikohtade täitmisel ning moodustada osa juhtivtöötajate hindamisest ⁽¹⁴⁾.
- 6.11 Väga oluline on hinnata asjakohaste näitajate abil soolist võrdõiguslikkust personaliküsimustes ja finantsressursside jaotamisel. Selle aluseks olevate andmete kogumine peab seepärast alati olema soo alusel eristatud.
- 6.12 Uurimisrühmad avaldavad teaduskeskkonnale innustavat mõju. Uuringud on näidanud, et erineva taustaga inimestest koosnevatel uurimisrühmadel on paremad võimalused oma teadusperspektiivi laiendamiseks. Samuti selgub uuringutest, et teadlaste segarühmade moodustamine loob paremad tingimused loovuseks ja innovatsiooniks ning suurendab publikatsioonide sagedust ⁽¹⁵⁾.
- 6.13 Stardipaketid, mis sisaldavad vahendeid projektide läbiviimiseks, varustuse hankimiseks ja teadusassistentide palkamiseks, võivad lihtsustada äsja tööle võetud naistel tegevuse alustamist teaduses. Kogemustest nähtub, et naised ei saavuta nii häid teadustöö tingimuste kokkuleppeid kui mehed. Stardipakettidega püütakse seda olukorda parandada ning nende kasutamist tuleks kindlasti kaaluda.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

⁽¹⁴⁾ IDAS – riiklik arenguprogramm juhtivtöötajatele eesmärgiga suurendada naiste arvu Rootsi ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide kõrgematel akadeemilistel ametikohtadel.

⁽¹⁵⁾ The Scientist, 7. november 2005, ja Science, nr 309, 2005.

**Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Peredele suunatud teenuste arendamine
tööhõivemäära suurendamiseks ja soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks töökohal”**

(omaalgatuslik arvamus)

(2015/C 012/03)

Raportöör: **Béatrice Ouin**

26. veebruaril 2014 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt oma kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Peredele suunatud teenuste arendamine tööhõivemäära suurendamiseks ja soolise võrdõiguslikkuse edendamiseks töökohal”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon võttis arvamuse vastu 30. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (16. oktoobri 2014. aasta istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 141, vastu hääletas 17, erapooletuks jäi 16 komitee liiget.

1. Soovitused

1.1 Euroopa Liidule

- Edendada heade tavade tutvustamist ja suurendada statistikaalaseid teadmisi.
- Luua sotsiaalpartnerite jaoks soovitude kogum, mis põhineb töökohtade soolisest seisukohast neutraalsel võrdlusel.
- Luua äriuuenduste auhind peredele suunatud teenuste valdkonnas.
- Edendada sotsiaalset innovatsiooni tänu peredele suunatud teenuste arendamisele, sõltumata nende teenuste vormist.

1.2 Liikmesriikidele

- Ratifitseerida ILO konventsioon nr 189.
- Muuta ebaseaduslik töö seaduslikuks maksusoodustuste ja lihtsate deklareerimissüsteemide abil, et muuta perede juures töötavad isikud tavalisteks töötajateks.
- Võidelda stereotüüpide vastu, et hooldus- ja majapidamistööd teeksid nii mehed kui naised.
- Luua üldine raamistik, mis soodustaks peredele suunatud teenuste professionaalseks muutunud sektori tekkimist ja arenemist kooskõlas iga liikmesriigi eripära ja kultuuriliste tavadega.
- Kõrvaldada õiguslikud tõkked, mis praegu oluliselt piiravad perede juures töötavate isikute deklareeritud tööd ja otsest töövõttu.

1.3 Sotsiaalpartneritele

- Tunnustada diplomeid ja kvalifikatsioonitunnistusi, sh erakodudes töötades omandatud kogemuste tunnustamine.

- Pidada läbirääkimisi kollektiivlepingute ja töökohtade klassifitseerimise süsteemi üle, võttes arvesse kõiki oskusi, sh psühholoogilisi ja sotsiaalseid võimeid.

1.3.1 Ettevõtjatele

- Luua ettevõtteid ja ühistuid, et pakkuda peredele teenuseid ja tagada töötajatele palgatöötaja staatus.

1.3.2 Ametiühingutele, tööandjate organisatsioonidele ja tööõukogudele:

- Edendada peredele suunatud teenuste kuvandit ja väärtustada selle valdkonna töökohti.
- Edendada asjaomaste isikute koolitust ja omandatud oskuste sertifitseerimist.
- Tegutseda selle nimel, et luua ja panna paika struktuure peredele suunatud teenuste rühmitamiseks ja korraldamiseks, arvestades riikide tavasid ja erinevusi.
- Luua koduabiliste ja tööandjate esindusorganisatsioonid.
- Ametialast võrdõiguslikkust soodustavate meetmete raames nõuda teenuseid, mis loovad töökohti ja pidada läbirääkimisi ettevõtete finantsosaluse üle, et edendada töö- ja eraelu ühitamise võimalusi kõigi jaoks.

2. Taust

2.1 Käesolevas arvamuses käsitletakse teenuseid ja töökohti ainult erakodudes ning mitte kõiki teenuseid (sh lastesõimed, vanadekodud, koolisööklad, koolijärgsed lastehoiuasutused jms). Majapidamistöde arendamine ja professionaliseerimine on strateegilise tähtsusega ametialase võrdõiguslikkuse jaoks, kuna neid töid teevad peamiselt naised ning just naistel on vaja lastehoolduse, eakate hooldamise ja kodu korrashoiuga seonduvaid teenuseid, et olla meestega ametialaselt võrdväärsed. Need teenused on kasulikud üksikisikutele ja kogu ühiskonnale. Nad loovad uusi töökohti, vastavad vananeva ühiskonna vajadustele ning lihtsustavad era- ja tööelu ühitamist. Need teenused parandavad elukvaliteeti ja sotsiaalset kaasatust ning soodustavad eakate hooldamist kodus.

2.2 Peredele suunatud teenuste puhul tuleb eristada kolme suurt valdkonda: kodu korrashoid, lastehooldus, raske puudega haigete või eakate hooldamine. Nende valdkondade eristamine on oluline, kuna nõutavad oskused ja kvalifikatsioonid on osaliselt erinevad, kuigi omavahel seotud, ning ühtlasi seetõttu, et institutsioonilised ja organisatsioonilised struktuurid eri valdkondade ja eri teenuste jaoks on liikmesriigiti väga erinevad, ning sellest lähtuvalt on erinevad ka kõnealuseid teenuseid osutavate isikute staatus, seisund ja see, millisena neid tajutakse.

2.3 Suure osa peredele osutatavatest teenustest teevad ära töölepinguta töötajad, mis ei ole kahjulik üksnes neile endile, vaid ka peredele ja riikidele.

2.4 Peredele suunatud teenuste arendamiseks on vaja meetmeid, et neid teenuseid väärtustada, ning vähendada traditsioonide kaalu, mistõttu neid töid, mida koduperenaised teevad tasuta, vaadeldakse ikka veel kui vähe kvalifitseeritud töid.

2.5 Juhtida neile töödele tähelepanu, muuta need töökohad professionaalseks, teha neist täieõiguslikud ametid töölepingute, koolituste, sotsiaalkaitse ja karjäärivõimalustega, tagades teiste palgatöötajatega võrdsed õigused – sellised on nende töökohtade arenguks vajalikud tingimused.

2.6 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on juba esitanud asjakohaseid soovitusi, et arendada isikupõhiste teenuste sektorit ⁽¹⁾, professionaliseerida majapidamistöid ⁽²⁾, võidelda varimajanduse ja deklareerimata töö vastu ⁽³⁾, ning soovitusi sotsiaalsete investeeringute mõju ⁽⁴⁾ kohta, mida siin ei käsitleta.

⁽¹⁾ ELT C 44, 15.02.2013, lk 16-22.

⁽²⁾ ELT C 21/39, 21.01.2011.

⁽³⁾ ELT C 177, 11.6.2014, lk 9.

⁽⁴⁾ ELT C 226, 16.7.2014, lk 21-27.

2.7 Strateegias „Euroopa 2020” seatakse eesmärgiks 75 %-ne tööhõive nii naistele kui meestele vanuses 25–65. Naiste tööhõivemäära tõusu takistavad praegu muuhulgas perekondlikud kohustused. Ametialase võrdõiguslikkuse eesmärgi saavutamist takistab meeste vähenenud osalemine perekondlikes kohustustes. Strateegiat pidurdavad kokkuhoiumeetmed, mistõttu vähenevad avaliku sektori kulutused isikupõhiste teenustele, mida osutavad põhiliselt naised, tuues pereliikmetele kaasa suurema vastutuse nende teenustega toimetulekul. Selliste hooldusteenuste pakkumise vähenemine paljudes liikmesriikides ning tasustamata majapidamistööde ebavõrdne jaotus meeste ja naiste vahel seab ohtu ametialase võrdõiguslikkuse edendamise eesmärgi.

2.8 Meeste ja naiste ametialane ebavõrdsus väljendub palgaerinevustes ja naiste ülekaalukas esindatuses teatud ametialadel (töötajate soolise jagunemise puudumine) ja meeste esindatuses teistel ametialadel. Perekonnale suunatud teenuste arendamine võimaldaks suurendada täiskohaga töötavate naiste tööhõive määra, juurdepääsu kutseõppele ja parandaks karjäärivõimalusi nii teenuste osutajate kui perede jaoks.

2.9 Kui peredele osutatavate majapidamisteenuste valdkonnas luuakse selliseid töökohti, mille kvalifikatsiooni ja pädevusi tunnustatakse kõrgemate palkade ja töökohtade ebakindluse vähendamiseks, siis saaks nendele ametialadele meelitada ka mehi. Samuti tuleb lapsi kasvatada nii, et nad ei võtaks kõnealuseid ülesandeid iseenesestmõistetavalt naiste tööna.

2.10 Nende teenuste arendamine võib võimaldada luua miljoneid töökohti. Kui iga perekond kasutaks nädalas ühe tunni ulatuses majapidamisteenust, siis oleks võimalik luua 5,5 miljonit töökohta⁽⁵⁾. Ka sotsiaalsetel ja tehnoloogiuuendustel on kõnealuses valdkonnas oma osa, eelkõige seetõttu, et elanikkonna vananemise ja perekondadele pakutavate sotsiaalteenuste kärpimise tulemusel kasvab vajadus kõnealuste teenuste järele. Sellega seoses on esmatähtis keskenduda kodumajapidamiste valikuvabadusele leida sobivaid viise, kuidas nendele perekondade muutuvatele vajadustele vastata.

3. Arendada erakodudes osutatavaid teenuseid, et ühitada töö- ja eraelu

3.1 Igal perel on vajadus kodu ja riie korrashoiu, toiduvalmistamise, lastehoiu, eakate vanemate või haigete pereliikmete hoolduse järele. Sageli peab naine töötama osalise tööajaga, et täita neid ülesandeid ameti arvelt, milleks ta on koolitatud, või koolitusaja arvelt.

3.2 Kuid juurdepääs neile teenustele ei ole iseenesest mõistetav, kuna pole lihtne lubada kedagi oma koju, ning eelkõige seetõttu, et nende teenuste hind on liiga kõrge.

3.3 Neid peredele suunatud teenuseid osutavad praegu ikka veel sageli naised, kes on halvasti tasustatud, sageli deklareerimata, või ilma paberiteta sisserändajad. Naiste kontsentratsioon sellistel ametialadel nagu puhastus- ja hooldusteenused ja laste kasvatamine, tugevdab kinnistunud soolisi stereotüüpe, mis toimivad mõningate meeste jaoks tõketena, tingib soolise ebavõrdsuse ja õhnestab pideva palgalõhe ületamiseks tehtavaid jõupingutusi. Selline kontsentratsioon rõhutab naiste töö kujutamist teisejärgulise tööna.

3.4 Koduabilised on need, kes töötavad eraisikute juures kodus. Rahvusvaheline Tööorganisatsioon nimetab kõnealuse sektori töötajaid koduabilisteks, kuid mõnes liikmesriigis on sõnal koduabiline halvustav tähendusvarjund. Erinevate nimetuste kasutamine samast tööst rääkides⁽⁶⁾ (perede juures töötajad, isikupõhiste teenuste osutajad, koduabilised, isiklikud abistajad, lapsehoidjad, naiskoduabilised, koristajad...), ei lihtsusta statistikat.

3.5 ILO hinnangute kohaselt on Euroopa Liidus 5 miljonit koduabilist, kuid nende arvu on tõenäoliselt alahinnatud, kuna ainult Prantsusmaal, kus maksusoodustused on võimaldanud muuta ebaseadusliku töö seaduslikuks, ning pidada seega nende töökohtade üle arvestust, ulatub koduabiliste arv praegu 2 miljonini. Neid töid tehakse enamasti koduabiliste ja perekondade vaheliste otseste töölepingute alusel (60-70 % sektorist), mitte ei kasutata vahendajaid.

⁽⁵⁾ Euroopa Komisjon, komisjoni talituste töödokument isiku- ja majapidamisteenuste tööhõivepotentsiaali ärakasutamise kohta (SWD (2012)95, 18.4.2012, lk 14).

⁽⁶⁾ Koduabilised elasid oma tööandjate juures. Seda tuleb veel ette mõnedes rikkamates peredes või saatkondades, kuid tänapäeval töötavad koduabilised enamasti vaid paar tundi nädalas iga tööandja või kliendi juures.

4. Seda arengut takistavad tegurid

4.1 Ebaatraktiivsed töökohad

4.1.1 Tuleb nentida, et kõnealused töid, eelkõige kodu korrashoidu, sageli alavääristatakse, pidades neid töödeks, mis ei nõua erilisi teadmisi ja oskuseid. Neid nähakse peamiselt üleminekutöödena (nt au paari töö) ega peeta karjäärivalikuks.

4.1.2 Paljudel juhtudel ei nõua pered diplomit ega tõendit isikutelt, kellele nad usaldavad oma lapsed, eakad vanemad ja koduvõtmed, ning kelle usaldusväärsuses nad ei saa kindlad olla. Võõraste juurde koju minemine ja pere nõudmistega kohanemine nõuab tervet rida iseenesestmõistetavaid psühholoogilisi ja tehnilisi pädevusi, mida on alahinnatud.

4.1.3 Kuna ühiskond vaatab neile ülesannetele halvustavalt, siis on sisserännanud naised need, kes, jättes oma lapsed ja eakad vanemad päritoluriiki, hakkavad hoolitsema teiste laste ja eakate eest rikastes riikides, samal ajal kui Euroopa Liidus valitseb tööpuudus. Neil töötajatel on sageli negatiivne minapilt, kuna nad ei ole ise valinud neid alaväärtustatud töid. Praegu on sisserännanud naised sageli üle kvalifitseeritud, kuid suunatud ühte vähestest sektoritest, kus on võimalik leida tööd, kuid kus tuleb sageli ette seda, et nende kui töötajate õigusi ei tagata ega austata. Selline ajupotentsiaali raiskamine tekitab tõsist muret, mitte üksnes sisserännanud naiste enda, aga ka ühiskonna jaoks, kus nad töötavad.

4.2 Halvasti tasustatud, ebakindlad ja halvasti kaitstud töökohad

4.2.1 Selles sektoris palgatakse kvalifitseerimata ja üle kvalifitseeritud tööjõudu eraisikute poolt, kes ei saa maksta palju, kui liikmesriigid ei saa selles sektoris pakkuda maksusoodustusi.

4.2.2 Perede juures töötamine võib olla ebakindel perekondlike olude muutuse tõttu. Iseäranis siis, kui iga pere vajab neid teenuseid üksnes mõni tund nädalas, mistõttu peavad koduabilised töötama mitme tööandja juures, et ära elada, ning leidma pidevalt uusi tööandjaid nende asemel, kes nende teenuseid enam ei vaja.

4.2.3 Kuni viimase ajani oli erakodudes tehtav töö välja jäetud rahvusvahelistest tööd käsitlevatest ILO konventsioonidest. See olukord muutus 2012. aastal vastu võetud konventsiooniga nr 189, mis ratifitseeriti siiski vaid kahes liikmesriigis (⁷).

4.2.4 Kuna koduabilised töötavad hajutatult erakodudes on neid raske ühendada ametiühingutesse. Väga paljudel juhtudel ei ole nad sellest ka huvitatud. Kuid nende palveid ja huve saaks paremini tunnustada, kui neid toetaksid ja kaitseksid tugevad esindusliidud. Neil on raske kaitsta oma õigusi oma tööandjate ees üksinda. Olukord on veelgi halvem juhul, kui nad on inimkaubanduse ohvrid, neil on halb keeleoskus ja puudub ligipääs dokumentidele.

4.2.5 Siiski on liikmesriikides järjest enam näiteid selle sektori struktureerimise kavade, kuigi liigutakse edasi eri kiirusega ja eri ulatuses. Need kavad võimaldavad eraldi majandussektoril tugevneda ja areneda ning pidada läbirääkimisi peredele suunatud teenustele kohandatud kollektiivlepingute üle. Kollektiivlepingute üle peetavate läbirääkimiste või taasläbirääkimiste raames tuleb kindlasti arvesse võtta kvalifikatsioonide keerukust ja inimsuhete mõõdet.

4.2.6 Isikupõhiste teenuste sektori professionaalsuse suurendamiseks võetavate meetmete puhul tuleb arvesse võtta selle sektori eri liiki tööandjaid (vahendajad või üksikisikud), et vältida igasugust seisundi või vastutusaladega seotud segadust.

4.2.7 Tänapäevase orjuse juhtumid on kohtusse antud, kuna selles naiskoduabiliste teenuseid hõlmavas sektoris esineb inimkaubandust. Sisserännanud naised ohustab seega ärakasutamine seksuaalsel või töö eesmärgil. See aspekt täiendab kõnealuse sektori halba kuvandit.

(⁷) Itaalias ratifitseeriti konventsioon nr 189 2013. aasta jaanuaris, Saksamaal 2013. aasta septembris. Euroopa Ülemkogu lubas liikmesriikidel konventsiooni ratifitseerida 2014. aasta jaanuaris.

5. Luua inimväärseid töökohti ja kvaliteetseid teenuseid

5.1 Mõjutada hinda: kaotada deklareerimata töö ja tagada rahastamine eri allikatest

5.1.1 Et praegust olukorda (mida iseloomustab peamiselt deklareerimata töö paljude tööandjate juures) muuta, tuleks luua tegelikud töökohad pädevustega, mida on võimalik hinnata sarnaselt teistele ametitele, ning tagada nende teenuste suurem tunnustamine ja väärtustamine, sh korralikud palgad ning kättesaadavus kõigile. Neid kahte tingimust on võimalik täita üksnes selliseid lisarahastamisallikaid kasutades nagu maksusoodustused, subsideeritud kupongid (nt toidutalongid), sotsiaalkindlustushüvitised ja soodustused kasutajatele. Maksusoodustused eraisikutele on tõestanud oma asjakohasust nt korteriremondi puhul Rootsis, luues töökohti ehitussektoris. Prantsusmaal ei ole majapidamistöõde puhul tegemist varimajandusega sellest ajast saadik, kui kehtestati maksusoodustused. Lisaks sellele loodi teenuse kupongid, mis võimaldavad lihtsustada haldusmenetlust. Hiljem täiendas seda meetet interneti kasutuselevõtt, millega välditi paberandjal vormide kasutamist.

5.1.2 Üksnes siis on võimalik neid töid professionaliseerida ja kvaliteetseid teenuseid osutada, kui ühendatakse avaliku sektori finantseeringud (maksusoodustused), sotsiaalseid finantseeringud (peretoetused, ettevõtetele antav abi, vastastikune tervisekindlustus, töönõukogud jms) ja erasektori finantseeringud (teenuse eest tasuvad eraisikud). Soolise võrdõiguslikkuse kavade ning pere- ja tööelu ühitamise raames võivad ettevõtted osaleda oma töötajatele osutatavate perepõhiste teenuste rahastamises. Mõned ettevõtted juba teevad seda. Euroopa Komisjon peaks need head tavad salvestama ja neid levitama, et innustada selliste teenusekupongide loomist, mida on võimalik kasutusele võtta igas liikmesriigis.

5.2 Vähendada töösuhete ebakindlust: luua uusi ettevõtteid, arendada sotsiaalset dialoogi kõnealusel sektoris, kooskõlas iga liikmesriigi eripära ja kultuuritavadega.

5.2.1 Pidades silmas perede üha kasvavat vajadust majapidamisteenuste järele, tuleb suurendada ja stabiliseerida valikuvabadust mitmesuguste liikmesriikides olemasolevate teenuste vahel ja ka nende teenuste vastastikust täiendavust, et luua uus mudel, mis võiks edendada sotsiaalset innovatsiooni Euroopas.

Töösuhete ebakindluse probleemi kõnealusel sektoris on võimalik lahendada, kui tuuakse esile kaks põhipunkti: esiteks, vajadus kõnealusel tööd professionaalsemaks muuta, et parandada pakutavate teenuste kvaliteeti ja tagada koduabiliste tõeline ametialane areng (vt 5.3), ja teiseks, vajadus tunnustada ametlikult sotsiaaldialoogi kõnealusel sektoris, kuna see on väga oluline vahend, et tagada nii koduabiliste kui perede heaolu ja väärivad töötingimused, sõltumata osutatavate teenuste vormist. Seetõttu on esmatähtis aidata peredel osaleda selles professionaalsete ja deklareeritud töösuhetega sektoris (vt 5.1), pakkudes neile võimaluse teha neile sobivaid valikuid.

Lisaks sellele ei ole peredele laste, eakate ja raske puudega pereliikmete hooldamiseks või töö- ja pereelu paremaks ühitamiseks pakutavate teenuste puhul tegemist tüüpiliste teenustega: need puudutavad otseselt perede intiimsust ja privaatsust ning seetõttu ei saa neid ülesandeid usaldada igale suvalisele võõrale inimesele. Seetõttu tuleb selles sektoris tagada sotsiaalne dialoog, kooskõlas Euroopa Liidu väärtushinnangute ja iga liikmesriigi kultuuriliste iseärasustega.

5.2.2 Lisaks nõuab sektori arendamine ka seda, et arendataks ettevõtteid, sh ühistuid, ühendusi või äriühinguid, mis on vahendajad teenuse kasutajatele ja kvalifitseeritud tööjõule. Ettevõtte kohustub leidma kliente ja koostama töötaja esialgse ajakava. Töötajal on seega üks tööleping, mis lihtsustab sotsiaalkaitset ja võimaldab maksta aja eest, mis kulub transpordiks ühest erakodust teise, puhkuseks või koolitustel osalemiseks. Vahendaja võtab endale ka kohustused kliendi ees: ta peab saatma kliendi juurde pädevaid, ausaid, diskreetseid ja koolitatud töötajaid, tagama teenuse osutamise ka siis kui asjaomane teenuse osutaja on haige või puhkusel. Klient ei usalda oma kodu või pereliikmeid enam ühele isikule vaid ettevõttele.

5.2.3 Ettevõtete loomine võimaldab muuta need teenuseosutajad tavalisteks töötajateks. Seda liiki ettevõtteid on juba olemas. Euroopa Komisjon peaks salvestama ja levitama erinevaid mudeleid, neid analüüsima kliendile osutatud teenuse ja töötajate sotsiaalsete tingimuste seisukohast.

5.2.4 Juhul kui kliendid eelistavad võtta endale töandja vastutuse, mis jätab neile võimaluse valida isik, keda lubada oma koju, tuleb neid perekondi kindlasti teavitada sellest, et nad võtaksid endale töandja vastutuse eeskirju austades. Liikmesriigid peaksid tagama selle, et kõnealused eeskirjad oleksid mõistlikud, ning et keskmised perekonnad oleksid võimelised neid eeskirju järgima.

5.3 Reformid kõnealuses sektoris

5.3.1 Rootsisis viidi 2007. aastal sisse maksusoodustuste süsteem majapidamistööde jaoks. Selle maksukrediidiga (tax credit) langes majapidamisteenuste hind ostmisel 50 % võrra. Poole teenuse hinnast maksab klient ja teise poole maksab ettevõttele maksuamet.

5.3.2 Varem oli raske osta asjaomases valdkonnas deklareeritud teenust. Praegu, seitse aastat hiljem, näitavad faktid, et maksukrediidiga loodi ja luuakse jätkuvalt uusi ettevõtteid ja uusi töökohti, peamiselt tööturul kõrvale jäänud isikutele.

5.3.3 Maksureformil oli positiivne mõju sektorile, mille raames osutatavaid teenuseid pakuti suures osas deklareerimata. Maksu vähendamine ei toonud kasu mitte üksnes kõnealusele sektorile ja asjaomastele klientidele, vaid kogu ühiskonnale tervikuna.

5.3.4 2013. aastal ületas kõnealuse sektori käive pool miljardit eurot. 2013. aastal võeti tööle üle 16 000 inimese. See arv on viimastel aastatel pidevalt kasvanud. Ajavahemikus 2012-2013 kasvas tööhõivemäär majapidamisteenuste valdkonnas 16 %.

5.3.5 Suurema osa ettevõtetest on loonud naised, sh sageli sisserrännanud naised. Rohkem kui üks kolmandik klientidest, kes vajavad majapidamisteenuseid, on üle 65-aastased (kaks kolmandik neist on naised). Kõigist klientidest on 62 % naised. Neid on küll igasuguse palgatasemega, kuid peamiselt on nad keskklassist. Pered on nende teenuste ühed suurimad tarbijad. Kaks kolmest majapidamisteenuste sektori töötajast on just olnud töötud või töötanud deklareerimata. Ligikaudu 80 % on naised ja 40 % töötajast on sündinud väljaspool Rootsit.

5.3.6 Teenussektori peamine töandjate organisatsioon sõlmib oma koostööpartneritega ametiühingu tasandil kollektiivlepingud majapidamisteenuste sektori ettevõtete jaoks. Kollektiivlepingutes on sätestatud palgaeeskirjad, tööaeg, tasuline puhkus, koolitus, sotsiaalkindlustus jms.

5.3.7 Reformi tulemusel on suurenenud tööhõive, vähenenud tööpuudus, vähenenud haiguspuhkuste arv ja lõpuks suurenenud maksutulu, mis muudab selle süsteemi praktiliselt isemajandavaks.

5.4 Mõjutada professionaliseerimist

5.4.1 Ülesannetele, mis nõuavad tehnilisi teadmisi (hügieenireeglid, kodumasinade ja puhastustoodete kasutamine, laste pesemine, täiskasvanu abistamine tõusmisel jms) lisanduvad sotsiaalsed pädevused: äratada usaldust, olla diskreetne, iseseisva mõtlemisega, osata kohaneda iga kliendi vajadustega. Palgakategooriates tuleb sisse seada pädevuste hierarhia vastavalt sellele, kas tegemist on üksnes kodu korrashoiu või ka laste ja vanurite hooldamisega, kas klient on kodus või mitte, kas ta on võimeline ise toime tulema või sõltub hooldajast kehaliselt või vaimsetl.

5.4.2 Vasturääkivus seisneb selles, et neisse ülesannetesse suhtutakse halvustavalt, kuigi tegemist on muudest ülesannetest palju kasulikumate ülesannetega. Teha kellegi kodu korda, aidata inimesi, luua kontakte lastega – kõik see annab rahuldustunde. Ametiasutused võiksid ühest küljest koostööd ametiühingute ja töandjatega, edendada nende teenuste professionaliseerimist ja asjaomaste isikute koolitamist ning omandatud oskuste sertifitseerimist ja teisest küljest tegutseda selle nimel, et luua ja panna paika struktuure peredele suunatud teenuste rühmitamiseks ja korraldamiseks.

5.4.3 Et muuta nende ülesannete kuvandit tuleb neid nimetada ja hinnata tehnilisel ja sotsiaalsel tasandil, võrreldes neid teiste kutsealade samalaadsete ülesannetega. Tuleb kasutusele võtta diplomid ja tunnistused, luua koolitused, väärtustades seejuures omandatud kogemusi. Mõned diplomid on juba loodud.

5.4.4 Samuti oleks mõistlik lihtsustada karjäärivõimalusi seoses uute vastutusvaldkondade või isegi ametikohtadega samas või mõnes teises sektoris. Ajupotentsiaali raiskamise vältimiseks on see eriti oluline sisserändajatest naiste puhul, keda juhitakse peredele suunatud teenuste osutamisse.

5.4.5 Tuleks võtta meetmeid, et kõrvaldada inimkaubandus peredele suunatud teenuste valdkonnas, kuna see kujutab endast selget inimõiguste rikkumist.

5.4.6 Töötajate ametiühinguorganisatsioonid on jätnud sageli hooletusse koduabiliste organiseerimise, mis on tõepoolest keerukas, kuna ametiühingutel puudub juurdepääs erakodudele, tegemist on nähtamatu tööhõive vormiga ja koduabilised on üksteisest eraldatud. Koduabiliste organiseerimine võib perekonnale suunatud teenuste professionaliseerimist edendada. See professionaliseerimine on meeste ja naiste ametialase võrdõiguslikkuse üks tingimus.

Brüssel, 16. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Äriteenuste mõju tööstusele”**(omalgatuslik arvamus)**

(2015/C 012/04)

Raportöör: **Joost van Iersel**Kaasraportöör: **Hannes Leo**

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee otsustas 22. jaanuaril 2014. aastal vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omalgatusliku arvamuse teemal:

„Äriteenuste mõju tööstusele”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav tööstuse muutuste nõuandekomisjon (CCMI) võttis arvamuse vastu 16. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (16. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 100, erapooletuks jäi 2.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Võttes arvesse tihedat seost teenuste ja tootmise vahel ning selle mõju jätkusuutlikule majanduskasvule ja tööhõivele Euroopas, innustab Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee komisjoni lisama äriteenused oma järgmisel ametiajal prioriteetide nimekirja. See on veelgi vajalikum uue tootmismudeli tõttu, mida mõnikord nimetatakse neljandaks tööstusrevolutsiooniks.

1.2 On tarvis konkreetseid ELi algatusi kõigis valdkondades, mis on seotud digitaalrevolutsiooniga ning selle põhjustatud muutustega majanduses ja ühiskonnas. Nii ametiasutuste kui ka ühiskonna teadlikkuse suurendamine on tähtsaim eeltingimus.

1.3 Äriteenused tuleks võtta aktiivse tööstuspoliitika osaks ning tunnistada prioriteediks ka strateegia „Euroopa 2020” vahearuandes 2015. aastal. Komitee märgib, et siiani on komisjon ja nõukogu nende tähtsust alahinnanud.

1.4 Pool komisjoni peadirektooraatidest osaleb mingil moel teenuste valdkonnas, kuid puudub süstemaatiline lähenemisviis, strateegilisest rääkimata. Selles valdkonnas ei ole selget poliitikat ega nähtavat eestkõnelejat. Väga pettumustvalmistav ja lühinägelik oli ka see, et nõukogu vähendas Euroopa ühendamise rahastu eelarvet mitmeaastases finantsraamistikus 9 miljardilt eurolt, mida komisjon soovitas, 1,2 miljardile eurole.

1.5 Nüüd peab EL otsustama, kas ta soovib asuda juhtpositsioonile, aidates kaasa uue jätkusuutliku majanduskasvu ja uute töökohtade loomisele, või jätab selle koha teistele.

1.6 Seepärast tunneb komitee suurt heameelt komisjoni eelmise aasta algatuse üle alustada äriteenuste kõrgetasemelises rühmas⁽¹⁾ põhimõttelist arutelu. Komitee nõuab, et sellele järgneks peagi:

- põhjalik analüüs,
- komisjoni asjaomaste osakondade vaheline tõhus koordineerimine ning
- Euroopa tegevuskava (vt punkt 1.15).

⁽¹⁾ Äriteenuste kõrgetasemeline rühm, mille algatasid ettevõtluse ja siseturu peadirektooraadid, esitas oma järeldused 2014. aasta aprillis. Sellega paralleelselt keskendusid viis töörühma konkreetsetele valdkondadele.

1.7 Kiiresti laienevad äriteenused juba domineerivadki tööstuses. Suur ja veelgi suurenev hulk nii tootmis- kui ka teenindustevõteteid osaleb nüüd uue põlvkonna äriteenuste kujundamisel ja osutamisel. Uued tehnoloogiad muudavad teenused tootmise jaoks veelgi olulisemaks.

1.8 Peale selle tuntakse asjade interneti ja teenuste interneti praegu Euroopas kui neljandat tööstusrevolutsiooni, automatiseerimisele järgneva uue ajastu koidikut.

1.9 Oluline edasimineku tuleneb masinate ja interneti, masinate ja inimeste ning masinate endi vahelisest vertikaalsest ja horisontaalsest reaajas toimuvast koostööst kogu väärtusahelas. Automatiseerimise üksused ühendatakse omavahel lugematuteks võrgustikeks ja variatsioonideks. Tarkvara ja võrgustikud ühendavad nutitooted, digiteenused ja tarbijad uute innovatiivsete „tulevikutoodetega”.

1.10 Seda arengut arutatakse laialdaselt. Üks teedrajav majanduslik ja poliitiline käsitlusviis on Saksamaa projekt „Tööstus 4.0”, milles pööratakse väärilist tähelepanu nii äriteenustele kui ka laiemale majanduslikule kontekstile, milles toimuvad põhjapanevad muutused. Koos teiste sarnaste algatustega peaks see aitama üles ehitada tööstuse ning paljude avaliku ja erasektori sidusrühmade tegevuskava. Digitaalsetel turgudel said esimesed turule suundujad minevikus suured konkurentsieelised.

1.11 Globaalselt võrreldavaid strateegilisi algatusi nähakse ette USAs, Hiinas ja Koreas. Pentagon kavandab investeerimisprogrammi. Sellistel andmehiiglastel nagu Google, Amazon, Apple ja Yahoo on loomulik turueelis.

1.12 Määrav on inimtegur. Uued väärtusahelad ja ärimudelid loovad ettevõtete vahel uusi liite ja omavahelisi seoseid ning sellel on tohtu mõju töökorraldusele. Lisaks on oodata märkimisväärseid nihkeid tööturul. Tööstuses ja eelkõige äriteenuste sektoris ilmnevad tänu kiiresti arenevale digitaaltehnoolegiale pidevalt uued töökorralduse, töösuhete ja oskuste arendamise vormid. Neid muutusi tuleb hoolikalt jälgida. Spetsiaalsed poliitikameetmed, mis peavad põhinema piisavalt rahastatud uuringutel, tuleb suunata positiivsete tingimuste edendamisele ja negatiivsete mõjude leevendamisele.

1.13 Paljudes äriteenuste sektorites jääb praegu vajaka sotsiaaldialoogist ja see võib õhnestada neis sektorites tööhõive kvaliteeti. On tarvis tugevat sotsiaaldialoogi ja aktiivse osalemise raamistikku – pidades ühtlasi silmas innovatiivseid haridus- ja koolitusasutusi – ettevõtete, sektorite, riikide ja ELi tasandil, võttes arvesse ettevõtete sagedast ümberkorraldamist kiiresti arenevas äriteenuste sektoris.

1.14 Kvalifikatsioonide ja oskuste piiriülene ja ELi tasandil tunnustamine edendab tööjõu liikuvust ja teadmisi. See laiendab ja tugevdab ka selles valdkonnas tegutseva suure hulga väikeste ja mikroettevõtete võimalusi Euroopas.

1.15 Komitee on suuremas osas nõus ELi äriteenuste kõrgetasemelise rühma ja 2013. aastal moodustatud viie töörühma soovitusetega. Äriteenuste ülimalt olulise rolli tõttu eesmärgi saavutamisel suurendada tootva tööstuse mahtu 2020. aastaks 20 %-ni SKPst ning neljanda tööstusrevolutsiooni saabumise valguses on äärmiselt vajalik koostada äriteenuste Euroopa tegevuskava. Komitee arvates peaks see hõlmama järgmist.

A. Teadmiste ja tegevuse toetamine:

- teadlikkuse suurendamine ja arutelude edendamine,
- äriteenuste määratlemine ja liigitamine,
- äriteenuste ja nende arengu kohta asjakohase ja usaldusväärse statistika pakkumine.

B. Poliitikavaldkonnad:

- siseturu integreerumise tugevdamine, selle killustatuse vastu võitlemine ja ELi-siseste kaubandustöketek kõrvaldamine,
- standardimise õigusraamistiku ja Euroopa platvormide toetamine,
- telekommunikatsioonisektori siseturu tugevdamine,
- investeerimise soodustamine taristusse, mida on tarvis turvalise digitaalse kommunikatsioonituru jaoks, koostööks ning digikaupade ja -teenuste vahetamiseks,
- andmete ja intellektuaalomandi õiguste kaitsmine,
- regulatiivsete ja õiguslike töketek vähendamine rahvusvahelisel äriteenustega kauplemisel.

C. Konkreetse teemad:

- üha rohkemate võrkude ja andmete loomisest tulenevate suurandmete mõju – andmete mahu, eri vormide ja liikumiskiiruse märkimisväärne suurenemine,
- väga oluline seos teadusuuringute, tööstuse, teenuste ja tööhõive vahel,
- riigihanked,
- keskkonnatoime ja -säästlikkus,
- äriteenuste sotsiaalne mõju ühiskonnale üldiselt ja tööturule,

D. Rahaline aspekt:

- rahalised vahendid.

2. Sissejuhatus

2.1 Väljakujunenud majanduses annavad üle 70 % väljundist ja tööhõivest teenused. Teenuste osakaal ning nende keerukus on kõikjal maailmas tõusuteel.

2.2 Äriteenused on üks oluline kasvutegur. Euroopa Komisjoni andmete kohaselt oli ajavahemikus 1999–2009 äriteenuste keskmine kasvumäär 2,38 %, samas kui ELi kõigi majandussektorite keskmine oli 1,1 %. Samal perioodil oli tööhõive kasvumäär selles sektoris 3,54 %, samal ajal kui ELi kõigi majandussektorite keskmine oli kõigest 0,77 %.

2.3 ELi üldises majandustegevuses ületab teenustesektori kasv (ehk nn tertsiariseerumine) tootmise oma. Sellele staadiumile järgneb nn kvarteriseerumine, mis on seotud teabe- ja teadmistepõhiste teenuste üha suurema levikuga.

2.4 Teenused on üldmõiste. See puudutab väga paljusid majandus- ja ühiskondliku tegevuse vorme tööturu alumisest otsast kuni tipuni. Tööhõive kasvab kõrge ja madala kvalifikatsiooniga töötajate puhul, samal ajal kui keskmise kvalifikatsiooniga teenindussektori tööjõud on kahanemas, mis avaldab survet keskklassile.

2.5 Teenuste ja tööstuse vastastikmõjus on võimalik määratleda asjakohaste teenuste järgmisi põhiliike:

- tööstuses kasutatavad väliteenused, st äriteenuste sektorist tulevad teenused. Need hõlmavad kõiki operatiivteenuseid (nt tööstuslik puhastusteenus), kutsealaseid teenuseid (nt insenerid) ja muid teenuseid, sealhulgas teadmistepõhiseid teenuseid (nt arvutiteenused),
- tööstuses kasutatavad siseteenused, st teenuste liigid, mida osutatakse tööstusharusiseselt,

- tööstuse poolt osutatavad tugiteenused, st teenused, mida tööstus osutab koos oma toodetega (nt müügijärgne teenindus),
- tööstuse poolt osutatavad integreeritud teenused, st teenuse liigid, mis kaasnevad tööstuse pakutavate toodetega (nt tarkvara).

2.6 1970. aastatest saadik on äriteenuste hulk märkimisväärselt kasvanud. Nende käive moodustab praegu 2 000 miljardit eurot ja nad annavad tööd 24 miljonile inimesele. Kaasatud on miljonid ettevõtted, peamiselt väikesed ja mikroettevõtted, kõrvuti suuremate ettevõtete teenusteosutamise osakondadega. Äriteenused moodustavad 11,7 % ELi majandusest.

2.7 See ühise nimetajata pilt on äärmiselt kirju. Tohutut mõju avaldatakse kõigile ühiskonnakihtidele ja -suhetele. Äriteenused annavad tõeke ärimudelite muutmisele ja innustavad neid läbi vaatama. Nad soodustavad avaliku ja erasektori ettevõtete ning riigiasutuste jätkuvat ümberkorraldamist.

2.8 Viimastel aastakümnetel on automatiseerimine ja kommunikatsioonitehnoloogia edasiliikumist tublisti hoogustanud⁽²⁾. Arengusuundadel teatud teenustesektorites on sageli olnud valdkonnaülene mõju ka teistele sektoritele.

2.9 Traditsioonilised piirid tootmise ja teenuste vahel on häägustumas. Tööstuse arengut ei saa enam vaadelda teenustest lahus, nagu seda tehti varem. Sellega seoses tuleks uuesti määratleda ELi eesmärki suurendada tootva tööstuse mahtu 20 %-ni Euroopa SKPst, võttes arvesse äriteenuste lisaväärtust. Võib-olla oleks asjakohasem rääkida tootmiskesksest väärtusahelast⁽³⁾.

2.10 Maailma maastaabis läheb Euroopal üldiselt hästi, kuigi esineb ka valdkondi, kus Euroopa tööstus võitleb raskustega. Tootlikkuse tõus ja uute tehnoloogiate dünaamiline kasutuselevõtmine võib ümberpaigutamisele soodsat mõju avaldada. Teisest küljest on märgata inimeste tundlikkust uuenduste suhtes ja varjatud vastuseisu innovatsioonile. See suundumus väärib erilist poliitilist tähelepanu.

3. Äriteenuste areng ja seoste tugevdamine tööstusega

3.1 Äriteenuste areng on väga dünaamilises etapis. Interneti tekitatud revolutsiooni tõttu kasvab teenuste mõju nii tootmisliinidele kui ka ettevõtete tegevusele üldiselt. Tootmisliine juhib nüüd tarkvara. Inimtöö osatähtsus tootmises väheneb.

3.2 See on tavapärase arvamusega vastuolus ning näitab, et tootmine ja äriteenused on omavahel üha rohkem seotud. Seepärast on vahetegemine nende kahe vahel sageli kunstlik. Tänapäeval kasutavad ettevõtted sisendeid ning toodavad tooteid ja teenuseid, mis ühendavad endas nii tootmise kui ka teenuste elemente. Selline vastastikmõju on kahe-suunaline protsess.

3.3 Samasuguse järelduse võib teha ka ettevõtlusmaastikul toimunud muutuste põhjal. Kuigi teenused on peamiselt tugiteenused, on nad siiski peamine tõukejõud väärtusahelate killustamisel. Muuhulgas põhjustab see suuremate ettevõtete jagunemist ja muudab need üsna staatilistest organisatsioonidest üksusteks, mis põhinevad dünaamilistel kombineeritud vastastikmõjudel enam-vähem sõltumatute (või vähemalt eristatavate) sama ettevõtte või välisettevõtte (allhanked) osade vahel. Teenused toetavad neid protsesse paindlike ja kohanduvate vahendajatena.

3.4 Väärtusahela killustumine vähendab oluliselt ka sektorite eristamist, kuna sektoritevahelised piirid on ähmastumas. Tekib täiesti uus pilt. Näiteks kui Google toodab auto, siis on teada, et 35 % sellesse autosse investeeritud läheb tarkvarale ning inseneritöö puhul ja väga keerulises masinaehituses ulatub see isegi 50 %-ni investeringust.

⁽²⁾ Vt eelkõige Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus TEN/549 „Interneti haldamise tuleviku kujundamine”, juuli 2014. (Euroopa Liidu Teatajas veel avaldamata)

⁽³⁾ Institut der Deutschen Wirtschaft, Köln, 2013.

3.5 Kuigi üldiselt tunnistatakse teenuste mõju kogu majandusele ja tööhõivele, puuduvad ülimalt üllatuslikult ELi tasandil ikka veel süvaanalüüsid, muu hulgas järgmistel põhjustel:

- mõne suure ettevõtja kõrval koosneb sektor peamiselt lugematutest vähe organiseerunud väikestest ja mikro-ettevõtjatest, mistõttu äriteenuste sektori häääl on ELi tasandil väga nõrk;
- lisaks on pideva ja dünaamilise uuendamise- ja leiutamise protsessi tõttu väga raske usaldusväärseid klassifikatsioone koostada;
- pikaajaline ainutähelepanu, mida ELis on pööratud töötlevale tööstusele, ei ole lasknud toetavate teenuste tohutut mõju ausalt ja erapooletult hinnata.

3.6 Seetõttu ei ole traditsioonilised statistikanäitajad, mille puhul tootmise ja teenuste erinevused on teravalt piiritletud, suutelised väärtusahelate keerukat struktuuri tabama. Sisendi/väljundi perspektiivid peaksid muu hulgas ära näitama, millist teenust teenustesektor tootmisele osutab ja millises mahus – ning vastupidi. Ent kõigepealt nõuab see uute statistiliste näitajate kogumite väljatöötamist.

3.7 Täpsem ja üksikasjalikum statistika peaks rajama parema aluspõhja käimasolevatele poliitilistele aruteludele ning võimalikele väljundi parandamise vahenditele.

3.8 Statistika võib aidata arutelu suunata muu hulgas ka vajadusele kõrvaldada piiriülese kaubanduse ja liikuvuse tõkked, mis tulenevad riiklikest õigusaktidest, ELi õigusaktide ülemäära rangest rakendamisest ning teenustesektori kutsealadele näiteks kvalifikatsiooniga seoses antud riiklikest erioigustest. Kutse kvalifikatsioonide ühtlustamine ja piiriülene tunnustamine peaks hõlbustama reguleeritud kutsealade töötajate piiriülest liikuvust, mis pakub erilist huvi ka väikestele ja mikroettevõtjatele.

3.9 ELi üldandmed tõstavad esile märkimisväärseid erinevusi Euroopa riikides. Tugev teenustesektor toidab tugevat majandust. Väga suur tähtsus on taristul, eriti lairibaühendustel. Taristu peaks olema täielikult kaitstud nii andmekaitse tagamiseks kui ka teenuste järjepidevuse kindlustamiseks. Paljud liikmesriigid peavad tõsiselt pingutama, et selles valdkonnas järele jõuda.

3.10 Tootmisliinid on kontsentreeritumad kui varem. Euroopa ja tärnanud turumajandusega riikide turgude omavaheline seotus on loonud keerukaid majandus- ja teadmiste võrgustikke, mille liikumapanev jõud on teenused. Ettevõtete tootmise mujale viimine muutub vähemtõhusaks, kuna tootmine sõltub ülimalt erialastest, teadmismahukatest ja kvaliteetsetest teenustest.

3.11 Euroopal on selliste kvaliteetsete teenuste osutamisel ikka veel suhteline eelis peamiselt tänu oma kõrge kvalifikatsiooniga tööjõule ning teadus- ja arendustegevuse tasemele. Siiski ei peaks Euroopa loorberitele puhkama jääma. Konkurentsieeliseid tuleb ettenägevalt säilitada. See nõuab eelkõige poliitikameetmeid, mis soodustavad jätkuvalt teadus- ja arendustegevusse tehtavate investeeringute kõrget taset ning tööjõu oskuste edasist parandamist.

3.12 Ülioluline on teenuseosutajate ja klientide vastastikune mõju. Äriteenused edendavad tootmist – klientide tooteid ja/või abivahendeid. Nõudmise ja pakkumise tõhusa kooskõlastamise tulemus on edukas areng, millega kavandatakse uued struktuurid. Eri arusaamad ja nn keeled koondatakse uuteks lahendusteks. Loovaid ja juhtumipõhiseid lahendusi pakuvad neis protsessides paljud eri valdkonnad.

Üks märkimisväärne nähtus on keskmise suurusega ettevõtjate puudumine. Selliste oluliste suurte teenusepakkujate kõrval nagu SAP esindab Euroopat siiski palju väiksem arv suuri teenusepakkujaid kui USA. Mõnes kõrgtehnoloogiasektoris on Euroopa osa USAga võrreldes peaaegu olematu. Google, Apple, Amazon ja Microsoft – meistrid mängus, kus võitja saab kõik – on hea näide, kui kahetsusväärne on asjaolu, et Euroopal puuduvad selles vallas tegutsedad.

3.13 Seoses teenuste direktiivi põhjustatud mistahes probleemidega tuleb äriteenuste ühtse turu väljakujundamisel pühenduda majanduskasvu ja töökohtade loomise võimaluste ärakasutamisele, leevendades samas teenuste liberaliseerimise võimalikke negatiivseid tagajärgi, nagu sotsiaalne ja töötasu puudutav dumping.

3.14 Komisjon pööras 2011. aastal erilist tähelepanu vajadusele tunnustada teadmismahukate äriteenuste (KIBS) rolli. Üks üldine järeldus on see, et teenustel – ja eelkõige teadmismahukatel äriteenustel – on oluline ja kasvava tähtsusega roll tootmisprotsesside sisendina. Tegelikult on need kaks lahutamatud, kuna tootmisväljund sõltub üha rohkem selliste teenuste kvaliteedist.

3.15 Ka teadusasutused ja ülikoolid on uuenduslikeste teenustesse väga suurel määral kaasatud ja vastastikmõjus töötusega. Üsna suur hulk ülikoole on asukohaks paljutöötavatele äriteenuste idufirmadele. See lisandub teadusasutuste, uuenduslike lahenduste ja tööstuse klastriteks koondumisele. Lisaks avaldab see edaspidi positiivset mõju, kuna paremad teenused soodustavad väärtusahelas edasilikumist tööstusharudes, kus liikmesriigil on tehnoloogiline suutlikkus ja suhteline eelis juba olemas⁽⁴⁾. See suurendab märkimisväärselt tootmise tähtsust rahvusvahelises kaubanduses.

3.16 Teenuste olulise rolli tõttu võib rääkida tootmise nn teenustumisest. Tootmise ja teenuste sümbioos muudab sageli ettevõtjate vaatenurka või isegi kogu tegevusvaldkonda. Uued teenused on võimaldanud muuta turunduskontseptsioone nii, et peatähelepanu ei pöörata enam toodete müümisele, vaid (üksik)tarbijate vajadustele. Teine näide on see, et tootmine toetub nüüd üha rohkem äriteenuste kujundamisele ja pakkumisele, kuna see on nende tegevuse tulusaim osa.

3.17 Sel taustal on eesmärk suurendada 2020. aastaks tootmissektori panust SKP-sse 20%-ni liiga ebamäärane. Eesmärgiks tuleks pigem võtta soodsate tingimuste loomine selliste tööstusprotsesside edendamiseks, milles tootmise ja teenuste sümbioosis valmivad eesrindliku tootmise abil ajakohased tooted ning on tagatud tootlikkus.

3.18 IKT rakenduste uus laine on iseliikuv protsess: teenused sünnitavad teenuseid ja seetõttu muutub nende tähtsus üldises majanduses ebaproportsionaalselt suureks. Nad soodustavad tootlikkust ja stimuleerivad kogu majanduses läbivaid mõjusid, mis tekitavad uusi kombinatsioone. Nad annavad uut hoogu ka globaliseerumisele.

3.19 Veel üks huvitav nähtus on see, et üha rohkem tooteid turustatakse koos nendega kaasnevate või isegi neis sisalduvate teenustega, mis jällegi tekitab uusi liite ja kombinatsioone.

4. Neljas tööstusrevolutsioon – tohutud muutused

4.1 Äriteenuste spekter ja mõju muutub palju laiemaks, kui seda seostatakse neljanda tööstusrevolutsiooniga, millel on suurem ulatus kui äriteenustel üksi⁽⁵⁾. See revolutsioon järgneb kolmele ajajärgule – mehhaniseerimis-, elektri- ja IT-ajastule. Nüüd on kõik seotud teenuste interneti ja asjade interneti kasutuselevõtmisega.

4.2 Osa sellest protsessist moodustavad eri äri- ja teadusalgatused, millest mõnda on ärgitanud riigiasutused, et kohendada tootmisprotsesse ja välja töötada uusi tooteid. Üks teedrajav algatus on neljandat tööstusrevolutsiooni käsitlev tegevuskava, mille 2012. aastal algatas Saksamaa valitsus⁽⁶⁾.

4.3 Praegu on samasuguste joontega paralleelseid algatusi juba rohkem, näiteks:

— Hollandi algatus „Arukas tööstus” 2014. aasta aprillis;

— Austria piirkondade „Tööstus 4.0” strateegiad;

— Valloonia piirkonna konkurentsivõimelised klastrid;

⁽⁴⁾ OECD, Trade Policy Working Paper nr 148, „The role of services for competitiveness in manufacturing”, 2013.

⁽⁵⁾ Projekti „Tööstus 4.0” laiaulatuslikku mõju tuleb järgmistes arvamustes eraldi ja põhjalikumalt arutada.

⁽⁶⁾ „Soovitused strateegilise tööstusalgatuse 4.0 rakendamiseks”, aprill 2013.

- projekt „Tootmise tulevik”, mida rahastab Ühendkuningriigi valitsus;
- Fondazione Democenter – Sipe, Emilia Romagna;
- Smart Manufacturing Leadership Coalition USAs ja
- küberfüüsiliste süsteemide innovatsioonikeskus Indias (laiihaardelisem kui 4.0).

4.4 Tuleviku arukas vabrik on väga keeruline kooslus, mida ümbritseb edasiarenenud tarkvararakenduste ja süsteemide täpselt kohandatud võrgustik. Sellise arengu tulemuseks võib olla järkjärguline individualiseerimine – nii tarbijate kui ka töötajate puhul – arukate ja individuaaltellimusel tehtud toodete ja komponentide valmistamisel ja kasutamisel.

4.5 Tööstusel ja majandusel on tohutu potentsiaal. Uute teenuste abil tuleb edendada tarbijate soovide silmapilket täitmist, paindlikkust, optimaalsete otsuste langetamist, toormaterjalide tõhusat kasutamist ning lisaväärtuse loomise potentsiaali. See areng võib sobida ka Euroopas demograafiliste suundumustega ning võib kasulik olla töö- ja eraelu tasakaalustamisel, hoogustades samas konkurentsivõimet kõrge sissetulekuga rühmades.

4.6 Kõigis tööstussektorites nähakse ette horisontaalne ja vertikaalne lõimimine, samuti ka inseneritöö täielik digitaalne lõimimine kogu väärtusahelas. Avatud juurdepääs ja innovatsioon hoogustavad tugevat võrgustumist.

4.7 Et ära hoida turuosa kaotamist kolmandatest riikidest pärit konkurentidele, tuleb kindlaks määrata toodete ja teenuste, sealhulgas kõikide oluliste väärtusahela osade standardimise ühised ELi platvormid.

4.8 Kaasatud on nii väikesed kui ka suured ettevõtjad. VKEde väljavaated on positiivsed. Nad saavad teenuseid ja tarkvarasüsteeme kasutada senisest palju hõlpsamalt. Uusi võimalusi luuakse piirkondlikele VKEdele, keda saab kergemini ka internetsioneerimisprotsessidesse haarata. Igatahes saavad VKEd kasu valdkondadevahelisest teadus- ja tehnoloogiasiidest.

4.9 Nagu eespool juba nimetatud, hakkavad kõigis kategooriates valitsema klientide ja teenuseosutajate vahel palju tihedamad sidemed.

4.10 Olemasolevad IT-põhised tehnoloogiad tuleb kohandada tootmise erinõuetega ja jätkata nende edasiarendamist. On tarvis teaduse, tehnoloogia ja koolituse alaseid algatusi, et edasi arendada inseneritöö automatiseerimise modelleerimise ja süsteemide optimeerimise valdkonna meetodeid.

4.11 Vaja on majandustaristut, mis hõlmab piisava lairiba-internetitaristu väljaarendamist ning asjakohaseid õppe- ja koolitusasutusi. Selles suhtes rõhutab komitee taas, et lisaks ranglele eelarvepoliitikale on tarvis majanduskasvu algatust⁽⁷⁾. ELi liikmesriigid peaksid ära kasutama majanduse praeguse taastumise ning haarama kiiresti kinni võimalusest suurendada investeeringuid hädavajalikku taristusse 4.0 tööstusajastul.

4.12 Projekt „Tööstus 4.0” annab Euroopale ainukordse võimaluse ühe ühtse taristuinvesteeringu abil mitmesuguste eesmärkide poole püüelda. Selle edasilükkamine õnnestaks Euroopa konkurentsivõimet. Seepärast tuleks sellesse investeeringusse suhtuda tegelikult ka kui poolaasta riigipõhiste soovitude ühte osasse.

⁽⁷⁾ Vt Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Tugevam Euroopa tööstus majanduse kasvuks ja taastumiseks. Tööstuspoliitika ajakohastatud teatis”, juuli 2013, eriti punkt 1.2. ELT C 327, 12.11.2013, lk 82.

4.13 Saksamaa tegevuskavas pööratakse väärilist tähelepanu selle uue arengusuuna sotsiaalsetele aspektidele. Kaasatud on mitte üksnes ettevõtete juhtkond ja töötajad, vaid kogu ühiskond. See on täielik muudatus inimese-tehnoloogia ning inimese-keskkonna vastastikmõjus. Tehnoloogilisi uuendusi tuleb vaadelda nende sotsiaalkultuurilises kontekstis, kuna muutused kultuuris ja ühiskonnas on isenesest samuti innovatsiooni olulised liikumapanevad jõud.

4.14 Samamoodi on murranguline tähtsus juhtimise ja haldamise detsentraliseerimisel ning töötajate vastutusel ise otsuseid langetada. Sellega kaasnevad põhjalikud muudatused.

4.15 Platvormid, seminarid ja töörühmad, sealhulgas ettevõtjad, sotsiaalpartnerid, teadusringkonnad ja riigiasutused, peaksid olema organiseeritud nii riiklikul kui ka ELi tasandil. Sellistel platvormidel ja töörühmadel on äärmiselt oluline roll visioonide ja strateegiate kujundamisel üleminekuotsesside juhtimiseks, et haarata kinni võimalustest ja vältida tagasilööke. Äriteenuste kõrgetasemeline rühm (vt allpool) on näide edukast dialoogist sidusrühmadega.

4.16 Uus digitaalne tööstusettevõtete ja äriteenuste maailm vajab turvalist ja usaldusväärset digitaalset teabevahetusplatvormi koos selgete turuõigustega ja õiguste kaitsega⁽⁸⁾. Tänapäevases hübriidmaailmas on sama oluline ka teabevahetus- ja koostööplatvorm.

5. Mõju ühiskonnale ja tööturgudele⁽⁹⁾

5.1 Teenustest lähtuval ühiskonnal ja digitaliseerimisel on tohtud tagajärjed tööturule ja ühiskonnale üldiselt:

- majanduse nn teenustumine põhjustab tööhõive vähenemist keskmise sissetulekuga rühmades. Selle suundumuse peatamiseks ja tagasipööramiseks tuleks keskmise sissetulekuga tööhõivevõimaluste loomine muuta struktuurilise kohandamise poliitika selgesõnaliseks eesmärgiks. Selleks tuleks ELi tööstus- ja teenustepoliitikas esikohale tõsta sellised vahendid nagu aktiivsed tööturumeetmed ning investeerimine uuenduslikku haridusse ja koolitusse. Tuleks astuda samme, et uurida, kuidas kollektiivlepingud võivad selles osas abiks olla;
- inimesed peavad kõigil tasanditel olema valmis omandama uusi oskusi. Seepärast on suuri kaasnevaid ühiskondlikke väljakutseid silmas pidades seda enam põhjust edendada nii õppekavade ajakohastamist kui ka elukestvat õpet. Muudatused puudutavad kõiki põlvkondi, seega tuleb ka eakatele töötajatele anda võimalus oma oskusi pidevalt täiendada. Ümberkujundusprotsessi uurimine ja hindamine peab aitama täielikult kindlaks teha vajadused kutseoskuste ja kvalifikatsiooni osas;
- arengut juhivad peamiselt (uued) väikesed ja mikroettevõtjad, sellal kui suurettevõtjad vähendavad oma töäjõudu. Seda protsessi peegeldab idufirmade ja füüsilisest isikust ettevõtjate hulga suurenemine kõikjal Euroopas. Tänapäeval on ettevõtjal võimalik nädalavahetusega luua tarkvarafirma, kasutades lihtsaid ja kättesaadavaid vahendeid, mis võimaldavad tal tooteid kiiresti välja töötada ja katsetada; see on nn kõhna iduettevõtte liikumine.

5.2 Muret teeb see, et niisugune tohtu majandusmuudatus koos kõigi oma tagajärgedega ühiskonnale ja tööturule on ikka alles piisavalt läbi analüüsimata ning seda ei arutata laiemale, vaid üksnes ettevõtlus- ja teadusringkondades.

5.3 Seega on palju põhjuseid, miks seda üleminekut täiesti uutele majanduslikele väljavaadetele peab laialdaselt arutama poliitikas ja ühiskonnas nii riiklikul kui ka ELi tasandil. See protsess mõjutab paljude kodanike igapäevaelu piirkondades ja linnades seoses nii tööhõive kui ka tööpuudusega. Järelikult mõjutab see ka inimeste valikuid oma tuleviku osas. Kaasnevaid sotsiaalseid ja kultuurilisi aspekte tuleks põhjalikult esile tõsta ja arvesse võtta.

⁽⁸⁾ Vt selle kohta Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus TEN/550 „Küberrünnakud ELis”, juuli 2014. (Euroopa Liidu Teatajas veel avaldamata)

⁽⁹⁾ Vt ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus TEN/548 „Digitaalühiskond: juurdepääs, haridus, koolitus, tööhõive ja võrdsete võimaluste edendamise vahendid”, juuli 2014. (Euroopa Liidu Teatajas veel avaldamata)

5.4 Tööturul toimuvate ning tulevase hariduse ja koolituse alusena täpset kaardistamist vajavate kiirete muutuste uurimine tuleb muuta esmatähtsaks programmi „Horisont 2020” jaotises „Tööstuse juhtpositsioon”.

5.5 Paljud ebastabiilsed töökohad on ohus ning kui seda protsessi hästi ei juhita, on sellel sotsiaalsed ja poliitilised tagajärjed. Seepärast peavad EL ja liikmesriigid looma poliitilise ja halduskeskkonna, mis lisaks uue ja hädavajaliku tehnoloogia pakkumisele tagab ka, et saavutatakse eesmärgid töö- ja elutingimuste parandamise osas ning hoitakse ära madala ja kõrge sissetulekuga rühmade polariseerumine.

5.6 Eri riikide areng on ebahütlane. Tavapärased programmid tuleb läbi vaadata ja ajakavasid kohandada. Ettevõtted on loomisel. Hariduse ja ettevõtete vahelised suhted on muutumas, et pidada sammu tööstuse muutustega. Töötajad peavad olema valmis õppima erinevaid ja enamasti erialasemaid oskusi ning nad peavad suutma kohaneda kiirete muutustega nõudluses oskuste järele.

5.7 Selline areng ei tähenda kindlasti tehniliste oskuste ühekülgset rõhutamist. Intellektuaalsed ja sotsiaalsed oskused jäävad täpselt sama tähtsateks. Need on hädavajalikud, et sammu pidada ühiskonna kõigi arengusuundadega ja vajadusega sotsiaalse innovatsiooni järele, mis käib majanduse põhimõttele muutustega käsikäes.

5.8 Selles kõikehõlmavas perspektiivis tuleb ettevõtte, sektori, riigi ja ELi tasandil tagada sotsiaalne dialoog, et läbi arutada arengusuunad ja raamtingimused ELis ja liikmesriikides ning tööjõu korraliku ettevalmistamise viisid ja vahendid.

6. Äriteenuste kõrgetasemeline rühm – esimene samm

6.1 Äriteenuste intensiivistumise mõju on ELi tasandil ja ELi poliitika kujundamisel liiga kaua tähelepanuta jäetud. Eeldatav oluline edasimineku muudab selle olukorra parandamise veelgi vajalikumaks. Seepärast avaldab komitee suurt heameelt esimese sammu, st äriteenuste kõrgetasemelise rühma aruande üle äriteenuste kohta 2013. aastal.

6.2 Kuigi komisjon on kaasatud protsessidesse, mis eelkõige digitaalarengu tegevuskava ning teadus- ja innovatsiooniprojektide kaudu on seotud äriteenuste laialdase mõjuga, jääb vajaka üldisest ülevaatest.

6.3 Tulevikku suunatud tööstuspoliitika väärivad äriteenused olulist kohta. Äriteenuste kõrgetasemelise rühma aruanne peaks looma eeltingimused, et saada arengusuundadest täielik ülevaade ning määrata kindlaks soovitatavad sammud, mida EL peaks astuma.

6.4 Äriteenuste kõrgetasemeline rühm määras kindlaks suure hulga äriteenuseid, alates kutsealastest ja tehnilistest teenustest kuni tegevuse tugiteenusteni.

6.5 Eelkõige tegi rühm selgeks, et seni on äriteenustele üldiselt liiga vähe tähelepanu pööratud nii komisjoni uute poliitikavaldkondade ettevalmistamisel kui ka konkurentsivõime poliitilistes aruteludes.

6.6 Peale äriteenuste kõrgetasemelise rühma on ka viis töörühma koostanud aruanded järgmistel teemadel: i) ühtne turg, ii) innovatsioon, iii) oskused, iv) standardid ja v) kaubandus. Need sisaldavad arvukaid analüüsivaid märkusi ja üksikasjalikke kommentaare nii läbiarutatud valdkondades toimuvate protsesside kui ka ELi poliitikas ja meetmetes soovitatavate lähenemisviiside kohta.

6.7 Paljud aruannetes esitatud märkused ja ettepanekud rõhutavad vajadust ELi tasandi põhjalike analüüsijärele paralleelselt VKEdele suunatud parandatud poliitiliste juhistega, mille koostamist komitee koos paljude ekspertidega on juba aastaid nõudnud. Mikro- ja väikeste ettevõtjate väljapaistev roll ning nende hulga hüppeline suurenemine praeguse tööstustsükli ajal rõhutab veel kord pakulist vajadust parema õigusliku reguleerimise, innovatsioonipartnerluse koostöötingimuste parandamise ning erilise tähelepanu pööramise järele rahastamise kättesaadavusele.

6.8 Kui võrrelda tootmise ja teenuste ees seisvaid takistusi, siis näitab analüüs, et lisaks teenuste tavapärastele takistustele avaldab ka kaupade ühtse turu jätkuv killustumine tähelepanuväärset kahjulikku mõju äriteenuste piiriülesele arengule ja nende edendamisele. Euroopa on suure eduka teenuste siseturu loomisest ikka veel kaugel.

6.9 Paljudes äriteenuste keskkonna parandamise ettepanekutes rõhutatakse äriteenuste silmapaistvat tähtsust tootmise ja teenuste vahelistele seostele ja seega ka väljavaatele Euroopa tootvat tööstust tugevdada.

6.10 Seepärast on äriteenuste kõrgetasemelise rühma ja töörühmade töö komitee arvates väga kasulik lähtekoht, et komisjon saaks koostada üksikasjalikuma analüüsi ja teha konkreetseid ettepanekuid.

Brüssel, 16. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa kodanikualgatuse „Vesi ja kanalisatsioon on inimõigus! Vesi on avalik hüve, mitte kaup” („Right2Water”) kohta”

(COM(2014) 177 final)

(omaalgatuslik arvamus)

(2015/C 012/05)

Raportöör: **An Le Nouail Marlière**

11. septembril 2014 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa kodanikualgatuse „Vesi ja kanalisatsioon on inimõigus! Vesi on avalik hüve, mitte kaup” („Right2Water”) kohta”

(COM(2014) 177 final).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon võttis arvamuse vastu 18. juulil 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 151, vastu hääletas 2, erapooletuks jäi 5.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Oma vastuses esimesele edukale Euroopa kodanikualgatusele „Vesi ja kanalisatsioon on inimõigus! Vesi on avalik hüve, mitte kaup!” kinnitas Euroopa Komisjon, kui oluline on inimõigus veele ja kanalisatsioonile kui avalikule hüvele ja põhiväärtusele, ja kordas, et „vesi ei ole kaup”.

1.2 Kõigepealt on tervitatav, et elanikkonna toetus sellele Euroopa kodanikualgatusele ja samuti komisjoni tunnustus veega seotud teenuste eripärale ning nende tähtsusele „elanikkonna põhivajaduste rahuldamisel” on viinud veevarustusteenuste kontsessioone käsitleva direktiivi kohaldamisalast väljajätmiseni.

1.3 Üldisemalt hindab komitee komisjoni võetud kohustust toimida kooskõlas aluslepingute sätetega, mille kohaselt peab EL jääma vee-ettevõtjate omandi õiguslikku režiimi käsitlevate riigisiseste otsuste puhul neutraalseks. Sellega seoses on komitee veendunud, et ükski ELi tegevusega seotud otsus ega meede ei tohiks seada piiranguid liikmesriikide vabadusele otsustada, kuidas nad oma veeteenuste pakkumise korraldavad.

1.4 Komitee kutsub seega komisjoni üles tegema konkreetseid algatusi selleks, et tagada selle kohustuse pikaajaline täitmine kõigis ELi pädevusvaldkondades, seda nii Euroopa stabiilsusmehhanismist toetatavate liikmesriikide puhul kui ka praeguste kaubanduslääbirääkimiste raames (näiteks seoses Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse ja/või teenusekaubandusega), jättes veevarustusteenused selgesõnaliselt sellistest läbirääkimistest välja.

1.5 Komitee täheldab Euroopa Komisjoni vastuses teatud positiivseid aspekte. Näiteks

— tunnistatakse asjaolu, et veevarustusteenuste eest vastutavad tavaliselt kohalikud asutused, kes on kodanikele ja nende muredele kõige lähemal;

- võetakse kohustus edendada ELi arengupoliitikas vee ja kanalisatsiooni üldist kättesaadavust kasumit mittetaotlevate partnerluste kaudu;
- edendatakse avaliku sektori siseseid partnerlusi, mida tuleks tunnustada sobiva vahendina avaliku sektori asutuste ja veevarustusteenuste tõhususe suurendamiseks, seda mitte ainult rahvusvahelise arengu valdkonnas, vaid ka ELi sees.

1.6 Komitee märgib, et vee-ettevõtjad on loomulikud monopolid, kuna nad peavad tegema tohutuid kapitaliinvesteeringuid ja nende transpordikulud on suured, nagu tõdetakse Euroopa Keskkonnaameti hiljutises aruandes (Euroopa Keskkonnaamet, 2003, *Assessment of cost recovery through water pricing* („Kulude veehinna kaudu katmise hindamine”), Luxembourg, lk 28). Seepärast peavad avaliku sektori asutused olema võimelised teostama vee-ettevõtjate pakutavate teenuste kvaliteedi ja tõhususe üldist kontrolli. Selles raamistikus toetab komitee komisjoni, kes tunnustab läbipaistvuse esmatahtsat rolli.

1.7 Komitee kutsub seega komisjoni üles suurendama oma jõupingutusi veepoliitika raamdirektiivi artikli 14 (avalikkuse teavitamine ja konsulteerimine) täielikuks rakendamiseks ja väljendab toetust komisjoni kavatsusele edendada veevarustusteenuste võrdlusuuringu (benchmarking) läbiviimist majanduslike, tehniliste ja kvaliteedi tulemuslikkuse näitajate suhtes. Seosed investeeringute taseme, keskmise veehinna ja töötingimuste kvaliteedi vahel ilmnevad sel viisil selgemalt ja suurendavad läbipaistvust sektoris.

1.8 Komitee leiab, et veepoliitika raamdirektiivi ja joogiveedirektiivi läbivaatamine peaks pakkuma võimaluse lisada nendesse üldise kättesaadavuse viited ja põhimõtted ning veepoliitika raamdirektiivi põhimõtte veevarustusteenuste kulude katmise kohta. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles esitama õigusakti ettepaneku, millega kehtestatakse juurdepääs veele ja kanalisatsioonile kui inimõigusele ÜRO määratletud tähenduses, ning edendada vee ja kanalisatsiooniga varustamist kui kõigi jaoks olulist avalikku teenust.

1.9 Komitee täheldab, et oma toetusega Euroopa kodanikualgatusele väljendasid Euroopa kodanikud soovi osaleda ELi poliitika väljatöötamisel ja öelda sõna sekka vee kui avaliku hüve ja üldhuviteenuse teemal. Sellest tulenevalt peaksid kõik ELi institutsioonid avama ELi veepoliitika juhtimise kõigile sidusrühmadele ja suurendama võimalusi arutada avalikult veeressursside tulevikku.

2. Sissejuhatus

2.1 Euroopa kodanikualgatus, mis loodi Lissaboni lepinguga, et suurendada kodanike demokraatlikku osalemist Euroopa asjades⁽¹⁾, võimaldab ühel miljonil Euroopa Liidu kodanikul vähemalt seitsmest liikmesriigist kutsuda Euroopa Komisjoni üles tegema õigusaktide ettepanekuid ELi pädevusse kuuluvates küsimustes. See on esimene osalusdemokraatia vahend ELi tasandil.

2.2 Alates Euroopa kodanikualgatuse käivitamisest 2012. aasta aprillis on üle 5 miljoni kodaniku toetanud rohkem kui 20 eri algatust. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on kutsunud mitmeid kampaaniate algatajaid oma täiskogu istungjärgudele.

2.3 Euroopa kodanikualgatusega vee ja kanalisatsiooni kui inimõiguse kohta kutsutakse üles esitama ettepanekuid õigusaktide kohta, millega rakendatakse ÜRO poolt tunnustatud inimõigust veele ja kanalisatsioonile ning edendatakse veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuse kui elementaarse avaliku teenuse pakkumist. Algatust tutvustati komitee 2013. aasta septembri täiskogu istungjärgul.

2.4 Algatuse esialgne originaaltekst on järgmine.

„Vesi ja kanalisatsioon on inimõigus!”

Me kutsume üles esitama ettepanekuid õigusaktide kohta, millega rakendatakse ÜRO poolt tunnustatud inimõigust veele ja kanalisatsioonile ning edendatakse veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuse kui elementaarse avaliku teenuse pakkumist.

⁽¹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 211/2011 kodanikualgatuse kohta; ELT L 65, 11.3.2011, lk 1.

Euroopa õiguses tuleks valitsustelt nõuda kõigile kodanikele kanalisatsiooni ja piisava puhta joogivee tagamist ja sellega varustamist. Algatusega kutsutakse üles

1. kohustama ELi institutsioone ja liikmesriike tagama, et kõigil elanikel on võimalik kasutada õigust veele ja kanalisatsioonile;
2. kindlustama, et veevarustuse ja veevarude majandamise suhtes ei kohaldata siseturueeskirju ja et veevarustusteenuseid ei liberaliseerita;
3. suurendama Euroopa Liidu jõupingutusi vee ja kanalisatsiooniteenuste üldise kättesaadavuse saavutamiseks.

2.5 17. veebruaril 2014, pärast seda, kui komisjon oli kinnitanud 13 liikmesriigis kogutud 1 659 543 allkirja, käivitas Euroopa Parlament vee kodanikualgatuse kodanike komiteega ulatusliku konsultatsiooni, millest kutsuti osa võtma ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee. Samal päeval võttis Euroopa Komisjoni asepresident Maroš Šefčovič vastu algatuse kodanike komitee.

2.6 Euroopa Komisjon avaldas 19. märtsi 2014. aasta teatises oma ametliku vastuse esimesele edukale Euroopa kodanikualgatusele, milles kutsuti üles rakendama ELi õiguses inimõigust veele ja kanalisatsioonile.

2.7 Euroopa kodanikualgatuse päeval 15. aprillil 2014. aastal korraldas komitee konverentsi teemal „Tee edule”, millest kutsuti taas osa võtma vee algatuse kodanike komitee ja mille käigus kohtus komitees märkimisväärne arv Euroopa kodanikualgatuse kampaania korraldajaid ja huvitatud isikuid, et arutada seniseid kogemusi ja koostada nimekirja soovitudest selle otsedemokraatia vahendi tõhususe ja kasutajasõbralikkuse parandamiseks.

3. Üldised märkused

3.1 Euroopa kodanikualgatus on näidanud oma tugevust ja edu vahendina, mis tõstatab avaliku arutelu ja loob kodanike võrgustikke.

3.2 Veel ületamist vajavad tõkked on seotud selle rakenduseeskirjade läbivaatamisega⁽²⁾, kuna need ei vasta Euroopa kodanikualgatuse tegelikule olemusele. Nendes seatakse kohustusi, mis on võrreldavad otsedemokraatia õiguslikult siduva vahendi omadega, mille õiguslik tagajärg oleks referendum (isikuandmed, võimalik pärssiv mõju, ebaproportsionaalsed menetlused), ja need asetavad korraldajatele ebaproportsionaalseid õiguslikke piiranguid, mis ei ole liikmesriigiti ühesugused. Eeskirjadega piiratakse nende teemade ringi, mida võidakse õiguspäraselt registreerida komisjoni poolt sõltumatult käsitletavatena. Komisjon määrab üksi kindlaks, kas need teemad kuuluvad tema pädevusvaldkonda.

3.3 Registreeritud algatuse nime, teema ja kirjelduse tutvustusteksti maksimaalse pikkuse seadmine 800 tähemärgile on viinud olukorrani, kus komisjon on leidnud, et algatustes puuduvad konkreetsed ettepanekud.

3.4 Paljud Euroopa kodanikud soovivad meeletult Euroopa Liidus ja Euroopa Liidu kohta sõna sekka öelda. Tulevane Euroopa Komisjon peaks sellele tähelepanu pöörama.

3.5 Kodanikualgatus, mis moodustab osa ELi lepingust (artikli 11 lõige 4), on ainus õiguslik vahend, mille kaudu Euroopa tavakodanikel on võimalik ELi poliitilist tegevuskava mõjutada. 2015. aastal peaksid Euroopa Parlament ja nõukogu need rakenduseeskirjad läbi vaatama ja esimestest kampaaniatest järeltõlge tegema.

4. Konkreetsed märkused

4.1 Komitee märgib rahuloluga, et Euroopa kodanikualgatus „Vesi ja kanalisatsioon on inimõigus!” kohustas ELi institutsioone tegelema Euroopa kodanike muredega ja tõdema, et need ületavad komisjoni tavapäraseid regulatiivseid kaalutlusi. Komitee on rahul, et komisjon otsustas jätta veevarustus- ja kanalisatsiooniteenused kontsessioone käsitleva direktiivi kohaldamisalast välja.

⁽²⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 211/2011 kodanikualgatuse kohta.

4.2 Komisjon tuletab põhjendatult meelde liikmesriikide kohustusi võtta vastu meetmeid puuduses elavate inimeste aitamiseks.

4.3 Komisjon tunnistab ka, et tal on pädevus määratleda liikmesriikide veehinnapoliitika teatud aluspõhimõtted ja tuletab meelde veepoliitika raamdirektiivi artikli 9 sätteid, milles kehtestatakse kõigi kulude katmise põhimõte.

4.4 Siiski jäi komisjonil üle 1,6 miljoni inimese (1,9 miljonit kogutud allkirja) väljendatud ootustele vastamisel puudu tõeliselt jõulisest eesmärgist ja ta ei teinud uut ettepanekut luua ELi vahend vee käsitlemiseks inimõigusena.

4.5 Komitee on Euroopa eri linnade konkreetsetele kogemustele tuginedes seisukohal, et kohustust võtta veevarude säilitamiseks vastu asjakohane veehinnapoliitika võib ja tuleb ühitada kohustusega tagada sobivate solidaarsusvahendite kaudu selle ressursi üldine kättesaadavus.

4.6 Komitee leiab, et veepoliitika raamdirektiivi ja joogiveedirektiivi läbivaatamine peaks pakkuma võimaluse lisada nendesse üldise kättesaadavuse viited ja põhimõtted ning veepoliitika raamdirektiivi põhimõtte veevarustusteenuste kulude katmise kohta.

4.7 Parema kvaliteediga ja kättesaadavama vee tagamine

4.7.1 Komitee rõhutab, et on üllatunud, et nii ulatuslikule kodanikualgatusele vastatakse ettepanekuga korraldada avalik konsultatsioon joogivee kvaliteedi teemal, mis tähendab, et kavas on kasutada kõige tavapärasemaid konsultatsioonivahendeid, mis on küll kasulikud, ent ei vasta Euroopa kodanikualgatusele.

4.8 Neutraalsuse tagamine veevarustusteenuste osutamisel

4.8.1 Komitee on rahul sellega, et komisjon mõistab vajadust tagada veehaldusega seotud otsustusprotsessi läbipaistvus kohalikul, piirkondlikul ja riigi tasandil.

4.8.2 Vee elutähtsa olemuse tõttu tuleb seda hoida kui haavatavat ressursi ja avalikku hüve. Vaja on arvesse võtta, et võimalus vett kasutada on esmatähtis inimeste põhivajaduste rahuldamiseks. Euroopa Komisjon peaks mõistma, et piisavat juurdepääsu veele ja kanalisatsioonile tuleb tunnistada põhilise inimõigusena, kuna need teenused on olemuselt elutähtsad ja toetavad inimväärikust. Selleks tuleb need jäädavalt välja jätta siseturu eeskirjade kohaldamisalast ja teha ettepanek nende uuesti määratlemiseks majandushuvi mittepakkuvate üldhuviteenustena ⁽³⁾.

4.8.3 Inimeste ellujäämiseks vajalike toodete suhtes tuleks kohaldada eraldi lähenemisviisi ja jätta need vabakaubanduse raamistikust välja. Vaatamata sellele, et on olemas dokumente, milles kinnitatakse, et „vesi ei ole tavaline kaup” või et „kõigil inimestel on õigus toidule”, oleme me praeguseni tunnistanud veeallikate erastamisele, ulatuslikule põhitoiduainetega spekulatsioonile ja põllumajandusmaade massilisele hõivamisele. Need nähtused seavad otseselt ohtu kõige haavatavamas olukorras olevate isikute ellujäämise.

4.8.4 Euroopa Komisjonil palutakse kõnealusele kodanikualgatusele vastamiseks teha konkreetsete siduvate meetmete ettepanek, mida ta oma teatises ei esitanud. Eelkõige tuleks õiguslikult siduvas ELi dokumendis sätestada, et veeallikate ja veevarustusteenuste haldamise eesmärk ei peaks olema kasumi teenimine. Vastasel juhul kaotab avaldus „vesi on avalik hüve” oma mõtte.

4.9 Veega varustamise tagamine kodanike huve teeniva avaliku teenusena

4.9.1 Komitee taotleb sellise ELi vahendi vastuvõtmist, mis tunnistaks inimõigust veele ja kanalisatsioonile kooskõlas ÜRO 2010. aasta juuli määratlusega. See on kõnealuse Euroopa kodanikualgatuse nurgakivi lisaks Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 14 majandushuvi pakkuvate üldhuviteenuste kohta ning üldhuviteenuseid käsitlevale protokollile nr 26. Lisaks soovib komitee, et Euroopa Komisjon ärgitaks liikmesriike viima seda majandushuvi mittepakkuvat üldhuviteenust ellu neutraalselt, eristades selle vee kaubanduslikust kasutamisest tööstuses või põllumajanduses.

⁽³⁾ ELT C 177, 11.6.2014, lk 24-31.

4.10 Integreeritud lähenemisviis arenguabi valdkonnas

4.10.1 ELi arengupoliitikale ja finantskohustustele tuleks kasuks, kui kõik liikmesriigid toetaksid seda kindlalt vee käsitlemisega inimõigusega, nagu ÜRO määratles ametlikult 2010. aasta juulis. See on eriti oluline optimaalse tõhususe saavutamiseks, kuna selle valdkonna arengu- ja abipoliitika esitamine inimõigusega seotult aitaks võidelda korrupsiooni vastu ja kaasaks ka töövõtjad. Komitee julgustab ja toetab terviklikku lähenemisviisi ja sünergia loomist vee ja toiduga kindlustatuse vahel. Vee ja energia koostoime osas ootab komitee meetmete ettepanekuid, et oleks võimalik hinnata, kas need on kooskõlas Euroopa kodanikualgatuse suunitlusega vee kui avaliku hüve kaitsmise osas.

Samuti peab tähelepanu keskmes olema rahvatervis, eelkõige rajades kanalisatsiooni kõikjale, kus see puudub, ehkki see võib ettevõtjaid vähem huvitada.

4.11 Avaliku sektori siseste partnerluste edendamine

4.11.1 Komitee kiidab heaks komisjoni pühendumise kasumit mittetaotlevate partnerluste paremale edendamisele veesektoris, et suurendada oskusteabe ja teadmiste ülekandmist avalike vee- ja kanalisatsiooniteenuste pakkujate, kohalike ja piirkondlike omavalitsuste ning muude toimijate vahel. Komitee rõhutab taaskord, et innovatsioon ning teadus- ja arendustegevuse tulemused, mis said avaliku sektori toetust seitsmendast raamprogrammist, tuleks muuta kättesaadavaks mittetulundussektorile, sotsiaalsetele ja solidaarse majanduse ettevõtjatele, linnadele jne ⁽⁴⁾.

4.12 Rio+20 järelmeetmed

4.12.1 Selleks, et toetada säästva arengu eesmärke, mis peaksid pärast 2015. aastat asendama aastatuhande arengueesmärke ja mis on üldise kohaldamisalaga, peaks EL tagama sidususe nende tulevaste eesmärkidega ja möönma, et veel 1–2 miljonil Euroopa kodanikul ei ole juurdepääsu sellele ressursile. Olukorra parandamiseks peab EL suurendama liikmesriikide teadmisi asjakohastest andmetest (kodutud, romad, ebakindlad elukohad).

4.13 Komitee kiidab heaks Euroopa Komisjoni pühendumise sellistele küsimustele nagu vee kvaliteet, halduse läbipaistvus, struktureerituma dialoogi loomine sidusrühmade vahel, ent rõhutab, et komisjoni vastus ei vasta kodanikualgatuses tõstatatud küsimustele selle inimõiguse üldise tunnustamise kohta – nimelt sellele, et igal kodanikul ja elanikul peab olema juurdepääs minimaalsele veevarustusele, olenemata tema olukorrast seoses eluaseme, töö või muuga.

4.14 Euroopa Komisjon märgib, et ELi õigusaktides on alati tunnustatud veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuste eripära ning nende tähtsust elanikkonna põhivajaduste rahuldamisel.

Komitee leiab, et see on elulise, mitte ainult olulise tähtsusega, ja kuna tegemist on põhivajadusega, pooldab komitee seda, et neid põhivajadusi rahuldataks majandushuvi mittepakkuvate üldhuviteenuste raames.

4.15 Komitee soovitas liikmesriikidel ja ELi institutsioonidel kõnealust poliitikat tugevdada, kuna vesi on elutähtis põhihüve nii kodanike, tööstuse, põllumajanduse kui ka kohalike ja piirkondlike omavalitsuste jaoks. Sellele tuleb omistada keskne tähtsus kõigi ELi poliitikavaldkondade lõikes, rõhutades selle seotust selliste väljakutsetega nagu võitlus vaesuse vastu, Euroopa kodanike põhiõigused, rahvatervis, integratsioon ja sotsiaalne ühtekuuluvus.

4.16 Komitee soovitab

- hinnata, milline mõju ja hind on veepoliitikal, milles ei võeta arvesse sotsiaalset, keskkonnaalast ja majanduslikku mõõdet;
- viia olemasolevad strateegiad vastavusse mitmesuguste piirkondlike huvidega liikmesriikides;
- töötada välja jätkusuutlik lähenemisviis veevarude haldamisele, sealhulgas uued varajase hoiatamise instrumendid, et vastata looduslikele või inimtegevusest tulenevatele katastroofidele, mis ohustavad ja kahjustavad veeresursse lühiajalises perspektiivis;

⁽⁴⁾ ELT C 44, 15.2.2013, lk 147-152.

- käivitada taas mulladirektiivi vastuvõtmine;
- keskenduda rohkem ka säästlikumale nõudlusele, et seda ressursi hoida ja kaitsta;
- integreerida sotsiaaldialoog ja sotsiaalpartnerid, kes aitavad tagada veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuste kõigi eri ülesannete täitmise kõigil tasanditel;

4.17 Lisaks sellele soovitab komitee

- uurida tehnoloogiaid, mis võimaldaksid parandada vee- ja kanalisatsioonisektori töötajate tervist ja ohutust;
- väärtustada teatud valitsusväliste organisatsioonide kogutud teadmistekapitali;
- täiendada rahvatervise kaitse huvides nende saasteainete (nanoelemendid, kantserogeensed, mutageensed ja reproduktiivtoksilised keemilised molekulid) nimekirja, mida ei tohi leiduda pinnavees ega põhjaveekihtides, ning koostama ühtlustatud soovitused puhastatud heitvee korduskasutamiseks;
- väljendada heameelt ökosüsteemide kaitsele suunatud meetmete üle ning toetada samme looduslike põhjaveekihtide säilitamiseks.

4.18 Veevarustus- ja kanalisatsiooniteenuste poliitika tuleb lisada säästva arengu poliitikasse, tagades, et see loodusvara vastab elanikkonna praegustele vajadustele ning et see säilib ka tulevaste põlvkondade jaoks.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna roll ELi ja Jaapani vabakaubanduslepingus”**(omaalgatuslik arvamus)**

(2015/C 012/06)

Raportöör: **Laure Batut**Kaasraportöör: **Eve Päärendson**

2013. aasta 19. septembril otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Kodanikuühiskonna roll ELi ja Jaapani vabakaubanduslepingus”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav välissuhete sektsioon võttis arvamuse vastu 18. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 133, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 3.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Järeldused

1.1.1 Euroopa Liit ja Jaapan esindavad koos rohkem kui ühte kolmandikku maailma kaubandusest. Ambitsioonika, kõikehõlmava ja vastastikku kasuliku vabakaubandus- ehk majanduspartnerluslepinguga (FTA/EPA) ELi ja Jaapani partnerlus hoogustaks mõlemal pool tööstust ja investeringuid ning võiks parandada nende majanduse seisu ja tööhõivevõimalusi ning aidata kehtestada tõhusamaid rahvusvahelisi eeskirju ja standardeid. Mõlema lepingupoole kodanikud on valmis oodatava kasu õiglaseks jaotuseks, aga nad on ettevaatlikud ega taha, et nende vastavad standardid nõrgeneksid.

1.1.2 Komitee väljendab heameelt Jaapaniga peetavate FTA/EPA läbirääkimiste ja eelkõige selle üle, et esimese aasta analüüsi järel otsustati läbirääkimisi jätkata. Samas avaldab komitee kahetsust, et käimasolevate läbirääkimiste kohta ei ole antud eriti teavet ning et need läbirääkimised ei ole eriti läbipaistvad. Kuna tarbijate huvide edendamine ja kaitsmine on lepingule ulatusliku toetuse saamiseks esmatähtis, siis kutsub komitee üles looma Atlandi-ülese kaubanduse ja investeringute partnerluskokkuleppe (TTIP) läbirääkimiste puhul kasutatud mehhanismidega sarnaseid konsultatsiooni-mehhanisme, tagamaks, et kodanikuühiskonda teavitatakse paremini võrreldavatest eelistest, mida ELi ja Jaapani vahelise turu avamine sidusrühmadele pakuks. Sellega seoses kutsub komitee mõlemat poolt üles parandama läbirääkimiste läbipaistvust ja neist teavitamist ning looma ametliku kodanikuühiskonna teavitamissüsteemi ja seejärel lepingu raames toimiva konsultatsioonistruktuuri. Lisaks juhib komitee tähelepanu sellele, et mõlema poole ettevõtted on juba saanud kasu ELi-Jaapani ettevõtluse ümarlauast kui platvormist, mis võimaldab neid kaasata ja nendega konsulteerida.

1.2 Soovitused

1.2.1 Komitee nõuab, et teda teavitataks täies ulatuses 2012. aasta mõjuhinna läbivaatamisest. Ta palub, et talle edastataks nii pea kui võimalik lepingu rakendamise ajakava, eelkõige tehniliste standardite ühtlustamise ajakava ja leiab, et enne igasuguste otsuste tegemist tuleks kõigis ELi ametlikes keeltes avaldada mõjuhinna täpsem dokument.

1.2.2 Komitee kutsub ELi üles tegema kõik selleks, et

- lepingus kajastuksid väärtused, mida ta maailmas kaitseb, et säilitataks keskkonna-, sotsiaalsed, tervishoiu- ja kultuurilised standardid ning et lepingust saadav kasu jaguneks kodanike, tarbijate, töötajate ja ettevõtjate vahel õiglaselt;
- mõlemad pooled seaksid kõrgeid eesmärke mitte ainult tariifide vähendamise, vaid ka mittetariifsete tõkete vähendamise osas, ning võtaksid endale sihiks saavutada ilma oma standardite, normide ja tööhõive taseme alandamiseta ja täielikult vastastikkuse põhimõtet järgides suurema regulatiivse sidususe, ilma et samas nõrgeneks ELi pühendumus WTO mitmepoolsusele;
- mõlemad pooled peaksid esmatahtsaks tarbijate huvide ja tervise edendamist;
- lepingus sätestataks ettevaatuspõhimõte ja et põllumajandusliku toidutööstuse toodetega kauplemisele kehtestataks mõlema poole geograafiliste tähistete osas õiguskindlus;
- üks peatükk pühendataks VKEdele, kuna nemad moodustavad 99 % kõigist ettevõtetest ELis ja Jaapanis ning on peamised uute töökohtade loojad. Seetõttu loodavad VKEd muutuda konkurentsivõimelisemaks ja eeldavad piirangute vähenemist. Eesmärk on parandada vastastikust juurdepääsu turule ja hoida VKEsid täiel määral kursis uute äri võimalustega, mis selle lepinguga peaksid avanema;
- lepingusse lisatakse tugev ja positiivne peatükk teenuste kohta, mis pakub piisavaid garantiisid ja mille puhul lähtutakse olemasolevatest ELi lepingutest, kuna see on nende läbirääkimiste suur võimalus;
- aluslepingust tulenevate kohustuste kohaselt säilitatakse ELis avalike teenuste eripära;
- mõlemal poolel tagatakse vajaduse korral võrdne juurdepääs riigihangetele ning õiguskindlus;
- kinnitatakse poole õigust reguleerida ja määratleda oma prioriteete ja poliitikat säästva arengu, tööhõive ja keskkonna valdkonnas;
- sellel eesmärgil oleks lepingus kõrgete eesmärkidega peatükk säästva arengu kohta ning et kodanikuühiskonnale antaks keskne koht, mis tähendab vähemalt järgmist:
- peetakse kinni mõlema poole ILO liikmesusest tulenevatest kohustustest ja miinimumtingimusena ILO kaheksast põhikonventsioonist;
- võetakse kohustuseks edendada ja töötada välja keskkonnavalaseid õigusakte ja algatusi;
- võetakse kohustuseks hallata ja kasutada loodusvarasid jätkusuutlikult ja rahvusvahelistest lepingutest kinni pidades;

Investori ja riigi vaheliste vaidluste lahendamise mehhanismi suurt tundlikkust ja sidusrühmade erinevaid seisukohti arvestades tervitab komitee avalikku konsultatsiooni, mille komisjon Atlandi-ülese kaubanduse läbirääkimistega seoses käivitas, ning ootab selle tulemust suure huviga⁽¹⁾. Komitee leiab, et Jaapani demokraatia tugevust arvestades võib Jaapani poolel sidusrühmade selleteemaliste seisukohtade kogumine anda teavet ja aidata läbirääkimisi lihtsustada.

1.2.3 Jaapani ja ELi kodanikuühiskondade vahelise dialoogiga saab FTA/EPAsse anda olulise panuse. Komitee soovib ELi ja Jaapani EPA/FTA raames luua ühise nõuandeargani, nagu seda tehti ka teiste lepingute puhul, mille Euroopa Liit on hiljuti sõlminud. Nõuandekomitee ülesande üle tuleks mõlema poole organiseeritud kodanikuühiskonna asjaomaste esindajatega läbirääkimiste käigus arutada. Sellele organile tuleks oma seisukohtade esitamiseks anda võimalus arutada kõigi lepingu valdkondade üle. Komitee soovib tungivalt, et vähemalt pooled nõuandekomitee Euroopa liikmetest nimetaks EMSK kui Euroopa Liidu nõuandev organ, mis esindab Euroopa organiseeritud kodanikuühiskonna huve.

1.2.3.1 Komitee on loonud suurepäraseid suhteid Jaapani töötajate, tööandjate, põllumajandustöötajate, ühistute ja tarbijate organisatsioonide, valitsusväliste organisatsioonide, mittetulundusühingute ja ülikoolide organisatsioonidega⁽²⁾. Tänu EMSK Jaapani järelevalvekomiteele on komiteel hea lähtepositioon kahe poole kodanikuühiskonna dialoogi ja konsulteerimise edendamisel.

2. Tausta tutvustus

2.1.1 EL ja Jaapan on otsustanud oma suhteid tugevdada, avades läbirääkimised vabakaubanduslepingu/majanduspartnerluslepingu (FTA/EPA) üle. Paralleelselt käivad läbirääkimised ka strateegilise partnerluse lepingu (SPA) üle⁽³⁾. Komitee tunneb heameelt esimese aasta järel tehtud analüüsi positiivsete tulemuste ja otsuse üle läbirääkimisi jätkata. Prognooside realiseerumisel suureneks ELi eksport Jaapanisse kuni 30 %, ELi SKP kasvaks 0,8 % ja ELis loodaks kuni 400 000 uut töökohta. Jaapani SKP suureneks 0,7 % ja eksport Euroopasse 24 %. Samas tõstaks leping esile olulise rolli, mida EL täidab Ida-Aasia kaubanduses ja sealsetes investeeringutes⁽⁴⁾.

2.1.2 EL ja Jaapan jagavad paljusid väärtusi ja põhimõtteid, mille seas on demokraatia, õigusriik, inimõigused ja suure tehnoloogilise oskusteabega turumajandus. Samal ajal seisavad nad silmitsi sarnaste väljakutsete (nt vananev ja vähenev elanikkond) ja vajadusega leida uusi majanduskasvu ja töökohtade loomise allikaid.

2.1.3 Kummagi asjaomase piirkonna kodanikuühiskonna organeid ja vastavaid konsultatsioonimehhanisme ei saa otse ühelt poolt teisele üle kanda⁽⁵⁾, kuid nende organite tihedam dialoog täiendaks asjakohaselt igasugust lepingut. EL on teinud sotsiaal- ja kodanikuühiskonna dialoogist oma sotsiaalmudeli nurgakivi, andes sellele institutsioonilise raami, ja Jaapan tunnustab oma laiemat kodanikuühiskonna olulisust (tööpoliitika nõukogu ja paljusid sidusrühmi koondav foorum).

2.2 **Jaapanis on sarnaselt ELile** võetud meetmeid majanduse elavdamiseks⁽⁶⁾. Jaapani valitsemissektori võlg on praegu peaaegu 230 % tema SKPst. Jeeni kurss on seadnud riigi impordi seisukohast halba seisu ning pärast kolmekordset Fukushima katastroofi vähenes jaekaubandus ühe aasta jooksul 2,3 % (2013. aasta veebruari seisuga).

⁽¹⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus REX/390, EESC-2013-05469, raportöör J. Krawczyk, kastraportöör S. Boyle (4. juuni 2014).

⁽²⁾ Jaapanis on komisjoni rahalisel toetusel loodud neli ELi instituuti (ülikoolide konsortsiumid). Ülikoolide õppejõude käsitletakse Jaapanis kodanikuühiskonna osalistena (http://www.eeas.europa.eu/eu-centres/eu-centres_en.pdf).

⁽³⁾ Strateegilise partnerluse leping hõlmab poliitilist, globaalset ja valdkondlikku koostööd (nt teadusuuringud, innovatsioon, kosmos, haridus, kultuur, energeetika, arengukoostöö, katastroofide ohjamine jne).

⁽⁴⁾ Euroopa Komisjoni mõjuhinnangu aruanne ELi ja Jaapani kaubandussuhete kohta, punkt 5.1.3 (juuli 2013).

⁽⁵⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Euroopa Liidu ja Jaapani suhted: kodanikuühiskonna roll”, CESE 214/2007, raportöör: E. Päärendson (ELT C 97/34, 28.4.2007).

⁽⁶⁾ Peaministri Shinzō Abe kolm meetet (nn *Abenomics*): kogum meetmeid kolmes põhivaldkonnas: rahapoliitika, fiskaalstiimulid ja struktuurireformid, et tagada Jaapani majanduse pikaajaline ja jätkusuutlik kasv ning anda hoogu erasektori kapitaliinvesteeringutele.

2.2.1 Kahepoolsed vabakaubanduslepingud avavad Jaapani maailma kaubandusele ning on aidanud kaasa piirkondliku integratsiooni alade loomisele. Jaapan on alates 2002. aastast sõlminud mitmeid kahepoolseid lepinguid nii Aasias kui ka Ladina-Ameerikas, samuti Šveitsiga. Praegu peab ta läbirääkimisi kolmepoolse lepingu üle Hiina ja Korea Vabariigiga. Jaapan osaleb ka Vaikse ookeani ülese partnerluse (TPP) läbirääkimistel.

2.2.2 Jaapan ja EL on juba sõlminud olulisi kaubandusmenetluste lihtsustamise lepinguid: telekommunikatsiooni, keemia- ja farmaatsiatoodete, konkurentsivastase tegevuse, teaduse ja tehnoloogia ning halduskoostöö ja -abi alal⁽⁷⁾.

3. Kaubandus ja säästev areng

3.1 Püüdlus saavutada globaliseerunud kaubanduse abil majanduskasvu võib avaldada mõju keskkonnale⁽⁸⁾. Komitee rõhutas uute kaubanduskokkulepete üle toimuvate läbirääkimiste teemalises arvamuses⁽⁹⁾, kui oluline on lisada ELi kaubandusläbirääkimistesse keskkonna- ja sotsiaalseid sätteid sisaldav kaubanduse ja säästva arengu peatükk, milles antakse keskne järelevalveroll kodanikuühiskonnale.

3.2 ELi ja Jaapani FTA/EPA üle toimuvad läbirääkimised pakuvad mõlemale poolele võimaluse korrata oma pühendumust töötada rahvusvahelises kontekstis, võttes suunaks säästva arengu kolm sammast: majanduskasv, sotsiaalne areng ja keskkonnakaitse. Need teemad on olnud ELi kõigi kaubandusläbirääkimiste ja kõigi lepingute keskmes alates sellest, kui allkirjastati FTA Korea Vabariigiga⁽¹⁰⁾. Elurikkus, kliimamuutus, kalandus, metsandus või elusloodus on nii ELi kui ka maailma prioriteedid. Pooled peaksid taas kinnitama oma pühendumist mitmepoolsetele keskkonnalepingutele.

3.3 Uues lepingus tuleks kinnitada ELi liikmesriikide ja Jaapani õigust reguleerida ja määratleda säästva arengu prioriteete ning kutsuda neid üles pidama kinni töötajate ja keskkonnakaitse standarditest kooskõlas lepingupoolte kohustustega, mis tulenevad rahvusvahelistest standarditest ja lepingutest nendes kahes valdkonnas.

3.4 FTA/EPA⁽¹¹⁾ pakub võimaluse seda kohustust taas sätestada (ILO konventsioonide võimalik ratifitseerimine ja tõhus rakendamine)⁽¹²⁾ ning tõhustada kahepoolset dialoogi ja koostööd tööga seotud küsimustes, sh inimväärse töö tagamise suunistega kaetud valdkondades.

3.4.1 Kogu Euroopa kodanikuühiskonna esindajana rõhutab komitee asjaolu, et FTA/EPAst saadav kasu ei pruugi eri liikmesriikides ja sektorites⁽¹³⁾ ühesugune olla⁽¹⁴⁾.

3.4.2 Kuigi ELis on oodata tööhõive (protsentuaalset) suurenemist elektrimasinate, põllumajandus-, metsandus-, kalandus-, töödeldud toiduainete, kindlustus- ja ehitussektoris, võib väikest vähenemist oodata kemikaalide, mootorsõidukite, metalli- ja metallitoodete ning õhustranspordisektoris⁽¹⁵⁾. Need raskused tuleb kindlaks teha varakult, et kohaldada asjakohaseid abi- ja ümberõppemeetmeid. On oluline, et eelised jaguneksid ettevõtjate, töötajate, tarbijate ja kodanikuühiskonna vahel selle laiemas tähenduses võrdselt, et välditaks samas tõsiseid häireid ja loodaks nende puhuks hüvitusvõimalused⁽¹⁶⁾.

⁽⁷⁾ Lepingud on järgmised: ELi ja Jaapani vastastikuse tunnustamise leping, konkurentsivastase tegevuse teemaline koostööleping, koostööleping teadus- ja tehnoloogiavaldkonnas ning koostöö ja vastastikuse haldusabi leping.

⁽⁸⁾ COM(2006) 567 final, http://europa.eu/legislation_summaries/external_trade/r11022_en.htm

⁽⁹⁾ ELT C 211, 19.8.2008, lk 82-89.

⁽¹⁰⁾ ELi ja Korea FTA (peatükk 13): ELT L 127, 14.5.2011, lk 62-65.

⁽¹¹⁾ Vt ELi ja Korea FTA artikli 13.4 lõige 3 (ELT L 127, 14.5.2011, lk 62-65).

⁽¹²⁾ Konventsioonid nr 87 ja 98 ühinemisvabaduse ja kollektiivse läbirääkimisõiguse kohta; nr 29 ja 105 sunniviisilise ja kohustusliku töö kaotamise kohta; nr 138 ja 182 lapstööjõu kasutamise keelustamise kohta ja nr 100 ja 111 töö- ja kutsealase diskrimineerimise keelustamise kohta.

⁽¹³⁾ Teatis COM(2010) 343 final.

⁽¹⁴⁾ Euroopa Komisjoni sama dokument, punkt 5.2.2, 5.3 ja 5.6.2.

⁽¹⁵⁾ Euroopa Komisjoni mõjuhinnangu aruanne ELi ja Jaapani kaubandussuhete kohta (2012), lk 49.

⁽¹⁶⁾ Nt Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fondiga (EGF).

4. Kodanikuühiskonnaga konsulteerimine

4.1 Teavitamine ja läbipaistvus

4.1.1 Komitee, kes tunneb heameelt selle üle, et ta on oma tegevuse raames komisjoni oluline partner, avaldab siinkohal kahetsust käimasolevate läbirääkimiste läbipaistvuse puudumise üle, millele mõlema poole sidusrühmad on tähelepanu juhtinud. Komisjonile antud volitusi ei ole avalikustatud. Ometigi peaksid läbirääkimised olema võimalikult avatud ja läbipaistvad. Paljud Jaapani ja Euroopa kodanikuühiskonna organisatsioonid kurdavad selle üle, et nad on saanud läbirääkimiste kohta vaid vähest teavet. See mõjutab läbirääkimiste sisu ja kodanikuühiskonna võimulisi kõnealusel teemal kaasa rääkida. Nagu me teame, võimaldaks kodanikuühiskonna kaasamine mitte üksnes üksteist paremini mõista, vaid parandaks ka eksperditeadmiste osas käimasolevate FTA/EPA läbirääkimiste kvaliteeti.

4.1.2 Euroopa kodanikud nõuavad, et kohaldataks ELi õigusakte, milles on kehtestatud läbipaistvuse põhimõte. Komitee kutsub üles jagama tekste asjaomaste sidusrühmadega võimalikult varases etapis.

4.1.3 Arvestades Euroopa üldsuse legitiimset palvet tagada kaubandusläbirääkimistes täielik läbipaistvus, juhib komitee nõukogu ja komisjoni tähelepanu sellele, et tuleb rangelt ja sidusalt kohaldada ELi toimimise lepingu artiklit 218 ja eelkõige selle lõiget 10: „Euroopa Parlamenti teavitatakse viivitamata ja täielikult kõigil menetluse etappidel”.

4.1.4 Komitee soovib komisjonil luua ELi ja Jaapani FTA/EPA läbirääkimistel kodanikuühiskonnaga konsulteerimise mudel, mis on sarnane Atlandi-ülese kaubanduse ja investeringute partnerluskokkuleppe (TTIP) läbirääkimistel kasutatule (iga läbirääkimiste vooru järel kohtumine sidusrühmadega, kodanikuühiskonna esindajate nõuanderühma loomine, mis peaks hõlmama komitee liikmeid). Komiteele teadaolevalt on sarnane mehhanism olemas ka USA ja Jaapanit hõlmavatel Atlandi-ülestel läbirääkimistel.

4.2 Konsulteerimine

4.2.1 Nagu eelnevalt öeldud, on kõigis ELiga hiljuti sõlmitud vabakaubanduslepingutes peatükk kaubanduse ja säästva arengu kohta⁽¹⁷⁾, milles antakse keskne järelevalveroll kodanikuühiskonnale – sõltumatutele esindusorganisatsioonidele, milles ettevõtjate, töötajate ja muud sidusrühmade esindatus on tasakaalus. Komitee toetab komisjoni püüeid lisada selline peatükk ka Jaapani sõlmitavasse lepingusse.

4.2.2 **Jaapani ametivõimud** soovivad säästva arengu abil käivitada stabiilse majanduskasvu (vt nn Abenomics⁽¹⁸⁾). Vabakaubanduslepingud, mille Jaapan on koostööpartneritega Aasias sõlminud, sisaldavad sätteid allkomitee loomiseks, mis jälgiks lepingu mõju ettevõtluskeskkonnale. Euroopa Liit ja Jaapan on mõlemad, kuigi eri ulatuses ja viisil, tuttavad vabakaubanduslepingute mõju jälgimise põhimõttega ning seetõttu kutsub komitee neid üles lisama praegusesse lepingusse tugeva kaubanduse ja säästva arengu peatüki.

4.2.3 Jaapani valitsus on loonud mitmeid mitmepoolseid sisekomiteesid, et uurida ettevõtetelt, milline on vabakaubanduslepingute mõju ettevõtluskeskkonnale. On ka konsultatsioonistruktuure, mis hõlmavad valitsuse ja ühistute ning valitsuse ja ametiühingute esindajaid. Lisaks on olemas teisi laiema alusega konsultatsioonistruktuure, nagu jätkusuutlikku tulevikku silmas pidava sotsiaalse vastutuse temaline paljusid sidusrühmi koondav foorum⁽¹⁹⁾ või tööpoliitika nõukogu.

4.3 ELi majandus- ja sotsiaalmudel is „pannakse majandus-, tööhõive-, sotsiaal- ja keskkonnaküsimuste haldamiseks rõhku tugevatele institutsioonilistele struktuuridele, tugevale sotsiaal- ja kodanikuühiskonna dialoogile ning investeerimisele inimkapitali ja tööhõive kvaliteeti”⁽²⁰⁾. Komitee täheldab, et selles mudelis peegelduvad ELi väärtused ning et kõik institutsioonid peavad seda edendama kõigis oma poliitikameetmetes.

⁽¹⁷⁾ ELi toimimise lepingu artikkel 11 ja artikli 21 lõike 2 punkt f.

⁽¹⁸⁾ Nn Abenomics: kolm meedet, mille eesmärk on taastada majanduskasv, vt <http://www.eu.emb-japan.go.jp>; <http://en.wikipedia.org/wiki/Abenomics> ning Wolffi ja Joshii artikkel „Japan and the EU in the global economy”, aprill 2014, aadressil <http://bit.ly/1mLgY2r>

⁽¹⁹⁾ MFS: <http://sustainability.go.jp/forum/english/index.html>

⁽²⁰⁾ COM(2004) 383 final, 18. mai 2004, „Globaliseerumise sotsiaalne mõõde”.

4.3.1 Komitee kiidab heaks, et EL on rahvusvahelisel tasandil pühendunud sellele, et ⁽²¹⁾

- edendada sotsiaalpartnerite ja teiste kodanikuühiskonna esindajate paremat osalemist maailma juhtimises (WTO), poliitika kujundamises ning kaubanduslepingute rakendamise jälgimises;
- edendada globaliseerumise ajastul ELi väärtusi ⁽²²⁾.

4.3.2 **Euroopa Parlament soovitas komisjonil** Jaapaniga sõlmitava vabakaubanduslepingu puhul keskenduda põhilistele tööõiguse standarditele ja näha säästva arengu kohta ette kõrgeid eesmärke seadev peatükk. Lisaks sellele tuleks luua „kodanikuühiskonna foorum, mis jälgib ja kommenteerib selle peatüki rakendamist”. Komitee kutsub tungivalt üles endaga konsulteerima ja oma soovitusi ellu viima.

4.4 Komitee tuletab komisjonile meelde, et komisjon ise avaldas ELi kaubanduslepingute üle toimuvate läbirääkimiste läbipaistvuse juhendi, milles sedastatakse, et „tööd saavad edukad olla ainult siis, kui need vastavad eurooplaste ootustele” ja et „kodanikuühiskonna arvamused on läbirääkimiste ettevalmistamisel väga oluline osa” ⁽²³⁾.

Komitee soovib tungivalt, et

- komisjon tunnistaks komitee rolli ja hoiaks komiteed kursis läbirääkimiste protsessi kõigi aspektidega;
- parlamendi, komisjoni ja komitee vahel toimuks kogu läbirääkimiste protsessi vältel korrapärane dialoog;
- kodanikuühiskonnal säiliks kogu läbirääkimiste protsessi vältel aktiivne roll;
- komisjon näeks lepingus ette
  - ühise järelevalvemehhanismi, millesse oleksid kaasatud Euroopa ja Jaapani kodanikuühiskonnad ja mis loodaks rakendusetapis;
  - mõlemale poolele, ühistele poliitilistele ametivõimudele ja lepingusse kaasatud ühistele ametivõimudele arvamusi ja soovitusi esitatavad sisenõuandeorganid, kellele oleks luba võtta vastu taotlusi teistelt sidusrühmadelt (eelkõige säästva arengu peatüki kohta) ning saata neid koos arvamuste ja soovitustega edasi;
  - võimaluse paluda korraldada säästva arengu peatüki eesmärkide puudulikul täitmisel konsultatsioon või vaidluste lahendamise menetlus;
  - ühisorgani, mis tooks kokku ELi ja Jaapani kodanikuühiskonnad ning pakuks raamistiku korrapäraseks ja struktureeritud dialoogiks ning koostööks, samuti suhtluseks ELi ja Jaapani valitsuse esindajatega.

4.5 Peaaegu kõik Euroopa ja Jaapani organiseeritud kodanikuühiskonna esindajad, kellega konsulteeriti ⁽²⁴⁾, pooldasid tulevases vabakaubanduslepingus sellise ühise järelevalveorgani loomist.

⁽²¹⁾ Komisjoni teatis inimväärse töö kohta, mai 2006, COM(2006) 249 final, punktid 2.3 ja 3.5.

⁽²²⁾ Euroopa Ülemkogu eesistujariigi 16.–17. detsembri 2004. aasta järeldused, punkt 53 ning 16.–17. juuni 2005. aasta järeldused, punkt 31.

⁽²³⁾ Euroopa Komisjon „Transparency in EU Trade negotiations” (Läbipaistvus ELi kaubandusläbirääkimistes), 2012, ja ka http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/june/tradoc_149616.pdf

⁽²⁴⁾ 15. jaanuaril 2014. aastal komitees peetud arutelul ja sellele 2014. aasta jaanuari lõpus järgnenud missioonil Jaapanisse konsulteeriti seoses tulevase ELi ja Jaapani vabakaubanduslepinguga kokku umbes 40 organisatsiooni, sotsiaalpartneri ja muu sidusrühmaga ning kuulati nende seisukohti, ootusi ja muresid.

4.5.1 Järelevalvemehhanism tuleks luua nii, et võetaks arvesse olemasolevaid struktuure ja austataks seniseid ELi ja Jaapani kogemusi. Komitee soovib osaleda ELi nõuanderühma ja ühise järelevalveorgani rolli, ulatuse ja koosseisu kindlaks määramisel. Konsulterida tuleb kõigi sidusrühmadega ning komitee peab olema selles protsessis põhitegur.

4.5.2 ELi ja Jaapani kodanikuühiskondade esindajate vaheline struktureeritud dialoog lisab FTA/EPAlle olulise mõõtme, sh kultuurilise mõõtme. Komitee leiab, et äärmiselt oluline on hoida Jaapani koostööpartneritega tugevat sidet, tagamaks, et tulevase ühise järelevalvemehhanismi vorm, ulatus ja sisu vastaksid mõlema poole ootustele.

5. Põhipunktid

5.1 Läbirääkimised

5.1.1 Komitee tunneb heameelt, et 2014. aasta juunis⁽²⁵⁾ võimaldas positiivne eduaruanne ELi Nõukogul läbirääkimisi jätkata.

5.1.2 Lepingu eesmärk on parandada turulepääsu, tagada regulatiivne kooskõla ja soodustada seega vastastikuse kaubanduse ja vastastikuste investeeringute arengut. Samuti peaks see kiirendama kahe riigi jätkusuutlikku majanduskasvu, paremate lisatöökohtade loomist, suurendama tarbijate valikuid ning arendama mõlema majanduse konkurentsivõimet ja tootlikkust.

5.1.3 Euroopa Liidu prioriteet on mittetariifsete tõkete (NTB) kaotamine. Komisjon märkis oma mõjuhinnangus⁽²⁶⁾, et tihti peale on need tõkked kultuurilise taustaga ja neil on proteksionistlik mõju. Komitee lisab, et neid on raske muuta, kui need tuginevad kõige kõrgemal tasandil kehtestatud, kuid pidevalt muutuvatel standarditel. Vahel kaitsevad need terveid sektoreid, nagu Jaapani raudteetransport.

5.2 Kaubavahetus

5.2.1 Tariifsed tõkked tuleb kaotada kõigi toodete puhul, ilma et jäetaks välja põllumajandustooteid ja töödeldud saaduseid, nõ tundlikuks kaubaks tunnustatud sõidukeid ning keemia- ja farmaatsiatooteid, ning vajadusel tuleb kehtestada üleminekuperioodid.

5.2.2 Sarnaste ja võrdväärsete tootestandarditega sertifitseeritud toodete vastastikune tunnustamine ning võimaluse korral eeskirjade ja süsteemide ühtlustamiseks tehtav koostöö soodustaks kaubavahetust. Esmatähtis on siiski tagada, et uute ülemaailmsete standardite nimel tehtav koostöö ei viiks standardite alandamiseni.

5.2.3 Mittetariifseid tõkkeid, mis piiravad ELi eksporti, kasutatakse varjatud proteksionistlike meetmetena. Neid tuleb vähendada või need kõrvaldada, eelkõige siis, kui need tehakse kindlaks juba läbirääkimiste ajal, ning standardid tuleb kohandada ümber rahvusvahelistele standarditele.

5.3 VKEd

5.3.1 Kuna nii Jaapanis kui ka Euroopas moodustavad VKEd majandusstruktuurist 99% ja loovad 70-80% töökohtadest, kutsub komitee komisjoni üles pöörama neile ettevõtetele eritähelepanu.

5.3.2 Kuna VKEdel on nende suuruse tõttu piiratud ressursid, sh riiklike ja kaubanduseeskirjadega tegelemiseks, siis võib arvata, et nad võivad ELi ja Jaapani FTA/EPAst, eelkõige lihtsustatud reguleerimisest ja väiksematest halduskuludest. Kuid neil on vaja abi, et kõrvaldada igasuguse suurema rahvusvahelise kaasatusega seotud takistused: keelebarjäär, erinevad ettevõtlustavad, suured transpordikulud, puudus asjaomaste oskustega töötajatest, teabest välisturgude kohta ning rahast.

⁽²⁵⁾ Euroopa Ülemkogu, 18.–19. oktoober 2012, punkt 2k; ELi välisasjade nõukogu (kaubandusküsimused), 29. november 2012, komisjonile anti volitus pidada Jaapaniga vabakaubanduslepingu üle läbirääkimisi; nõukogu, 29. juuni 2014.

⁽²⁶⁾ Euroopa Komisjon, 2012, „Impact Assessment Report on EU–Japan trade relations” (ELi–Jaapani kaubandussuhete mõju hindamise aruanne), http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/july/tradoc_149809.pdf

5.3.3 ELi ja Jaapani FTA/EPAst maksimaalse kasu saamiseks on väga oluline, et mõlemad pooled tegutseksid selle nimel, et suurendada VKEde teadlikkust olemasolevast toetusteenusest ja -programmidest⁽²⁷⁾, mida pakuvad ELi ja Jaapani tööstuskoostöö keskus⁽²⁸⁾ ja JETRO (Jaapani väliskaubanduse organisatsioon)⁽²⁹⁾, eriti arvestades uusi äri võimalusi, mis selle lepinguga peaksid avanema. Näiteks Euroopa VKEd võivad olla huvitatud Jaapani IKT-, tervishoiu-⁽³⁰⁾, teenuste-, taastuva energia, mahe-⁽³¹⁾ ja gurmeetoidu sektorist.

5.4 Põllumajanduslik toidutööstus

5.4.1 Turu liberaliseerimine tagaks mõlema koostööpartneri põllumajandusliku toidutööstuse toodetele uusi võimalusi (200 %-line tõus), kuid siiski on põllumajandus neil läbirääkimistel ikkagi üks rohkem vaidlusi tekitavatest valdkondadest. Jaapani põllumajandussektor saab tagada toiduainetega varustatuse vaid 40 % ulatuses ja on väga mures. Jaapani põllumajandusettevõtjad kutsuvad üles jätma kõikidest välisriikidega tariifsete piirangute üle peetavatest läbirääkimistest välja viit tüüpi tooted: riis; veise- ja sealih; piim ja piimatooted; nisu ja oder; suhkur ja magusained. EL leiab, et suurema koguse töödeldud toiduainete eksport võiks pakkuda suure võimaluse, eriti siis, kui Jaapan kõrvaldaks enamiku mittetariifsetest tõketest.

5.4.2 Komitee soovib, et käsitletaks intellektuaalomandiõiguste küsimust⁽³²⁾, et kaitsta õiglaselt Euroopa uuendusi. Üks keerulistest küsimustest, mis läbirääkimisele tuleb, on kaitstud geograafiliste tähiste (KGT) küsimus. Kvaliteetse põllumajandustoodangu intellektuaalne kaitse võib osutuda impordi varjatud takistuseks. Juba WTO raames oli ELil ja Jaapanil erinev lähenemine: EL soovis KGT kaitse ulatust laiendada, et tagada siduva möjuga suurem kaitse (TRIPS-leping: ELi 1998. aasta ettepanek), ja Jaapan tegi koos USAga (1999. aastal) ettepaneku, et liikmed teavitaksid WTOd oma geograafilistest tähistest, et koostada andmebaas, mis oleks teistele liikmetele teabeallikas, ilma et sellele oleks siduv mõju. Komitee leiab, et see on oluline küsimus, mida tuleb läbirääkimistel hoolikalt käsitleda.

5.5 Teenused

5.5.1 Jaapanis osalevad nii põllumajandusettevõtjad kui ka tarbijad väga aktiivselt ühistutes, mis pakuvad vastastikust kindlustust ja pangandusteenuseid. Nad näevad teenuste liberaliseerimises ohtu, samas kui paljude teiste, eelkõige aga nn hõbedase (eakatele suunatud) majanduse jaoks on see suur võimalus. Teenused pakuvad peamise võimaluse kaubanduse märkimisväärseks kasvuks.

5.5.2 Brutoarvudes väljendatuna eksportis 27-liikmeline EL 2012. aastal Jaapanisse teenuseid 24,2 miljardi euro väärtuses, samas kui Jaapanist imporditi 15,6 miljardi euro väärtuses, mis tähendab 27-liikmelisele ELile 8,6 miljardilist ülejääki, võttes loomulikult arvesse asjaolu, et Jaapani rahvaarv on ELi rahvaarvust neli korda väiksem. Peaaegu kõik konsultatsioonides osalenud Jaapani organisatsioonid, kes mainisid teenuste liberaliseerimist, olid vastu negatiivsele loetelule, mille järgi võiksid kõik teenused, mida ei ole selgesõnaliselt lepingutekstist välja jäetud, kaubavahetusele avatud olla. Kui põllumajandusettevõtjad ja tarbijad võivad negatiivse loetelu vastu olla, siis ettevõtjad on kindlalt selle poolt. Negatiivne loetelu piiraks avaliku sektori asutuste sekkumisruumi. Tulevased teenused oleksid automaatselt liberaliseeritud valdkonna all. Komitee toetab riikide piiramatut õigust avalikkuse huvides reguleerida.

5.6 Riigihanked

5.6.1 ELi ettevõtjate jaoks on oluline saada juurdepääsu Jaapani riigihangetele standarditel põhinevate tõkete kaotamise, kõigile sidusrühmadele ühesuguste selgete menetluste ja ühesuguse teabe pakkumise, raudteeturu väga tundlike piirangute kaotamise ja teabe veebis juurdepääsu süsteemi loomise abil. Lisaks väljendatud poliitilisele tahtele on konkreetsetel läbirääkimistel vaja standardite õiguslikku stabiilsust.

5.6.2 Ausa konkurentsi valdkonnas on edaspidi hädavajalik vastastikkuse põhimõte. Komitee leiab, et leping peab täielikult selgitama mõlema poole kasutatavaid lubade vorme riigiabi ja -toetuste valdkonnas.

⁽²⁷⁾ <http://www.eu-japan.eu/smes-support>; <http://www.jetro.go.jp/en/database>

⁽²⁸⁾ <http://www.eu-japan.eu/smes-support>

⁽²⁹⁾ <https://www.jetro.go.jp/en/database/>

⁽³⁰⁾ 2050. aastal peaks 38 % Jaapani elanikkonnast olema 65-aastane või vanem.

⁽³¹⁾ Mahetoi moodustab ainult 0,4 % kogu müüdavast toidust Jaapanis (Jaapani Euroopa ettevõtetöökogu andmetel).

⁽³²⁾ ELT C 68, 6.3.2012, lk 28.

5.6.3 Euroopa Liit, liikmesriigid ja Jaapan peavad saama säilitada võimaluse jätkata demokraatlike menetluste järgi määratletud üldist huvi pakkuvate eesmärkide rahastamist, mis hõlmavad muu hulgas sotsiaal-, keskkonna- ja rahvatervise sektorit. ELil on avalike teenustega seoses aluslepingutest tulenevaid kohustusi.

5.7 Investeeringud⁽³³⁾

5.7.1 2012. aastal ulatusid 27-liikmelise ELi välismaised otseinvesteeringud Jaapanisse 434 miljoni euroni, samas kui Jaapani välismaised otseinvesteeringud 27-liikmelisse ELi ulatusid 3 374 miljoni euroni⁽³⁴⁾. Kuna FTA/EPA peamine põhimõte on vastastikkus, siis kutsus komitee komisjoni juhul, kui leping põhjustab töökohtade kaotust, üles olema selles punktis tähelepanelik ja kaaluma selle kompenseerimiseks globaliseerumise fondi kasutamist. Samamoodi leiab komitee, et vajalikuks võib osutada varem avalikust sektorist rahastatud ettevõtjate, inimressursi ja tehnoloogia kaotusi asjakohaselt kompenseerida.

5.7.2 EL ja Jaapan peaksid läbi vaatama omandiga seotud piirangute, lubade ja kontrollide ning investeeringute lihtsustamise eeskirjad.

5.7.3 Komitee täheldab, et nii Jaapanis kui ka ELis võimaldavad nii õigus kui ka kohtud lahendada vaidlusi õiglaselt tavapärase menetlusega. ELi liikmesriigid ja Jaapan pakuvad investoritele mitmesuguseid institutsioonilisi ja õiguslikke garantiisid. Investori ja riigi vaheliste vaidluste lahendamise mehhanismi suurt tundlikkust ja sidusrühmade erinevaid seisukohti arvestades tervitab komitee komisjoni käivitatud avalikku konsultatsiooni Atlandi-ülese kaubanduse läbirääkimiste üle ning tervitaks ka seda, kui sarnane algatus tehtaks Jaapanis, et võtta arvesse Jaapani sidusrühmade seisukohti.

5.7.4 Komitee teeb ettepaneku hõlbustada laiapõhjalist dialoogi kõnealuse konsultatsiooni vaidluste lahendamise teemal pärast seda, kui komisjon on kindlaks määranud selle tingimused ja hinnanud tulemusi. Nimelt on komitee juba selleks oma arvamust koostamas.

5.7.4.1 Igal juhul on äärmiselt tähtis, et ükski investeeringutega seotud vaidluste lahendamise mehhanismi säte ei saaks takistada ELi liikmesriikidel avalikkuse huvides õigusakte vastu võtta või järgida avaliku poliitika eesmarke. Tuleks selgitada investeeringute ning õiglase ja võrdse kohtlemise määratlusi ning seda tuleks teha läbirääkimiste käigus.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

⁽³³⁾ Alates Lissaboni lepingu jõustumisest on Euroopa Komisjonil pädevus investeeringute alal. Komisjon avaldas teatise „Euroopa kõikehõlmava rahvusvahelise investeerimispoliitika poole”, millele komitee vastas oma arvamusega (ELT C 318, 29.10.2011, lk 150-154).

⁽³⁴⁾ Allikas: Eurostat 170/2013 – 18. november 2013.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse teemal „Ukraina kodanikuühiskonna olukord Ukraina Euroopa-püüdluste valguses”

(omaalgatuslik aramus)

(2015/C 012/07)

Raportöör: **Andrzej Adamczyk**

27. veebruaril 2014 otsustas Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee vastavalt kodukorra artikli 29 lõikele 2 koostada omaalgatusliku arvamuse järgmises küsimuses:

„Ukraina kodanikuühiskonna olukord Ukraina Euroopa-püüdluste valguses”

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav välissuhete sektsioon võttis arvamuse vastu 18. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (16. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 173, vastu hääletas 2, erapooletuks jäi 15.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komitee peaks aktiivselt edendama Ukraina poliitilist, sotsiaalset ja majanduslikku konsolideerimist, sh Donetski ja Luganski piirkonna praeguse konflikti rahumeelset lahendamist. Komitee tegevus Ukrainas toetab demokratiseerimisprotsessi, territoriaalset terviklikkust ning sotsiaal- ja kodanikuühiskonna dialoogi kõigi avalik-õiguslike ja representatiivsete sidusrühmadega.

1.2 Eesmärk on kutsuda koostöös osalema lai läbilõige Ukraina kodanikuühikonnast ja kaasata ka need, kes on jäänud hiljutiste poliitiliste ümberkorralduste ja ELile lähenemise taustal skeptiliseks või vaenulikuks.

1.3 Lisaks on soovitatav kahepoolsetel alustel edasi arendada koostööd ELi ja Ukraina partnerorganisatsioonide vahel, pöörates eritähelpanu suutlikkuse suurendamisele, headele tavadele ning sotsiaal- ja kodanikuühiskonna dialoogi tugevdamisele.

1.4 Assotsieerimislepingu kohaselt peaks komitee aitama kaasa Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee liikmetest ning Ukraina kodanikuühiskonna esindajatest koosneva kodanikuühiskonna platvormi loomisele. Põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduspiirkonna lepingu alusel moodustatakse samalaadne organ, et täita nõue luua kodanikuühiskonna järelevalvemehhanism. Mõlemad organid peaksid tegema võimalikult tihedat koostööd.

1.5 Komitee tegeleb teavitustegevuse väljatöötamisega sellistes küsimustes nagu assotsieerimislepingu täitmise tagajärjed Ukrainas, samuti Euroopa integratsioon, ELi institutsioonid ja ühenduse õigustik.

1.6 Ukraina kodanikele tuleks kaotada viisanõuded niipea kui tehniliselt võimalik, et edendada inimestevahelisi kontakte ja aidata suurendada usaldust.

1.7 Ukraina võimalikud väljavaated Euroopas tuleks ametlikult lisada ELi päevakorda.

2. Idapartnerlus: Euroopa naabruspoliitika idamõõde kui Ukraina Euroopa-püüdluste institutsiooniline raamistik

2.1 Viimastel kuudel Ukrainat kõigutanud pöördelised sündmused said alguse üldsuse reageeringust valitsuse otsusele peatada ettevalmistused assotsieerimislepingu allakirjutamiseks, mis oli kavas idapartnerluse raames.

2.2 Lisaks kahepoolsete assotsieerimislepingute sõlmimisele, millega vahetatakse välja partnerlus- ja koostöölepingud, on idapartnerluse kahepoolse suuna eesmärk lihtsama viisavabadusrežiimi saavutamine ja valdkondliku koostöö arendamine, pakkudes partnerriikidele mh võimalust osaleda ELi programmides ja ametites. See hõlmab ka institutsioonide tervikliku ülesehitamise programmi, mille näol on tegu partnerriikide haldussuutlikkuse suurendamiseks kavandatud vahendiga, hõlbustamaks reformide ja assotsieerimislepingute sätete rakendamist. Idapartnerluse mitmepoolne mõõde rajaneb neljal mitmepoolsel platvormil (demokraatia, hea valitsemistava ja stabiilsus; majandusintegratsioon ja lähenemine ELi poliitikale; energiapuuduse; inimestevahelised kontaktid), mille eesmärk on koostöö edendamine nii ELi liikmesriikide ja partnerriikide kui ka partnerriikide endi vahel.

2.3 Idapartnerluse üks prioriteet on nii partnerriikide kui ka ELi kodanikuühiskonna kaasamine selle rakendamisse. Selle sihiga loodi 2009. aasta novembris idapartnerluse kodanikuühiskonna foorum, milles osaleb ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee.

2.4 Idapartnerluse poliitika on aga mõne riigi ootamatute suunamuutuste ja Ukrainas aset leidnud tõsiste sündmuste tulemusena jõudnud ristteele. Viimasel aastal on idapartnerlus seisnud silmitsi raskustega nii mõneski riigis, mis siiani oli teinud suurimaid edusamme assotsieerimislepingu sõlmimise suunas. Peamiselt on see tingitud Venemaa püüdlustest takistada partnerriikide tihedamaid sidemeid ELiga.

2.4.1 Ehkki Armeeniaga on jõudnud lõpule läbirääkimised assotsieerimislepingu, sh põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu üle, ei saanud neid dokumente parafeerida, kuna 2013. aasta septembris teatas Armeenia kavatsusest ühineda Venemaa algatatud Euraasia tolliliiduga.

2.4.2 Vaatamata Vene-poolsele survele ja kahele kaotatud piirkonnale (Abhaasia ja Lõuna-Osseetia), mis on praegu Venemaa kontrolli all, on Gruusia pühendunud Euroopa tee ja kinnitanud seda assotsieerimislepingu, sh põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu parafeerimisega idapartnerluse tippkohtumisel 2013. aasta novembris ja allakirjutamisega 2014. aasta juunis.

2.4.3 Moldova, kes samuti allkirjastas Vilniuses parafeeritud assotsieerimislepingu, on samuti Venemaa surve all, sest viimane on paigutanud oma relvajõud Transnistriasse ja kontrollib praegu seda piirkonda. Moldovas Gagauusia autonoomses piirkonnas toimus samuti Venemaa toetusel ebaseaduslik referendum, mille tulemused näitasid poolehoidu Euraasia tolliliiduga ühinemisele.

2.4.4 Põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu üle kõneluste alustamise eeltingimus on kuulumine WTOsse; seepärast ei saa läbirääkimisi alustada Aserbaidžaanis ja Valgevenega, kes ei ole WTO liikmed. Lisaks jäävad Valgevene tõsiste demokraatiapuudujääkide tõttu ELi kahepoolsed suhted selle riigiga kriitilise dialoogi tasemele.

2.4.5 Venemaa järel on Ukraina suuruselt ja tähtsusest teine endine nõukogude vabariik, mis Euroopa-meelse suuna võtmisel kaotas Venemaa anneksiooni tagajärjel kontrolli Krimmi ja Sevastopoli üle ning on langenud Venemaa edasise sabotaaži ja õõnestustegevuse ohvriks. Venemaa tegevus on äärmiselt drastiline näide välissekkumise kohta, mis peale Ukraina territoriaalse terviklikkuse ja suveräänsuse ohustamise mõjub ääretult kahjulikult ka kodanikuühiskonnale ja selle organisatsioonidele. Selline tegevus on lisaks rahvusvahelise õiguse jämedale rikkumisele ka vastuolus kahe põhimõttega, mis on suveräänsete riikide vaheliste suhete vundamendiks. Esiteks ei tohi piire jõudu kasutades muuta ja teiseks võivad riigid ilma välise sekkumiseta ise langetada otsuseid oma tuleviku kohta.

3. Ukraina kodanikuühiskonna Euroopa-püüdlused

3.1 2004. aasta oranž revolutsioon aitas kaasa ulatuslikule demokraatiseerumisprotsessile ja õigusriigi kehtestamisele Ukrainas – vähemalt teatud ajaks – ja meediavabadusele, mida siiani pole rikutud. Sellele lisandusid tihedamad sidemed ELiga.

3.1.1 2005. aastal võeti vastu ELi ja Ukraina tegevuskava, mis tugines 1998. aasta ELi ja Ukraina partnerlus- ja koostöölepingule. 2007. aastal algasid läbirääkimised assotsieerimislepingu üle. Idapartnerluspoliitika vastuvõtmisel 2009. aasta mais sai nimetatud koostöö uue tõuke.

3.1.2 Tihedamad sidemed ja tõelise koostöö sisseviimine mitmes valdkonnas, nagu ka oranžile revolutsioonile järgnenud kõikehõlmav entusiasmi ja märkimisväärset osa elanikkonnast ja paljusid kodanikuühiskonna organisatsioone mõtlema, et oodatav ELi-liikmesus on Ukraina jaoks enesestmõistetav ja juba ette ära otsustatud ning sõltub üksnes ümberkorralduste ja Euroopa normidega kohanemise graafikust ja kiirusest.

3.1.3 Idapartnerlus ei pakkunud ELiga ühinemist pikemas perspektiivis, nagu Ukraina lootis, ning see põhjustas pettumust ja nõrkimist Euroopa suuna pooldajates; pealegi halvendas olukorda järk-järguline lahtiütlemine oranži revolutsiooni demokraatavõitlustest, majandusolukorra allakäik ja kasvavad sotsiaalsed probleemid.

3.1.4 Üldsuse rahulolematuse, mis kodanikuühiskonna organisatsioonide puhul väljendus apaatiats, halvenes oranži revolutsiooni liidrite – president Viktor Juštšenko ja peaminister Julia Tšmošenko – suurenevate lahkkelide taustal. Mõnikord halvendasid need konfliktid otsuste langetamist Ukraina põhiseaduse ebapraktiliste sätete tõttu. Ülemaailmse majanduskriisi kumuleerimine ja president Viktor Janukovõtši (valiti 2008. aastal) suutmatu poliitika raskendasid olukorda veelgi.

3.2 Komitee on pikka aega püüdnud edendada Ukrainaga aktiivset koostööpoliitikat. Ent halvenev poliitiline ja sotsiaalne õhkkond ning partnerorganisatsioonide pettumine liitumisväljavaadete puudumises tõi kaasa suhete teatud paigalseisu aastatel 2011–2012, Ukraina poolel tegevus soikus ja kadus huvi suhete vastu.

3.3 Pärast assotsieerimislepingu parafeerimist 2012. aasta detsembris ning intensiivseid jõupingutusi ja läbirääkimisi eesmärgiga allkirjastada leping 2013. aasta novembris idapartnerluse tippkohtumisel Vilniuses, tekkis meie Ukraina partnerites taas huvi koostöö vastu ja taastusid aktiivsed sidemed Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega.

3.4 Ent uuenenud kontaktid osutasid, et sotsiaalpartnerid nii töövõtjate kui ka ametiühingute poolt olid assotsieerimislepingu allkirjastamise küsimuses eri arvamusel. Sellele vaatamata esitasid väga paljude valdkondade VVOD ja muude huvipoolte esindajad suhteliselt ühtse Euroopa-meelse seisukoha.

3.5 Hoolimata vastvõetud seisukohast ja assotsieerimislepingu allkirjutamise üle toimunud läbirääkimiste loodetud tulemustest valmistas nii kodanikuühiskonna organisatsioonide kui ka valitsuse esindajatele üllatuse Ukraina valitsuse ja presidendi kantselei otsus katkestada kõnelused ja peatada ettevalmistused assotsieerimislepingu allkirjutamiseks.

3.6 Asjaolu, et kõnelused katkestati ootamatult, ilma nähtava põhjuseta mõni päev enne Vilniuse tippkohtumist ja et lisaks esitas Ukraina valitsus üllatava ettepaneku pidada ELiga edaspidi läbirääkimisi Venemaa osalusel, andsid tõuke Ukraina kodanikuühiskonna kiirele koondumisele, et väljendada ühemõttelist toetust Ukraina Euroopa-suunale.

3.7 Euromaidan oli tõenäoliselt ajaloo suurim demonstratsioon Euroopa integratsiooni toetuseks, ja kõigi aegade pikim, mida peeti niivõrd kindla veendumusega. Hiljem liitusid demonstrantidega jõud, kes esitasid ka poliitilisi nõudmisi režiimi muutmiseks. Neile vastati vägivaldse mahasurumisega, mis põhjustas inimohvrid. Demonstratsioonide tulemusena toimusid poliitilised muutused, mida kasutati ettekäändena edasiste draamatiliste ja traagiliste sündmuste provotseerimiseks.

3.8 Pärast edukaid presidendivalimisi näib olevat selge, et tihedate sidemete loomine ELiga on uue valitsuse üks prioriteet. Sellist muutust tuleb loomulikult käsitleda Euromaidani ja Ukraina kodanikuühiskonna tohutu kordaminekuna. Aeg näitab, kas üldine olukord stabiliseerub kogu Ukraina territooriumil ja kas kodanikuühiskonna organisatsioonidel on poliitilistest ümberkorraldustest kasu.

3.9 Poliitilistesse muutustesse suhtumine ja arvamus neist jääb Ida-Ukraina kodanikuühiskonna hulgas ebaselgeks seni, kuni piirkonnas tegutsevad relvastatud palgasõdurid ja mässajad ning sõnavabadus on ohus. Tuleb siiski märkida, et riigi idaosa olid Euromaidanil arvukalt esindatud.

4. Assotsieerimislepingu ning põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu allakirjutamise mõju

4.1 ELi ja Ukraina assotsieerimislepingu näol on tegu uue põlvkonna lepinguga, mis on loodud idapartnerluse raames koostööd tegevate riikide hüveks ja pakub koostöö arendamiseks siduvaid sätteid peaaegu kõigis valdkondades. Assotsieerimislepingus esitatakse Ukraina reformide kava, mille aluseks on seadusandluse igakülgne ühtlustamine ELi normidega.

4.2 Peale põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu, mis on märkimisväärselt norme ja eeskirju mõjutav kaubandusleping, hõlmab koostöö järgmisi peamisi valdkondi: õigus, õigusriik, korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemine, välispoliitika ja julgeolek, avaliku halduse reform, tööhõive, sotsiaalpoliitika, võrdsed õigused ja võimalused, tarbijakaitse, tööstuspoliitika ja ettevõtlus, energeetika, transport ja keskkond. Assotsieerimislepingu rakendamine koos põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepinguga tähendab seda, et Ukraina peab viima oma seadusandluse kooskõlla umbes 85 protsendiga ühenduse kaubandus- ja majandusalasest õigustikust.

4.3 Assotsieerimisleping kirjutati alla 27. juulil 2014 ja ratifitseeriti seejärel Euroopa Parlamendis ja Ukraina ülemraadas 16. septembril, mis võimaldab alustada esialgse rakendamisega veel enne, kui ELi kõik 28 liikmesriiki on selle ratifitseerinud. Ent lepingu osaks oleva põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu rakendamine lükkub aasta lõpuni edasi, ehkki ELi leebemad kaubanduseeskirjad Ukrainast pärit kaupadele jäävad kehtima.

4.3.1 Lepingu rakendamine näeb ette, et arvamuste vahetamiseks luuakse ühisorgan – kodanikuühiskonna platvorm –, kuhu kuuluvad komitee liikmed ja Ukraina organiseeritud kodanikuühiskonna esindajad. Arvestades asjaolu, et leping hõlmab väga erinevaid küsimusi, peaks platvormis võimalikult hästi olema esindatud kogu kodanikuühiskond ja seega peaksid sinna kuuluma nii sotsiaalpartnerite kui ka muude sidusrühmade esindajad.

4.3.2 Lisaks teabevahetus- ja arutelufoorumi pakkumisele on platvormi eesmärk jälgida assotsieerimislepingu rakendamist ning esitada organiseeritud kodanikuühiskonna ettepanekuid ja seisukohti.

4.3.3 Kodanikuühiskonna platvorm kehtestab ise oma töökorra. Komitee ja Ukraina esindajate vahel on käimas kõnelused selle organi loomise ja liikmesuse korraldusliku külje üle. Kavas on rakendada järgmiseid aluspõhimõtteid.

— Euroopa ja Ukraina esindajaid on võrdsel arvil.

— Liikmete ametiaeg on 2,5 aastat, mil korraldatakse viis koosolekut.

— Platvormil on kaks kaasesimeest, mõlemalt poolt üks, ja nad valitakse ametisse 2,5 aastaks.

— Platvormi liikmete valimise menetlus peab olema täiesti läbipaistev.

— Platvormi koosolekud peavad olema avatud ka neile kodanikuühiskonna organisatsioonidele, millel puudub platvormis oma esindaja.

4.3.4 Põhjalik ja laiaulatuslik vabakaubandusleping näeb samuti ette kodanikuühiskonna järelevalvemehhanismi loomise üks aasta pärast selle jõustumist. Sel eesmärgil loodav organ peaks tegema võimalikult tihedat koostööd kodanikuühiskonna platvormiga.

5. Ukraina kodanikuühiskonna tulevikuväljavaated ja komitee roll selles

5.1 Komitee peaks aktiivselt edendama Ukraina poliitilist, sotsiaalset ja majanduslikku konsolideerimist, sh Donetski ja Luganski piirkonna praeguse konflikti rahumeelset lahendamist. Kui olukord Ukrainas stabiliseerub ja välisinterventsiooni oht ning relvastatud rühmituste lõkkele puhutud konflikt möödub, saab organiseeritud kodanikuühiskonna olukord selgemaks nii organisatsioonidesiselt kui ka seoses Ukraina Euroopa-püüdlustega.

5.1.1 Ukrainas toimuvad praegu murrangulised poliitilised ümberkujundused, sh põhiseaduslik reform, mis võivad osutada pöördelisemateks kui oranži revolutsiooni järgsed muutused. See võib tuua kaasa ümberstruktureerimisi ja Ukraina asutuste staatuse ning tavade muutusi nii sotsiaaldialoogi kui ka valitsuse ja kodanikuühiskonna vahelise dialoogi osas. Protsessi peaks hõlbustama Ukraina seadusandluse muutmine, võimaldades veelgi kaasavamalt sotsiaal- ja kodanikuühiskonna dialoogi korraldust ehtsate ja sõltumatute organisatsioonide vahel. Komitee jälgib arenguid ja seda, millise seisukoha võtavad meie partnerorganisatsioonid nende muutustega seoses.

5.1.2 Nii enne Euromaidani algust kui ka demonstratsioonide ajal seati küsimärgi alla mõne meie partnerorganisatsiooni usaldatavus ja sõltumatus. See käivitas muutusteprotsessi mõne organisatsiooni tegevusviisides, mis eeldusel, et tegu pole ainult pinnapealsete muutustega, võivad aidata taastada avalikkuse usaldust nende organisatsioonide vastu. Eriti just mõned ametiühingud ja tööandjaorganisatsioonid tundusid üldsuse ja VVOde jaoks valitsuse käepikendusena ja neil ei lubatud liituda kodanikuühiskonnaga.

5.1.3 Komitee on valmis tihendama kahepoolseid kontakte partnerorganisatsioonidega nii Ukrainas kui ka Venemaal, et aidata parandada sidemeid nende kodanikuühiskondade vahel eesmärgiga normaliseerida mõlema riigi vahelisi suhteid.

5.2 Komitee tegevuse aluseks Ukrainas on põhimõtte toetada riigi demokratiseerimisprotsessi, territoriaalset terviklikkust ning sotsiaal- ja kodanikuühiskonna dialoogi kõigis avalik-õiguslikes ja representatiivsetes sidusrühmades. Komitee peab esmatähtsaks suhteid oma loomulike partnerite, st Ukraina kodanikuühiskonna organisatsioonidega.

5.3 Eesmärk on kutsuda koostöös osalema võimalikult lai läbilõige Ukraina kodanikuühiskonnast ja kaasama ka need, kes on jäänud hiljutiste poliitiliste ümberkorralduste ja ELile lähenemise taustal skeptiliseks või vaenulikuks, tagades niiviisi, et kõrvale ei jäeta ühtegi olulist ja representatiivset organisatsiooni. Idapartnerluse kodanikuühiskonna foorumi riiklik platvorm ning riiklik kolmepoolne sotsiaal- ja majandusnõukogu aitavad valida partnerorganisatsioone.

5.4 Lisaks on soovitatav arendada kahepoolsetel alustel edasi koostööd ELi ja Ukraina partnerorganisatsioonide vahel, pöörates eritählepanu suutlikkuse suurendamisele, heade tavade jagamisele ning sotsiaal- ja kodanikuühiskonna dialoogi tugevdamisele. Piiriülene koostöö on üks vahend, mida saab sel eesmärgil kasutada.

5.5 Lisaks institutsioonilisele tegevusele, mis toimub assotsieerimislepingu, pikemas perspektiivis ka põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduslepingu alusel, kaasatakse komitee tulevikus laiemasse teavitustegevusse selle kohta, millist mõju avaldab Ukrainale nende lepingute rakendamine ja Euroopa integratsioon, kuidas tegutsevad Euroopa institutsioonid ja milline on ühenduse õigustik.

5.6 Kuna meedias puudub usaldusväärne teave või levitatakse lihtsalt valeinformatsiooni, mis johtub kas puudulikest teadmistest ELi kohta või Venemaa intensiivsest propagandast, on vaja kavandada regulaarset koostööd ajakirjanike ja meedialiitudega.

5.7 Ukraina partnerorganisatsioonidega koostöö tegemine, et hõlbustada juurdepääsu usaldusväärsele teabele ja edastada sellist teavet kõigile kodanikuühiskonna rühmadele, võib osutada Ukraina Euroopa-püüdluste valguses otsustavaks. Kogemused näitavad, et assotsieerimislepingu allakirjutamine, ratifitseerimine ja rakendamine võivad tõepoolest osutada probleemseks ning et on mitmeid sise- ja välistegureid, mis võivad anda tagasilöögi kodanikuühiskonna organisatsioonide Euroopa-meelsusele, kui ei saavutata kõiki sotsiaalseid rühmi kaasav üldine konsensus.

5.8 Märkimisväärselt suur osa Ukraina elanikest ei ole kunagi piiri taga käinud ja välismaal käijate sihtriik on enamjaolt Venemaa. Üks põhjus, mis pealegi on Ukraina ühiskonnale märkimisväärselt koormaks, on jätkuv viisanõue ELi riikide külastamiseks. Sujuvama viisade taotlemise menetluse sisseviimine on loomulikult tähtis, kuid kohustus saada viisa enne ELi reisimist ei kasvata usaldust ja raskendab tunduvalt kontaktide loomist inimeste vahel.

5.9 Ukraina ühiskonna teatud rühmade euroskeptitsism ja entusiasmi puudumine sidemete tihendamiseks ELiga on tingitud liitumisväljavaate puudumisest. Praegu ei ole aeg käsitleda liitumisläbirääkimiste alustamise küsimust, kuid asjaolu, et see teema kogu aeg ja pidevalt ELi päevakorrast puudub, tähendab, et assotsieerimislepingule rajanevaid reforme mõistab teatud osa ühiskonnast kuluka kapriisina, mis juhib Ukraina ummikusse. Eriti tuntav on see Ida-Ukrainas, kus ELi peetakse ohuks sotsiaalsetele ja majandushuvidele.

Brüssel, 16. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

KOMITEE TÄISKOGU 502. ISTUNGJÄRK 15.–16. OKTOOBRI 2014

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „2013. aasta konkurentsipoliitika aruanne””

COM(2014) 249 final

(2015/C 012/08)

Raportöör: **Paulo Barros Vale**

1. oktoobril 2014. aastal otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „2013. aasta konkurentsipoliitika aruanne””

COM(2014) 249 final.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav ühtse turu, tootmise ja tarbimise seksioon võttis arvamuse vastu 23. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 127, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 5 komitee liiget.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Nagu igal aastal hindab komitee komisjoni aruannet konkurentsipoliitika kohta, mis on Euroopa Liidu üks aluspoliitikaid. Komitee peab aruannet, mida ta üldiselt toetab, sisu poolest tervitatavaks ja väljendab oma muret seoses praeguse olukorraga.

1.2 Vaba ja aus konkurents, mis kaitseb majandustoimijate ja tarbijate huve ning üldhuvi, väärib seda, et sellele suunata kõik võimalikud jõupingutused. Komisjoni panus on esmatähtis ning komitee võtab rahuloluga teadmiseks tema pingutused ELi siseste ja rahvusvahelise koostöö eeskirjade järgimise tagamiseks.

1.3 Selle pideva töö raames on keskne tähtsus liikmesriikide konkurentsiasutustel, kellel peab seega olema kasutada piisavad inim- ja rahalised vahendid, mis võimaldavad neil tegutseda tõhusalt ja proaktiivselt, mitte reaktiivselt nagu tavaliselt. Suurem rõhuasetus ennetustööle võib aidata ära hoida erinevaid ebaseaduslikke ja turgu kahjustavaid olukordi, mis mõjutavad nii väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtteid (VKESid) kui ka tarbijaid.

1.4 Sellegipoolest peab komitee väga tähtsaks konkurentsivõime rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide teatavaid aspekte käsitleva direktiivi ettepaneku vastuvõtmist. Direktiivi ülevõtmisel siseriiklikku õigusesse ja selle rakendamisel tuleb kõigis liikmesriikides sihikindlalt tegutseda. Siiski väljendab komitee kahetsust, et kõnealust direktiivi ei täiendatud samavõrd siduva õigusvahendiga horisontaalse õigusraamistiku osas ühishagide esitamiseks ühisõiguste ja -huvide rikkumise puhul.

1.5 Lisaks reguleerimisele tuleb võimaldada isereguleerimist ja julgustada selle kasutamist eelkõige tootja-, müüja- ja tarbijaorganisatsioonide vahel lepingute sõlmimise kaudu. Selles osas võib ja tuleb eeskju võtta Euroopas juba käibel olevatest headest tavadest.

1.6 Kuna aluslepingu kohaselt ei ole võimalik ühtlustada maksupoliitikat, peab konkurentsipoliitika tagama, et maksustamisest tulenevad moonutused Euroopas oleksid võimalikult väikesed.

1.7 Energiaturule tuleb jätkuvalt pöörata eritähelepanu, kuna selles valdkonnas on ühtne turg veel loomata. Piiriülest kaubandust ja taastuvenergiasse investeerimist võimaldava Euroopa võrgu tugevdamine, mis lisaks ilmsetele eelistele keskkonna seisukohast tagab võrgule juurdepääsu ka muudele tootjatele, peab jätkuvalt olema keskne eesmärk, et soodustada sektoris tõelist konkurentsi, mis võimaldaks alandada hindu ettevõtete ja tarbijate jaoks.

1.8 Tarbijate vaba juurdepääs kõikidele turgudele on ülioluline. Seda eesmärki edendab märkimisväärselt digitaalarengu strateegia eesmärk muuta lairibaühendus kõigile kättesaadavaks. Juurdepääs digitaalsele turule, kus hinnad on sageli traditsiooniliste turgudega võrreldes madalamad, muudaks tarbijatele kättesaadavaks teatud tooted, mida nad muudu hankida ei saaks.

1.9 Rahvusvahelisel koostööl oli keskne koht paljudes jõupingutustes, mille tulemused on kiiduväärsed. Siiski ei tasu unustada, et palju tööd on veel ees. Lisaks kahepoolsetele meetmetele tuleb jätkata jõupingutusi koostöös WTO ja ILOga. Euroopa kannatab nii oma piiride sees kui ka väljaspool piire endiselt ebaausa konkurentsi all, mida tekitavad avalikud ja eraettevõtted riikidest, kus ebaseadusliku riigiabi eraldamine on tavapraktika (eriti energia valdkonnas), kus keskkonnaalased õigusaktid on leebemad või kus ei kohaldata tööõiguse valdkonnas samu eeskirju (eirates väga sageli kõige elementaarsemaid inimõigusi).

2. 2013. aasta konkurentsipoliitika aruande sisu

2.1 2013. aastal oli Euroopas näha teatavaid majanduse elavnemise märke. Euroopa poliitikameetmed on jätkuvalt suunatud usalduse ja konkurentsivõime suurendamisele, et edendada arukat, jätkusuutlikku ja kaasavat majanduskasvu, mis on strateegia „Euroopa 2020” keskne eesmärk.

2.2 Aruandes viidatakse konkurentsipoliitikat käsitlevale Euroopa Parlamendi 2013. aasta uuringule, milles väljendatakse selgelt konkurentsipoliitika tähtsust selle eesmärgi saavutamisel: „[...] konkurentsipoliitika, mis suurendab konkurentsi, stimuleerib majanduskasvu”.

2.3 Aruanne koosneb kaheksast osast: konkurentsivõime edendamine kartellidevastase võitluse kaudu; konkurentsieskirjade tõhusa jõustamise ja ühinemise kontrolli tagamine ettevõtete ja tarbijate huvides; riigiabi ajakohastamine avaliku sektori vahendite suunamiseks konkurentsivõimet suurendavate eesmärkide saavutamisele; õiglase ja stabiilse finantssektori edendamine, et toetada reaalmajandust; energeetika – sektor, mis vajab kõige enam suuremat Euroopa mõõdet; konkurentsieskirjade jõustamine digitaalmajanduses, et toetada Euroopa digitaalse tegevuskava elluviimist; konkurentsipoliitikaalane rahvusvaheline koostöö üleilmastumisega kaasnevate probleemide lahendamiseks; konkurentsialane institutsioonidevaheline dialoog.

3. Üldised märkused

3.1 VKEd on kahtlemata Euroopa majanduse elavdamise alussammas. Oma suuruse tõttu on nad ka kõige haavatavamad turgu valitseva seisundi kuritarvituste suhtes, mis põhjustab sageli nende kadumist. Turgu valitseva seisundi kuritarvitamise küsimusele tuleb konkurentsipoliitikas pöörata erilist tähelepanu, eriti juhul, kui rikkujad on suured jaemüügiketid, kes on vähehaaval hävitanud väiketootjaid ja väikeettevõtjaid, kahjustades lõpuks ka tarbijate huve. Direktiivi teatavate eeskirjade kohta, millega reguleeritakse kahju hüvitamist ELi toimimise lepingu artiklite 101 ja 102 rikkumisel, tuleb tervitada ja äärmiselt oluliseks pidada, kuid selliste rikkumiste ennetamine on veelgi suurema tähtsusega ja vajab põhjalikku kaalumist, et tagada tõhusad ennetusmeetmed.

3.2 Komitee leiab, et liikmesriikide konkurentsiasutused peaksid kasutama pigem proaktiivset kui reaktiivset lähenemisviisi nagu seni, kui nad on sekkunud üksnes vastusena ettevõtjate või tarbijate kaebustele. Järelevalve teatud läbirääkimiste üle, mida peaks pigem nimetama diktaadiks, võiks aidata vältida valitseva seisundi kuritarvitamist. Edusammude tegemise oluline eeltingimus on teabevahetuse märkimisväärne parandamine tootmisahelas.

3.3 Samuti peavad liikmesriikide konkurentsiasutused pöörama eritähelepanu nende sektorite tegevusele, millele avaldavad tugevat mõju toorainete hinnad, kuna sageli kajastub tooraine hinnatõus (või isegi vaid selle oht) kohe ka lõpphinnas, samas kui tooraine hinna langus ei kajastu.

3.4 Komitee juhib tähelepanu sellele, et konkurentsipoliitikas on vaja käsitleda probleeme riigihangete sektoris, mis on endiselt enamasti suhteliselt kinnine turg. Tegelikult on riigihangete puhul tegemist killustunud turuga, millele on juurdepääs vaid vähestel, hoolimata käimasolevast tööst selle nimel, et muuta hanked täielikult elektrooniliseks. Vähenes konkurents kahjustab avalikku huvi, kuna alternatiivide puudumine ei jäta riigiasutustele manööverdamisruumi. Nii valitakse ikka ja jälle samad pakkujad, mistõttu kujunevad nende ettevõtjate ja poliitilise võimu esindajate vahelised suhted vahel liiga lähedasteks.

3.5 Ei tohi unustada ka saartel ja äärepoolsetes piirkondades tegutsevaid ettevõtteid, kes on konkurentsi suhtes eriti haavatavad ja kelle transpordikulud teistele turgudele juurdepääsuks takistavad nende tervistavat konkurentsi teiste ettevõtjatega. Seega tuleks püüda leida mehhanisme lihtsustamiseks nimetatud ettevõtjate juurdepääsu kesksetele turgudele, edendades nii tervistavat konkurentsi kogu ELis.

3.6 Samuti tuleb rõhutada, et äärmiselt oluline on kolmandate riikide avalike ja eraettevõtete konkurents, millele ELi ettevõtjad nii Euroopas kui ka teistel turgudel alluvad, sest neid ettevõtteid kaitstakse ebaseadusliku riigiabiga, mis annab neile konkurentsielise, nende suhtes kehtivate soosivate keskkonnastandardite ja sageli põhilisi inimõigusi ning kodaniku- ja tarbijaõigusi ohustavate tööturu õigusaktidega. Rahvusvahelise koostöö jõupingutuste jätkumine nii WTO kui ka ILO raames peab olema jätkuvalt diplomaatia prioriteet ebavõrdsuse vastu võitlemisel, konkurentsiprobleemi käsitlemisel ja inimõiguste kaitsmisega edasiminekul.

4. Konkurentsivõime edendamine kartellide ja konkurentsivaenulike tavade vastase võitluse kaudu

4.1 Kartellidevastasel võitlusel on konkurentsipoliitikas eriti oluline roll. Seepärast tervitab komitee Euroopa Komisjoni hiljutisi jõupingutusi võitluseks selle tava vastu, mis mõjutab kogu majandust. Poliitikameetmed, mis on suunatud finantsturgudele ning ennekõike tooraine- ja vahekaupade turgudele, kus hinnakõikumised ei mõjuta mitte ainult ühtset turgu, vaid ka Euroopa konkurentsivõimet maailmas, on esmatähtsad majanduskasvu saavutamiseks hetkel, mil uute turgude võitmine on vältimatult vajalik. Tasub välja tuua kolm juhtumit, kus paljastati kartelle moodustanud ettevõtted ja määrati neile trahvid: üks juhtmekimpude sektoris, üks tuletisinstrumentide sektoris ja üks krevetisektoris. Lisaks on vastuväited esitatud mitmete kiipkaartide kiipide tarnijatele.

4.2 Komitee on toetanud konkurentsivaenulike tavade osas tehtud tööd, mida ta peab konkurentsipoliitika puhul esmatähtsaks. Komitee kinnitab taas oma toetust komisjonile, kes aitas oma töö abil kaasa ühtse turu tehniliku killustatuse ärahoidmisele, ja tunneb heameelt selle üle, et lõpule viidi uurimine konkurentsieskirjade rikkumise kohta internetimaksete standardimisprotsessis. Samuti tervitab komitee pankadele esitatud vastuväiteid seoses nende kooskõlastatud tegevusega, et hoida ära börside sisenemine krediidiriski vahetustehingute turule ning eelkõige konkurentsieskirjade rikkumise uurimise lõpuleviimist seoses LIBORi, EURIBORi ja TIBORi baasmääradega. Need meetmed suurendavad turukindlust.

4.3 2013. aastal võeti vastu direktiivi ettepanek konkurentsieskirjade rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise hagide kohta. Komitee avaldas toetust dokumendile, millega üritatakse kaotada õigusaktide erinevused ning kannatanute ja eeskirjade rikkujate ebavõrdne kohtlemine eri riikides, tagades tarbijate õiguskaitse, mis on komitee arvamustes korduv mureküsimus.

4.4 Ehkki komitee pooldab ühtlustamist, väljendab ta siiski kahtlusi seoses asjaoluga, et kõnealune õigusakt võib osutada liiga heatahtlikuks eeskirju rikkuvate ettevõtete suhtes, kes saavad kasu leebema kohtlemise programmidest. Siiski tunnistab komitee selle instrumendi väärtust salakartellide paljastamisel. Samuti soovitas komitee kooskõlastada direktiivi ettepanekut paremini ühishagisid käsitleva soovitusena, avaldades kahetsust, et „konkurentsi valdkonnas ühishagi kehtestamine, mis oleks pidanud pakkuma tarbijatele tõhusa mehhanismi, jäeti välja direktiivi ettepanekust, ent lisati soovitusse – mis ei ole siduv –, julgustades liikmesriike looma kollektiivseid õiguskaitsevahendeid”⁽¹⁾.

4.5 Komitee toetab jõupingutuste jätkamist selleks, et parandada kooskõlastamist komisjoni, liikmesriikide konkurentsiasutuste ja Euroopa konkurentsivõrgustiku vahel. Samuti soovib ta, et olulise teabe jagamisel eri üksuste vahel oleks senisest määravam tähtsus. Sellegipoolest väljendab komitee muret seoses sellega, kui keeruline on mõnedel nendest asutustest täita oma reguleerivat ülesannet teatud sektorites, kus kokkumängu ja/või kuritarvitamise tavad jätkuvad täieliku karistamatuse keskkonnas.

4.6 Konkurentsipoliitikas tuleks kavandada koostööd teiste peadirektoraatidega, et võidelda tõhusalt kooskõlastatud tegevuse ja turgu valitseva seisundi kuritarvitamise vastu, kuna need õõnestavad sotsiaalseid, keskkonnaalaseid ja tooteohutuse norme ning takistavad uutel ettevõtjatel turule pääsemast, seades nad selgelt ebasoodsamasse olukorda.

5. Riigiabi ajakohastamine

5.1 Komitee tervitab riigiabi asjakohastamise protsessi, millega viiakse see kooskõlla strateegia „Euroopa 2020” juhtalgatustega. Esmatähtis on kasutada riigiabi asjakohaselt, et toetada ühtekuuluvuspoliitikat ja keskenduda neile sektoritele, mis aitavad kaasa Euroopa arengule. Samuti on vaja kasutada avaliku sektori nappe vahendeid kooskõlas strateegias „Euroopa 2020” seatud eesmärkidega, et võimaldada vähem arenenud piirkondadel arenenumatele järele jõuda, investeerida prioriteetsetesse sektoritesse, edendada majandust ja tööhõivet ning hõlbustada VKEdes rahastamist.

5.2 Riigiabi ajakohastamisel ei tohi siiski unustada ka abi avalike teenuste valdkonnas, mis vastavad sotsiaalsetele vajadustele (nagu näiteks tervishoid, haridus ja koolitus, juurdepääs tööturule ja uuele tööle siirdumine, lastehoid ja eakate hooldus ning haavatavate elanikkonnarühmade toetamine nende uuesti ühiskonda kaasamiseks). Selliseid teenuseid tuleks vaadelda laiemast kui ainult majanduslikust seisukohast. Pigem tuleks arvestada elanikkonna hüvanguks tegutsevate sektorite eripära. Vaatamata sellele, et üha napimaid ressursse tuleb kasutada tõhusalt, peab kõige tähtsamaks jääma teenuste kvaliteet.

5.3 Ulatusliku liikuvuse kontekstis tasub uurida tervise teenuse pakkujate vaba valiku võimalust, eelkõige kavandades mudeleid, mis – seadmata ohtu teenuste kvaliteeti ja haavatavate isikute kaitset – võivad ära hoida olukorra, kus kasutajad on sunnitud leppima nii riigi kui ka kindlustusettevõtete suvaõigusega. See küsimus on niivõrd oluline, et seda tasub põhjalikumalt käsitleda eraldi omaalgatuslikus arvamuses.

5.4 Komitee on juba avaldanud toetust ELi riigiabipoliitika ajakohastamisele. Komitee kiidab eriti heaks uued suunised riigiabile CO₂ heitkogustega kauplemise süsteemide valdkonnas, mis võivad ära hoida ohu, et ettevõtted paigutuvad ümber väljaspool ELi asuvasse riiki, kus keskkonnaeeskirjad ei ole nii ranged. Siiski avaldab komitee kahetsust, et tema soovitus tõsta vähese tähtsusega abi ülempiir 200 000 eurolt 500 000 eurole ei võetud arvesse, nagu see juhtus ka üldist majandushuvi pakkuvate teenuste puhul⁽²⁾.

⁽¹⁾ ELT C 67, 6.3.2014, lk 83.

⁽²⁾ ELT C 67, 6.3.2014, lk 74.

6. Konkurents sektori tasandil

6.1 Võrdsed võimalused ja stabiilsus finantssektoris

6.1.1 Oleme näinud finantssektori raskusi ja nende tagajärgi reaalmajanduse rahastamisele ja finantsturgude usaldusväärsusele. Tehtud on jõupingutusi usalduse taastamiseks ja läbipaistvuse suurendamiseks, vähendades süsteemseid riske. Finantssektorile eraldatud ajutine riigiabi päästis selle kokkuvarisemisest, ent teated uutest skandaalidest näivad raputavat niigi väga habrast tasakaalu iga kord, kui täheldatakse elavnemise märke. Samuti on tingimata vajalik säilitada sektori karm kontroll, et hoida ära finantsasutuste vastutustundetut käitumist olenemata sellest, kas nad said avaliku sektori toetust või mitte.

6.1.2 Vaatamata sektori haavatavusele tuleb jätkata käimasolevaid juurdlsi ebaseaduslike tavade üle, isegi kui neil näib olevat vaid vähene mõju finantshiidudele, kelle käitumine turul on jätkuvalt karistamisväärne.

6.1.3 Esiletõstmist väärib ka määruse ettepanek kaardimaksete mitmepoolse vahendustasu kohta, mida on nõutud juba mõnda aega ja mis taastab õigluse ELi territooriumil, ühtlustades kaartide kasutamisest tulenevad kulud.

6.2 Energiasektor

6.2.1 Energia siseturg on siiani loomata. Energiahind on jätkuvalt kõrge ning avaldab märkimisväärset survet ettevõtete ja kodumajapidamiste eelarvetele. Turu liberaliseerimine ei ole suutnud tugevdada konkurentsi ega läbipaistvust ning Euroopa kannatab endiselt energia kõrge hinna all võrreldes oma konkurentidega maailma tasandil. Piiriülene energiatarnimine väärib samuti eritähelepanu, kui eesmärk on tagada vaba siseturg.

6.2.2 Praegust konsensust vajaduse osas rakendada ühist energiapoliitikat, investeerida infrastruktuuridesse, suurendada energiatõhusust ja kasutada taastuvaid energiaallikaid tuleb ära kasutada energiasektori edasiarendamiseks. Taastuvenergia ei suuda konkureerida võrdsetel alustel fossiil- ja tuumaenergiaga, mida toetatakse ikka veel otseselt riigieelarvetest ja kaudselt seeläbi, et arvesse ei võeta nende kasutamise kulusid seoses mõjuga keskkonnale ja tervisele. Taastuvenergia on oma arengus veel suhteliselt algusjärgus ja sellest tulenevalt tuleb seda rohkem toetada, et see suudaks võrdsete võimaluste turul konkurentsivõimeline olla.

6.2.3 Lisaks ei tohi taastuvenergiat käsitleda ainuüksi uue energiaallikana. Taastuvenergia arendamine avab nimelt uusi võimalusi energiatootmise detsentraliseeritud mudeli väljatöötamiseks, mille puhul kodanikud ja kogukonnad võiksid olla ühtaegu nii tootjad kui ka tarbijad. Seda uut mudelit tasub toetada, luues asjakohase õigusraamistiku, mis tagab elektri väiketootjatele lihtsa juurdepääsu võrgule⁽³⁾.

6.2.4 Euroopa energiavaldkonna ühendused on konkurentsipoliitika seisukohast esmatähtsad. Euroopa energiaalane haavatavus andis tunda seoses hiljutise konfliktiga Ukrainas, mis oleks võinud ohtu seada Kesk-Euroopa gaasiga varustamise. Pürenee poolsaarel olemasolevate energiasüsteemide ühendamine Kesk-Euroopa riikidega ei tooks mitte ainult Pürenee turgu lähemale ülejäänud Euroopale, vaid aitaks ära hoida ka Venemaalt energia tarnimise probleeme.

6.2.5 Euroopa energiapoliitika reform on veelgi tähtsam nüüd, kui oleme jõudnud kaubanduslepingute ettevalmistamise etappi Ameerika Ühendriikidega, kus energiahinnad on tunduvalt madalamad, mis seab Euroopa ettevõtted juba eos ebasoodsasse olukorda.

6.3 Digitaalmajandus

6.3.1 Tegemist on konkurentsieeskirju rikkuvate tavade poolest eriti haavatava sektoriga, kuna kõrgtehnoloogia ettevõtted, kus toimub pidev ja kiire innovatsiooniprotsess, ei ole võimelised ära ootama otsust, mis langetatakse vastavalt tavamenetluse tähtaegadele, ja võivad seega turult kaduda.

⁽³⁾ ELT C 226, 16.7.2014, lk 1.

6.3.2 Komitee kordab oma toetust lairibaühendustele antava riigiabi suunistele, kuna need täidavad digitaalarengu strateegia eesmärgi.

6.3.3 Telekommunikatsiooni ühtset turgu ei ole ikka veel lõpule viidud. Ehkki täheldada võib hindade alanemist, on need jätkuvalt kõrged, mis on kahjulik ettevõtetele ja kodumajapidamistele. Rändlustasude järkjärguline alandamine kuni nende täieliku kaotamiseni 2015. aastal on tänuväärne edusamm, ent nüüd tuleb rõhuasetus seada muude hindade reaalsele vähendamisele ja kvaliteetse lairibaühenduse kõigile kättesaadavaks tegemisele. Komitee kordab oma veendumust, et Euroopa ühtse reguleeriva asutuse loomine võiks nende eesmärkide saavutamisele kaasa aidata.

6.3.4 Eriti tähelepanelik tasub olla seoses lairibaühenduse kõigile kättesaadavaks muutmisega, kuna madala sissetulekuga majapidamistel puudub sellele seni juurdepääs. See lünk jätab digitaalturust eemale paljud kodanikud, kellel takistatakse nii pääseda turgudele, kus hinnad on väga sageli soodsamad.

6.3.5 Komitee toetab standardipõhiste patentide (*standard essential patents* – SEPs) valdkonnas tehtud tööd, kuna need patendid aitavad kaasa võitlusele turgu valitseva seisundi kuritarvitamise vastu.

7. Rahvusvaheline koostöö

7.1 Komitee võtab rahuloluga teadmiseks läbirääkimiste alustamise Ameerika Ühendriikidega Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse üle ning Jaapaniga vabakaubanduslepingu üle ning tunneb heameelt kõrgetasemelise dialoogi käivitamise üle kolmandate riikide teatud konkurentsiasutuste esindajatega. Samuti on oluline konkurentsiasutuste teabevahetust võimaldava koostöölepingu allkirjastamine Šveitsiga, mis võib lihtsustada teatud käimasolevaid või tulevasi uurimismenetlusi.

7.2 Ebaaus konkurents riikide poolt, kus ei järgita kõige põhilisemaid sotsiaalseid ega kõige elementaarsemaid keskkonnavalaseid eeskirju, põhimõtteid ja õigusi, seab ohtu väliskaubanduse õiglase olemuse. Rahvusvahelist kaubandust tuleb arendada kõige kõrgemal tasandil ning WTO ja ILO raames, et tagada mitte ainult inimõiguste, vaid ka ausa konkurentsi tavade järgimine.

7.3 Globaliseerumine on fakt ja eksport on Euroopa majanduskasvu jaoks esmatähtis. Tavade tuleb ühtlustada, nii et Euroopa suudaks konkurentsi astuda võrdsetel alustel turgudega, kus jätkuvalt eraldatakse ebaseaduslikku riigiabi või kus tööõigus on ebatõhus.

8. Institutsioonidevaheline dialoog

8.1 Ehkki komisjonil on konkurentsipoliitika valdkonnas täielik pädevus, peavad konkurentsi peadirektoraat ja konkurentsivolinik tihedat dialoogi Euroopa Parlamendiga. Ka Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteed ning Regioonide Komiteed teavitatakse kõnealuse peadirektoraadi tegevusest tänu peadirektoraadi ametnike osalemisele sektiioonide või uurimisrühmade koosolekutel.

8.2 Komitee jääb rahuloluga lootma koostöö jätkumisele komisjoniga, täheldades siiski, et seda koostööd saaks parandada, kui tihendada institutsioonidevahelisi sidemeid ja seada sisse alalisem koostöö, mille raames kaasataks komitee moodustatud rühm lõpliku aruande koostamisse, mis võimaldaks komiteel komisjoni tööle kiiremini reageerida.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv Maa seire satelliitandmete ärilisel eesmärgil levitamise kohta”

COM(2014) 344 final – 2014/0176 (COD)

(2015/C 012/09)

Raportöör: **Thomas McDonogh**

17. juulil 2014 otsustas Euroopa Parlament ja 18. juulil 2014 Euroopa Liidu Nõukogu vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 114 lõikele 1 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv Maa seire satelliitandmete ärilisel eesmärgil levitamise kohta”

COM(2014) 344 – 2014/0176 (COD).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav ühtse turu, tootmise ja tarbimise seksioon võttis arvamuse vastu 23. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 151, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 4.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Kõnealuse kavandatud direktiivi teema on Euroopa Liidu jaoks otsustava tähtsusega. Maailmapoliitika tuleviku ja Euroopa kodanike heaolu määrab suure osa ära see, kuidas kontrollitakse ja kasutatakse andmeid maailma kohta, milles me elame. Praegu koostavad ja kontrollivad neid andmeid peamiselt USA ja teised väljaspool ELi asuvad riigid. On hädavajalik, et Euroopa võimendaks oma kosmoseprogrammi ning Maa seire andmete tootmist ja levitamist, et EL võiks mahajääjast kujuneda selle äärmiselt olulise sektori juhiks.

1.2 Komitee toetab tugevalt selge õigusraamistiku kehtestamist, et lihtsustada kosmose tööstuse arendamist Euroopas ja Maa seire andmete kasutamist eesmärgiga toetada jätkusuutlikku majanduskasvu ja Euroopa kodanike heaolu. Seepärast tervitame me komisjoni teatist, mis käsitleb ettepanekut võtta vastu direktiiv Maa seire satelliitandmete ärilisel eesmärgil levitamise kohta.

1.3 Komitee tervitab seda ettepanekut ka Euroopa kosmosepoliitika laiemas kontekstis, mis on eluliselt tähtis ELi tulevase õitsengu ja turvalisuse seisukohast ning saavutamaks strateegias „Euroopa 2020”⁽¹⁾ visandatud nägemust arukast, jätkusuutlikust ja kaasavast majanduskasvust.

1.4 Lisaks sellele nõustub komitee komisjoniga ka selles, et direktiiv on vajalik selleks, et luua läbipaistev, õiglane ja järjepidev õigusraamistik, et tagada kosmose toodete ja -teenuste siseturu nõuetekohane toimimine ja areng ning iseäranis selleks, et luua kõrgresolutsiooniga satelliitandmete levitamise ühine raamistik.

⁽¹⁾ „Euroopa 2020. aastal. Aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu strateegia” (COM(2010) 2020).

1.5 Komitee avaldab rahulolu direktiivi sätetega, mille eesmärk on luua Euroopa Liidu standard kõrgresolutsiooniga satelliitandmete äriotstarbeliseks levikuks.

1.6 Komitee leiab siiski, et äriotstarbelise kosmosetööstuse arendamine Euroopas on olnud liiga aeglane ja et juba varem tulnuks kosmosetehnoloogiale ja -andmetele tuginedes luua rohkem töökohti ja heaolu. Komitee kutsub komisjoni üles kiirendama poliitika ja kosmosevaldkonna õigusliku raamistiku väljatöötamist, et edendada kosmosesektori julgeolekut, ohutust, jätkusuutlikkust ja majanduslikku arengut ning tagada kosmosetoodete ja -teenuste siseturu nõuetekohane toimimine.

1.7 Komitee on sügavalt veendunud, et poliitika peab paremini toetama liidu 28 liikmesriigi VKEsid, mis üritavad konkureerida ja kasvada Maa seire andmete turul. Iseäranis sooviks komitee näha poliitikat, mille eesmärk oleks kõrvaldada siseturul ebamõistlikud tõkked seoses minimaalse rahalise mahuga, millel on negatiivne mõju eeskätt VKEdele.

1.8 Komitee sooviks näha ka ettepanekuid Euroopa kosmosevaldkonna hankepoliitika kohta, et toetada äriotstarbelise kosmosesektori arengut, mis on väga suures sõltuvuses institutsioonide hangetest.

1.9 Samuti sooviks komitee näha poliitikat, mis edendaks suurema hulga inseneride, IKT-spetsialistide ja ärialase kõrgharidusega spetsialistide koolitamist kosmosetööstuse jaoks, iseäranis andmepakkujate, andmete edasimüüjate, lisandväärtust loovate teenuseosutajate ja geoinfoteenuse osutajate kiirelt kasvavatel turgudel.

1.10 Komitee tunnistab, et julgeolek on liidu kodanikele eluliselt tähtis. Komitee leiab siiski, et olenemata kavandatud direktiivi sätetest aitaks laiaulatuslikum Euroopa ühine julgeolekupoliitika käsitleda muu hulgas seda, et mõned liikmesriigid kontrollivad kõrgresolutsiooniga satelliitandmeid liigpiiravalt.

1.11 Samuti kutsub komitee nõukogu tegutsema üksmeeles sellise Euroopa kosmosepoliitika väljatöötamisel ja edendamisel, mis edendaks rahu, julgeolekut ja majanduskasvu, põhinedes avatud ja koostöisel lähenemisviisil kosmosetehnoloogia ja selle loodud andmete arendamisele ja kasutamisele.

1.12 Komitee juhib komisjoni tähelepanu komitee varasematele kosmosepoliitika teemalistele arvamustele ⁽²⁾.

2. Kavandatud direktiiv

2.1 Kavandatud direktiivis käsitletakse Maa seire satelliitandmete äriotstarbelist levitamist liidus. Elukõige käsitletakse selles kõrgresolutsiooniga satelliitandmete määramist ja kontrollimist, sest tegemist on eraldi andmekategooriaga, mille jaoks on vaja eraldi õigusraamistikku juhuks, kui selliseid andmeid levitatakse äriotstarbeliselt.

2.2 Kõrgresolutsiooniga satelliitandmeid kasutatakse selleks, et pakkuda georuumilisi tooteid ja teenuseid, mille turg kasvab. Kõrgresolutsiooniga satelliitandmed on muutunud asendamatuks keskkonnaseire, linnaplaneerimise, loodusvarade majandamise ning katastroofide ja hädaolukordade ohjamise juures.

2.3 Kuid kõrgresolutsiooniga satelliitandmed on olulised ka liikmesriikide julgeoleku ja kaitse seisukohast ning seepärast on kõrgresolutsiooniga satelliitandmete tootmine ja levitamine ettevõtjate poolt nende liikmesriikide reguleerida, kus ettevõtjad on registreeritud. Seepärast puudub praegu riikide seadusandlikul tasandil ühine lähenemine kõrgresolutsiooniga satelliitandmete käitlemisele ning selliste andmetega seotud teenustele ja toodetele. See tähendab, et Euroopas on õigusraamistik killustunud ning seda iseloomustab sidususe, selguse ja prognoositavuse puudumine, mis ei lase turul täit potentsiaali välja arendada.

⁽²⁾ ELT C 67, 6.3.2014, lk 88; ELT C 327, 12.11.2013, lk 38; ELT C 341, 21.11.2013, lk 29; ELT C 299, 4.10.2012, lk 72; ELT C 43, 15.2.2012, lk 20; ELT C 44, 11.2.2011, lk 44; ELT C 339, 14.12.2010, lk 14; ELT C 162, 25.6.2008, lk 24.

2.4 Kavandatud direktiiviga püütakse tagada kõrgresolutsiooniga satelliitandmete toodete ja teenuste siseturu nõuetekohane toimimine, luues sidusa õigusliku raamistiku kõrgresolutsiooniga satelliitandmete levitamiseks ja pakkudes heal ja piisaval tasemel teavet kõrgresolutsiooniga satelliitandmetele ärilisel eesmärgil juurdepääsu kohta, ning lihtsustada konkurentsi andmepakkujate tasandil, luues kõigis liikmesriikides läbipaistva, prognoositava ja õiglase õigusliku raamistiku ning kindlustades andmete vaba liikumise kogu ELis.

2.5 Kavandatud direktiivi rakendamise soovitakse avaldada positiivset majandusmõju tänu suuremale läbipaistvusele, õiguskindlusele ja ettevõtlusalasele prognoositavusele kosmoseandmete levitamisel. Nähakse ette kasutoov mõju ettevõtete loomisele ja kasvule, Maa seire andmete müügile ja rahvusvahelisele konkurentsivõimele. Lisaks töökohtade arvu otsesele kasvule ettevõtetes, mis müüvad andmeid edasi/osutavad lisandväärtust loovaid teenuseid ja pakuvad andmeid, kasvab kõrgema kvaliteediga teenuste ja konkurentsivõimelisemate hindade tulemusel töökohtade hulk tõenäoliselt täiendavalt ka teistel väärtusahela tasanditel (nt kõrgresolutsiooniga satelliitandmeid kasutavad ettevõtted, satelliiditootjad ja -operaatorid). Töökohtade hulga kaudset täiendavat kasvu oodatakse ka seetõttu, et ühe uue töökoha loomine kosmosetööstuses viib viie uue töökoha tekkimisele teistes sektorites.

2.6 Kavandatud direktiivi peamised sätted on järgmised:

- a) kõrgresolutsiooniga satelliitandmete selge määratlemine tehniliste näitajate alusel, millel on määrav tähtsus selliste andmete tootmiseks;
- b) määratakse kindlaks menetlus, mida liikmesriigid peavad järgima kõrgresolutsiooniga satelliitandmete ärilisel eesmärgil avaldamise eelkontrolliks ja lubamiseks;
- c) aruandluskord, mida liikmesriigid peavad järgima, et komisjonil oleks piisav ülevaade direktiivi toimimisest.

2.7 Liikmesriigid peavad direktiivi liikmesriikide õigusesse üle võtma 31. detsembriks 2017.

3. Üldised märkused

3.1 Kosmosetehnoloogia, -toodete ja -teenuste arendamine on Euroopa tuleviku jaoks äärmiselt oluline. Nagu komitee on juba varem märkinud, on „kosmosevaldkonna tähtsust teadmiste, jõukuse, majandusjõu ja innovaatilisuse suurendamisel (...) võimatu ülehinnata”⁽³⁾. Majanduslikud, sotsiaalsed ja keskkonnaalased eelised Euroopa kosmoserakenduste elujõulisel turul oleksid väga suured.

3.2 Ainuüksi Euroopa on võimeline töötama välja ja edendama sellist kosmosepoliitikat, mis edendaks rahu, julgeolekut ja majanduskasvu, põhinedes avatud ja koostöisel lähenemisviisil kosmosetehnoloogia ja selle loodud andmete arendamisele ja kasutamisele.

3.3 Kuigi komitee tunnistab, et julgeolek on liidu jaoks eluliselt tähtis, leiab ta, et olenemata kavandatud direktiivi sätetest aitaks laiulatuslikum Euroopa ühine julgeolekupoliitika käsitleda muu hulgas seda, et mõned liikmesriigid kontrollivad kõrgresolutsiooniga satelliitandmeid liigpiiravalt.

3.4 Euroopa vajab elavat äriotstarbelist kosmosetööstust kõigis väärtusahela⁽⁴⁾ sektorites, et säilitada iseseisev ligipääs kosmosetehnoloogiale ja Maa seire satelliitandmetele ning arendada välja tugev sõltumatu kosmosetööstus.

3.5 EL on olnud liiga aeglane sellise poliitika ja õigusraamistiku väljatöötamisel, millega tagada kosmosetoodete ja -teenuste siseturu nõuetekohane toimimine ning hoolitseda elava tööstuse eest kosmoseandmete loomise ja kasutamise valdkonnas. Kosmosevaldkonna järelrakendustega seonduva äritegevuse aeglane areng Euroopas tähendab, et eri kosmosesektorites jäädakse innovatsioonis, jõukuse loomises ja turupositsioonis alla USAle, Venemaale, Hiinale ja teistele.

⁽³⁾ CCMI/115 – CES2861-2013, punkt 3.1.

⁽⁴⁾ Väärtusahel hõlmab satelliidoperaatoreid, andmepakkujaid, andmete edasimüüjaid (kes müüvad ELi ja ELi väliste satelliidoperaatorite ja andmepakkujate kõrgresolutsiooniga satelliitandmeid), lisandväärtust loovaid teenuseosutajaid, geoinfoteenuse osutajaid, teadusasutusi, valitsusi ja tarbijaid.

3.6 Euroopa vajab oma kosmosetehnoloogia, -toodete ja -teenuste arendamiseks kiirelt kasvaval globaalsel turul proaktiivset äristrateegiat. See strateegia peab olema Euroopa tasandil kokku lepitud ja koordineeritud tagamaks, et sisemised arengutõkked on eemaldatud.

3.7 Äristrateegia peab hõlmama sidusat ja stabiilset õigusraamistikku, tugevat tööstusbaasi, mille põhialuse moodustavad VKEd, konkurentsivõimet ja kulutõhusust, rakenduste ja teenuste turgu, tehnoloogiliselt iseseisvat juurdepääsu kosmosele, kosmosetehnoloogiale, -toodetele ja -teenustele. Neid nõudmisi on selgelt toetatud ELi kosmosetööstuse poliitikas⁽⁵⁾.

3.8 Selleks et tagada tugev Euroopa äriotstarbeline kosmosepoliitika, peab EL suurendama Euroopa ettevõtete kriitilist massi, kusjuures ettevõtted ulatuksid VKEdest kuni suurte ülemaailmsete organisatsioonideni, mis on tegevad satelliitandmetel põhinevate toodete ja teenuste väljatöötamisel ja kasutamisel.

3.9 Samuti on tarvis poliitikat, mis edendaks suurema hulga inseneride, IKT-spetsialistide ja ärialase kõrgharidusega spetsialistide koolitamist kosmosetööstuse jaoks, iseäranis kiirelt kasvavatel andmepakkujate, andmete edasimüüjate, lisandväärtust loovate teenuseosutajate ja geoinfoteenuse osutajate turgul.

3.10 Äriotstarbelise kosmosesektori areng on väga suures sõltuvuses institutsioonide hangetest. Tööstus võidakse õigusaktidest, millega kehtestatakse kosmosevaldkonna hankepoliitika, mille üle teostatakse järelevalvet ELi tasandil.

4. Konkreetsed märkused

4.1 Komitee tunnistab, et julgeolekupoliitika on liidu kodanikele eluliselt tähtis. Ent see, et mõned liikmesriigid kontrollivad kõrgresolutsiooniga satelliitandmeid liigpiiravalt, takistab oluliselt Maa seire andmete Euroopa kommertsturu arengut ja võimaldab konkurentidel väljastpoolt ELi sellest olukorrast kasu lõigata.

4.2 Ei ole piisavalt teavet Euroopas satelliitandmete rakenduste ja teenuste väljatöötamisega seotud tööstuse suuruse ja tegevuse kohta. Tuleks teha uuring kosmosevaldkonna järeldrakenduste arendamise hõlmatud väärtusahela eri osade kohta. Head andmed töökohtade arvu suurenemise ja heaolu loomise võimaluste kohta eri sektorites elavdaksid turgu ja tagaksid suurema poliitilise toe.

4.3 Võrreldes USAga, kus ühtne turg on olemas, on ELi kõrgresolutsiooniga satelliitandmete turg vähem arenenud. USA Maa seire sektori tugev positsioon tugineb tehniliselt keerulistele satelliitsüsteemidele, selgele õigusraamistikule ja ulatuslikule üldsuse nõudlusele äriotstarbeliste kõrgresolutsiooniga satelliitandmete ja -teenuste järele. Lisaks sellele võivad USA konkurendid väga tõhusast sünergiast tsiviil- ja militaar-/kaitsesektori vahel teadus- ja arendustegevuse valdkonnas. Lisaks tugevale konkurentsile USAst on ka Indias, Hiinas, Kanadas, Koreas ja Taiwanis tõsiseid konkurente, kes toovad kõrgresolutsiooniga satelliitandmed andmete edasimüüjate vahendusel Euroopa turule.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

⁽⁵⁾ COM(2013) 108 final.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele makropiirkondlike strateegiate juhtimise kohta”

COM(2014) 284 final

(2015/C 012/10)

Raportöör: **Etele BARÁTH**

Euroopa Komisjon otsustas 20. märtsil 2014 vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele makropiirkondlike strateegiate juhtimise kohta”

COM(2014) 284 final.

Komitee asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav majandus- ja rahaliidu ning majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse sektsioon võttis arvamuse vastu 25. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 148, erapooletuks jäi 4.

1. Arvamused ja soovitused

1.1 Kõnealune aruanne, mis tugineb üldasjade nõukogu seisukohale makropiirkondlike strateegiate juhtimise parandamise kohta, on ajakohane ning selles antakse teatud olulisi juhiseid selliste strateegiate väljatöötamise parandamiseks ja nende rakendamise juhtimiseks.

1.2 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee on seisukohal, et makropiirkondlikust poliitikast peaks saama ELi täieõiguslik poliitikavaldkond.

1.3 Eesmärkide olemust silmas pidades valmistab pettumust asjaolu, et aruandes piirdub makropiirkondlike strateegiate „juhtimise” käsituse poliitilise, institutsioonilise ja haldusliku/korraldusliku koostööga.

1.4 „Partneritele” omistatakse komisjoni aruandes vaid äärmiselt teisejärguline roll. Majandus- ja sotsiaalvaldkonna sidusrühmi ei mainita ning kodanikuühiskonna osalejad on esitatud vaid teabe saajana.

1.5 Komitee usub, et majandus- ja sotsiaalpartnerite osalusel tuleks välja töötada uus juhtimismudel.

1.6 Tuleks märkida, et hoolimata Euroopa tasandi koostööst Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega, kellel paluti koostada arvamus, puudub makropiirkondlikel või piirkondlikel vahetasanditel partnerlus nii strateegiate väljatöötamise kui ka otsuste langetamise osas.

1.7 Probleem on eriti tõsine, kui rääkida rakendamisest, kus peamised kasusaajad peaksid olema majandusvaldkonna ja kodanikuühiskonna sidusrühmad. Suures osas sõltub tõhus ja tulemuslik rakendamine partnerite varasest kaasamisest. Nad peaksid olema nõuetekohaselt informeeritud ja väljendama oma nõusolekut ning nende kogemusi tuleks strateegia väljatöötamise protsessis kasutada. Nn Euroopa lisaväärtuse ootus on põhjendatud ja sellest seisukohast näib väljapakutud uus mudel paljulubav.

1.8 Komitee märgib, et Atlandi ookeani ja Vahemere piirkonna strateegiate raames läbi viidud makropiirkondlikud katsed näitavad selgelt partneritega tehtava koostöö potentsiaali.

1.9 Komitee on seisukohal, et ELi 28 liikmesriigi esindajatest moodustatud kõrgetasemeline rühm on suurepärase võimaluse tasakaalustada Euroopa Liidu liigselt kontsentreeritud ja administratiivset juhtimist, täiendades seda poliitikaloomelise organiga, mille tegevus on kooskõlas sageli unarusse jääva subsidiaarsuse ideega ja kus kohaldatakse sidusalt partnerluse põhimõtet.

1.10 Olukord muutuks oluliselt, kui makropiirkondliku tasandi arengupoliitikast saaks üleeuroopalise poliitika lahutamatu osa. Selleks on aga vajalik Euroopa tasandi hinnang „olemasolevatele” makropiirkondlikele sidemetele, mis toimivad hästi territoriaalsest ja valdkondlikust vaatepunktist.

1.11 Komitee soovib vaadata läbi makropiirkondlikud väljakutsed ja võimalused, mille toetamine ja kasutamine võiks edendada arengualgatusi Euroopa Ühendamise rahastu eeskujul, tugevdades seeläbi Euroopa integratsiooni.

1.12 Komitee nõustub, et oluline on koondada vahendeid ning tagada tõhusus ja tulemuslikkus. Ent komitee märgib, et analüüsis ei käsitleta strateegiate ja tegevuskavade rakendamise mõõtmise küsimusi ega arutata kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid näitajaid, mis on olulised investeerimistulu arvutamiseks ja seega lisaväärtuse väljendamiseks. Nn tehniliste kontaktpunktide üks ülesanne võiks olla ühtse järelevalvesüsteemi loomine ning eel- ja järelhindamiste ettevalmistamine.

1.13 Komitee leiab, et eri tasandeid esindavatest liikmetest koosnevad organid ning spetsiaalsed foorumid võivad märkimisväärselt aidata tugevdada kodanikuühiskonna ning majanduslike, sotsiaalsete ja poliitiliste osalejate Euroopa identiteeti. See võib oluliselt edendada Euroopa mudelit, mis on teadlikult üles ehitatud osaliselt alt-üles lähenemisviisile.

1.14 Õiguslikus ja institutsioonilises mõttes on vaja „juhtimine” seoses makropiirkondlike strateegiate väljatöötamise ja rakendamisega täpsemalt määratleda.

1.15 Komitee on arvamusel, et „kolme ei” reegel on aegunud: keskpika tähtajaga finantsraamistiku vahendid on aastateks 2014-2020 olemas, elluviimise hõlbustamiseks on loomisel halduslik-institutsiooniline süsteem ning ühisstrateegia sisaldab vajalikke regulatsioone.

1.16 Oluline on tagada erinevad korralduslikud võimalused. Samal ajal on kooskõlastamise parandamiseks ja konkreetsete algatuste tarvis kriitilise massi tagamiseks vaja täiendavaid vahendeid, et need toimiksid katalüsaatorina, võimaldades luua sünergiaid riiklike, piirkondlike ja kohalike osalejate eesmärkide ja vahendite vahel.

2. Sissejuhatus

2.1 Analüüsis tõdeb komisjon, et kaks seni vastuvõetud makropiirkondlikku strateegiat – Läänemere ja Doonau piirkonna strateegia – annavad juba tulemusi ja vastavad kohapeal lisaväärtusega seotud ootustele. Langetatud on olulisi ühiseid otsuseid ning kasutatud varasemalt kasutamata vahendeid näiteks keskkonnakaitse, laevanduse ja ülejutuskaitses valdkonnas ning veekvaliteedi säilitamise alal.

2.2 Kahe hiljuti käivitatud makropiirkondliku koostööalgatuse puhul on võimalik õppida varasematest kogemustest. Aadria mere ja Joonia mere ning Alpide piirkonnas on tuvastatud märkimisväärne ebahütlus linnastruktuuride, aga ka majandusliku ja sotsiaalse arengu osas. Analüüsi raames arutatakse ka Atlandi ookeani rannikupiirkondadest saadud kogemuste kasutamise võimalusi.

2.3 Komitee on seisukohal, et eriülesannetele kohandatud head juhtimistavad on makropiirkondlike strateegiate väljatöötamisel ja rakendamisel keskse tähtsusega.

2.4 Komisjoni analüüsis rõhutatakse kolme juhtimisega seotud valdkonda, mis on edu saavutamiseks olulised:

- poliitiline juhtimine (strateegiline suund ja juhtimisstruktuur), vastutus, strateegiate omaksvõtu tähtsus, nendest teavitamine ja nendega seotud vastutus;
- koordineerimine kui strateegiate rakendamise vahend;
- rakendamisprotsessi juhtimine, tegevuskavad ülesannete igapäevase elluviimise määratlemiseks, koostöö ja koostöö toetamine.

2.5 Komisjoni analüüsi kohaselt on „juhtimine” tegevus, mis määrab üldiselt viisi, kuidas tulemused saavutatakse. Antud kontekstis on siiski suur erinevus poliitilise juhtimise ja strateegiat rakendavate organite vahel, mis tähendab, et „vastutuse” käsitlus seotakse eri tüüpi osalejatega.

2.6 Komitee usub, et makropiirkondlike strateegiate väljatöötamine ja rakendamine eeldab koostööl ja koordineerimisel põhinevat spetsiaalset juhtimissüsteemi. Antud süsteemis saab vastutuse üksikute programmide, projektide ja meetmete eest siduda ja peab siduma konkreetsete tegevustega ja neid elluviivate osalejatega. Selline süsteem on eeltingimus üksikute tegevuste tõhususe ja tulemuslikkuse tagamiseks ja nende mõõdetavuse alus.

2.6.1 Analüüsis kinnitatakse, et makropiirkondlikud strateegiad loovad spetsiaalse raamistiku Euroopa Liidu, liikmesriikide, nende piirkondade ja teatud kolmandate riikide koostööle teatud geograafilises piirkonnas. Tegevuskavad on strateegiate rakendamise vahendid, mis võimaldavad osalemist majanduslikul ja sotsiaalsel tasandil.

2.7 Juhtimise kõrgeim tasand on kõrgetasemeline rühm, mis ühendab prioriteetsete valdkondade koordinaatorite, horisontaalsete meetmete juhtide, sammaste koordinaatorite ja juhtrühmade tegevuse. Kõnealust institutsioonilist struktuuri (võrgustikku) täiendavad riiklikud kontaktpunktid, mis tugedavad koordineerimist riiklikul tasandil.

3. Mida on veel vaja makropiirkondlike strateegiate tõhusamaks elluviimiseks?

3.1 Komitee on seisukohal, et komisjoni analüüs on täpne kokkuvõtte peamistest valdkondadest, kus on vaja tugevamat juhtimist. Makropiirkondlike strateegiate tõhus rakendamine eeldab järgmist:

- jõulisem poliitiline juhtimine,
- valdkonnaüleste eesmärkide määratlemine ja vastuvõtmine. Riiklikul tasandil tuleks need sihipärasemalt muuta valitsuste riigisisesteks meetmeteks.

3.1.1 Komitee on arvamusel, et tuleb teha jõupingutusi partnerluse aktiivsemaks rakendamiseks Euroopa tasandil ja Euroopa Liidu institutsioonide vahel.

3.1.2 Teatud piirkonnas rahvusvahelisel tasandil tegutsevad organisatsioonid tuleks kaasata juhtimise kavandamisse ja anda neile oma roll kogu protsessis.

3.2 Abiks oleks erinevate, kergemini ligipääsetavate vahendite eraldamine, töötades välja valdkonnapõhised instrumendid, sh erasektorile suunatud vahendid.

3.3 Makropiirkondlike strateegiate rakendamise eeltingimused on prognoositavus, turvaline keskkond peamistele sidusrühmadele, pidev suutlikkuse suurendamine, teabe tõhusam edastamine kodanikuühiskonnale, kaasates nende esindajad tegevuskavade rakendamisse, e-valitsuse ja IKT vahendite aktiivsem kasutamine ja üldiselt tugevam riigi tasandist allapoole jääv ja piirkondlik identiteet ning parem kohandumine strateegiatega.

4. Soovitused juhtimise põhiaspektide edasiseks arendamiseks

4.1 Poliitiliste ja strateegiliste juhtide ja vastutavate partnerite koostöö

4.1.1 Komisjoni analüüsis tunnustatakse olemasolevat juhtimisstruktuuri ja esitatakse samas ettepanekuid selle parandamise kohta. Analüüsis väidetakse, et sagedasemad korrapärased kohtumised eri tasanditel – strateegia väljatöötamise etapist tegevuskavade kaudu strateegia rakendamiseni – annavad peamistele sidusrühmadele parema ülevaate ja võimaldavad poliitilisel tasandil deklaratsioonidest kaugemale minna, protsesse paremini mõista ja tehtud töö väärust täpsemalt hinnata.

4.1.2 Üks peamisi praktilisi soovitusi Euroopa Komisjonile on suurendada makropiirkondlike strateegiate rolli ELi poliitikas, ilma seejuures oma toetamis- ja juhtimispädevusi ületamata.

4.1.3 Üks oluline ülesanne oleks korraldada temaatilisi koosolekuid, arutamaks strateegia väljatöötamise ja rakendamise käigus tekkivaid väljakutseid. Sellised probleemid avaldavad mõju Euroopa tasandil. Nad mõjutavad Euroopa Liidu poliitikavaldkondi ja viimased mõjutavad omakorda neid, nõudes kõrgetasemelist koordineerimist.

4.1.4 Komitee on samuti seisukohal, et riiklike kontaktpunktide rolli tuleks edendada, arvestades, et nad on ühenduslülid poliitilise sfääri ja rakendamisprotsessi vahel. Elkkõige sooviks komitee, et ametisse nimetataks eriesindaja, et jälgida üksikute strateegiate elluviimist, hinnata neid ja anda nende kohta aru täitevorgani või ministeeriumi tasandil toimuvatel konsultatsioonikoosolekutel.

4.1.5 Komisjoni aruandes rõhutatakse, kui oluline on tagada, et põhiosalejad, koostööpartnerid ja sidusrühmad eri riikides ja piirkondades oleksid protsessile pühendunud, töötades ühiselt välja lähenemisviise, määratledes majanduslikke eesmärke ja koostades rakendamise ajakava, korraldades regulaarselt arutelusid, suurendades teadlikkust ja tagades üldiselt tõhusa osalemise.

4.1.6 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee jaoks on peamised sidusrühmad riiklikud, piirkondlikud ja kohalikud otsuselangetajad ja kodanikuühiskond, sh tööandjate ja töötajate organisatsioonid ning teadus- ja uurimisringkondade esindajad ning valitsusvälised organisatsioonid üldiselt.

4.1.6.1 Nende sidusrühmade osalemise toetamine on prioriteet, kuigi on juba olemas palju häid tavasid poliitiliste osalejate ja kodanikuühiskonna kaasamiseks.

4.1.7 Tuleviku osas peetakse komisjoni analüüsis⁽¹⁾ tähtsaks edukate foorumite tegevuse tõhustamist, kaasates ulatuslikumalt parlamente ja parlamendikomisjone. Samuti rõhutatakse selles, et oluline on kodanikuühiskonna esindajate panus kogu nende makropiirkonnas, samuti see, et suureneks teadlikkus nende seisukohtadest ja et nad osaleksid tulemuslikumalt temaatiliste eesmärkide ja ülesannete määratlemisel.

4.1.8 Tihedam koostöö teooria (akadeemiline ringkond) ja praktika (ettevõtted, VKEd) vahel ning tugevamad sidemed eri ülikoolide tudengite vahel aitaks märkimisväärselt kaasa strateegiate väljatöötamisele ja elluviimisele.

4.1.9 Lõpetuseks on väga oluline, et komisjoni delegatsioonid ja esindused osaleksid protsessides, eriti mis puudutab IT süsteemide kasutamist.

4.2 Koordineerimine

4.2.1 Praegusel hetkel leiab aset ELi 28 liikmesriigi esindajatest koosneva kõrgetasemelise rühma loomine ja kavas on esimene iga-aastane kohtumine. See on vajalik Euroopa tasandi koordineerimise tugevdamiseks, et paremini sünkroniseerida igapäevased protsessid ja poliitilised tasandid. Rühma üks ülesanne on olla ühenduslülid teiste peamiste sidusrühmade jaoks. Komitee arvates ilmestab rühma töö vajadust töötada välja üleeuroopaline makropiirkondlik strateegia.

⁽¹⁾ COM(2014) 284 final.

4.2.2 Sarnaselt riiklike kontaktpunktide praegustele ülesannetele peab kõrgetasemeline rühm tagama, et Euroopa strateegiade rakendamise toetamiseks kasutatavad vahendid on kooskõlas makropiirkondlike strateegiatega. Institutsioonilisi struktuure täiendavad riiklikud kooskõlastusplatvormid, mis võimaldavad pidada konsultatsioonidialooge erinevate ministeeriumide ja piirkondlike, kohalike, kodanikuühiskonna ja teadusorganisatsioonide ning sidusrühmade vahel.

4.2.3 Komisjoni analüüsis rõhutatakse riiklike kontaktpunktide rolli koordineerimise seisukohalt. Lisaks põhiülesannetele, nagu kohandamis- ja koordineerimisprotsessid, järelevalve teostamine, teabevoog tagamine ja jälgimine erinevate otsustusorganite vahel ning poliitiliste sidusrühmade teavitamine, on riiklikel kontaktpunktidel ka kohustus anda igal aastal aru makropiirkondlike strateegiaid menetlevatele institutsioonidele, nt parlamentidele. Samuti peavad nad osalema riiklike ja piirkondlike vahendite määraltemisel ja võimalusel ka koordineerimisel.

4.3 Rakendamine

4.3.1 Komitee nõustub soovitusel, et sidusrühmadele tuleb rakendamisel tagada märkimisväärne poliitiline ja halduslik toetus koos suuremate rahaliste ja inimressurssidega.

4.3.2 Makropiirkondlike strateegiade rakendamisel on vajalikud sõltumatud, riiklikult tunnustatud inimesed, kes on hästi integreerunud kohalikkude konteksti ja kes omavad vajalikke teadmisi koordineerimise tagamiseks, vajadusel peavad nad saama kasutada asjaomase tasandi vastavate juhtrühmade abi.

4.3.3 Komitee nõustub, et uute eeskirjadega antud võimalus kasutada Euroopa rahastamist makropiirkondlike strateegiade otseks toetamiseks kujutab endast olulist muutust.

4.3.4 Oma analüüsis märgib komisjon, et konkreetsetel ministritel on põhivastutus rakendamisel osalejate jaoks selguse tagamisel, eraldades neile vajalikud vahendid. Kui selleks ei ole vastavad tingimused täidetud, ei ole võimalik lisaväärtust oodata.

4.3.5 Koordinaatorid toimivad ühenduslülina ühelt poolt poliitilise tasandi ja teiselt poolt eriprojektide ja nende rakendamise vahel. Koos juhtrühmadega moodustavad nad reaalse täitevorgani.

4.3.6 Komisjoni analüüsis juhitakse tähelepanu asjaolule, et Euroopa tasandil on juba saadaval märkimisväärsed korralduslikud ja rahalised ressursid. Tänu neile saab ja kindlasti ka tuleb vältida dubleerimist ja liiasust strateegiade juhtimisel, koordineerimisel ja rakendamisel, saavutades seeläbi olulise kokkuhoiu. Edasi tuleks arendada olemasolevaid teadmisi ja tavasid.

4.3.7 Rakendamisel tuleks koostöö muuta sisulisemaks, koosolekud peaksid toimuma sagedamini ja tõhustada tuleks koostööd temaatilistes valdkondades, sh tihedamate sidemete läbi komisjoni endaga.

4.3.8 Koostöö konkreetsete riikide ja piirkondade vahel on makropiirkonniti erinev. Tuleb vältida ülemäära traditsiooniliste institutsiooniliste struktuuride loomist. Head näited on Atlandi ookeani rannikupiirkondade arendamiseks loodud Atlandi foorum ja teised innovaatilised algatused.

4.3.9 Komisjoni analüüsis juhitakse tähelepanu ühele võimalusele, mida võiks rakendada eri riikide koostöös ja mis võiks tuua märkimisväärset kasu. Komitee nõustub, et nn tehnilised kontaktpunktid võiksid toetada teabevoogu, organisatsioonilist tegevust, aruandlust, parimate tavade levitamist, spetsiaalsete komisjonide ja tööühmade loomist ning koosolekute korraldamist ja dokumenteerimist.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 604/2013 seoses sellega, kuidas määrata kindlaks sellise rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutav liikmesriik, mille esitab saatjata alaealine, kellel ei ole liikmesriigis seaduslikult viibivaid pereliikmeid, õdesid-vendi või sugulasi”

COM(2014) 382 final – 2014/0202 (COD)

(2015/C 012/11)

Raportöör: **Grace Attard**

3. juulil 2014 otsustas Euroopa Parlament vastavalt ELi toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse määrust (EL) nr 604/2013 seoses sellega, kuidas määrata kindlaks sellise rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutav liikmesriik, mille esitab saatjata alaealine, kellel ei ole liikmesriigis seaduslikult viibivaid pereliikmeid, õdesid-vendi või sugulasi”

COM(2014) 382 final – 2014/0202 (COD).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon võttis arvamuse vastu 30. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 143, vastu hääletas 1.

1. Soovitused ja kaalutlused

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab määruse (EL) nr 604/2013 muutmise ettepanekut. Ent muu hulgas tuleb käsitleda ka selliseid takistusi nagu haldus-, kohtu- ja muude süsteemide keerukus liikmesriikides, puudulik teave ja hirm ülesandmise ees, tagamaks, et ükski ei laps ei jää õigusliku ebakindluse olukorda ega kodakondsuseta.

1.2 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovib, et „**lapse parimate huvide**” põhimõte peaks olema ülimuslik mis tahes muu riikliku või rahvusvahelise õiguse suhtes.

1.3 Komitee märgib, et praeguses ettepanekus ei ole esitatud kriteeriume selle kohta, kes ja kuidas peab määrama kindlaks, millised on lapse parimad huvid. Kõnealuse määratluse puhul tuleks järgida rahvusvaheliste inimõiguste konventsioonide eeskirju ja norme.

1.4 Komitee soovib, et saatjata alaealistega tegelevat personali tuleks laste õiguste kaitse küsimuses nõuetekohaselt koolitada.

1.5 Huvide konflikti vältimiseks ja kvalifitseeritud personali tagamiseks peaks lapse parimaid huve kindlaks määrav asutus olema sõltumatu organ, kes ei ole seotud migratsiooniasutustega. Eelistatult peaks see olema lastekaitse küsimuste eest vastutav riigiasutus⁽¹⁾.

1.6 Komitee rõhutab, et viivitamatult tuleb lõpetada saatjaga või saatjata **laste kinnipidamine** ja seda sõltumata menetlusest, mida nende suhtes kohaldatakse.

⁽¹⁾ Näiteks *Oficina de Proteccion de Menores* Hispaanias või *Jugendamt* Saksamaal.

1.7 Saatjata ja vanematest eraldatud lastel ei tohiks kunagi keelata riiki siseneda vastavalt **tagasi- ja väljasaatmise lubamatuse** kohustustele, mis tulenevad rahvusvahelistest inimõigustest, humanitaarõigusest ja pagulasõigusest.

1.8 Komitee soovib komisjonil kehtestada ühtsed menetlused ning sobivad ja paindlikud tähtajad lõikeid 4b, 4c ja 4d puudutavatele juhtumitele, et tagada liikmesriikide vahel lapse parimatele huvidele tuginevad kokkulepped.

1.9 Mõisted „teavitama” ja „võimalus” tuleb selgelt määratleda, tagamaks, et alaealist abistavad nõuetekohaselt koolitatud sotsiaaltöötajad, sõltumatud tõlgid ja kvalifitseeritud esindaja, kes tegutseb eestkostjana, et alaealine mõistaks mis tahes ELi liikmesriigis rahvusvahelise kaitse taotlemise kogu protsessiga kaasnevat.

1.10 Komitee on seisukohal, et **eestkostja** peaks olema kvalifitseeritud esindaja, kellel peab olema alaealistega tegelemise kogemus ja teadmised riigis kehtivate välismaalaste ja lastekaitse õigusaktide valdkonnas.

1.11 Komitee kutsub liikmesriike tungivalt üles tagama, et mis tahes vanuse hindamise menetlused tugineksid alaealise parimatele huvidele, kusjuures menetluste esmane eesmärk on kindlustada, et alaealisele tagatakse tema õigused ja talle ette nähtud kaitse. Hindamine peaks toimuma eestkostja juuresolekul.

1.12 Komitee soovib tungivalt, et juhul, kui alaealisest saab täiskasvanu rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest vastutava liikmesriigi määramise protsessi ajal, tuleks inimese vanuseks lugeda tema vanus esialgse taotluse esitamise ajahetkel.

1.13 On vaja läbi vaadata rida **ELi poliitilisi tegevuskavu rändeolukorras olevate** dokumentideta alaealiste kaitse kohta ⁽²⁾. Need hõlmavad riigis viibimise seadustamist kui rändepoliitika vahendit, dokumentideta perekondade teavitamist ja toetamist, tõendite andmebaasi koostamist, sündide registreerimist ja andmekaitset, aga ka õigust üld- ja kutseharidusele, tervishoiuteenustele ja majutusele.

1.14 Komitee leiab, et mõiste „ebaseadusliku rände olukorras olevad saatjata lapsed” vajab **ulatuslikumat määratlust**, et hõlmata erinevaid praktikas tekkinud ja määruse ettepanekuga reguleerimata olukordi.

1.15 Komitee rõhutab, kui oluline on teha koostööd sisserändajate laste valdkonnas kogemusi omavate kodanikuühiskonna asjatundjate ning õigusala spetsialistide ja töötajatega, ja ootab sellealast koostööd komisjoniga.

2. Komisjoni ettepaneku kokkuvõte

2.1 Komisjoni ettepaneku eesmärk on muuta Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 604/2013 artikli 8 lõiget 4, millega kehtestatakse kriteeriumid ja mehhanismid selle liikmesriigi määramiseks, kes vastutab mõnes liikmesriigis kolmanda riigi kodaniku või kodakondsuseta isiku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse läbivaatamise eest („Dublini III määrus”).

2.2 Ettepanek on esitatud Euroopa Liidu Kohtu hiljutise otsuse valguses ⁽³⁾, milles selgitati, milline liikmesriik vastutab saatjata alaealise taotluse läbivaatamise eest. Sellega parandatakse nende rahvusvahelist kaitset taotlevate alaealiste olukorda, kellel ei ole ELi territooriumil pereliikmeid, õdesid-vendi ega sugulasi.

2.2.1 Lõikes 4a kodifitseeritakse kohtuasjas C-648/11 langetatud otsus ja selles sedastatakse järgmist: „Kui liikmesriigis ei viibi seaduslikult ühtki saatjata alaealise pereliiget, õde-venda ega sugulast, nagu on osutatud lõigetes 1 ja 2, on vastutav liikmesriik see, kus saatjata alaealine on esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse ja kus ta viibib, *tingimusel et see on alaealise parimates huvides*”.

⁽²⁾ Dr Sarah Spencer, COMPAS, Oxfordi ülikool.

⁽³⁾ Kohtuasi C-648/11 (MA ja teised vs Secretary of State for the Home Department, Ühendkuningriik).

2.2.2 Lõikes 4b käsitletakse olukorda, mille puhul alaealine taotleja, nagu osutatakse lõikes 4a, viibib liikmesriigi territooriumil, ilma et ta oleks seal taotlust esitanud. Asjaomane liikmesriik teavitab saatjata alaealist tema õigusest taotlus esitada ja annab talle võimaluse taotlus selles liikmesriigis esitada, *välja arvatud juhul, kui see ei ole alaealise parimates huvides*.

2.2.3 Seega on alaealisel kaks võimalust: kas taotleda rahvusvahelist kaitset või mitte.

2.2.4 Viimati kirjeldatud juhtumit ehk juhtu, kus alaealine otsustab mitte esitada uut taotlust liikmesriigis, kus ta hetkel asub, kohtuasjas C-648/11 käsitletud ei ole. Lõike 4c kohaselt paigutatakse alaealine sel juhul ümber *liikmesriiki, mida hinnatakse alaealise parimate huvide seisukohalt kõige sobivamaks*. Selle selge ja prognoositava eeskirjaga püütakse tagada kindlus vastutava liikmesriigi kindlaksmääramisel ning see, et menetlus tarbetult ei veniks. Määruse (EL) nr 604/2013 artiklis 6 sätestatud tagatised alaealistele kehtivad kõigi alaealiste jaoks, kelle suhtes kõnealusel määruses kirjeldatud menetlusi kohaldatakse. Lisaks nähakse ettepaneku lõikes 4c ette, et liikmesriigid, kellele esitatakse taotlus ja kes esitab taotluse, kohustuvad tegema koostööd alaealise parimate huvide hindamiseks.

3. Taust

3.1 Saatjata alaealiste ees seisavad erinevad keerukad väljakutsed, millele vastamine eeldab mitmepoolset, ulatuslikku ja tervikliku lähenemisviisi.

3.2 Komitee soovib, et igale lapsele tuleks anda vanusele vastavat teavet tema õiguste kohta asjaomase ÜRO konventsiooni alusel, tagades seega, et alaealistel ja eelkõige nn nähtamatutel alaealistel, kelle eest nõuetekohaselt ei hoolitseta, oleks võimalus kaitset taotleda.

3.3 2013. aastal oli ELis ligikaudu 120 000 alaealist varjupaigataotlejat, mis moodustab rohkem kui neljandiku varjupaigataotlejate koguarvust. 12 685 varjupaigataotlejat olid saatjata alaealised⁽⁴⁾. Varjupaika taotlevate saatjata alaealiste osakaal Euroopas on viimase 10 aasta jooksul püsinud stabiilsena, moodustades ligikaudu 5 % Euroopas esitatud varjupaigataotluste koguarvust.

3.4 Alaealiste sissenäandajate staatus võib nende teekonna eri etappidel olla erinev ja nad võivad kokku puutuda paljude erinevate ohuolukordadega⁽⁵⁾, mis kõik vajavad käsitlemist.

3.5 Nad võivad reisida oma perekonnaga või muude täiskasvanutega või iseseisvalt, või nad on jäetud saatjata pärast liikmesriigi territooriumile sisenemist. Nende laste vanemad või hooldajad võivad samuti olla dokumentideta, näiteks sellised, kes on sisenenud riiki ebaseaduslikult või kelle elamisluba või pereviisa on aegunud. Vanematel või hooldajatel võib samuti olla seadusliku sissenäandaja staatus, näiteks juhul, kui lapsed saavad Euroopasse perekonnaga ühinemiseks, ent neile ei kohaldu perekonna taasühendamise kord. Lapsed, kes on sündinud Euroopas, võivad samuti olla dokumentideta, kuna nende vanematel puuduvad dokumendid. Lisaks võidakse väljasaatmise korral lapsed liikmesriiki maha jätta.

3.6 Liikmesriigid on seadusega kohustatud tagama, et Euroopa Liidu Kohtu otsuseid, eelkõige määrust (EL) nr 604/2013 käsitlevat kohtuasjas C-648/11 langetatud otsust, ning ÜRO konventsioonide kaitse-eeskirju ja norme jõustatakse riigi õiguses ja need vastavad lapse õiguste konventsiooni kahele üldpõhimõttele, milleks on mittediskrimineerimise põhimõte (artikkel 2) ja lapse huvide esikohale seadmine (artikkel 3). Mis tahes poliitikameede või tava, mis on vastuolus rahvusvaheliste ja/või Euroopa õigusaktidega, tuleb kuulutada ebaseaduslikuks ning laste õiguste rikkumisel tuleb algatada rikkumismenetlus.

⁽⁴⁾ Eurostat (2014), Varjupaigastatistika, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Asylum_statistics

⁽⁵⁾ Lapse õiguste Euroopa foorumi taustadokument (2012) – http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/background_cps_children_on_the_move_en.pdf

4. Üldised märkused

4.1 Määruse ettepanekuga tagatakse, et liikmesriigid tegutsevad kooskõlas ÜRO lapse õiguste konventsiooni üldise märkusega nr 6, milles käsitletakse saatjata ja vanematest eraldatud laste kohtlemist väljaspool nende päritoluriiki.

4.2 1996. aasta Haagi konventsioonis⁽⁶⁾ sedastatakse, et riiklikest õigusaktidest hoolimata on laste ehk alaealiste vanusepiir ALATI 18 aastat.

4.3 Laste õigusi puudutavad aluspõhimõtted tuleb **alati hõlmata** saatjata siserändavaid lapsi mõjutavate õigusaktide, poliitikameetmete, menetluste ja tavade väljatöötamisse, rakendamisse ja järelevalvesse.

4.4 Kõnealune õigusakti ettepanek peaks kohalduma alaealistele, kelle taotlus on varasemalt mis tahes liikmesriigis tagasi lükatud.

4.5 Saatjata alaealistega tegelevat personali (muu hulgas õiguskaitseasutused, kohtuorganid, intervjuerijad, tõlgid, sotsiaal- ja noorsootöötajad, tervishoiuspetsialistid, hooldajad, seaduslikud esindajad, politseinikud ja piirivalvurid) tuleb laste õiguste kaitse küsimuses **nõuetekohaselt koolitada**.

4.6 ÜRO konventsiooniga kohustatakse liikmesriike kohtlema dokumentideta lapsi samamoodi nagu kõiki teisi lapsi, seejuures vahet tegemata. Ent praktikas valitsevad pinged ühelt poolt rändekontrolli ja teiselt poolt lastekaitset käsitlevate riiklike õigusraamistike vahel. Komitee kutsub liikmesriike üles tagama, et ebaseaduslikus olukorras olevaid lapsi käsitletaks ja kaitstaks riiklike lastekaitseüsteemide raames ennekoike kui lapsi.

5. Konkreetsete märkused

5.1 Komitee on oma seisukohti seaduslike ja ebaseaduslike rändajate põhiõigusi käsitlevate poliitikameetmete ja tavade kohta selgelt väljendanud arvukates komitee arvamustes⁽⁷⁾ ja osalemise kaudu Euroopa integratsioonifoorumil.

5.2 Vastavalt ÜRO lapse õiguste konventsioonile ja teistele rahvusvahelistele konventsioonidele, nagu ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon, tuleks kõigile siserändavatele või ebaseadusliku rände olukorras olevatele lastele dokumentide olemasolust sõltumata tagada **lapsesõbralikud vastuvõtutingimused** ja seda isegi Euroopa-sisese rände puhul.

5.3 Kohe pärast saatjata/perekonnast eraldatud lapse saabumist tuleks talle osutada tasuta õigusabi ja määrata kvalifitseeritud sõltumatu **eestkostja**, kes toetaks, nõustaks ja kaitseks teda kuni tema taasühendamiseni perekonnaga või kuni talle määratakse sobiv hooldus.

5.4 Kuigi ELi õiguses tunnustatakse eestkoste olulisust, ei määrata selles kindlaks eestkostja kohustusi. Eestkostja peaks olema kvalifitseeritud esindaja, kellel on alaealistega tegelemise kogemus ja teadmised riigis kehtivate välismaalaste ja lastekaitse õigusaktide valdkonnas, samuti peaks tal olema pädevus esindada last kõigis otsustusprotsessides, eeldusel et laps annab selleks oma nõusoleku⁽⁸⁾. Eestkostja käsutuses peavad olema rahalised vahendid täiendavate eksperditeadmiste hankimiseks, kui see on vajalik lapse parimates huvides.

5.5 Kogu vastutava liikmesriigi määramise protsessi vältel peaks saatjata alaealistel olema juurdepääs majutusele, üld- ja kutseharidusele ning tervishoiuteenustele **samadel alustel teiste lastega** vastuvõtva liikmesriigi jurisdiktsioonis. Seejuures tuleb erilist tähelepanu osutada lapse psühholoogilisele seisundile.

⁽⁶⁾ Vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsioon (1996. aasta Haagi konventsioon), http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=70

⁽⁷⁾ (ELT C 128, 18.5.2010, lk 29), (ELT C 48, 15.2.2011, lk 6), (ELT C 67, 6.3.2014, lk 32), (ELT C 317, 23.12.2009, lk 110).

⁽⁸⁾ 1996. aasta Haagi konventsioon.

5.6 Lastele suunatud poliitiliste vastuste andmisel ja tegevuskavade koostamisel tuleb arvestada ka **laste arvamuste** ja kogemustega. Uuringud vajaduse kohta lastekesksete tõendusmaterjalide järele (sh lapse õigus väljendada vabalt oma arvamust kõigis teda puudutavates küsimustes) on andnud väärtuslikke vahetuid tõendeid saatjata alaealisi käsitleva Euroopa tegevuskava (2010–2014) jaoks⁽⁹⁾.

5.7 Mõisted „teavitama” ja „võimalus” tuleb selgelt määratleda, tagamaks esiteks selle, et alaealist abistavad nõuetekohaselt koolitatud sotsiaaltöötajad, sõltumatud tõlgid ja eestkostja, et alaealine mõistaks mis tahes ELi liikmesriigis rahvusvahelise kaitse taotluse esitamise kogu protsessiga kaasnevat temale arusaadavas keeles. Teiseks tuleb need mõisted selgelt määratleda seepärast, et alaealine peab vajadusel kirjalikult andma nõusoleku või sellest keelduma.

5.8 Ühelgi rahvusvahelise kaitse taotlemise etapil ei tohi alaealist **kinni pidada**. Lisaks ei võimalda kinnipidamine kasutada tal oma õigust liikuda taotluse esitamiseks teise liikmesriiki⁽¹⁰⁾.

5.9 Kõik Dublini II ja III määruse raames langetatud ja varjupaika otsivaid saatjata alaealisi käsitlevad otsused peavad olema kooskõlas Euroopa Liidu Kohtu hiljutise kohtupraktikaga⁽¹¹⁾.

5.10 Määruse ettepanekus välja pakutud kokkulepped ja protokollid eri liikmesriikidega peavad olema kooskõlas Euroopa Liidu toimimise lepinguga.

5.11 Komitee nõustub täielikult, et pärast kõnealuse muudetud määruse vastuvõtmist peab komisjon läbi vaatama delegeeritud õigusaktid, nagu on sätestatud Dublini III määruses, võttes aluseks ELi toimimise lepingu artikli 290.

5.12 Mõiste „**täiskasvanud õed-vennad**” vajab selgitamist seoses alaealise õigusega pere taasühendamisele, tagamaks et täiskasvanu saab täita oma kohustusi alaealise suhtes vastavalt seadusele vastutustundlikul viisil.

5.13 Komitee soovib liikmesriikidel tagada nõuetekohane toetus ja erihooldus **haavatavatele lastele**, sh psühholoogiliste probleemide, vaimse või füüsilise puude ja/või terviseprobleemidega lastele, samuti eriolukorras lastele, sh lastele, kes tulevad konfliktipiirkondadest, kus neil või nende peredel on olnud traumeerivad kogemused, aga ka rasedatele teismelisele või alla 18 aastastele lapsevanematele.

5.14 Komitee kutsub liikmesriike tungivalt üles tagama, et mis tahes **vanuse hindamise** menetlused (i) tuginevad alaealise parimatele huvidele⁽¹²⁾, (ii) nõuavad eestkostja juuresolekut ja (iii) viiakse läbi erinevate sõltumatute asjatundjate poolt, sh lastepsühholoogid, sotsiaaltöötajad ja õigusala asjatundjad, kes moodustavad mees- ja naiseksperdist koosneva meeskonna. Hindamisprotsessi ja otsustamist tuleb täpselt dokumenteerida.

5.15 Kuni vanuse hindamise lõpetamiseni tuleb iga inimest, kes väidab end olevat alaealine, käsitleda ja kohelda alaealisena.

5.16 Vanuse hindamine peaks peaaegselt toimuma tõendavate dokumentide alusel. Hispaania kohtu hiljutises otsuses sätestati, et dokumente ei tohiks kahtluse alla seada.

5.17 Alaealine peaks olema täielikult teadlik vanuse hindamise protsessist ja selle tagajärgedest ning tema seisukohtadele tuleks vastavalt tema vanusele ja küpsusele anda asjakohane kaal.

⁽⁹⁾ FRA (2009), *Developing indicators for the protection, respect and promotion of the Rights of the Child in the European Union*.

⁽¹⁰⁾ ÜRO Lapse Õiguste Komitee, üldine märkus nr 6, saatjata ja vanematest eraldatud laste kohtlemine väljaspool päritoluriiki, CRC/GC/2005/6.

⁽¹¹⁾ Euroopa Liidu Kohus, 6. juuni 2013, kohtuasi C-648/11.

⁽¹²⁾ European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) – laste ombudsmanide Euroopa võrgustik, www.ombudsnet.org

5.18 Dokumentide puudumisel või juhul, kui on tõsiseid kahtlusi alaealise vanuse osas, võib viimase abinõuna teostada meditsiinilise/füüsilise läbivaatuse, austades seejuures lapse kultuuri, väärikust ning füüsilist ja hingelist puutumatus, kuna mõningad füüsilised hindamised võivad olla eriti stressirohked ja traumeerivad ning liigselt eraellu sekkuvad. Kui meditsiinilist/füüsilist läbivaatust peetakse vajalikuks, tuleb selleks taotleda inimese teadlikku nõusolekut ja see ka saada. Meditsiinilise/füüsilise läbivaatusega peab kaasnema sotsiaalpedagoogiline eksperdihinnang. Mõlemad nimetatud menetlused peaksid olema kumulatiivsed.

5.19 Mis tahes menetluse tulemusi peaks olema võimalik **edasi kaevata**.

5.20 **Täiskasvanuks saavate** saatjata **alaealiste** õiguslik positsioon on keeruline ja liikmesriigiti erinev. Kuigi varjupaiga direktiivis on sätestatud sellekohased menetluseeskirjad, on vaja kehtestada eeskirjad sellise inimese õigustele, kes saab kaheksateistkümne aastaseks menetluse ajal.

5.21 Komitee soovib kindlalt, et asjaomases olukorras tuleb vanus määrata kindlaks taotluse esitamise algetapil, et vähendada alaealise riski sattuda ebaseaduslikku olukorda või kaduda.

5.22 Liikmesriikide vastus **lastega kaubitsemise** probleemile ei tohi sõltuda lapse sisserändestaatusest ega varjupaigataotlusest, vaid peab lähtuma lapse parimatest huvidest.

5.23 Ebaseadusliku rände olukorras laste suhtes ei tohi kunagi algatada **kriminaalmenetlust** ainuüksi nende sisserändestaatuse tõttu ega ka juhul, kui nende osalemine kuritegevuses on ärakasutamise tulemus.

5.24 Liikmesriikidel on kuni 2015. aasta juuli lõpuni aega jõustada varjupaiga kaitse direktiiv, mis muu hulgas hõlmab liikmesriikide kohustusi tuvastada juba varakult haavatavate saatjata laste juhtumid.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr XXX/XXX (ametlike kontrollide määrus) muutmise ning nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 kehtetuks tunnistamise kohta”

COM(2014) 180 final – 2014/0100 (COD)

(2015/C 012/12)

Raportöör: **Armands Krauze**

2. aprillil 2014. aastal otsustas Euroopa Parlament ja 28. aprillil 2014. aastal nõukogu vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 43 lõikele 2 ja artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus mahepõllumajandusliku tootmise ning mahepõllumajanduslike toodete märgistamise, Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr XXX/XXX [ametlike kontrollide määrus] muutmise ning nõukogu määruse (EÜ) nr 834/2007 kehtetuks tunnistamise kohta”

COM(2014) 180 final – 2014/0100 (COD).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon võttis arvamuse vastu 2. oktoobril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (16. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 61, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 5.

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Komitee tervitab komisjoni seadusandlikku ettepanekut ja kavatsust edendada mahepõllumajanduse arengut Euroopas paralleelselt nõudluse arenguga ning peab vajalikuks kõrvaldada praeguse süsteemi puudused. Komisjon peaks edendama nii mahepõllumajanduse arengut kui ka tarbijate usaldust mahepõllumajanduslike toodete vastu.

1.2. Komitee on siiski mures selle pärast, et komisjoni mõjuanalüüsis ei hinnata asjakohaselt uue eeskirja mõju mahepõllumajanduse edasisele arengule Euroopas. Samuti ei kaaluta mõju mahepõllumajandustootjatele ega kõnealuse määruse mõju tootmise kestvusele.

1.3. Komitee toetab komisjoni soovi julgustada väikesi põllumajandusettevõtteid tegelema mahepõllumajandusega ja vähendada halduskoormust mahepõllumajanduslike toodete sektoris tervikuna.

1.4. EL on mahepõllumajanduslike toodete netoimportija, ent järjest suurenevad ja Euroopa põllumajandustootjaid koormavad tootmiskulud ja halduskoormus ei võimalda sektoril mahepõllumajanduslikku tootmist ELi liikmesriikides asjakohaselt arendada, et vastata tarbijate kasvavale nõudlusele.

1.5. Komitee toetab tildjoontes komisjoni ettepanekut minna seniselt segatüüpi põllumajandusettevõtetest täielikult üle mahepõllumajandusele, ent tingimusel, et teatud erijuhtudeks nähakse ette erandid. Selleks et lihtsustada põllumajandusettevõtete üleminekut 100 %liselt mahepõllumajandusele, tuleb võtta täiendavaid toetusmeetmeid.

1.6 Komitee kutsub komisjoni üles täpsustama määruse ettepanekut taimse paljundusmaterjali ja seemnete osas, sest mahepõllumajandustootjatel oleks raske jõuda selleni, et 2021. aastal oleks mahepõllumajanduslike seemnete kasutusmäär 100 %.

1.7 Komitee loodab, et läbirääkimised Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse (TTIP) ja teiste sõlmitavate lepingute üle ei põhjusta ELi mahepõllumajanduslike standardite kahjustamist ega mahepõllumajanduslikele toodetele kohaldatavate tootmis-, müügi- ja sertifitseerimistingimuste vaidlustamist või muutmist.

1.8 Mahepõllumajandusettevõtted peavad paljudel tasanditel kohaldama kõrgemaid loomade heaolu standardeid kui tavapõllumajandusettevõtted; ent teatud juhtudel võib mahepõllumajanduslike tootjate jaoks olla kõrgete standardite täitmine keeruline. Komitee soovib komisjonil hoolikalt analüüsida võimalikke erandeid ja need kindlaks määrata, sest tegemist on loomade heaolust tulenevate erinõuetega mahepõllumajanduses, mille eesmärk on säilitada traditsioonilised loomakasvatamisviisid ja -meetodid, mida kohalike liikide puhul on juba pikka aega kasutatud.

1.9 Komitee kutsub komisjoni üles uurima ja võtma arvesse erinevusi ELi liikmesriikide ja piirkondade traditsioonides, ajaloos ja kliimas, samuti iga riigi tootmise iseärasusi, tagades teatava paindlikkuse erandite kohaldamisel, samal ajal peaks olema tagatud teatav ühtlustamise tase.

1.10 Mahepõllumajandustootjatel peab olema võimalik pidada kinni võetud kohustustest ja seepärast tuleb pärast uue määruse jõustumist, maaelu arengu rahastamise perioodi 2014–2020 keskel anda tootjatele võimalus otsustada, kas nad jätkavad oma eelnevate kohustuste täitmist või hakkavad järgima uut määrust. Tuleb tagada, et kehtivas õigusraamistikus jooksva lepinguperioodi ajal tehtavate muudatustega ei kaasne tagasiulatuvad sanktsioonid nendele põllumajandustootjatele, kes ei suuda muudetud nõuetega kohaneda.

1.11 Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles võtma arvesse Euroopa äärepoolseimate piirkondade eripära, et neis saaks arendada kohalikku mahepõllumajandust (seemnete kättesaadavus, varustuse ebapiisav mitmekesisus, tervishoiuga seotud probleemid).

1.12 Komitee palub Euroopa Komisjonil selgitada mesilaspiima, õietolmu ja meevaha staatust, lisades need mahepõllumajandust reguleeriva määruse ettepaneku I lisas toodud muude toodete loetellu.

1.13 Komitee kutsub komisjoni üles eraldama asjakohast abi innovatsioonile ja koolitusele mahepõllumajanduse valdkonnas, omistades seejuures erilise tähtsuse noorte kutseõppele ja juba tegutsevate tootjate pidevõppele.

1.14 Komitee palub komisjonil töötada välja määruse ettepaneku, millega edendatakse mahepõllumajanduslike toodete otsemüügi ja lühikeste turustuskanalite kasutust.

1.15 Komitee kutsub komisjoni üles looma määrusega vajalikud mehhanismid, et edendada koolides, haiglates ja teistes avaliku sektori asutustes mahetoiduainete kollektiivset ostmist avaliku sektori vahenditest.

2. Üldised märkused

Üldteave sidusrühmade seisukohtade kohta

2.1 Mahepõllumajandus on terviklik tootmissüsteem, mis põhineb loodusvarade majandamisel ning kehtestab ranged piirangud keemiliste ja sünteetiliste vahendite kasutamisele, näeb ette mineraalväetistest loobumise ja keelab geneetiliselt muundatud organismide kasutamise.

2.2 Mahepõllumajandus ei ole ainuüksi teatud toodete teatav tootmis- või töötlemisviis, see viis on hõlmatud laiemasse kontseptsiooni. Mahepõllumajanduses võetakse arvesse nii füüsilist keskkonda, milles põllumajandustegevus aset leiab, kui ka selle sotsiaalseid tingimusi. Tegemist on palju ulatuslikumale visioonile tugineva tootmisviisiga, mille puhul arvestatakse ka sotsiaal-majanduslikku, poliitilist ja sotsiaal-kultuurilist mõõdet.

2.3 Mahepõllumajandusettevõtetes on elurikkus üldiselt suurem, mittemahepõllumajanduslike ettevõtetega võrreldes leidub seal rohkem taime- ja putukaliike. Mahepõllumajandusettevõtetes on mullas rikkalikumalt elusorganisme, kes aitavad säilitada selle struktuuri, ja orgaanilist ainet, mis parandab selle õhustust ja äravoolu.

2.4 Nende ettevõtete ümbruse vee kvaliteet on kõrgem, sest mahepõllumajanduslikud tootjad ei kasuta pestitsiide ega kahjulikke sünteetilisi mineraalväetisi. Õige külvikord aitab suurendada mullaviljakust ja toitainete tõhusust. Ettevõtete võrdlusest nähtub, et nitraatide leostumine hektari kohta jääb mahepõllumajanduslikes ettevõtetes alla 57 %.

2.5 Mahepõllumajandus soodustab nn roheliste töökohtade loomist. 2011. aastal Ühendkuningriigis ja Iirimaaal tehtud uuringust, mis käsitles tööhõivetaset mahepõllumajandusettevõtetes, ilmnes, et neis ettevõtetes on tavaettevõtetega võrreldes 135 % rohkem täisajaga töökohti ⁽¹⁾.

2.6 Komisjoni 2013. aastal algatatud veebipõhise konsulteerimise käigus rõhutasid sidusrühmade organisatsioonid, et selle valdkonna õigusaktide läbivaatamisel tuleks lähtuda kehtivate õigusaktide edukusest ja võimaldada ELil mahepõllumajanduslikku tootmist edendada. Komisjoni väljapakutud stsenaariumide hulgas toetas enamik sidusrühmi poliitikavahetust säilitada senine olukord parandatud kujul, s.t seniseid õigusakte paremini rakendada ja kohendada.

2.7 Hoolimata arvamusest, mida sidusrühmade organisatsioonid ja kodanikuühiskond avaldasid uue õigusakti suhtes, valmistas Euroopa Komisjon ette ja esitas seadusandliku algatuse, millega tehakse olulisi muudatusi.

Üldteave komisjoni seadusandlike algatuste kohta

2.8 Komisjoni ettepanek keskendub kolmele suurele eesmärgile: hoida tarbijate usaldust, säilitada tootjate usaldus ja lihtsustada põllumajandustootjate mahepõllumajandusettevõtjateks muutumist.

2.9 Komisjon soovib tugevdada ja ühtlustada nii Euroopa Liidus kohaldatavaid kui ka imporditud tooteid puudutavaid eeskirju, jättes välja suure osa tootmist ja kontrollimist puuduvatest praegustest eranditest, samuti paremini hallata mahepõllumajanduslike toodetega kauplemise rahvusvahelist mõõdet, lisades uusi ekspordialaseid sätteid, ning tugevdada kontrollisüsteemi ja muuta kontrollimine riskipõhiseks.

2.10 Üks komisjoni peaesmärke on lihtsustada väikeste põllumajandustootjate üleminekut mahepõllumajandusele, pakkudes neile võimalust liituda rühmiti sertifitseerimise süsteemiga, ning lihtsustada seadusandlust selliselt, et väheneksid põllumajandustootjaid koormavad haldustasud ja suureks läbipaistvus.

3. Üldised ja konkreetsed märkused

3.1 Komitee nõustub, et tuleb kõrvaldada praeguse süsteemi puudused. Näiteks on hädavajalik julgustada väikesi põllumajandusettevõtteid tegelema mahepõllumajandusega ja vähendada halduskoormust, et tagada võrdsed konkurentsitingimused ja suurendada tarbijate usaldust mahepõllumajanduse vastu.

3.2 Tõstes mahepõllumajandusliku tootmise kvaliteedistandardeid ja kehtestades rangemad tootmiseeskirjad, on võimalik suurendada tarbijate usaldust ja õigustada ka hinnaerinevust võrreldes tavatoodete hinnaga. Samas ei tohi unustada, et kui väikesed põllumajandusettevõtted soovivad standardeid järgida, on neil oht sattuda majandusraskustesse.

3.3 Komitee kutsub komisjoni üles selgelt märkima, et praegu kehtiva määruse põhipunktid võetakse üle pigem uude määrusse kui delegeritud õigusaktidesse ja et need jäävad kehtima. Õigeaegselt ja sidusrühmadega konsulteerides tuleb analüüsida rakendusakte ja delegeritud õigusakte nõudvaid juhte.

⁽¹⁾ Morison, J., Hine, R. and Pretty, J., 2005. *Survey and Analysis of Labour on Organic Farms in the UK and Republic of Ireland*. *International Journal of Agricultural Sustainability* Volume 3 (1).

3.4 Komitee juhib tähelepanu asjaolule, et mahepõllumajandus on ühildamatu geneetiliselt muundatud toodete kasutamisega tootmisprotsessis või geneetiliselt muundatud taimede kasvatamisega mahepõllumajandusettevõtetes ja nende ümbruses.

3.5 Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles võtma arvesse tolmeldamist käsitlevaid teaduslikke uuringuid. Tolmeldamine, mis on miljonite aastate jooksul arenenud eesmärgiga õistaimi viljastada, leiab aset juhuslikult, tolmeldajate, eelkõige mesilaste (*Apis Mellifera*) lennukauguse piires. Praegu võivad aga tolmeldajad kanda edasi ka geneetiliselt muundatud genee sisaldavat õietolmu. Näiteks ilmneb teaduslikest uuringutest⁽²⁾, et mesilane, kes on üks peamisi tolmeldajaid, võib läbida lennates kuni 14 km.

3.6 Komitee on mures, et mahepõllumajanduslike toodete jaoks eraldi piirnormide kehtestamine, nagu see on konkreetselt ette nähtud eelkõige direktiivis 2006/125/EÜ (imikutoidud), võib põhjustada märkimisväärsed lisakulusid põllumajandustootjate jaoks. See pidurdaks või takistaks sektori soodsat arengut ja puudutaks eelkõige väiksemaid mahepõllumajandustootjaid. Komitee eeldab, et mahepõllumajandustootjatele kehtivad samasugused keskkonnatingimused kui teistele põllumajandustootjatele. Seepärast tuleks eraldi piirnormidest loobuda. Tarbijakaitset ei tohiks kaheks jagada.

3.7 Komitee rõhutab, et mahepõllumajanduslike toodete puhul on jääkide tase üldiselt madalam kui tavapõllumajandustoodete puhul. Praegu ei ole aga jääkide piirnormid kindlaks määratud. Komitee soovib seetõttu viia alustuseks läbi hoolika analüüsi, mis hõlmab ka mõjuanalüüsi. Lisaks rõhutab komitee, et puuduvad ELi tasandil ühtlustatud eeskirjad, millega reguleeritaks Euroopa laborite seadmeid, kasutatavaid meetodeid või sertifitseerimisorganites kehtivaid piirnorme sertifikaadi tühistamiseks. Selline ühtlustamine peaks olema eeltingimus selleks, et määrata mis tahes muus vormis kindlaks ELi piirnormid sertifikaadi tühistamiseks. Kõnealuse algatusega peab ilmingimata kaasnema ELi hüvitamismehhanismi kehtestamine ettevõtjate jaoks, kes on kannatanud kahju juhusliku või sekundaarse saastumise tagajärjel.

3.8 Komitee mõistab üldjoontes komisjoni ettepanekut minna täielikult üle mahepõllumajandusele. Siiski on praegu palju segatüüpi põllumajandusettevõtteid, kus üht osa juhitakse mahepõllumajanduslikule tootmisele kehtivaid nõudeid järgides ja teist osa tavapõllumajanduse põhimõtete järgi. Õigusakti ettepanekus nähakse ette, et segatüüpi ettevõtted kaovad järk-järgult 2017. aastaks. Komitee juhib tähelepanu sellele, et paljudel põllumajandusettevõtetel on raske kogu ettevõtet muuta. Lisaks on väga ebaselge, millised võivad olla selle põhimõtte jäiga rakendamise tagajärjed. Ettevõtete strateegiline tükeldamine või sagenev loobumine mahepõllumajanduslikust tootmisest oleksid pigem kahjuliku mõjuga. Seepärast soovib komitee säilitada teatud juhtudel paindlikkuse.

3.9 Komitee soovib teatavatel juhtudel erandid samaaegse viljelemise (mahe- ja tavapõllumajandustoodetega ettevõtte) puhul alles jätta. Erandi mittekohaldamine võib mahepõllumajanduse arengut pidurdada. Erandid tasuks alles jätta järgmistel juhtudel: 1) teadusinstituutide puhul, mis teevad uuringuid nii mahepõllumajanduse kui ka tavapõllumajanduse valdkonnas; 2) toiduks mittekasutatavate toodete puhul, näiteks maaturismiga tegelevates mahepõllumajandusettevõtetes, kes peaksid saama pidada tavapäraseid ratsutamishobuseid; 3) eratarbimise puhul, näiteks taimekasvatuse ettevõtetes, kus omanikel on oma tarbeks mõned lehmad või kanad; 4) ettevõtete puhul, mis asuvad erisugustel geograafilistel aladel, näiteks, kui üks osa ettevõtte maadest ja hoonetest asub mägedes, samas kui teine osa on orus või kui kaks ettevõtet on varem ühinenud ja asuvad teineteisest mitme tosina kilomeetri kaugusel, tagades nii, et tavapõllumajandustooted ei saasta mahepõllumajanduslike tooteid; 5) püsikultuuride, eriti puuviljakasvatuse, viinamarjakasvatuse või aromaatsete taimede jms puhul; 6) kultuuride puhul, mida ei turustata mahepõllundustoodete turul.

⁽²⁾ *Displaced honey bees perform optimal scale-free search flights* Andrew M. Reynolds, Alan D. Smith, Randolph Menzel, Uwe Greggers, Donald R. Reynolds, and Joseph R. Riley, Rothamsted Research, Harpenden, Hertfordshire AL5 2JQ United Kingdom, Freie Universität Berlin, FB Biologie/Chemie/Pharmazie, Institut für Biologie – Neurobiologie, Königin-Luise-Str. 28/30, 14195 Berlin, Germany, Natural Resources Institute, University of Greenwich, Chatham, Kent ME4 4TB United Kingdom Ecology, 88(8), 2007, lk 1955–1961.

3.10 Mahepõllumajandusettevõtted peavad paljudel tasanditel kohaldama kõrgemaid loomade heaolu standardeid kui tavapõllumajandusettevõtted. Komitee soovib komisjonil uurida hoolikalt mahepõllumajandustootjate kehtestatud erinõudeid ja kaaluda võimalust teha mahepõllumajanduses loomade heaolu raames kehtivatest erikeeldudest (saba lõikamine, loomade lõa otsas hoidmine jne) erandeid. Näiteks on mitmes ELi liikmesriigis paljude aretusaastate jooksul kujunenud traditsioonilised lambatõud, kelle jaoks on saba lõikamine hädavajalik, sest muidu põhjustab pikk saba loomadele kannatust. Komitee juhib tähelepanu sellele, et mõned keelud, nagu ka erandite puudumine, võivad loomade heaolu vähendada, kui takistatakse kohalike liikide puhul pikka aega kasutatud traditsiooniliste loomakasvatamisviiside ja -meetodite kohaldamist. Keelud võivad põhjustada isegi mõne tõu kadumise tootmisest, mis oleks geneetiliste ressursside seisukohast märkimisväärne kaotus.

3.11 Erand, mis võimaldas kasutada mittemahepõllumajanduslikke seemneid, kaotatakse järk-järgult 2021. aastaks. Mahepõllumajandusorganisatsioonid märgivad, et paljudes riikides ei ole teatavaid sorte kasvatavatel põllumajandustootjatel lihtne saavutada 2021. aastaks eesmärki kasutada 100 % ulatuses mahepõllumajanduslikke seemneid. Selleks, et hoida ära raskusi, millega mahepõllumajanduslikud tootjad selles valdkonnas kokku puutuvad, kutsus komitee komisjoni üles määruse ettepanekut täpsustama. Samas tuleks erandit kohaldada vaid kultuuridele, mille puhul ei ole turul kohalikule kliimale ja tingimustele kohandatud seemneid.

3.12 Komisjon peaks selle eesmärgi saavutamiseks nägema seemnete tootmise arendamiseks ette toetusmehhanisme ja lisama sätteid, mis võimaldaksid jõuda järgmise eesmärgini: kasutada üksnes mahepõllumajanduslikku päritolu seemneid ja taimset paljundusmaterjali.

3.13 Eritähelepanu tasuks pöörata ka mahepõllumajanduslike seemnete turu teistele aspektidele. Näiteks ei tohiks piirata põllumajandustootjate õigust omavahel seemneid vahetada. See on aga 100 % mahepõllumajanduslikku päritolu seemnete saamisel väga oluline nõue. Seemnevahetus on hädavajalik valikaretuseks, mida põllumajandustootjad kohalikul tasandil teevad. See valik võimaldab põllumajandustootjatel saada konkreetse piirkonna kohalikele kliimatingimustele kohandatud sorte ja kasvatada neid mineraalväetisi või pestitsiidide kasutamata ning arvestada samas riikide ajaloo ja kliima erinevusi ning tootmise eripärasid.

3.14 Komitee juhib tähelepanu sellele, kui olulised on mahepõllumajanduslikus tootmises nende kohalike sortide ja kultuuride ökotüübid, mis ei ole sordiregistrisse kantud. Tasuks toetada põllumajandustootjate osa suurendamist seemnete tootmises ja uute sortide otsingutes. Üks peamisi mainitud argumente on mahepõllumajanduslike seemnete, eriti kõõgiviljaseemnete puudus. Tavapõllumajanduses pannakse rõhk maailmaturu jaoks olulistele toodetele ehk selliste hübriidsortide kasutamisele üleilmsel tasandil, mis on hargmaiste ettevõtjate omandis, mida kasvatatakse teatavasti tavapäraselt ja mida ei saa seetõttu mahepõllumajanduslikus tootmises kasutada.

3.15 ELi mahepõllumajandustootmise uus logo ei ole veel eriti tuntud. Tarbija jaoks on riikide mahepõllumajandustootmise logod olulised ja nende kasutamist tuleks jätkata. Seetõttu soovib komitee anda liikmesriikidele võimaluse kehtestada kõrgemad nõuded ja kehtestada määrusest välja jäetud loomaliikidele (nt hirved, vutid, metssead) ja ka ühiskondlikule toitlustusele riiklikud või erastandardid.

3.16 Komitee nõustub, et kolmandatest riikidest pärit toodete puhul on vaja rangemaid kontrollide tagamiseks, et need vastavad ELi nõuetele. Tänu kolmandate riikide kontrollorganite tunnustamise korra üleviimisele samaväärsuselt eeskirjade järgimisele on võimalik kontrolli impordi üle tugevdada. Samas ei ole uuritud kõiki potentsiaalseid negatiivseid tagajärgi, mida eeskirjade järgimise kasuks samaväärsusest loobumine võib ELi mahepõllumajandustoodete riiklikele turgudele tekitada. Näiteks 2001. aastal põhjustas Jaapani impordile uute eeskirjade kehtestamine mahepõllumajanduslike toodete riikliku turu languse. Seetõttu on üksikasjalikum mõjuhindang hädavajalik.

3.17 Mis puutub kaubavahetuse ja kaubanduslepingutesse kolmandate riikidega, siis leiab komitee, et tuleks tagada, et ELi eksporditavad tooted vastaksid sama kõrgetele standarditele kui need, mis on kehtestatud mahepõllumajandustoodangule ELi tasandil. Komitee toetab usaldusväärsetel andmebaasidel põhinevate elektrooniliste sertifikaatide kasutuselevõttu toodete saadetistele, mis võimaldaks liikmesriikidel nõuete eiramise korral kiiresti reageerida ning peatada nõuetele mittevastavate toodete liikumise.

3.18 Komitee lähtub põhimõttest, et Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse (TTIP) üle toimuvatel läbirääkimistel ei kahjustata ELi mahepõllumajanduslikke standardeid ega vaidlustata või muudeta mahepõllumajanduslikele toodetele kohaldatavaid tootmis-, müügi- ja sertifitseerimistingimusi.

3.19 Mahepõllumajandus on tootmismeetod, mis on määratletud selle tootmisprotsessiga. Seega ei saa seda kirjeldada lõpptoodete põhjal, mis täidavad ühte või mitut nõuet. Oluline on see, et kontrollitaks eelkõige tootmisprotsessi.

3.20 Komitee toetab ettevõtetes iga-aastaste kontrollide läbiviimise jätkamist ja leiab, et kontrollid peaksid tuginema riskihindamis põhimõttele. Seda lähenemisviisi tuleks ELi tasandil ühtlustada. Kontrollimise kulu peaks olema proportsionaalne, et mitte suurendada mahepõllumajandustootjate kulusid ja tagada tarbijatele võimalus osta mahepõllumajanduslikke tooteid mõistliku hinnaga. Ent eeldusel, et riskipõhise kontrollimise lähenemisviisi osutub kontrollisüsteemi jaoks ohutuks ja usaldusväärseks, võiks kohandada põllumajandusettevõtete kontrollimise ajavahemikke.

3.21 Komitee toetab komisjoni ettepanekus väikestele põllumajandusettevõtetele ette nähtud rühmana sertifitseerimise võimalust, et vähendada kontrolli- ja sertifitseerimiskulusid ja seonduvat halduskoormust ning tagada ELi põllumajandustootjatele võrdsed tingimused konkurentsis kolmandate riikide ettevõtjatega. Samas märgib komitee, et tegemist on keeruka ülesandega, mille täitmine peab toimuma järkjärguliselt.

3.22 Komitee leiab, et tuleks jätta välja säte, mis võimaldab teha erandeid jaemüüjatele, sest selle tulemusena tuleks pakendatud mahepõllumajandustooteid müüvaid kaubandusettevõtteid sertifitseerida. See nõue takistaks mahepõllumajandustoodete kaubandust, vähendaks müügi punktide arvu ja piiraks tarbijate juurdepääsu neile toodetele. Näiteks väikepoed ei pruugi tahta kulutada raha sertifikaadi saamisele, mis võimaldab mahetooteid turustada, kui neil on kavas müüa vaid mõningaid hooajalisi mahepõllumajandustooteid. Seega võib mahepõllumajandustootjatel tekkida suuri raskusi oma toodete müümisel.

3.23 Komitee rõhutab vajadust võtta ELi tasandil turujärelevalve alaseid meetmeid, et koguda teavet eri toodete kättesaadavuse kohta Euroopa turul ja turusuundumuste kohta, iseäranis mahepõllumajanduslike seemnete kättesaadavuse kohta eri liikmesriikides.

3.24 Komitee tunnustab komisjoni kavatsust koostada tegevuskava mahepõllumajandusliku tootmise arendamiseks Euroopa Liidus ja selle tegevuskava eesmärgi, märkides siiski, et tegevuskava jääb liiga üldiseks ja ebatäielikuks. Meetmed, mida komisjon tegevuskavas soovitas, peavad olema määratletud selgelt ja täpselt. Näiteks mõne valdkonna puhul teeb komisjon vaid ettepanekuid, soovitab, aitab, kaalub või julgustab, samas kui põllumajandustootjad ja ühiskond ootavad konkreetset tegutsemist.

3.25 Komitee leiab, et tegevuskava üks prioriteete peaks olema mahepõllumajandustootjate, tavatootjate ja geneetiliselt muundatud taimede kasvatajate kooseksisteerimine, eesmärgiga vähendada geneetiliselt muundatud organismidega saastumise ohtu. Vaid õigeaegne inimestevaheline suhtlemine, olemasolevate probleemide arutamine ja lahenduste otsimine võimaldavad jõuda tulemusteni ning tagada eri valdkondade kooseksisteerimise. Komitee kutsus komisjoni üles nägema ette vajalikud vahendid sidusrühmade teavitamiseks ja nad otsustusprotsessi kaasama.

3.26 Mahepõllumajandustootjate konkurentsivõime või tootmismahu suurendamiseks ei piisa ainult sellest, et parandatakse teadlikkust tegevuskavas mahepõllumajanduse toetuseks ette nähtud ELi vahenditest. Komitee soovib korraldada ELi rahastatud kampaania, mille abil anda rohkem teavet Euroopa mahepõllumajandusliku tootmise süsteemi kohta tervikuna ja ka mahepõllumajanduslike toodete Euroopa uue logo kohta.

3.27 Komitee leiab, et komisjon peaks rohkem toetama noorte kutseõpet, pidevõpet ja innovatsiooni mahepõllumajanduse valdkonnas, eraldades selleks maaelu arengu programmide ja muude Euroopa programmide raames vahendeid. Komitee soovib komisjonil täiendada õigusakte ja asjaomaseid programme, nähes kutsekoolidele, kolledžitele ja muudele haridusasutustele ette võimaluse saada abi hariduse ja uuenduste pakkumiseks mahepõllumajanduse valdkonnas.

3.28 Lisaks avab mahepõllumajandus noortele ühe suurima värava põllumajandussektorisse. Uute info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate areng ning linnanoorde kaasamine mahepõllumajanduse kaudu annavad kõnealusele sektorile hea võimaluse muutuda innovatsiooni soodustajaks ebasoodsate tingimustega piirkondades.

Brüssel, 16. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni talituste töödokument „Tegevuskava ELi-üleste teabe-, planeerimis- ja piletimüügiteenuste osutamiseks mitmeliigiliste reisimisvõimaluste valdkonnas””

SWD(2014) 194 final

(2015/C 012/13)

Raportöör: **Jan Simons**

13. juunil 2014 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni talituste töödokument – Tegevuskava ELi-üleste teabe-, planeerimis- ja piletimüügiteenuste osutamiseks mitmeliigiliste reisimisvõimaluste valdkonnas”

SWD(2014) 194 final.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infotihiskonna sektsioon võttis arvamuse vastu 1. oktoobril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 147, erapooletuks jäi 3.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komitee tervitab komisjoni talituste töödokumenti kui esimest sammu ELi-üleste teabe-, planeerimis- ja piletimüügituru loomiseks mitmeliigiliste reisimisvõimaluste valdkonnas. Samas olgu öeldud, et selguse huvides tuleks dokumendi pealkirja lisada, et tegu on reisijateveoga.

1.2 Komitee toetab komisjoni lähenemisviisi mitte esitada õigusakti ettepanekuid, vaid proovida jõuda selle suure turu tekkimiseni raamistiku loomise abil.

1.3 Komitee teeb seepärast ettepaneku konsultatsiooniplatvormi loomiseks, kus oleks esindatud kõik pooled ja kus arvestatakse ja kasutatakse tegutsevatel aruteluforumitel omandatud seniseid kogemusi. Selle eesmärk on toimida katalüsaatorina, selleks et jõuda nii võimalikult kiiresti reaajas teabe edastamiseni reisi planeerimise, reisiteabe ja piletihindade valdkonnas. Komitee on valmis selles platvormis osalema, seda eelkõige kodanikuühiskonna huvide kaitsmiseks.

1.4 Kui reisiteenuse tarbijate esindajate, transporditeenuste pakkujate, riiklike ja ELi tasandi asutuste vaheline koostöö ei peaks osutama edukaks, peaks komisjon komitee arvates läbi vaatama, kas tuleks kasutada õigusandlikku vahendit ning kui vastus on jaatav, siis tuleks ka otsustada, millistes valdkondades tuleb seda teha.

1.5 Komitee täheldab murega, et üha kasvab lõhe, mis eksisteerib reisiteenuste tarbija võimaluste vahel reaajas teavet saada (nt mobiiltelefonirakenduste) ja transporditeenuste osutajate poolse pakkumise mahajäämuse vahel. Komitee arvates tuleb pöörata erilist tähelepanu haavatavate reisijarühmade, nagu puudega inimeste olukorra parandamisele ning reisijate õigustele, mis on transpordiliigiti erinevad, samuti reisijate õigustele teenusepakkujate suhtes ja vastupidi, ent ka teenusepakkujate vastastikkustele õiguslikele suhetele, seda ka reisijate õiguste osas.

1.6 Eriti keerulisi probleeme on andmete kogumisel ja eelkõige transporditeenuste pakkujate vahel tulude jaotamisel. Selles kontekstis soovib komitee põhjalikult kaaluda Jaapanis toimiva kliiringukoja rajamist selleks, et reisirühmadele oleks lõpuks võimalik osta reisiks vaid üksainus pilet.

2. Sissejuhatus

2.1 13. juunil 2014 esitas komisjon komiteele ametliku taotluse koostada arvamuse komisjoni talituste töödokumendi kohta teemal „**Tegevuskava ELi-üleste teabe-, planeerimis- ja piletimüügiteenuste osutamiseks mitmeliigiliste reisimisvõimaluste valdkonnas**”.

2.2 Komiteel on heameel komisjoni töödokumendi avaldamise üle, kuna ta peab ELi kodanike jaoks väga oluliseks teemat, mis käsitleb ELi kodanike paremat juurdepääsu planeerimis-, teabe- ja tariifisüsteemidele mitmeliigiliste reisimisvõimaluste valdkonnas.

2.3 Töödokumendile eelnenud avaliku konsultatsiooni käigus selgus, et enne kui saab rääkida läbipaistvast, mitmeliigilisest ELi kodanikele suunatud reisirühmade turust, tuleb esmalt lahendada mõned suured probleemid:

- juurdepääs andmetele on ebapiisav;
- koostalitlusvõime valdkonnas esinevad suured probleemid;
- andmed ja teabevood ei ole ühtlustatud;
- turu valitsevatel ettevõtetel on kalduvus keskenduda erasisüsteemidele.

2.4 Komisjon soovis, et komitee esitaks ideid, kuidas oleks punktis 2.3 nimetatud probleeme arvestades võimalik saavutada läbipaistev, mitmeliigiline reisirühmade turust, kus reisiorganisatsioonid saaksid teha reisi planeerimise ja reisirühmade kohta ning ta saaks osta internetist ühe pileti igaks ELi-siseseks reisiks.

2.5 Komitee nägi selle teema olulisust juba enne valge raamatu („Euroopa ühtse transpordipiirkonna tegevuskava – Konkurentsivõimelise ja ressursitõhusa transpordisüsteemi suunas”, COM(2011)144 final) avaldamist 28. märtsil 2011.

2.5.1 Nimelt avaldas komitee juba 13. mail 2009 arvamuse⁽¹⁾, mis käsitles komisjoni ettepanekut „Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega kehtestatakse raamistik intelligentsete transpordisüsteemide kasutuselevõtmiseks maantee-, transpordis ja liidete jaoks teiste transpordiliikidega”.

2.5.2 Asjaomases arvamuses soovitas komitee seoses kasvava suure andmemahu kasutamisega kiiresti välja arendada aruka transpordisüsteemi raamistiku, mis sobiks pikaajalise nägemusega ja arvestaks süsteemi tulevaste arengute, ent ka isikuandmete kaitsega.

2.6 Praegu, viis aastat hiljem, peab komitee kahjuks tõdema, et olukord ei ole põhimõtteliselt muutunud. Internetipõhiste andmete liialt vähene kättesaadavus või kättesaadavuse puudumine on endiselt probleem ning seda teravdab lisaks asjaolu, et andmed ei ole täielikud ega ühilduvad. Seetõttu ei ole reisirühmade loojatel ja seega ka reisirühmatel endil võimalik saada otsest ja adekvaatset teavet reisi planeerimise, liigi, aja ja kulude kohta kui nad soovivad reisi ELi piires ja kasutada seejuures optimaalselt erinevaid transpordiliike.

3. Töödokumendi põhisisu

3.1 Töödokumendis kirja pandud komisjoni ettepanekud on kooskõlas transpordi valges raamatus 2011. aastal sõnastatud nägemusega, milles rõhutati eri transpordiliikide edasise integratsiooni vajadust, et muuta liikuvus tõhusamaks ja kasutajasõbralikumaks.

⁽¹⁾ ELT C 277, 17.11.2009, lk 85.

3.2 Komisjoni poliitiline eesmärk transpordi valges raamatus on luua raamistik mitmeliigilisele transpordi reisisüsteemidele ja makseteenustele, mis peaksid olema töövalmis 2020. aastaks. Lisaks rõhutatakse, et teabe kättesaadavus on põhimõttelise tähtsusega, et saavutada tõrgeteta liikuvus uksest ukseni.

3.3 Sellele lisaks tuleks luua raamtingimused, et edendada arukate süsteemide väljaarendamist ja kasutuselevõttu koostalitluslike ja mitmeliigiliste reisivõimaluste planeerimis-, teabe- ja broneerimissüsteemidele ja samuti arukatele tariifisüsteemidele.

3.4 Töödokumendis sedastavad komisjoni talitused, et hetkel on ELis üle 100 mitmeliigilise reisiplaneerimisvahendi, ent sellele vaatamata ei ole reisijate kasutuses olev teave täielik, mistõttu ei ole inimestel võimalik teha valikuid täielikust teabest lähtudes. Sama kehtib pileтите kohta. Ei ole võimalik osta ühte piletit mitmeliigilisele reisile, mis ületab ELi liikmesriikide piire.

3.5 17. juulil 2012 Nicosias toimunud mitteametlikul ministrite nõukogu kohtumisel rõhutasid ministrid vajadust tagada ELi ülese mitmeliigilise reisisüsteemi ja reaajas liiklusteabe teenuse kättesaadavus ja sellele ligipääsetavus, samuti vajadust kehtestada koostalitlusvõime standardid. Ühtlasi kutsuti komisjoni üles uurima võimalusi, kuidas parandada juurdepääsu transpordiandmetele.

3.6 Alus on pandud mitmetele algatustele nagu esimene aruka liikuvuse väljakutse (*Smart Mobility Challenge*), mis oli mõeldud selleks, et lasta tööstuse esindajatel ja teistel sidusrühmadel välja arendada ideid jõudmaks Euroopa üldise mitmeliigilise reisiplaneerimisvahendi loomiseni. On loodud aruka piletisüsteemi liit (*Smart Ticket Alliance*), et parandada piirkondlike ja riiklike elektrooniliste piletisüsteemide koostalitlusvõimet ühistranspordi vallas ning raudteetööstuse sidusrühmad on teinud algatuse võtta kasutusele täisteenuse mudeli (*Full Service Model*), et töötada välja standardid raudteeandmete jagamiseks, k.a uksest ukseni liikuvuse jaoks.

3.7 Komisjon väärtustab neid algatusi, ent need tegelevad vaid probleemide osadega. Need ei ole ELi ülesed, ei hõlma kõiki reisijateveo liike ega toimi täielikult reaajas.

3.8 Töödokumendis märgib komisjon, et tema arvates tuleb ületada järgmised tõkked, enne kui on võimalik rääkida tõrgeteta uksest ukseni liikuvusest:

- ebapiisav juurdepääs mitmeliigilistele reisi- ja liiklusteabele;
- hea kvaliteediga mitmeliigiliste reisi- ja liiklusteabe ebapiisav kättesaadavus;
- koostalitlivate andmeformaate ja andmevahetusprotokollide puudus;
- sidusrühmade vahelise koostöö puudumine.

3.9 Komisjoni arvates on need tõkked võimalik eemaldada tegutsedes tervikliku lähenemisviisi alusel kuuel suunal:

- a) aus ja vaba juurdepääs mitmeliigilistele reisi- ja liiklusandmetele;
- b) usaldusväärse mitmeliigilise reisi- ja liiklusteabe optimaalne kättesaadavus;
- c) koostalitlivad, ühtlustatud andmeformaadid ja andmevahetusprotokollid;
- d) olemasolevate teenuste lõimimise edendamine;
- e) sidusrühmade vahelise tõhusa koostöö lihtsustamine;
- f) mitmeliigilise reisisüsteemi, -planeerimise ja piletimüügiteenuse eeliste tutvustamine.

3.10 Komisjon paigutas need tegevused soovituslikku ajakavasse ja märkis, et koostab parajasti asjaomast mõjuhinnangut.

4. Üldised märkused

4.1 Komitee toetab siseturu sujuva toimimise teel olevate takistuste kõrvaldamist, seda kindlasti siis, kui tegu on reisijateveo hiigelsuure turuga. Selguse mõttes olgu mainitud, et sõna reisijatevedu peaks sisalduma ka dokumendi pealkirjas.

4.2 Tuleb juhtida tähelepanu sellele, et asjaomase teema puhul on üks vastuoloju – ühelt poolt kasvavad reisiteenuse tarbija võimalused teabe omandamiseks hoogsas tempos, teiselt poolt jääb just sellel põhjusel selline vahend nagu seadusandlus, mis peaks olema tarbija teenistuses, alati reaalsusest maha, ja seejuures ei tasu mainidagi õigusaktide olematut kandepinda andmeedastajate juures.

4.3 Komitee arvates tuleks sellele vastuolule leida lahendus reisijate (nende esindajate), eri transpordiliikide teenusepakkujate ning riiklike ja Euroopa asutuste tihedast koostöös. Sellele võiks anda alalise konsultatsiooniplatvormi kuju, kus arutletaks probleeme üheskoos ning mille puhul arvestataks aga ka Euroopa Komisjoni juures tegutsenud eri foorumite kogemustega. Komitee on valmis võtma enda kanda näiteks vahendaja rolli selles konsultatsiooniplatvormis.

4.4 Sellise platvormi hea toimimise eelduseks on aga see, et transporditeenuste pakkujad on läbirääkimistel valmis avatud ja ausal viisil edastama oma andmeid ja teavet (ka tariife puudutava teavet). Siin ei ole kohta tagasihoidlikul seisukohal ja protektsionistlikul käitumisel.

4.5 Põhjused, mis pakkujad sellisel tagasihoidlikul seisukohal on, peituvad muu hulgas transpordiliigiti erinevates reisijate õigustes, andmete kogumisega seostuvates probleemides ja – eelkõige – tulude jagamises. Võibolla tekitab ka siin probleemi nõutud konkurents eri transpordiliikide sees ja nende vahel, ent lahenduse võiks siin pakkuda omamoodi kliiringukoda, kus transporditeenuste pakkujad saaksid omavahelisi makseid teha. Selline lahendus on kasutusel Jaapanis ja selle toimimisega ollakse rahul.

4.6 Komitee arvates peavad lähiväljaside NFC-tehnoloogia (*Near Field Communication*)⁽²⁾ standardid, ent ka teised olemasolevad või tulevased tehnoloogiad hoolitsema selle eest, et eri transpordifirmasid kasutades oleks eri maade vahel võimalik sujuvalt reisida, kasutades abivahendina asjaomase tehnoloogiaga varustatud mobiiltelefoni.

4.7 Nii on praegu välja töötamisel mitmeliigilised, peaaegu kogu Euroopat hõlmavad kombineeritud reisiteabe-, planeerimise ja hinnasüsteemid, mille hulgas on Saksamaa raudtee juba toimiv süsteem Qixxit (www.Qixxit.de) ja ELi vahenditest toetust saanud teadusliku maailmakonsortsiumi katseprojekt Enhanced Wisetrip. Tegu on lootust andvate arengutega, ent need piirduvad ikka veel informatiivsete reisiplaneerimisvahenditega. Nende teenuste pakkujad peavad ise juhtima avalikkuse tähelepanu nende võimalustele.

4.8 Muu hulgas rõhutab komitee seda, et ta on igati päri komisjoni talituste lähenemisviisiga, mis näeb komisjoni rolli eelkõige stimuleerija, lihtsustaja ja uuendajana ning mitte nii väga uute õigusaktide loojana.

4.9 Küll aga soovib komitee juhtida tähelepanu sellele, et kui platvormi kaasatud pooled ei jõua konkreetsete lahendusteni, peab komisjon siiski kaaluma täiendavaid meetmeid, kas siis raamõigusaktide kujul või mitte.

5. Konkreetsed märkused

5.1 Komitee nendib, et võib täheldada üha suurenevat tasakaalunihet, kus ühel pool on reisijate kiirelt kasvav vajadus saada reaalajas teavet reisi planeerimise, hinna ja reisi kohta üldiselt ja teisel pool mahajäämus pakkumiste poolel, mis peaks neid vajadusi rahuldama.

5.2 Tehnoloogiliste uuenduste valdkonnas tuleb võtta kasutusele standarditud liidesed, et võimaldada erinevatel teabe ja broneerimise IT-süsteemidel teineteisega suhelda, ning seejuures tuleb arvesse võtta ettevõtlusmudeleid ja turustuskontseptsioone. Käitajad ja kolmandad pooled juba töötavad nende lahenduste leidmise nimel.

⁽²⁾ ELT C 24, 28.1.2012, lk 146.

5.3 Komitee viitab sellele, et suurema osa Euroopa raudteede kohta on saadaval kvaliteetsed andmed sõidugraafiku kohta. Võibolla on ka erandeid, ent komisjoni määrus (EL) nr 454/2011 üleeuroopalise raudteesüsteemi allsüsteemi reisijateveoteenuste telemaatiliste rakenduste kohta hoolitseb selle eest, et kõik litsentseeritud raudteeteetvõtted täidaksid lähiaastatel oma kohustusi. Probleem selle juures seisneb selles, kuidas jagada neid andmeid turupõhiselt teiste transpordiliikidega.

5.4 Lähenedamine, mis lähtub tingimusteta avatud andmetest peidab endas näiteks ohtu, et kliendile edastatakse eri teabekanalite kaudu mitte kokku sobivaid tulemusi. Klient ei vaja andmeid, vaid usaldusväärset teavet. On absoluutselt hädavajalik, et käitajad võimaldaksid andmeedastajatel ligipääsu sõiduplaane puudutavale teabele. Nad peavad seejuures hoolitsema ka selle eest, et teave nende teenuste kohta oleks võimalikult kvaliteetne ja et vigade eest oleks vastutav õige asutus.

5.5 Mitmeliigilise reisiplaneerimisvahendi loomisel on väga kompleksne ja kulukas töö käitajate ja teiste teabedastajate süsteemides kasutatavate erinevate andmeformaate integreerimine. Sama kehtib nende erasisüsteemide teineteisega sujuva ühildamise suhtes.

5.6 Teisest küljest on andmeformaadid end tõestanud oma spetsiifilises kasutusvaldkonnas. Nad vastavad suures osas tänapäeva vajadustele ning neid täiustatakse pidevalt vastavalt tarbijate ja ettevõtete vajaduste muutumisele ja tehnoloogia edasiarenemisele. Ühildumisprobleeme ei saa ka automaatselt lahendada teatud andmeformaate kohustuslikuks muuttes.

5.7 Vastupidi, kui tuleb leida suurim ühisosa, siis valitseb oht, et selle all kannatab andmete kvaliteet ja teabedastus kliendile. Teatud andmeformaadi kohustuslik kasutamine kogu süsteemis võib viia selleni, et neil ei ole mingit funktsiooni ja et pürgitakse vähem tehnoloogiliste uuenduste kohese kasutamise suunas.

5.8 Praegu töötab raudteesektor täisteenuse mudeli algatuse raames koos kolmandate pooltega välja sellelaadseid liideseid raudteeturu jaoks mitmeliigilises kontekstis. Oluline on, et seejuures austataks mittediskrimineerimise põhimõtet ja et kõigil pooltel oleksid võrdsed võimalused oma ideedega välja tulla. Oma internetilaadse detsentraalse IT-struktuuriga vastab täisteenuse mudel sellele põhimõttele ning annab tehnoloogiaettevõtetele võimaluse tulla spetsifikatsioonidest lähtudes välja oma platvormi, rakenduste või mis tahes tehnoloogiliste uuendustega, mida tulevik meile veel toob.

5.9 Seda sama eesmärki silmas pidades algatas IATA oma uue jaotusvõimsuse (*New Distribution Capability, NDC*). Ühistranspordi valdkonnas töötab rahvusvaheline ühistranspordi liit UITP välja aruka piletisüsteemi liitu (*Smart Ticketing Alliance*), et liikuda koostalitleva, kiipkaardil põhineva andmevahetuse suunas. Sellest nähtub, et tänu tööstusele tulevad turule lahendused, mis võimaldavad ületada andmeformaate integreerimisega seotud probleeme.

5.10 Selleks et koguda piisavalt andmeid reisiplaneerimisvahendi loomiseks ja muuta võimalikuks sujuv transpordiliikide vahetamine, on vaja transpordiliikide, kohalike omavalitsuste ja ametkondade tõhusat koostööd. Mitmeliigiliste reisiplaneerimisvahendite turg on veel suhteliselt noor, ent areneb turbulentselt – selliste reisiplaneerimisvahenditega on turule tulnud nii mitmesugused idufirmad (nt fromAtoB, GoEuro, Waymate) kui ka turul kanda kinnitanud ettevõtted (nt Daimler süsteemiga Moovel, Saksamaa raudtee süsteemiga Qixxit).

5.11 Komitee arvates ei tohiks kõigi transpordiliikide transporditeenuste pakkujad jääda pidama üksnes ettevõtluse- ja turukesksesse mõtlemisesse, vaid tegema koostööd selleks et töötada välja reisi-teenuse tarbija soovide (mis võivad olla väga erinevad) lähtuv diferentseeritud, internetipõhine reisi- ja hinnateabe pakkumine.

5.12 Komitee toetab täiel määral komisjoni eesmärki, milleks on soov jõuda nn integreeritud piletimüügisüsteemini – see tähendab ühte piletit kõikide transpordiliikide jaoks, ent praeguses turusituatsioonis osutub see just kõige keerulisemaks ja ilmselt kõige viimaseks takistuseks, mis tuleb ületada.

5.13 Selles vallas on aga võimalik täheldada lootustandvaid arenguid. Näiteks raudteesektoris tehti käesoleva aasta juunis algust mitmeliigilise platvormiga, millesse on hõlmatud ka lennuliikluse andmed lisaks teistele transpordiharudele nagu bussiveo ja jalgrattalaenutuse alane teave, kahjuks ei sisalda see platvorm aga veel teavet piletihindade kohta.

5.14 Komitee on aru saanud, et praegu on kõik transpordiühendused võimalikud mitte internetipõhiselt, ent internetipõhiselt veel mitte. Ja just see on koht, kus king pigistab. Reisisteenuse tarbija soovib saada teavet internetist ja osta ühe pileti ELi piires aset leidva rahvusvahelise reisi jaoks, mille puhul kasutatakse eri transpordiliike.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Uus ajastu lennunduses – lennundusturu avamine kaugjuhitavate õhusõidukite süsteemide tsiviilkasutusse võtmiseks ohutul ja jätkusuutlikul viisil””

COM(2014) 207 final

(2015/C 012/14)

Raportöör: **Jan Simons**

15. mail 2014 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus-ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja nõukogule „Uus ajastu lennunduses. Lennundusturu avamine kaugjuhitavate õhusõidukite süsteemide tsiviilkasutusse võtmiseks ohutul ja jätkusuutlikul viisil””

COM(2014) 207 final.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon võttis arvamuse vastu 1. oktoobril 2014.

Tööstuse muutuste nõuandekomisjon andis oma panuse täiendava arvamuse näol (raportöör: Jan Simons, kaasraportöör: Marcel Philippe), mis võeti vastu 16. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 168, erapooletuks jäi 8.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Tänu oma suurepärasele asukohale saab Euroopa kasutada eeliseid, mida pakub arenev kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide (Remotely Piloted Aerial Systems, RPAS) tööstus, mis edendab tööhõivet ja tugevdab Euroopa rolli tehnoloogia ja arendustegevuse tippkeskusena. Euroopa olemasolevad VKEde rahastamisvahendid saavad kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tööstuse arengut veelgi hoogustada.

1.2 Mõisted „kaugjuhitavad õhusõidukisüsteemid” ja „mehitamata õhusõiduk” (Unmanned Aerial Vehicle, UAV) on kooskõlas Rahvusvahelise Tsiviilennunduse Organisatsiooni (ICAO) eeskirjadega. ICAO ei kasutata terminit „droom”, kuid tavakasutuses on see nüüdseks kindlalt juurdunud. Õigusliku segaduse vältimiseks muu hulgas näiteks vastutuse ja kindlustuse küsimustes on Euroopa Liidu kontekstis siiski soovitatav lähtuda ICAO terminoloogiast.

1.3 Üldiselt valitseb seisukoht, et kaugjuhitavad õhusõidukisüsteemid tuleb täielikult integreerida praegusesse lennuliiklusesse, sh tuleb iga õhusõiduk tuvastada ja kindlaks teha. Üheks oluliseks teguriks, eelkõige Euroopas, on ka kasvav huvi väiksemate (< 150 kg) kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide ärilise kasutamise vastu.

1.4 Eelkõige väiksemate kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide äriplane kasutamine vajab täiendavat reguleerimist (nt piiratum tsiviilvastutus, 500 kg-st kergemate kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide jaoks kaalukategooriate lisamine, väga väikeste kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide lennuomadustest tulenev riskitaseme kohandamine jne).

1.5 Väikeste kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide kasutamise üks põhiline eeltingimus on ühtlustatud ohutus- ja koolituseeskirjad eelkõige kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide käitajatele, samuti eraelu puutumatus, andmekaitset, vastutust ja kindlustust puudutavad eeskirjad ja asjakohased sätted. Sellest tulenevalt on vaja kohaldada uusi ja rangemaid norme nii eraviisilise kui ka ärilise kasutamise korral, näiteks seoses väiksemate kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tuvastamisega ning kaitsega häkkimise ja kontrolli ülevõtmise vastu kolmandate isikute poolt. Neis küsimustes peaks komisjon võtma proaktiivse rolli.

1.6 Komitee avaldab täielikku toetust teatise eesmärgile⁽¹⁾, milleks on visandada, kuidas saab Euroopa Liidus luua suurepärase investeerimiskliima kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tootmis- ja käitamistegevustele. Lisaks toonitab komitee, et sellel on positiivne mõju nii otsele kui ka kaudsele tööhõivele ning seonduvale üldise tootlikkuse kasvule.

1.7 Tulevikku silmas pidades peab Euroopa kooskõlastama sellealase sõjalise ja tsiviilotstarbelise arendustegevuse, kasutades ära võimalikku koosmõju.

1.8 Vaja on saada võimalikult tõetruu pilt kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide liiklusest kogu juba olemasoleva lennuliikluse taustal. Selleks tuleb eraldada asjakohaseid vahendeid.

2. Sissejuhatus

2.1 Kaugjuhitavad õhusõidukisüsteemid on nii tsiviil- kui ka sõjalisel otstarbel olnud üldises kasutuses juba mitmeid aastaid. Äriline kasutamine ja integreerimine muu tsiviillennundusega, samuti sellega seonduvad julgeolekuküsimused, nagu seadusandlus, sertifitseerimine ja koolitus ning eraelu puutumatus, vastutus ja kindlustus on aga küsimused, mis on põhjalike arutelude teemaks kerkinud alles hiljuti. Nende kasutamine võib ühiskonnas põhjustada mõneti interneti tulekuga võrreldavaid muudatusi. Viimane oli algselt kasutusel sõjanduses, kuid seejärel seda kohandati ja demokratiseeriti, paljud olemasolevad töökohad kujunesid teistsuguseks ja kerkis vajadus uute järele.

2.2 Eelkõige tsiviillennunduses on kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide kasutamine plahvatuslikult kasvanud, seda nii nende arvukuse kui ka suuruse ja massi ning arvukate rakenduste osas, mille hulk jätkuvalt kasvab. Praeguseks on välja kujunenud viis suurt turgu: vaba aeg, teabevahetus ja meedia, seire ja kontroll (elektrivõrgud, torustik, tööstusrajatised), geoteadused (põllumajandus, keskkond) ja avalik julgeolek (otsing ja pääste, reostus, politseitöö, rahvahulga kontrolli all hoidmine jne).

2.3 Odavamate, äärmiselt paindlike ja vähem pealetükkivate kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide kättesaadavuse tulemusena võetakse üle vaid osa mehitud õhusõidukite, eelkõige helikopterite turust. Kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide peamise kasutusvaldkonna moodustavad nende väikeste, äärmiselt mitmepalgeliste ja ökonoomsete lennuseadmete paljud uued rakendused. See annab tõuke uutele rakendustele, millega kaasnevad otsesed ja kaudsed mõjud tööhõivele ja majandusele üldiselt, näiteks tootlikkuse suurenemine.

2.4 Küsimus ei ole enam mitte selles, kas, vaid kuidas ja millal toimub kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide integreerimine praegusesse lennuliiklusesse. Üheks oluliseks teguriks, eelkõige Euroopas, on ka kasvav huvi väiksemate (< 150 kg) kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide ärilise kasutamise vastu.

2.5 Seepärast on neile asjaoludele vaja aegsasti mõelda kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide integreerimise käsitlemisel nii Euroopa kui ka ICAO tasandil. Ohutuse ja eraelu puutumatus küsimused ning asjaomaste õigusaktide ühtlustamine etendavad määravat rolli kaugjuhitavatele õhusõidukisüsteemidele üldsuse heakskiidu saamisel nii Euroopas kui ka mujal.

2.6 Komisjoni teatises⁽²⁾ esitatakse hea ja üsna täielik pilt aktuaalsetest probleemidest, eelkõige aga väiksemate kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide kasutamise praegusest olukorrast Euroopas ning ka komisjoni seadusandlikest algatustest.

⁽¹⁾ Uus ajastu lennunduses. Lennundusturu avamine kaugjuhitavate õhusõidukite süsteemide tsiviilkasutusse võtmiseks ohutul ja jätkusuutlikul viisil, COM(2014)207 final, 8.4.2014.

⁽²⁾ Ibid.

3. Komisjoni teatise sisu

3.1 Arvatakse, et 2050. aastaks on tsiviillennunduses kasutusel palju erinevat tüüpi ja erinevate omadustega õhusõidukeid. Osad neist on mehitatud, teised mitte. Sellest tulenevalt on oluline luua Euroopa kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide – ehk teisisõnu droonide – turg. Droonid on osa mehitamata õhusõidukisüsteemide (UAS) laiemast kategooriast, mida saab programmeerida lendama iseseisvalt. Kaugjuhitavaid õhusõidukisüsteeme juhib seevastu piloot eemalt.

3.2 See tehnoloogia on kiiresti arenenud ning seda saab nüüd kasutada muukski kui sõjaliseks otstarbeks. Seepärast peaksid kaugjuhitavad õhusõidukisüsteemid suutma lennata ka eraldamata õhuruumis ja seega moodustama tavapärase tsiviillennuliikluse osa. Siiani on seda tehnoloogiat kasutatud näiteks taristute seires või fotografeerimisel, kuid tulevikus võib kasutusala laieneda ka kaupade ja reisijateveole.

3.3 Komisjon selgitab oma seisukohti selles, millises poliitilises raamistikus saaks kaugjuhitavaid õhusõidukisüsteeme Euroopa tasandil käitada ja kuidas saaks tagada nende turu arengu üldiste huvide kaitset silmas pidades. Reguleerimine ning uurimis- ja arendustöö peaks rajanema algatustele, milles osalevad mitmed pooled, muu hulgas:

- Euroopa Lennundusohutusamet (EASA),
- liikmesriikide lennuametid,
- Euroopa tsiviillennunduse seadmete organisatsioon (EUROCAE),
- Eurocontrol,
- mehitamata õhusõidukeid käsitlevate eeskirjade koostamisega tegelevad ühinenud ametid (JARUS).

3.4 Euroopa lennunduspoliitika keskmes on ohutus. Praegune õigusraamistik pärsib Euroopa turu arengut, kuna puudub siseriiklike lubade vastastikune ja seega ka üleeuroopaline tunnustamine. Õigusraamistik peaks arvesse võtma erinevate õhusõidukite paljusust ja pöörama eelkõige tähelepanu väljakujunenud tehnoloogialahendustele. Üksikasjalikumad eeskirjad võetaks kasutusele järk-järgult ja lõppkokkuvõttes lubataks kasutusele võtta üha keerukamaid kaugjuhitavaid õhusõidukisüsteeme.

3.5 Mõned vajalikud tehnoloogialahendused ei ole veel jõudnud arengujärku, mis lubaks kaugjuhitavaid õhusõidukisüsteeme ohutult integreerida. Eri ametite uurimis- ja arendustegevus tuleks seepärast suunata nende tehnoloogiate täiustamisele. Eelkõige puudutab see järgmist: juhtimine ja kontroll, tuvastamine ja vältimisega seotud tehnoloogialahendused, julgeolekukaitse mitmesuguste rünnakute eest, läbipaistvad ja ühtlustatud hädaolukorra protseduurid, otsustussuutlikkus tagada prognoositav käitumine ning inimtegur.

3.6 Loomulikult on oluline tagada kaugjuhitavatele õhusõidukisüsteemidele edastatavate ja neilt saadavate andmete turvalisus. Samuti peab olema võimalik turvaliselt edastada neid andmeid, mida eri käitajad omavahel jagavad eesmärgiga tagada süsteemi hea funktsioneerimine.

3.7 Kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide käitamisega ei tohi kaasneda põhiõiguste, näiteks eraelu puutumatus rikkumine. Andmete kogumisel tuleb kinni pidada andmekaitsega seonduvatest sätetest, mis on kehtestatud vastavalt andmekaitset käsitlevale direktiivile 95/46/EÜ või raamotsusele 2008/977. Kaugjuhitavatele õhusõidukisüsteemidele turu avamine hõlmab seega hinnangu andmist meetmetele, mis on vajalikud põhiõiguste tagamiseks.

3.8 Kuna õnnetusi võib alati juhtuda, tuleb mõelda ka sellele, kuidas korraldada kindlustus ja kahjude hüvitamine. Komisjon kavatab hinnata vajadust muuta olemasolevaid eeskirju. Komisjon toetab kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide kujunevat turgu ja parandab sellega seotud ettevõtjate – kelle hulgas on arvukalt väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid ning idufirmasid – konkurentsivõimet.

4. Üldised märkused

4.1 Ehkki kaugjuhitavaid õhusõidukisüsteeme kasutatakse sõjalisel ja tsiviilotstarbel juba mõnda aega ja viimastel aastatel on kasv olnud eriti kiire, algasid arutelud rahvusvaheliste ja riiklike eeskirjade ja järelevalve üle alles hiljuti.

4.2 Tsiivil- ja sõjalisel otstarbel käitatavate piloodita õhusõidukite valdkonna terminoloogia osas puudub ühtsus: droon, mehitamata õhusõiduk (UAV), mehitamata õhusõidukisüsteem (UAS), kaugjuhitav õhusõidukisüsteem (RPAS) või õhusõiduk (RPA). Niisugune kirjeldamine ei anna alati aimu eri õhusõiduki või õhusõidukisüsteemi iseärasustest. Sõna „droon” on pärit sõjandusest, kuid seadet kasutatakse mõnikord ka tsiivilotstarbel.

4.3 Mõisted „kaugjuhitav õhusõidukisüsteem” või „õhusõiduk” tulenevad ICAO eeskirjadest. Sel viisil püütakse sobitada kehtivate eeskirjadega piloodi juhitud õhusõidukite kohta. ICAO käsiraamatus kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide kohta viidatakse kaugjuhitavale õhusõidukile kui piloodita õhusõiduki eritüübile. Kõik tsiivilotstarbelised piloodita õhusõidukid kuuluvad Chicago konventsiooni artikli 8⁽³⁾ alla. ICAO ei kasutata terminit „droon”. Segaduse vältimiseks muu hulgas näiteks vastutuse ja kindlustuse küsimustes on Euroopa Liidu kontekstis soovitatav lähtuda ICAO terminoloogiast.

4.4 Komisjoni teasisest juhindudes kasutatakse käesolevas arvamuses mõistet „UAV” mehitamata ja iseseisvalt lendava õhusõiduki tähenduses. Kaugjuhitav õhusõidukisüsteem on kolmanda isiku poolt kaugjuhitav õhusõiduk. Termin „droon” on tänaseks tavakasutuses kindlalt juurdunud kõigi tüüpide tähenduses. Ent õigusliku segaduse vältimiseks on eeskirjades mõttekam kasutada ametlikku terminoloogiat.

4.5 Euroopa kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tegevuskavas⁽⁴⁾ kirjeldatakse tsiivilotstarbeliste kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide arendamist ja integreerimist ühtsesse õhuruumi 15 aasta jooksul. Tegevuskavas on esitatud kolm sammast: 1) uurimis- ja arendustöö; 2) ohutuseeskirjad ja tehniline standardimine ning täiendavad meetmed, näiteks eraelu puutumatus ja andmekaitse; 3) kindlustus ja vastutus. Ettepanekud tsiivilotstarbeliste kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide ühtse õhuruumi loomise kohta on suunatud aastale 2016 ja järgnevale aastatele.

4.6 Samaaegselt on ICAO alustanud kauaoodatud eeskirjade siseseviimist mehitamata õhusõidukite integreerimise valdkonnas. ICAO mehitamata õhusõidukisüsteemide uurimisrühm koostas 2011. aastal ringkirja (328) mehitamata õhusõidukisüsteemide kohta ja esitas ettepanekud Chicago konventsiooni lisade 2, 7 ja 13 muutmiseks seoses kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide käitamisega rahvusvahelises tsiivilennunduses. Uus kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide käsiraamat peaks ilmuma 2014. aasta jooksul ja selles käsitletakse lennukõlblikkussertifikaatide tingimusi, kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide käitamislubasid, käitaja sertifitseerimist ning lennukõlblikkuse, hoolduse ja käitamise uusi tingimusi.

4.7 ICAO kavatab aastatel 2016–2018 viia kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide õhusõidukite, kasutajate, patentide, „sense-and-avoid”-süsteemide, side ja lennujuhtimiseeskirjade osas sisse standardid ja soovituslikud tavad (SARP) ning aeronavigatsiooniteeninduse protseduurid (PAN). Mehitamata õhusõidukisüsteemide uurimisrühma kinnitusel avaldab ICAO 2018. aastaks kõik eeskirjad kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide kohta.

4.8 Arutelud eeskirjade üle toimuvad nii ICAO kui ka Euroopa tasandil. Neis on oluline roll mehitamata õhusõidukeid käsitlevate eeskirjade koostamisega tegelevatel ühinenud ametitel (Joint Authorities for Rulemaking on Unmanned Systems, JARUS), mille näol on tegu rahvusvahelise eksperdirühmaga, kuhu kuuluvad riikide tsiivilennundusametid ja piirkondlikud lennuohutuse ametkonnad. Eritähelepanu tuleb siinjuures pöörata ohutusele ning suuremate ja väiksemate süsteemide kuritegeliku kasutamise vastu võitlemise meetmetele.

4.9 Kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide käsitlemisel on soovitatav pöörata tähelepanu nii suuremate kaugjuhitavate õhusõidukitega seonduvatele üldistele aspektidele kui ka Euroopas kõige enam kasvavale õhusõidukisüsteemide tüübile, milleks on väiksemad kaugjuhitavad õhusõidukisüsteemid. Lisaks õiguskaitse, katastroofiabi ja jälgimisega seotud pigem avalikele ülesannetele on märkimisväärselt kasvanud (väga) väikeste süsteemide riigisisene äriine kasutamine muu hulgas fotograferimise, seire ja kontrolli eesmärgil. Seepärast on vaja luua sel otstarbel kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide kasutamise Euroopa turg.

⁽³⁾ Artikkel 8. Piloodita õhusõit:

Õhusõiduk, mis on võimeline lendama ilma piloodita, võib sellisel lennata teise osalisriigi territooriumi kohal ainult selle riigi eriloal ja nimetatud loa nõudeid järgides. Osalisriik kohustub tagama, et piirkondades, mida kasutavad tsiivilõhusõidukid, juhitaks piloodita õhusõiduki lendu tsiivilõhusõidukitele ohutul viisil.

⁽⁴⁾ Õhusõidukisüsteemide Euroopa tsiivilennundussüsteemi integreerimist käsitlev tegevuskava, kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide juhtrühma lõpparuanne – juuni 2013.

4.10 Põhiõiguste (näiteks isiklike piltide ja andmete) kaitse oli päevakorral juba piloodiga lennukite ja helikopterite puhul. Praegu on väiksemate kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide laialuluslikumast kasutamisest tingituna oluline tagada isiku- ja ettevõtlusandmete, eraelu puutumatus ja põhiõiguste austamise kaitse ja seda tugevdada. Asjakohased eeskirjad on mõõdapääsmatud. Seoses seesuguste eeskirjade järk-järgulise kehtestamisega ja kaasneva õppeprotsessiga võivad ettevõtete jaoks olulist rolli mängida ajutised eeskirjad ja käitumisjuhendid või „privaatsusharta“.

5. Konkreetsete märkused

5.1 Euroopa turu edendamine

5.1.1 Komiteel on heameel märkida, et ka komisjon mõistab väikeste kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide käitajate äriiliste huvide tähtsust. Tänu oma suurepärasele asukohale saab Euroopa kasutada eelseid, mida pakub arenev kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tööstus. Tugev kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide sektor edendab tööhõivet ja tugevdab Euroopa rolli tehnoloogia ja arendustegevuse tippkeskusena.

5.1.2 Sektori killustatus ning tõenäoline konsolideerumine tähendab, et ainult kõige innovaatilisemad ettevõtjad ning tugevaima rahandusega ja/või suurte korporatsioonide toetatavad ettevõtjad väljuvad sellest lahingust võitjatena. Seepärast on oluline pakkuda neile ettevõtjatele vahendeid, nähtavust ja õiguslikku stabiilsust, et lahendada ilmnevaid probleeme ja kasutada asjaomase sektori arenguvõimalusi. Vajalike vahendite loetelu tipus on innovatsiooni ning uurimis- ja arendustegevuse suutlikkus, mida toetatakse rahastamise kättesaavaks tegemise kaudu. Samuti on tähtis muuta õiguslike ja reguleerivate vahendite kasutamine neile ettevõtjatele lihtsamaks. Kasu võiks tõusta vastastikusest teenuste osutamisest mitme ettevõtja vahel.

5.1.3 Et kasutada Euroopa siseturu pakutavaid võimalusi, tuleb seadusandjatel leida lahendus probleemile, kuidas rakendada selget, ent samas paindlikku õigusraamistikku, mis avab ukSED investeeringutele uutesse kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tehnoloogiatesse ja rakendustesse, näiteks 3D-printerid ja tööstuslik internet. Sellele seoses saaksid olemasolevad Euroopa VKEd rahastamisvahendid veelgi hoogustada kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tööstuse arendamist. Samamoodi oleks olemasolev ühissetevõtte SESAR programm suurepäraseks aluseks uurimis- ja arendustöö rahastamise suurendamisel, et veelgi parandada kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide integreerimist. Programmid „SESAR 2020“ ja „Horisont 2020“ peaksid seda asjaolu piisaval määral peegeldama.

5.1.4 Ühelt poolt peaksid praegused tootjad väikeste partiide tootmiselt üle minema suurte partiide tootmisele, mis tähendab, et nad peavad kohandama oma tootmisvahendeid. Sellised kohandused ei tohi toimuda nende toodete kõrge kvaliteedi langemise hinnaga ja see peab toimuma käsi-käes nende ettevõtlusstrateegiatega edasiarendamisega. Teiste tüüpide puhul võib aga innovatsioon ja individuaalne lähenemine pakkuda stiimuli asutada ja arendada ettevõtteid, eelkõige VKEsid.

5.1.5 Oodatud muutused droonide tsiviilstarbelises kasutuses annavad tõuke olulistele arengutele. Töökohtade kadumise ennetamiseks ja uute elukutsete loomise toetamiseks peab olema võimalik prognoosida, mida sellised arengud endaga tööhõive vallas kaasa toovad, ning kõik sotsiaalpartnerid tuleks sellesse juba eos kaasata. Selleks tuleb viia läbi uuringuid ja korraldada katseuuringuid muu hulgas jätkusuutlike ja keskkonnasõbralike lahenduste leidmiseks ning nn elektroonilise keskkonnareostuse vastu võitlemiseks. Hariduse ja koolituse vallas tuleks neid arenguid tõhusalt arvesse võtta.

5.1.6 Kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tööstuse äriilisi huve saaks paremini toetada, kui EL suhtuks proaktiivselt Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liiduga (ITU) peetavatesse läbirääkimistesse sageduste eraldamise üle ja kolmandate poolte kõlvatu konkurentsi takistamise. USAga hetkel peetavate vabakaubanduslähirääkimiste kontekstis on sel iseäranis suur tähtsus.

5.2 Vastutus ja kindlustus

5.2.1 Kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide kasutamise põhiline eeltingimus on asjakohane kehtiv või uus õigusraamistik, milles määratletakse kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide käitajate ja kasutajate kohustused ja tsiviilvastutus. Üldiselt ollakse üksmeelel, et kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tsiviilvastutuse puhul tuleks aluseks võtta piloodiga õhusõidukitele kehtivad sätted.

5.2.2 Piloodikoolitus: sõltuvalt kaugjuhitavate tsiviilõhusõidukisüsteemide kasutamise otstarbest võivad – mõnikord suurde – ohtu sattuda nii kasutajad kui ka võimalikud kannatanud ning tekkida võivad suured materiaalsed kahjud. Optimaalsete käitamistingimuste tagamiseks on vaja koostöös reguleerivate ametiasutuste ja kaugjuhitavate tsiviilõhusõidukite kutseorganisatsioonide või samaväärsete organisatsioonidega kehtestada õigusraamistik kaugjuhtimise teel õhusõidukit juhtivate pilootide ja käitajate koolituse ning kutsetunnistuse kohta. Sellega väheneks määramatus kindlustusaspektide ja õigusliku vastutuse osas.

5.2.3 Suurt automatiseerituse taset arvesse võttes on mõistlik, et kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide käitajal lasuks otsene vastutus. Lennuettevõtjatele ja õhusõiduki käitajatele praegu kehtiv vastutuse kord on muu hulgas sätestatud määruses (EÜ) nr 785/2004. Nimetatud määruses ei võeta praegu arvesse kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemidega seonduva vastutuse ja kindlustuse eriaspekte.

5.2.4 Eelkõige väiksemate kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide äriiline kasutamine vajab täiendavat reguleerimist (nt piiratum tsiviilvastutus, 500 kg-st kergemate kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide jaoks kaalukategooriate lisamine, väga väikeste kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide lennuomadustest tulenev riskitaseme kohandamine jne).

5.2.5 Kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide kindlustamine on võimalik, kuid kuna enamik selliste süsteemide teostatud ülesandeid viiakse läbi riigi omanduses olevate õhusõidukite abil, on nõudlus väike. Kindlustusmaksete arvestamisel on sageli aluseks mehitatud lennud (stardimass). Seda süsteemi on vaja kohandada ka väiksematele kaugjuhitavatele õhusõidukisüsteemidele.

5.3 Eraelu puutumatus

5.3.1 Väiksemate kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide (< 150 kg) äriiline kasutamine on eelkõige seotud eesmärgiga koguda rohkelt teavet ja pildimaterjali. See peab kohe algusest peale käima käsi-käes eraelu puutumatus kaitse selge tagamisega. Siinkohal võiks kaaluda näiteks kaamerapiltide katmist või kaamera sisse-välja lülitamist ning pildimaterjali ja muu teabe kaitset. Ilmselgelt on vaja kohaldada uusi ja rangemaid norme nii eraviisilise kui ka ärilise kasutamise korral, muu hulgas näiteks seoses väiksemate kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tuvastamise võimaldamisega ning kaitsega häkkimise ja kontrolli ülevõtmise vastu kolmandate isikute poolt.

5.3.2 Ettepanekud muuta liidu kehtivaid õigusakte isikuandmete kaitse valdkonnas on läbirääkimistel jõudnud juba hilisesse staadiumisse. Neis selgitatakse ka kaugjuhitavate õhusõidukisüsteemide tootjate ja kasutajate vastutust ja kohustusi. Õigustatult võiksime oodata komisjoni proaktiivset tegutsemist eelkõige just seoses küsimusega, kas sellised normid tuleks kehtestada ja neid rakendada Euroopa või liikmesriigi tasandil.

5.4 Sõjaline ja tsiviilkoostöö

5.4.1 Õhuruumi tsiviil- ja sõjalisel otstarbel kasutamine piloodiga ja piloodita õhusõidukite poolt ja sellega seonduvad ohutusnormid toovad kaasa lennujuhtimisteenistuste töökoormuse kasvu. Seetõttu toetame komisjoni kavandatavaid algatusi neis valdkondades. Samuti pooldame koostööd tsiviil- ja sõjalise tegevuse vallas olukordades, kus saab katsetada ärilisi rakendusi ja uuendusi, kasutades ära võimalikku koosmõju. Lisaks tuleb kindlasti pöörata tähelepanu reguleerimisalastele prioriteetide ning Euroopa Liidu ja rahvusvahelise õiguse suhetele.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Innovatsioon meremajanduses: merede ja ookeanide potentsiaali kasutamine töökohtade loomiseks ja majanduskasvu edendamiseks””

COM(2014) 254 final/2

(2015/C 012/15)

Raportöör: **Seamus Boland**

Kaasraportöör: **Gonçalo Lobo Xavier**

13. mail 2014 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Innovatsioon meremajanduses: merede ja ookeanide potentsiaali kasutamine töökohtade loomiseks ja majanduskasvu edendamiseks””

COM(2014) 254 final/2.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon võttis arvamuse vastu 1. oktoobril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 143, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 1.

1. Kokkuvõtte järeldustest ja soovitudest

1.1 Komitee tervitab komisjoni dokumenti, milles sätestatakse merede ja ookeanide tööhõive suurendamise potentsiaali maksimeerimine innovatsiooni kaudu, pannes erilist rõhku merebiotehnoloogiale, ookeanienergiale ja merepõhjust kaevandamisele.

1.2 Komitee teeb muret avaliku ja erasektori algatatud meetmete puudulik kooskõlastamine ning ta märgib, et sarnased koordineerimisraskused on ka liikmesriikides. Vaatamata paljude liikmesriikide ülikoolides ja teadusasutustes tehtud jõupingutustele takistab innovatsiooni arendamist samavõrra ka meie merede ja nende potentsiaaliga seotud täpse teabe saamiseks vajalike asjakohaste andmete ja andmesüsteemide puudumine. Komitee arvab, et suutmatust neid probleeme lahendada läheb eurooplastele maksma uue tööhõivepotentsiaali tekkimise võimaluse.

1.3 Komitee jääb oma arvamuse juurde, et juhtalgatus „Innovaatiline liit” on meremajanduse arendamise seisukohast ülimalt oluline ning soovib komisjonil seda rohkem toetada. See toetus peaks lisaks vajalikule õiguslikule toetusele hõlmama ka pikaajalist rahalist abi kooskõlas lisateabega käimasolevate innovatsiooniprogrammide kohta.

1.4 Komitee soovib tungivalt, et komisjon ja üksikud liikmesriigid hakkaksid viivitamata tegelema juhtalgatuse „Innovaatiline liit” abil tuvastatud puudujääkide kõrvaldamisega.

1.5 Komitee soovib kooskõlas dokumendi teadusliku lähenemisviisiga integreerida ka rannikuturismi strateegiad, et suurendada mitte üksnes kodanikuühiskonna huvi asja vastu, vaid kasu saada ka selle protsessi kahe visiooni integreeritud koostoisest.

1.6 Komitee soovib kaasata ranniku- ja saarekogukonnad, kes kannatavad traditsiooniliste tööstusharude, sealhulgas kalapüügi tugeva vähenemise all, meremajanduse arendamise kõigisse etappidesse, et tagada teadus- ja arendustegevuse ning turismi õige tasakaal, mille abil on võimalik luua töökohti ja jõukust. Seda soovitades tahaks komitee täpsustada, et muude sidusrühmade seas peaksid mõtestatud dialoogis olema esindatud kõik kogukonnad, keda meremajandus mõjutab. Lisaks on neil kogukondadel ja eriti saartel ilmne potentsiaal, tänu millele nad saavad anda oma konkreetse panuse meremajanduse innovatsiooni.

1.7 Meremajanduse tööhõivestrateegiate arendamisel on ülimalt oluline tegeleda innovatsiooniga sellistes valdkondades nagu laevaehitus, vesiviljelus, sadamate infrastruktuur ja kalapüük. Kuna annab juba tunda üha kasvav vajadus kinni pidada mitmesugustest keskkonnaga seotud nõudmistest, soovib komitee, et kogu komisjoni sõnastatud merenduspoliitika peaks keskenduma tööhõivepotentsiaalile, mis on vajalik uute keskkonnanõuetega kohanemiseks.

1.8 On selge, et praegust poliitikat järgides saab meremajanduse innovatsiooni kaudu tööhõivet suurendada väga aeglaselt. Seda silmas pidades soovib komitee tungivaltp, et Euroopa Komisjon püüaks saavutada kõigi osalistega kokkuleppe mõistliku ajakava osas, mis oleks suunatud kõigi strateegiate kiireks elluviimiseks vajalikele meetmetele.

1.9 Komisjoni kavandatud meetmete üle heameelt tundes arvab komitee siiski kindlalt, et neid on liiga vähe ja et liikmesriigid ei suhtu neisse asjakohase pühendumusega. Seda silmas pidades on tarvis meremajanduse innovatsiooniga seoses korraldada teemakohane ELi tippkohtumine enne 2016. aastat. See hõlmaks merenduse ja sellega seotud kohustuste eest vastutavaid ministreid. Tippkohtumise eesmärk võiks olla kindlaks määrata prioriteetsed põhistrateegiad ja kokku leppida nende rakendamise ajakava, mis sobiks kõigile liikmesriikidele olenevalt nende konkreetsetest oludest. Samuti soovib komitee 2015. aastaks kavandatud meremajanduse ning teadus- ja ettevõtlusfoorumi puhul, et kodanikuühiskond, sealhulgas töötajad ja tõrjutud rühmad, oleksid piisavalt esindatud.

2. Selgitus ja taust

2.1 Komisjon võttis 2011. aastal vastu teatise meremajanduse kasvu kohta⁽¹⁾, milles tõstetakse esile Euroopa ookeanide, merede ja rannikualade toetamise kaudu tekkivat tööhõive potentsiaali. Samuti juhitakse tähelepanu sellele, et ookeanienergia võiks aidata tööhõive võimalusi suurendada.

2.2 Hinnangute kohaselt tuleb praegu umbes 3–5 % Euroopa Liidu SKP-st kogu merendussektorist, mis annab tööd umbkaudu 5,6 miljonile inimesele ja panustab Euroopa majandusse 495 miljardit eurot. Umbes 90 % väliskaubandusest ja 43 % ELi-sisesest kaubandusest toimub meritsi. Euroopa laevaehitus, sealhulgas seotud tööstusharud, moodustab 10 % maailma toodangust. Euroopa kalapüügisektoris ja vesiviljeluses tegutseb peaaegu 100 000 laeva. Samuti arenevad uuemad tegevusalad, näiteks mineraalide kaevandamine ja tuulepargid (*Euroopa Liidu tutvustus – merendus ja kalandus*, 2014 http://europa.eu/pol/pdf/flipbook/en/fisheries_en.pdf)

2.3 On ka mõistetav kõigi liikmesriikide ja ELi institutsioonide mure selle pärast, et meie merede ebasäästlik kasutamine ähvardab rikkuda mereökosüsteemide habrast tasakaalu. See on omakorda väljakutseks mereteemalistele algatustele, millele püütakse luua rohkem töökohti ja anda panus strateegiasse „Euroopa 2020”.

2.4 Komisjon on teadlik ka „Innovaatilise liidu” juhtalgatusega tuvastatud vajakajäämistest, mis on seotud näiteks teadmiste alarahastamisega, puuduliku juurdepääsuga rahastamisele, intellektuaalomandi kõrge maksumusega, aeglase edusammudega koostalitlusstandardite valdkonnas, ebaefektiivsete avalike hangetega ja teadusuuringute dubleerimisega. Komisjoni 2014. aasta majanduskasvu analüüsis tuvastati muude vajakajäämistest hulgas ka, et avaliku ja erasektori koostöö innovatsiooni valdkonnas ei ole piisav, teadustulemusi ei suudeta kasutada uute toodete ja teenuste turuletoomiseks ning nõutavate oskuste puudumine üha suureneb.

⁽¹⁾ Meremajanduse kasv: jätkusuutliku majanduskasvu võimalused mere- ja merendusvaldkonnas, COM(2012) 494 final.

2.5 Merepõhja omadusi puuduvad andmed nagu merepõhja asualade kaardistamine, merepõhja geoloogia ja muud merega seotud ebaselgete asjaolude kohta käivad üksikasjalikud andmed ei ole eriti kättesaadavad, mis takistab innovatsiooni kiiremat arengut.

2.6 Tuleb ära märkida Euroopa Komisjoni poliitika alusel juhitavate algatuste suurt hulka. Need hõlmavad järgmisi teemasid:

- piiranguteta andmete kättesaadavus;
- andmesüsteemide integratsioon;
- Euroopa mereuuringute strateegia vastuvõtmine.

2.7 Ühise kalanduspoliitika reformidele vaatamata on tuhanded rannikukogukonnad hääbumas. Paljud neist on leidnud, et ei suuda meredel konkureerida ning vajavad märkimisväärset toetust oma kalalaevastiku uuendamiseks. Samuti on hääbumas sellised kõrvalteenused nagu laevaehitus ja -hooldus ning muud kaasnevad teenused.

2.8 Euroopat ümbritsevad järgmised mered: Must meri, Aadria ja Joonia meri, Vahemeri, Iiri meri, Põhjameri, Läänemeri, Atlandi ookean ja Põhja-Jäämeri.

3. Komisjoni teatise kontekst

3.1 Neljapäeval, 8. mail tutvustas Euroopa Komisjon tegevuskava „Innovatsioon meremajanduses”. Selle teatise peamine eesmärk on teadvustada meie ookeanide ja merede potentsiaali töökohtade loomise ja majanduskasvu seisukohast. Selles tehakse rida ettepanekuid ookeanide kohta paremate teadmiste saamiseks, uute tehnoloogiate kohaldamiseks vajalike oskuste parandamiseks ning mereuuringute kooskõlastamise tugevdamiseks. Esitati ettepanekud järgmisteks meetmeteks.

- Kaardistada kogu Euroopa merepõhjad digitaalselt 2020. aastaks.
- Luua veebipõhine teabeplatvorm, mis hakkaks toimima enne 2015. aasta lõppu, programmi „Horisont 2020” raames toimuvate mereuuringute projektide ja riiklikult rahastatud mereuuringute kohta ning jagada lõpetatud projektide tulemusi.
- Luua nn sinise majanduse äri- ja teadusfoorum, mis kaasab erasektori, teadlased ja valitsusvälised organisatsioonid, et aidata kujundada tulevast meremajandust ning jagada ideid ja tulemusi. Esimene kohtumine toimub samal ajal koos 2015. aasta merenduspäeva üritusega Kreekas Pireuses.
- Julgustada teaduse, ettevõtluse ja hariduse valdkonnas tegutsejaid selgitama 2016. aastaks välja merendussektori tulevase tööjõu vajadusi ja oskusi.
- Uurida võimalust moodustada teadus-, äri- ja hariduskogukondade olulistest isikutest meremajanduse teadmis- ja innovaatikakogukond pärast 2020. Teadmis- ja innovaatikakogukonnad, mis kuuluvad Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituudi (EIT) alla, võivad soodustada innovatsiooni mitmel moel, näiteks koolitus- ja õppeprogrammide korraldamise, teadusuuringute ja turu vahelise sideme tugevdamise ning uuendusprojektide ja ettevõtlusinkubaatorite loomise abil.

3.2 Meremajandus koosneb üksikutest tööstusharudest, mille hulka kuuluvad põllumajandus, vesiviljelus, rannikuturism, merebiotehnoloogia, ookeanienergia ja merepõhjust kaevandamine.

3.3 Kuigi majanduslikus mõttes toetab meremajandus 5,4 miljoni töökoha jätkusuutlikkust ja loob lisaväärtust peaaegu 500 miljardi euro eest aastas, peab märkima, et mere biotehnoloogia, ookeanienergia ja merepõhjust kaevandamine tuleb majandusse netopanustajatena alles välja arendada.

3.4 Komisjoni seisukoht on, et igaüks neist sektoritest suudab anda meremajandusse märkimisväärse panuse järgmisel viisil.

- Merebiotehnoloogia pakub uusi veealuseid tehnoloogiaid kasutades nukleotiidide järjestamise võimalust mereuuringutel. Kõigi kaasatud ELi liikmesriikide kriitiline mass hakkab tulutoovaid turunišše stimuleerima;
- Ookeanienergia on alles arenev sektor. Asjakohase haldamise puhul võib sellega saavutada taastuvenergia ja kasvuhoonegaaside heite vähendamise eesmärgid. Juba tehtud edusammude taustal peetakse uute innovatsiooniliste tehnoloogiate kasutamise tulemusel saavutatavat majanduskasvupotentsiaali realistlikuks.
- Merepõhjust kaevandamine võimaldab luua uusi töökohti, tuginedes teadmisele, et merepõhjus leiduvate mineraalide kogus võib olla väga suur. Keskkonnaprobleemidega asjakohaselt arvestades täidab nende mineraalide kaevandamine tõenäoliselt need turul olevad tühimikud, mille puhul ringlussevõtt ei ole võimalik ega piisav või maismaakaevanduste koormus on liiga suur. Kuigi see sektor on alles väike, on tal potentsiaali säästliku majanduskasvu ja tööhõive loomiseks tulevastele põlvkondadele.

3.5 Meremajandusele toob kasu ELi juhtalgatus „Innovaatiline liit”, mille eesmärk on luua innovatsioonisõbralik keskkond. 79 miljardit eurot maksev uus programm „Horisont 2020” on ELi suurim teadusuuringute ja innovatsiooniprogramm.

3.6 Dokumendis tuuakse esile ka algatuse vajakajäämised, mis on seotud teadmiste alarahastamisega, puuduliku juurdepääsuga rahastamisele, intellektuaalomandi kõrge maksumusega, aeglase edusammudega koostalitlusstandardite valdkonnas, ebaefektiivsete avalike hangetega ja teadusuuringute dubleerimisega.

3.7 Komisjoni ettepanekute hulgas on järgmised meetmed.

- Kehtestada 2014. aastast alates jätkusuutlik protsess, mille eesmärk on tagada, et merendusandmed oleksid hõlpsasti ligipääsetavad, riskasutatavad ja ilma kasutuspiiranguteta.
- Koostada 2020. aasta jaanuariks Euroopa vete merepõhja mitmemõõtmeline kaart.
- Luua 2015. aasta lõpuks mereuuringute teabeplatvorm, mis hõlmaks kogu teavet programmi „Horisont 2020” ja riikide rahastatud merealaste teadusprojektide kohta.
- Pidada 2015. aastal meremajanduse teadus- ja ettevõtlusfoorumi esimene koosolek.
- Luua ajavahemikus 2014–2016 meremajanduse valdkondlike oskuste ühendus.

3.8 Tuleks märkida, et komisjoni dokumendis ei ole määratletud mõiste „meremajandus”. Siiski märgib komitee, et see mõiste on ära toodud 2012. aasta märtsi ELi kolmandas vahearuanandes pealkirjaga „*Scenarios and Drivers for Sustainable Growth from oceans seas and coasts* (Meremajanduse kasv – Ookeanide, merede ja rannikualade jätkusuutliku majanduskasvu stsenaariumid ja ajendid)”, milles sedastatakse, et meremajanduse kasv on määratletud kui ookeanide, merede ja rannikualade arukas, jätkusuutlik ja kaasav majanduskasv. Meremajanduse moodustavad kõik ookeanide, merede ja rannikualadega seotud valdkondlikud ja sektoriülised majandustegevused. Kuigi need tegevused on sageli geograafiliste eripäradega, hõlmab see määratlus ka lähimaid otseseid ja kaudseid toetavaid tegevusalasid, mis on vajalikud meremajanduse sektorite toimimiseks. Selliste tegevusalade asukoht võib olla ükskõik kus, ka sisemaariikides. Merendusvaldkonna tööhõive on kogu tööhõive (möödetuna täistööaja ühikutes), mis tekib eespool nimetatud ookeanide, merede ja rannikualadega seotud tegevuste tulemusena.

4. Üldised märkused

4.1 Euroopa meremajanduse potentsiaali kasutamiseks peavad liikmesriigid ning kõik sidusrühmad, sealhulgas kodanikuühiskond, olema aktiivselt kaasatud, et välja töötada tegevuspõhimõtted ja kohalikud lahendused, mis võimaldaksid kõrvaldada paljud juhtalgatuse „Innovaatiline liit” abil kindlaks tehtud ja „2014. aasta majanduskasvu analüüsis” üksikasjalikult määratletud kitsaskohad.

4.2 Juhtalgatus „Innovaatiline liit” on meremajanduse arendamise seisukohalt ülimalt oluline. Siiski vajab see märkimisväärselt suuremat toetust ja arendamist, kui tahetakse kasutada meie merede majanduslikku potentsiaali.

4.3 Euroopa poolaasta raames peab komisjon tagama, et liikmesriikide riiklike reformikavade süvalaiendamise poliitika kajastaks meremajanduse kasvu prioriteete.

4.4 Suur osa merereostusest on pärit maismaalt ning mõjutab tugevasti tuleviku jätkusuutlikku meremajandust. Sama palju keskkonnaprobleeme võivad tekitada ka merepõhjast kaevandamine, vajadus sadamate parema infrastruktuuri järele ning laevatööstuse keskkondlikku kvaliteeti suurendavad parandused, kui nendega kohe tegelema ei hakata, ning see piirab meremajanduse tööhõivevõimalusi.

4.5 Halb olukord Euroopa ulatuslikust majanduskriisist mõjutatud rannikukogukondades, mis sõltuvad meremajandusest, nõuab erilist tähelepanu nende tihedama seostamise kaudu ELi programmidega, näiteks ühise kalanduspoliitikaga.

4.6 Euroopa ookeanide ja merede majandusliku väärtuse suurendamiseks mõeldud poliitikameetmete killustatus on takistanud jätkusuutliku majanduse saavutamist erinevates majanduskategooriates. Samuti võiks Euroopa ja USA vaheliste meremajanduslepingute ja muude ülemaailmsete huvide potentsiaal tööhõivet suurendada.

4.7 Meremajandus sõltub laevaehitustööstuse arengust, mis koosneb umbes 150 suurest laevatehasest kogu Euroopas; neist umbes 40 tegutsevad suurte kaubaveoks mõeldud merelaevade ülemaailmsel turul. Euroopa Liidus annavad laevatehased otseselt tööd umbes 120 000 inimesele (tsiviil- ja sõjalaevad, uute laevade ehitamine ja laevaremont). Komisjoni dokument peaks üksikasjalikumalt peegeldama laevanduse panust üldisesse meremajandusse.

4.8 Koos dokumendi teadusliku lähenemisviisiga tuleb sellesse protsessi integreerida rannikuturismi strateegiad, et suurendada mitte üksnes kodanikuühiskonna huvi asja vastu, vaid kasu saada ka selle protsessi kahe visiooni integreeritud koostoisest. Üldine nõue kogu arengu puhul on kohaneda keskkonna nõudmistega ja kindlaks määrata võimalused.

4.9 Komisjoni dokumendis on peatähelepanu pööratud teadusuuringutele, mis on turvalise ökosüsteemi säilitamiseks mõistagi vajalikud, kuid poliitikakujundamisel tuleks kasutada ka integreeritud lähenemist. Seepärast tuleb merepõhjast kaevandamise mõju teaduslikult tõestada ning kogu poliitikakujundamisel arvesse võtta. Õige tasakaalu saavutamine merede säilimise ja nende majandusliku jätkusuutlikkuse vahel on ülimalt tähtis teadusuuringutele, majanduselu sidusrühmadele ja ühiskonnale üldiselt.

4.10 Meremajanduse analüüsimist nõrgendab see, kui ei pöörata piisavalt tähelepanu traditsioonilise meremajanduse hääbuvatele harudele, näiteks väikesed kalastuskogukonnad, laevandus ja turism. Samuti tuleb märkida ELi eelarve vähenemise mõju selles sektoris.

4.11 Ei tohi õõnestada traditsiooniliste sektorite suutlikkust aidata tööhõivet suurendada. Vesiviljeluses ei suudeta ELi nõudlust kala järele ikka veel ise rahuldada. Ka laevaehitustööstuses on tohutult potentsiaali tööhõive suurendamiseks. Kui arvestatakse vajadusega ajakohastada sadamate infrastruktuuri, võib ka see tööhõivevõimalusi märkimisväärselt suurendada.

4.12 Mitme liikmesriigi innovatsioonistrateegiad toetavad juba jätkusuutlikkuse ideed ja ookeani kui riiklikku prioriteeti. Näiteks Portugali dokumendis „Aruka spetsialiseerumise teadusuuringute ja innovatsiooni riiklik strateegia 2014–2020” on rõhutatud ökoloogiliselt tõhusa meretranspordi korrektset kasutamist piirideta mereruumis, et paremini uurida sõjalaevatööstust ja selle integreerimist sadamate logistikasse kooskõlas ülemaailmse logistikaga. See näitab meile liikmesriikide pühendumust ning meremajanduse tähtsust ja Euroopa juhtrolli selles valdkonnas.

4.13 Komitee arvab, et Euroopa saartel on meremajanduses täita eriline roll kõigis kolmes valdkonnas, mis on määratletud sektori innovaatiliste valdkondadena, aga kõige rohkem siiski ookeanienergiast. Sellepärast innustab komitee komisjoni pöörama selle teatise raames erilist tähelepanu ka Euroopa saartele mitte üksnes erilise mõju tõttu, mis on meremajandusel nendes piirkondades, vaid ka seoses panusega, mille nad võivad anda innovatsiooni.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega luuakse Euroopa haldusasutuste, ettevõtjate ja kodanike jaoks koostalitlusvõime alaste lahenduste programm (ISA²). Koostalitlusvõime kui avaliku sektori ajakohastamise vahend”

COM(2014) 367 final – 2014/0185 (COD)

(2015/C 012/16)

Üksikraportöör: **Stuart Etherington**

3. juulil 2014 otsustas Euroopa Parlament ja 17. juulil 2014 otsustas nõukogu vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklitele 172 ja 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega luuakse Euroopa haldusasutuste, ettevõtjate ja kodanike jaoks koostalitlusvõime alaste lahenduste programm (ISA²). Koostalitlusvõime kui avaliku sektori ajakohastamise vahend”

COM(2014) 367 final – 2014/0185 (COD).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon võttis arvamuse vastu 1. oktoobril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 151, erapooletuks jäi 5.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Järeldused

1.1.1 Komitee tervitab ettepanekut luua Euroopa haldusasutuste, ettevõtjate ja kodanike jaoks koostalitlusvõime alaste lahenduste programm („ISA²”). Ettepanek on hästi põhjendatud ja aitab tõenäoliselt kaasa digitaalarengu tegevuskavale, tagades, et haldusasutused saavad ühiste standardite ja vahendite alusel tõhusalt ja tulemuslikult andmeid jagada.

1.1.2 Kuigi ISA² programmi keskmes on haldusasutused, leiab komitee, et sellest võib kasu saada ka kodanikuühiskond, ja loodab, et seda kasu on võimalik täielikult rakendada.

1.1.3 Siiski on kaks põhimuret, mille käsitlemine võib ISA² programmi isegi tugevdada.

1.1.4 Esiteks on kodanikud üha teadlikumad sellest, et haldusasutused koguvad ja kasutavad isikuandmeid või kogutud andmeid järjest ulatuslikumalt, ning muretsevad selle pärast üha enam. Nad on teadlikud ka sellest, et suuremal koostalitlusvõimel on mõju sellele, kuidas andmeid saab jagada ja kasutada. Ettepanekus ei mainita selliseid ohte ega mureküsimusi ei seoses kodanike ega ISA² programmi eduka elluviimisega. Komitee soovib juhtida tähelepanu ka oma varasemale andmekaitse teemalisele arvamusele ja Euroopa andmekaitseinspektori seisukohale ning toonitada vajadust tugevdada kodanikele antavaid tagatisi⁽¹⁾ (vt Euroopa andmekaitseinspektori kiri kavandatud isikuandmete kaitse üldmääruse kohta: https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultatio/Comments/2014/14-02-14_letter_Council_reform_package_EN.pdf)

1.1.5 Teiseks võib ISA² programm potentsiaalselt moonutada koostalitlusvõime alaste lahenduste praegust turgu, iseäranis „lahenduste inkubaatori” tegevuste rakendamise kaudu.

1.2 Soovitused

1.2.1 Komitee tervitab koostalitlusvõime alast ISA² programmi ja avaldab kõnealusele ettepanekule toetust.

⁽¹⁾ ELT C 229, 31.7.2012, lk 90-97.

1.2.2 Komitee soovib võtta programmi aluseks olemasoleva ISA programmi ja muud programmid, et aidata kaasa digitaalarengu tegevuskava elluviimisele.

1.2.3 Komitee sooviks olla teavitatud ISA² programmi edusammudest.

1.2.4 Muret valmistab üldsuse usaldus haldusasutuste ja nende võime vastu hallata isikuandmeid ja austada eraelu puutumatust. Ettepanekus ei mainita üldsuse usaldust kui ohtu ega tooda välja ühtki muud koostalitlusvõimega seotud ohtu ega puudust. Selles tuleks arvesse võtta kõiki Euroopa andmekaitseinspektori võimalikke kahtlusi seoses isikuandmete töötlemisega rohkem kui ühes liikmesriigis. Neid tuleks programmi tegevuse raames selgemalt käsitleda.

1.2.5 Tuleks koostada kodanikele suunatud arusaadav lühikokkuvõte, et käsitleda muret tasuvuse pärast ning põhjendada programmiga taotletavat sotsiaalset kasu.

1.2.6 Tuleks tuua rohkem praktilise kasutuse näiteid, et selgitada, miks on kodaniku vaatenurgast praktikas tarvis koostalitlusvõimet riikide haldusasutuste vahel.

1.2.7 Komitee soovib teha jõupingutusi iseäranis kodanikuühiskonna teavitamiseks ISA² programmi raames tehtavast tööst, sest organisatsioonid võivad koostalitluse alasest tegevusest kasu saada või aidata programmi ellu viia.

1.2.8 „Lahenduste inkubaatori” ja „lahenduste silla” tegevuste rakendamine võib potentsiaalselt turgu moonutada. Seepärast:

- peab komisjon vajaduse korral veenduma, et need tegevused ei moonuta turgu ja et nende mõjul ei vähene koostalitlusvõime alaste IKT-lahenduste kaubanduslik pakkumine;
- uued lahendused ja lahendused pikemaajalise toe pakkumiseks kuni jätkusuutlikkuse saavutamiseni tuleks valida põhjaliku testimis- ja hindamisprotsessi abil, mida sidusrühmad saavad usaldada;
- kui mure turumoonutuste pärast on põhjendatud, peaks „lahenduste inkubaator” keskenduma pigem standardite ja funktsioonide kogumite väljatöötamisele või vastuvõtmisele kui valmislahenduste pakkumisele.

1.2.9 Mittekaubanduslike eemärkidega piirdumine võib piirata ISA² programmi mõju: kui kodanikuühiskond ei saa toetuda ISA² programmi kaubanduslikule tegevusele, on vähem tõenäoline, et ta programmist huvitub.

1.2.10 Mitmekeelsusest tulenevatel põhjustel peavad kõik IT-lahendused ühilduma universaalse koodimärgistikuga (Unicode, ISO/IEC 10646) (UCS), nagu nõuti mitmekeelsuse kõrgetasemelise tööühma aruandes (2007). Olemasoleva või võimaliku tulevase õigusliku nõude korral Euroopa tasandi koostalitlusvõime järele määratakse hallatavuse huvides kindlaks universaalse koodimärgistiku alammärgistik.

2. Sissejuhatus

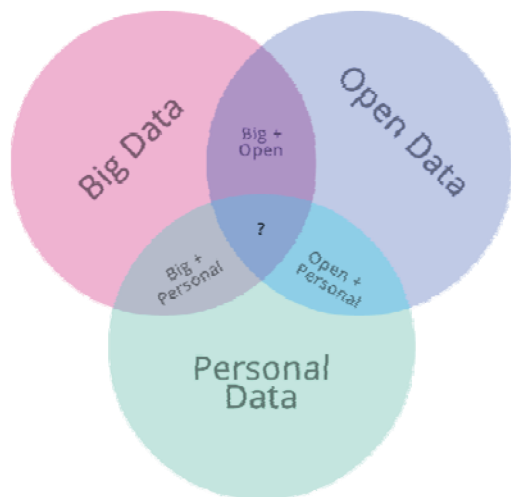
2.1 Laialdaselt on väidetud, et andmed suudavad muuta kodanikele suunatud teenuseid ja neid teenuseid avalikus ja erasektoris ning kogu kodanikuühiskonnas pakkuvaid organisatsioone. Andmed suudavad hoogustada teadus- ja arendustegevust ning suurendada tootlikkust ja innovatsiooni. Ega ilmaeagu ei ole väljend „andmed on uus loodusvara” („Data is the new natural resource”) nii laialdaselt käbele läinud. Vt nt artikkel <http://www.forbes.com/sites/ibm/2014/06/30/why-big-data-is-the-new-natural-resource>

2.2 Andmeid luuakse ja kogutakse järjest enam meie elu kõigis aspektides: alates haldusmenetlustest, nagu nt elektroonilised maksustamisvormid, kuni terviseandmete passiivse kogumiseni nutikella abil. Nn suurandmed, nt ühistranspordisüsteemide kasutajate andmed, on võimalised täielikult muutma viisi, kuidas me kujundame ja kavandame avalikke teenuseid. Tõepoolest sõltuvad poliitikaalgatused või avalikud teenused järjest enam digitaalsest suutlikkusest. Värske näide Ühendkuningriigist on sõidukite maksustamine: paberist automaksukleebise asendamine sõltub kindlustuse, omanikeregistri ja MOT-ülevaatu (sõiduki ohutuse kontroll) andmebaaside koostalitlusvõimest (koostalitlusvõime määratluse kohta vt <http://www.ariadne.ac.uk/issue24/interoperability>). See on muutnud automaksuga seotud menetlused kodanikele lihtsamaks, samas kui on märgitud, et see suurendab süsteemi järgimist. Lühidalt, me elame digiühiskonnas, kus on võimalik oluliselt parandada meie võimet pakkuda digitaalsuutlikke ühendatud teenuseid. ELil on mitmeid programme ja ulatuslikum digitaalarengu tegevuskava, mis toetavad digitaalmajanduse ja digiühiskonna ellurakendamist (vt <http://ec.europa.eu/digital-agenda>).

2.3 Me võime kasutada digiühiskonna ja konkreetsemalt digivalitsuse pakutavaid eeliseid, tehes andmed paremini kättesaadavaks või mõnel juhul lihtsamini korduskasutatavaks tänu sellele, et autoriõiguse omajad lubavad neid piiranguteta korduskasutada (avatud andmed; määratlust vt <http://theodi.org/guides/what-open-data>). Kui andmed on kättesaadavad, võib kehtestada koostalitlusvõime standardid: s.t lihtsustada andmete vahetamist ja korduskasutamist. See võib tähendada lihtsalt andmete masinloetavaks muutmist (suletud patenditud vormingute, nt PDFi kasutamise asemel) või andmete esitamiseks ja kogumiseks ühiste vormingute kindlaksmääramist (nt iXBRL äriühingute raamatupidamisaruannetes; vt <http://en.wikipedia.org/wiki/ XBRL>). Samuti tasub käesoleva dokumendi eesmärgi arvestades märkida, et paljud haldusasutuste kogutud andmed on olemuselt isikuandmed ja isiklikud andmed (vt joonis). See on oluline, sest isikuandmete küsimus mõjutab üldsuse arusaama koostalitlusvõimest ja selle rakendamisest.

Joonis 1: suurandmed, avatud andmed ja isikuandmed

2.4 Komisjon väidab, et rahvusriikide vaheline koostalitlusvõime on eriline n-ö e-tõke, mis takistab kodanikke tõhusamalt kasutamast avalikke teenuseid, nt tervishoid, mis nüüdsel ajal sõltuvad suures osas andmetest ja IKT-suutlikkusest. Väidetavalt tõkestab ebapiisav koostalitlusvõime ka kogu ELi hõlmava poliitika rakendamist. Vastupidiselt sellele sõltuvad sellised poliitikaalgatused nagu ühisturg riiklike äriregistrite koostalitlusvõimest. Lühidalt on koostalitlusvõimel moodsa, integreeritud Euroopa jaoks kriitiline tähtsus.

3. Kavandatud programm ISA² mis käsitleb koostalitlusvõime alaseid lahendusi Euroopa haldusasutuste, ettevõtjate ja kodanike jaoks

3.1 Alates 1995. aastast on komisjon rakendanud koostalitlusvõime arendamise programmi. See on hõlmanud koostalitlusvõime strateegia ja raamistiku väljatöötamist (suurepärase ülevaate saamiseks vt <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1410957100753&uri=CELEX:52010DC0744>). Komisjon väidab, et koostalitlusvõime toetamine on olnud edukas: see on võimaldanud „[haldus]asutuste [...] vahelist tõhusat ja tulemuslikku piiriülest ja valdkondadevahelist elektroonilist suhtlemist, mis võimaldab osutada elektrooniliselt ühenduse poliitikate ja meetmete rakendamist toetavaid avalikke teenuseid” (Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, millega luuakse Euroopa haldusasutuste, ettevõtete ja kodanike jaoks koostalitlusvõime alaste lahenduste programm (ISA²) (lk 3)).

3.2 Praegune programm „Euroopa haldusasutuste koostoitimisevõimealased lahendused (ISA)” lõppeb 31. detsembril 2015. Ent teha on veel palju: põhimõte „vaikimisi digitaalne” (*digital by default*) on mõnes valdkonnas ikka alles algusjärgus. Ja kui koostalitlusvõime vajadust ei arvestata ega toetata uute õigusaktide kavandamise etapis, siis ei ole tõenäoline, et haldusasutused saaksid koostalitlusvõimest kasu.

3.3 Ettepanek uue ISA² programmi kohta (http://ec.europa.eu/isa/isa2/index_en.htm) tehakse selleks, et:

- kaardistada koostalitlusvõime valdkond;
- kaitsta ja toetada koostalitlusvõime alaseid lahendusi;

- toetada ja kaitsta koostalitlusvõime edendamiseks uute õigusaktide mõju IKT valdkonnale;
- julgustada sektoritevahelist ja piiriülest andmevahetust ja korduskasutust, iseäranis seal, kus see toetab suhtlust Euroopa haldusasutuste vahel ning nende asutuste, kodanike ja kodanikuühiskonna vahel.

3.4 Uue ISA² programmi osas on toimunud ulatuslik konsulteerimine. Konsulteeritud isikud vastasid, et ISA programmi tähelepanu keskmesse peaksid jääma haldusasutused. Kõige sagedasem vastus oli, et ISA programm peaks aitama vähendada jõupingutuste kattuvust ja et programm peaks keskenduma kooskõlastamisele teiste ELi programmidega.

3.5 Kavandatud programmi koostamisel peeti silmas varasematele programmidele antud hinnanguid. Kavandatud ISA programm keskendub iseäranis koostalitlusvõime alaste lahenduste leidmisele ja seejärel nende lahenduste haldusasutustele pakkumisele.

3.6 ISA² programmi ajavahemikuks 2014–2020 kavandatud kulud on 131 miljonit eurot.

3.7 On väidetud, et kui ISA² programmiga ei jätkata, viib koostalitlusvõime toetamise vähenemine standardite ja süsteemide killustumiseni ning jõupingutuste asjatu kattuvuseni uute lahenduste või süsteemide väljatöötamisel. See toob tõenäoliselt kaasa tõhususe vähenemise, sest haldusasutustel on raskem üksteisega asju ajada.

4. Üldised märkused

4.1 Koostalitlusvõime edendamise ja sellesse investeerimise jätkamine on nii vajalik kui ka tervitatav. EL vajab digitaalarengu tegevuskava järgimiseks ISA² programmi. Segaduse vältimiseks tuleb tagada, et sidusrühmad mõistavad eri programmide vahelisi seoseid (vt nt http://ec.europa.eu/isa/documents/isa_the_difference_between_the_digital_agenda_and_sa_egov_action_plan_eis_eif_en.pdf, kus selgitatakse, kuidas on ISA programm seotud digitaalarengu tegevuskavaga).

4.2 Kui lähtuda Ühendkuningriigi kogemusest, siis näitavad tõendid, et haldusasutuste töötajad vajavad ikka veel toetust ja abi andmetele juurdepääsuks ja nende korduskasutamiseks (vt <http://theodi.org/blog/guest-blog-how-make-open-data-more-open-close-gaps>). See hõlmab ka vajadust tehniliste oskuste järele. ISA² programm võib aidata neid pakkuda.

4.3 Kuna üha enam avalikke teenuseid muutub „vaikimisi digitaalseks”, on oluline maksimeerida IKT-lahendustele tehtavate avaliku sektori kulutuste tõhusust. Seda tuleks lihtsustada, tagades, et nende vahendite eraldamine kavandatakse piisavalt varases järgus ja et võimaluse korral jagatakse ja korduskasutatakse lahendusi neile tehtud avaliku sektori kulutuste väärtuse maksimeerimiseks. ISA² programm annab sellesse eesmärki tervitatava panuse.

4.4 Kuigi kavandatud programm keskendub haldusasutustele, väärrib märkimist, et koostalitlusvõime alasest tegevusest saavad tõenäoliselt kasu ka kodanikuühiskonna organisatsioonid. Kodanikuühiskonna puhul nihkub tähelepanu kese järjest enam ühistootmisele; mõni kõige uuenduslikum areng kodanikuühiskonnas leiab aset seal, kus ühistootmise ja tehnoloogialahendusi rakendatakse avalike teenuste valdkonnas, nt tervishoius või sotsiaalhoolduses. Sellele tekkivale maastikule tuleb Euroopa koostalitlusvõime etalonarhitektuur tõenäoliselt kasuks.

4.5 Muret valmistab üldsuse usaldus haldusasutuste ja nende võime vastu hallata isikuandmeid ja austada eraelu puutumatust. Ettepanekus ei mainita üldsuse usaldust kui ohtu ega tooda välja ühtki muud koostalitlusvõimega seotud ohtu ega puudust.

5. Konkreetsete märkused programmi ettepaneku kohta

5.1 Komitee tunneb heameelt selle üle, et ISA² programmi koostamisel on arvestatud sidusrühmade seisukohti ja varasematest programmidest saadud õppetunde. Samuti on teretulnud, et programm lähtub tehtud tööst ega püüa täiesti uut suunda valida.

5.2 Teretulnud on nii koostalitlusvõime kaitsmine kui ka suurema praktilise abi ja toetuse osutamine. Arvestades Ühendkuningriigi haldusametuste laiaulatuslike IKT-probleemide pikka ajalugu, on eriti teretulnud keskendumine IKT jaoks seadusandluse muutmise tuleneva mõju kavandamisele varases järgus.

5.3 Ettepanekut tugevdaks see, kui toodaks rohkem praktilise kasutuse näiteid, et selgitada, miks kodaniku vaatenurgast on praktikas tarvis riikidevahelist koostalitlusvõimet. Praegu võib sidusrühmadele tunduda, et sellest saaksid kasu ainult piiriülesest ühtlustamisest huvitatud ametnikud ja mitte niivõrd tüüpilisi avalikke teenuseid kasutavad kodanikud. Tuleks koostada kodanikele suunatud arusaadav lühikokkuvõte (2010. aasta lühikokkuvõte asub aadressil http://ec.europa.eu/isa/documents/isa_20101216_citizens_summary_en.pdf), et käsitleda muret tasuvuse pärast ning põhjendada programmiga taotletavat sotsiaalset kasu.

5.4 Nagu juba märgitud, leidsid ISA² programmi väljatöötamise ajal konsulteeritud isikud, et ISA tähelepanu keskmesse peaksid jääma haldusasutused. Sarnaselt on komitee märkinud, et kodanikuühiskond võidab koostalitlusvõimest. Võimalik, et kodanikuühiskonna sidusrühmad ei olnud konsulteerimisest piisavalt teadlikud ning seetõttu asetisid ISA² programmi tähelepanu keskmesse haldusasutused. Võimalik, et selleks et programmi kulutustel oleks võimalikult suur mõju, tuleb ISA² programmis suuremat tähelepanu pöörata kodanikuühiskonnaga suhtlemisele.

5.5 Ettepanekus soovitatakse ISA² programmi raames arendada ja luua („lahenduste inkubaator“) koostalitlusvõime alaseid lahendusi. Samuti märgitakse selles, et ISA² programm peaks olema „lahenduste sild“, mille abil tagataks IKT-lahenduste jätkusuutlikkus. Uued lahendused ja lahendused pikemaajalise toe pakkumiseks kuni jätkusuutlikkuse saavutamiseni tuleks valida põhjaliku testimis- ja hindamisprotsessi abil, mida sidusrühmad saavad usaldada.

5.6 „Lahenduste inkubaatori“ ja „lahenduste silla“ tegevuste rakendamine võib potentsiaalselt turgu moonutada. Komisjon peab veendumata, et need tegevused ei moonuta turgu ega mõju vähendavalt koostalitlusvõime alaste IKT-lahenduste kaubanduslikule pakkumisele.

5.7 Kui mure turumoonutuste pärast on põhjendatud, peaks „lahenduste inkubaator“ keskenduma pigem standardite ja funktsioonide kogumite väljatöötamisele või vastuvõtmisele kui valmislahenduste pakkumisele. Sellega vähendatakse turumoonutusi, ent lihtsustatakse siiski standardite levimist.

5.8 Artiklis 13 sedastatakse, et ISA² programmi raames loodud või kasutatavaid lahendusi võib rakendada mittekaubanduslikul otstarbel liiduvälistes algatustes. Mittekaubanduslike eemärkidega piirdumine võib piirata ISA² programmi mõju: kui kodanikuühiskonna organisatsioonid ei saa toetuda ISA² programmi kaubanduslikule tegevusele, on vähem tõenäoline, et nad programmist huvituvad.

5.9 Üldsuse hoiak riigi digitaalse suutlikkuse suhtes kujutab endast ohtu koostalitlusvõime alastele ettepanekutele. Kodanikud on nn jälgimisriigi ulatuse, olemuse ja võimu kohta rohkem teada saanud ning on seepärast muutunud murelikumaks rakendatavate tagatiste pärast (vt <https://www.privacyinternational.org/blog/defining-the-surveillance-state>). Kodanikud on üha enam mures oma õiguse pärast eraelu puutumatusel ning ühendatud ja jagatud andmete eetilise mõju pärast, ent kõnealuses ettepanekus ei ole praktiliselt midagi öeldud selle kohta, milline on üldsuse arusaam ühendatud andmetest või koostalitlusvõimest. Ka Euroopa andmekaitseinspektoril on kahtlusi seoses isikuandmete töötlemisega rohkem kui ühes liikmesriigis ja seda tegevust koostalitlusvõime tõenäoliselt hõlbustab. Komitee soovib juhtida tähelepanu ka oma varasemale andmekaitse teemalisele arvamusele ja toonitada vajadust tugevdada kodanikele antavaid tagatisi⁽²⁾ (vt Euroopa andmekaitseinspektori kiri kavandatud isikuandmete kaitse üldmääruse kohta:

https://secure.edps.europa.eu/EDPSWEB/webdav/site/mySite/shared/Documents/Consultation/Comments/2014/14-02-14_letter_Council_reform_package_EN.pdf

⁽²⁾ ELT C 229, 31.7.2012, lk 90-97.

5.10 Ettepanek võidakse sellest, kui seal mainitakse ja käsitletakse selliseid mureküsimusi. Lisaks tugevdaks programmi selle kavandatud kujul see, kui sõnaselgelt mainitakse tööd kodanikuühiskonna organisatsioonide ja akadeemiliste ringkondadega, et mõista ja käsitleda üldsuse arusaama ning tugevdada eetilisi tagatisi, mis on ametiasutuste maine ja avalikkuse usalduse seisukohalt järjest olulisemad.

5.11 Viimane üksikasjalik märkus on tehnilist laadi. Universaalsel koodimärgistikul on otsustav tähtsus selleks, et mitmekeelsust saaks rakendada kirjakeeltes. Mitmekeelsuse kõrgetasemeline töörühm, mille lõi 2006. aastal ELi haridusvolinik Ján Figel, avaldas 2007. aasta Euroopa keelepäeval oma lõpparuande (vt <http://www.lt-innovate.eu/resources/document/ec-high-level-group-multilingualism-final-report-2007>). See sisaldab järgmist soovitusi: „asutusesisese dokumendihalduse andmebaaside ning tarkvara rakendusliidest ja riistvara puhul on lähtutud Unicode-standardist, mis võimaldab kasutada kõikide keelte tähestikke. Töörühm kutsub kõiki ametiasutusi liikmesriikides ja veebimeilipakkujaid, kes seda seni veel teinud ei ole, minema üle Unicode-standardile, et vältida ELi kodanike edasist diskrimineerimist nende rahvuse või keele alusel. Hallatavuse huvides määratakse kindlaks universaalse koodimärgistiku alammärgistik: see võiks olla ladina tähestikul või siis ladina, kreeka ja slaavi tähestikul põhinev valik (UCS sisaldab üle 90 000 tähemärgi).”

5.12 Mitmekeelsusest tulenevatel põhjustel peavad kõik IT-lahendused ühilduma universaalse koodimärgistikuga (Unicode, ISO/IEC 10646), nagu nõuti mitmekeelsuse kõrgetasemelise töörühma aruandes (2007). Seepärast soovitatakse olemasoleva või võimaliku tulevase õigusliku nõude korral Euroopa tasandi koostalitlusvõime järele määrata hallatavuse huvides kindlaks universaalse koodimärgistiku alammärgistik.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Ülevaade tööhõive ja majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020” rakendamise edusammudest””

COM(2014) 130 final

(2015/C 012/17)

Raportöör: **Stefano Palmieri**

16. mail 2014 otsustas Euroopa Komisjon vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele – Ülevaade tööhõive ja majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020” rakendamise edusammudest”

COM(2014) 130 final.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav allkomitee „Ülevaade strateegia „Euroopa 2020” rakendamise edusammudest” võttis arvamuse vastu 5. septembril 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 169, vastu hääletas 7, erapooletuks jäi 6.

1. Sissejuhatus

1.1 Neli aastat pärast strateegia „Euroopa 2020” käivitamist avaldas Euroopa Komisjon teatise „Ülevaade tööhõive ja majanduskasvu strateegia „Euroopa 2020” rakendamise edusammudest” ning avas strateegia läbivaatamiseks keskpikas perspektiivis avaliku konsultatsiooni⁽¹⁾.

1.2 Käesolev aramus, mis on ametlik vastus Euroopa Komisjoni konsulteerimistaotlusele, moodustab samuti osa terviklikust hindamisest, mille Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee töötas välja Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariigi Itaalia taotlusel koostada ettevalmistav aramus strateegia „Euroopa 2020” peatse vahehindamise kohta.

1.3 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee valmistab ette strateegia „Euroopa 2020” terviklikku vahehindamist, mis hõlmab järgmisi dokumente:

— projektaruanne strateegia „Euroopa 2020” juhtimise kontseptuaalsete ja praktiliste aspektide süvendamiseks;

— käesolev aramus SC/039;

— seksioonide ja tööstuse muutuste nõuandekomisjoni (CCMI), vaatlusrühmade ning Euroopa kodanikuühiskonna organisatsioonide ja võrgustike vahelise siderühma panused;

— riikide majandus- ja sotsiaalnõukogude ning samalaadsete organisatsioonide panused;

— Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee strateegia „Euroopa 2020” juhtkomitee tellitud ja Andrea Bellagamba koostatud uuringu „Kodanikuühiskonna prioriteedid, väljakutsed ja väljavaated: osalus strateegias „Euroopa 2020” pärast 2015. aastat – nelja liikmesriiki käsitlev juhtumiuuring (BE – FR – IT – NL)” järeldused ja soovitusel.

⁽¹⁾ Vt Euroopa Komisjoni veebilehte http://ec.europa.eu/europe2020/public-consultation/index_en.htm

1.4 Dokumentide pakett, millel põhineb komitee koostatud strateegia vahearuanne, esitatakse ELi Nõukogu Itaalia eesistumisaja raames 4.–5. detsembril 2014 Roomas toimival kõrgetasemelisel konverentsil „Strateegia „Euroopa 2020” – Sotsiaalselt kaasavam ja konkurentsivõimelisem Euroopa – Kodanikuühiskonna ettepanekud”.

1.5 Eesmärgiga esitada strateegia „Euroopa 2020” reformiettepanekud, mille on välja töötanud Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee erinevad tööorganid⁽²⁾ ja mida on põhjalikult arutatud tööühmade koosolekutel, esitatakse soovitusel punktis 4: „Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee soovitusel strateegia „Euroopa 2020” tõelise uuendusprotsessi tagamiseks”.

2. Strateegia „Euroopa 2020” neli esimest aastat: kriisi mõju pikas perspektiivis

2.1 Strateegia „Euroopa 2020” loodi kiiduväärsel eesmärgil anda uut hoogu ELi konkurentsivõimele ja tööhõivele, lahendades struktuurilise iseloomuga probleemid ning tagades samas majandusliku, sotsiaalse ja territoriaalse ühtekuuluvuse ELi kodanikele. Selles juba niigi keerulises kontekstis süveneb üks (viimase 80 aasta) tõsisemaid ja kestvamaid kriise, mis mõjutab tugevalt kõnealuse strateegia arengut.

2.1.1 Kriisi suurendas veelgi niigi märgatavaid majanduslikke ja sotsiaalseid erinevusi ELis, tuues esile konkurentsivõime ja sotsiaalse ühtekuuluvuse ebahõltselise taseme, süvendades majanduskasvu ja arengu polariseerumist, mõjutades selgelt tulude, rikkuse ja heaolu õiglast ümberjaotamist nii liikmesriikide vahel kui nende siseselt Euroopa eri piirkondade vahel⁽³⁾.

2.2 Kriisi arengu ja mõju analüüsid selgub Euroopa Komisjoni teatisest ja selle lisast⁽⁴⁾, et kriisil on olnud negatiivsed tagajärjed strateegia „Euroopa 2020” rakendamisele, sh strateegia juhtimismudeli ning eesmärkide tõhususe, asjakohasuse ja õigusjärgsuse seisukohast.

2.3 ELi majanduse juhtimise ülesehitus, mis on tugevalt suunatud kokkuhoiupoliitikale, nõuab strateegia „Euroopa 2020” keskpikkade ja pikaajaliste eesmärkide allutamist eelarvedistsipliinile.

2.3.1 Kuigi komitee arvates on vajalik sekkuda, et tõhustada poliitikameetmeid teatud liikmesriikide rahanduse konsolideerimiseks, ilmneb siiski, et kokkuhoiupoliitika võib anda loodetud tulemusi majanduskasvu perioodil, kuid selle range rakendamine majanduse stagnatsiooni või taandarengu ajal, mis praegu valitseb enamikus liikmesriikides, mõjutab majanduskasvu negatiivselt. Seda tõendab asjaolu, et paljudes liikmesriikides ei ole need poliitikameetmed andnud oodatud tulemusi eelarve tasakaalustamisel⁽⁵⁾, aeglustades või lausa pidurdades majanduse taaselavdamist ning halvendades juba niigi murettekitavat sotsiaalset olukorda.

2.4 Kriisi haldamine ELi majanduse juhtimise kaudu mõjutab negatiivselt strateegias kavandatud keskpikkade ja pikaajaliste eesmärkide saavutamist. Teatud liikmesriikides on seetõttu tekkinud probleemid, millest võivad mõnel juhul saada struktuurilised takistused ja piirangud ELi majanduse arengule ja sotsiaalsele ühtekuuluvusele.

⁽²⁾ Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (2014) EMSKi sektsoonide, tööturu vaatlusrühma/ühtse turu vaatlusrühma/säästva arengu vaatlusrühma/CCMI ja kontaktrühma panused „Euroopa 2020. aasta strateegia vahearuanne” koostamise. Strateegia „Euroopa 2020” juhtkomitee.

⁽³⁾ „Keskmiselt teenisid 2012. aastal Euroopas inimesed kõrgeimas sissetuleku kvintilis ligikaudu 40 % ja madalaimas sissetuleku kvintilis vähem kui 10 % kogutulust”. Eurostat, „Statistics in focus”, 12/2014.

⁽⁴⁾ Käesolevas arvamuses ei ole dokumendi mahtu silmas pidades, esitatud kõiki statistilisi andmeid, millele on viidatud kahes dokumendis: COM(2014) 130 final ja selle lisad 1–3.

⁽⁵⁾ 28 liikmesriigis kasvas ajavahemikus 2007 (viimane aasta enne kriisi algust) kuni 2013 avaliku sektori võlakooormus 58,8 %-lt 87,1 %-le, ehk 28,3 protsendipunkti võrra. 18 euroala liikmesriigis kasvas see 66,2 %-lt 92,6 %-le ehk 26,4 protsendipunkti võrra. Eurostati andmebaas: valitsemissektori koguvõlg.

2.5 Vaatamata julgustavatele tulemustele sellistes valdkondades nagu a) võitlus kliimamuutuste vastu ja energiasäästvus ning b) haridus ja koolist puudumise vastu võetud meetmed, võib praegu täheldada väga murettekitavaid signaale seoses kulutustega teadus- ja arendustegevusele, tööturule ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastasele võitlusele.

2.5.1 Teadus- ja uuendustegevusele tehtavate kulutuste osas näib kriis olevat suurendanud olemasolevaid erinevusi ELi liikmesriikide vahel; liikmesriigid (enamasti uuendustegevuses mahajäänud liikmesriigid), mida survestab eelarve konsolideerimise nõue, on oluliselt vähendanud avaliku sektori kulutusi teadus- ja uuendustegevusele⁽⁶⁾. ELis on teadus- ja arendustegevusele tehtavad kulutused peaaegu ühe protsendipunkti võrra väiksemad 3,0 % eesmärgist ja 2020. aastaks võib ette näha nende vähenemist 2,2 %-le, mis tuleneb erainvesteeringute madalast tasemest ja liikmesriikide väheambitsioonikatest eesmärkidest.

2.5.2 Tööturu olukord on eriti murettekitav, arvestades tööhõivemäära seiskumist viimastel aastatel, mil see jääb maha strateegias „Euroopa 2020” seatud eesmärgist (tagada 2013. aastal 68,4 %-line tööhõive, sh meeste tööhõive 74,2 % ja naiste tööhõive 62,5 % ulatuses):

- töötute arv ulatub 26,2 miljonini;
- 9,3 miljonit tööealist, kes sooviksid töötada, on kaotanud lootuse leida tööd;
- 12,0 miljonit inimest on olnud töötud kauem kui aasta;
- alates 2008. aastast (kriisi esimene aasta) on Euroopa Liidus kaotatud kuus miljonit töökohta (sellega kaasnesid kõikvõimalikud negatiivsed tagajärjed suutlikkuse ja ametialase pädevuse valdkonnas);
- 5,5 miljonit alla 25-aastast noort on töötud.

See juba iseenesest väga murettekitav olukord halveneb teatud liikmesriikides noorte, tööturult tõrjutud eakate isikute ja tööealiste naiste jaoks veelgi.

2.5.3 Vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus elavate inimeste arv kasvas ajavahemikus 2009–2012 114 miljonilt 124 miljonile. See suundumus võib veelgi halveneda kriisi järelmõju tõttu. ELi eesmärki vähendada 2020. aastaks vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohus elavate inimeste arvu 96,4 miljonini näib olevat raske saavutada, kuna juba 2012. aastal ületas kõnealune arv seatud eesmärgi 28 miljoni võrra.

2.5.4 Juba niigi tõsise olukorra muudab veelgi keerulisemaks asjaolu, et materiaalses puuduses elavate inimeste ja tööealiste inimeste arv, kes elavad peredes, kus ükski pereliige ei tööta, kasvab veelgi.

2.5.5 Kriis on süvendanud veelgi lõhet liikmesriikide vahel, rõhutades märkimisväärseid erinevusi konkurentsivõime ja sotsiaalse ühtekuuluvuse valdkonnas. Need erinevused näitavad selgelt vajadust reformiettepanekute järele, et tagada võimalikult tõhusate meetmete rakendamine kõige tõsisemate probleemide korral.

2.5.6 Kõik need arvud näitavad väga selgelt, kui oluline on keskenduda majanduskasvu tehtavatesse investeeringutesse, et toetada konkurentsivõimet ja ettevõtete, eelkõige VKEde, tingimusi, et nad suudaks töökohti säilitada ja luua.

3. Strateegia „Euroopa 2020” juhtimise, eesmärkide, osaluse ja rakendamisega seonduvate puuduste analüüs

3.1 Saavutatud tulemuste analüüs näitab, et strateegia on osutunud ebapiisavaks selles seatud eesmärkide elluviimisel. Strateegiat „Euroopa 2020” tuleb uuendada, et muuta see tõhusaks ja tulemuslikuks, vältimaks ohtu, et see ebaõnnestub nagu eelnev Lissaboni strateegia. Väga oluline on koondada tähelepanu teatud eesmärkidele, et tagada nende sidusus ja rakendamine.

⁽⁶⁾ Veugelers, R. (2014): „Undercutting the future? European research spending in times of fiscal consolidation”. Bruegel Policy Contribution. väljaanne 2014/06.

3.2 Strateegia „Euroopa 2020” peamisi puudusi võib näha juhtimise, eesmärkide, kodanikuühiskonna osaluse ja strateegia rakendamise tasandil.

3.3 Strateegia „Euroopa 2020” juhtimise süsteem on ebaasjakohane ja vähe tulemuslik, et panna liikmesriike järgima kohustusi, mis nad võtsid strateegias (ja juhtalgatustes) seatud eesmärkide elluviimiseks.

3.3.1 Strateegia juhtimise ülesehitus on põhjustanud struktuurilisi moonutusi, mille puhul majanduslikud aspektid kaaluvad üles sotsiaalse ja keskkonnavalase juhtimise, allutades strateegia „Euroopa 2020” eesmärgid Euroopa poolaasta makromajanduslikele prioriteetidele, raskendades nii ELi konkurentsivõime ja sotsiaalse ühtekuuluvuse eesmärkide saavutamist, ning loodusvarade säästlikku majandamist.

3.3.2 Euroopa poolaasta raames, mis algab iga-aastase majanduskasvu analüüsiga (*Annual Growth Survey – AGS*) ja lõpeb riigipõhiste soovitude koostamisega, on sageli seatud prioriteedid, mis ei toeta tõhusalt strateegia „Euroopa 2020” eesmärkide saavutamist. Lisaks sellele tuleb märkida, et liikmesriigid ei järgi riigipõhiseid soovitusi iga-aastaste riiklike strateegiatega (riiklike reformikavade) määratlemisel ja asjaomaste otsuste tegemisel eelarve, struktuurireformide, tööhõive- ja sotsiaalpoliitika valdkonnas⁽⁷⁾.

3.4 Strateegia „Euroopa 2020” väljatöötamisel ei pälvinud strateegia eesmärgid ja selles esitatud näitajaid ELi kodanike piisavat tähelepanu ning lisaks sellele ei olnud nad ka siduvad. Välja arvatud need eesmärgid, mis seonduvad kasvuhoonegaasi heitkoguste vähendamise ja taastuvenergiaallikate kasutamise, mida hõlmab siduv õigusraamistik, on igal riigil olnud seni võimalus seada oma eesmärgid, mis on sageli osutunud väheambitsioonikateks.

3.4.1 Eesmärkide kvantitatiivset mõõtmist ei toeta kvalitatiivne hinnang: sotsiaalmajandusliku süsteemi arukust ei ole võimalik mõõta üksnes selliste kvantitatiivsete näitajate abil nagu kulutused teadusuuringutele või uute loodud töökohtade arv, arvesse tuleb võtta ka selliseid kvalitatiivseid näitajaid nagu turule toodud uuenduste liigid ning loodud töökohtade kvaliteet.

3.5 Strateegia „Euroopa 2020” raames ei kaasatud organiseeritud kodanikuühiskonda piisavalt ei liikmesriikide ega Euroopa tasandil. Sellise olukorra on põhjustanud järgmised tegurid:

- piiratud meetmed strateegiast „Euroopa 2020” teavitamisel ja selle levitamisel on loonud olukorra, kus üksnes eksperdid strateegiat tunnevad ja selles osalevad;
- teatavate liikmesriikide vastuseis kaasata organiseeritud kodanikuühiskond strateegia „Euroopa 2020” sekkumismeetmete kavandamisse;
- tõelise sidususe puudumine kodanikuühiskonna panuste vahel Euroopa, riigi ja kohalikul tasandil;
- kriisi mõjuga toimetulekuks võetud meetmed (sh Euroopa poolaasta ajakava) kattuvad strateegia „Euroopa 2020” algatustega, raskendades strateegia arenguprotsessi ja selles osalemise võimaluste mõistmist nii sotsiaalpartnerite kui kodanikuühiskonna esindusorganisatsioonide jaoks veelgi;
- käsutuses olevate rahaliste vahendite piiratus ei võimalda kodanikuühiskonna tõhusat ja tulemuslikku osalust strateegias „Euroopa 2020”.
- sotsiaalpartnerite ebapiisav kaasamine Euroopa poolaasta raames toimuvasse konsultatsiooniprotsessi mõnedes liikmesriikides.”

⁽⁷⁾ Euroopa Parlamendi uuring (2014): „A „traffic light approach” to the implementation of the 2011 and 2012 Country Specific Recommendations (CSRs)”. Majanduse juhtimise tugiüksus.

3.6 Vaatamata Euroopa Ülemkogu tasemel kokkulepitud menetlustele, arvukatele ELi tasandi koostööprogrammidele ja teadmisele, et strateegia „Euroopa 2020” raames määratletud eesmärgid ei ole võimalik tulemuslikult saavutada üksnes riikide tasandil võetud meetmetega, puudus strateegia „Euroopa 2020” rakendamisel liikmesriikide tõhus koostöö ja solidaarsus.

3.7 Juhtalgatused oleks võinud otsustavalt kaasa aidata Euroopa ja riiklike poliitikameetmete kooskõlastamisele, et toetada strateegia „Euroopa 2020” eesmärkide elluviimist, taashoogustada majanduskasvu ja tööhõivet, kasutades tulemuslikumalt ära struktuurifondide⁽⁸⁾, Euroopa territoriaalse koostöö⁽⁹⁾ ja otsejuhtimise kavade liikumapanevat jõudu ja nende pakutavaid võimalusi. Juhtalgatused peaksid olema paremini juhitud ja mõistetavad, suurema koostalitlusvõimega ning mitte kattuma.

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE JÄRELDUSED JA SOOVITUSED STRATEEGIA „EUROOPA 2020” TÕELISE REFORMI TAGAMISEKS

4. Strateegia „Euroopa 2020” uus kontseptuaalne raamistik

4.1 EL peab toime tulema kahe väljakutsega: väljuma võimalikult kiiresti kriisist, mis on kahjustanud oluliselt ELi majanduslikku ja sotsiaalset süsteemi ning tugevdama strateegias „Euroopa 2020” kavandatud aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu mudelit, et lahendada ELi süsteemi konkurentsivõimet nõrgendavad struktuuriprobleemid.

4.1.1 Kõnealus kontekstis peab komitee vajalikuks edendada arengumudelit, mille raames liikmesriigid, jätkates struktuurireforme riikide rahanduse konsolideerimiseks ja usaldusväarsuse taastamiseks, toetavad samaaegselt poliitika-meetmeid, millega edendada Euroopa ja selle peamiste osalejate (töötajate, era- ja sotsialettevõtete) konkurentsivõimet, parandada Euroopa (materiaalsete, mittemateriaalsete, sotsiaalsete) investeeringute kvantiteeti ja kvaliteeti, luua enam ja paremaid töökohti ning toetada sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust, otsides samas lahendusi suureneva tööpuuduse ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutusega seonduvatele probleemidele⁽¹⁰⁾.

4.1.2 Seetõttu peaks majandus- ja rahaliidust saama stabiliseeriv ning tugevamat ja jätkusuutlikumat majanduskasvu soodustav tegur, et suurendada ELi üldist atraktiivsust tootmise ja investeeringute jaoks ning kasutada maksimaalselt ära ühte turu kõiki võimalusi. Liit peaks investeerima ja valmistama ette Euroopa majandust tulevikuks, edendama soodsat ettevõtluskeskkonda ja soodsaid tingimusi töökohtade loomiseks, edendama keskkonnasäästlikkust ning toetama hoolekandesüsteemi tugevdamist, et tulla toime sotsiaalsete muutuste ja probleemidega.

4.2 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee jaoks tähendab strateegia „Euroopa 2020” rakendamise radikaalne reformimine seda, et tuleb põhjalikult ümber hinnata neli aastat tagasi kasutuselevõetud strateegia üldmõisted ja võtmetegurid, sh arengukontseptsioon, millel kõnealune strateegia põhineb, eesmärkide ja nende saavutamise, järelevalve- ja hindamismeetmete määratlemine, strateegia tõhusa ja tulemusliku mitmetasandilise juhtimise rakendamine ning kodanike ja kodanikuühiskonna organisatsioonide osaluse tõhustamine.

4.3 Et strateegia „Euroopa 2020” reformi kaudu edendatav areng oleks ka tegelikult jätkusuutlik, tuleks eelkõige tugevdada terviklikku lähenemisviisi, ühendades majanduseesmärgid sotsiaalsete ja keskkonnaalaste eesmärkidega. See nõuab asjakohaselt kohandatud lähenemisviisi, mis tagab igat liiki kapitali kasutamise õigel ajal ja õiges kohas, rahuldades praeguse põlvkonna vajadused, ohustamata seejuures tulevaste põlvkondade omi.

⁽⁸⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1303/2013, ELT L 347, 20.12.2013, lk 320–469.

⁽⁹⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1299/2013, ELT L 347, 20.12.2013, lk 259–280.

⁽¹⁰⁾ Teadusuuringu projektiga tutvumiseks vt veebilehte: <http://www.foreurope.eu/>

4.3.1 Jätkusuutliku arengu mõiste ja strateegia „Euroopa 2020” eesmärgid tuleb ühendada Euroopa Liidu lepingu artikli 3 lõigetes 1–3 sätestatud eesmärkidega ⁽¹¹⁾, ehk edendada majanduslikku, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust liikmesriikide tugevama koostöö ja solidaarsuse ning jätkusuutliku arengu kaudu, mis põhineb tasakaalustatud majanduskasvul ning kõrge konkurentsivõimega ja kodanike heaolule keskendunud sotsiaalsel turumajandusel, mille eesmärk on tagada konkurentsivõimelisus ja täielik tööhõive.

4.3.2 Strateegia „Euroopa 2020” peab peegeldama ELi rolli ka ülemaailmses kontekstis. Strateegia „Euroopa 2020” läbivaatamine peab olema tihedalt seotud ÜRO säästva arengu 2015. aasta järgse perioodi tegevuskavaga ⁽¹²⁾ ning tagama säästva arengu üldiste eesmärkide nõuetekohase rakendamise ELis ja ELi poolt.

4.3.3 Pikaajalise ülemineku käivitamiseks paindlikule ja konkurentsivõimelisele, ressursitõhusale ja kaasavale ELi majandusele peab Euroopa Liit pikendama oma eesmärkide seadmist 2020. aastast kaugemale. Seepärast tuleks strateegia „Euroopa 2020” läbivaatamine kiiresti lõpule viia, algatades samal ajal osalemisprotsessi, mis viib globaliseerunud maailmas asuva jätkusuutliku Euroopa integreeritud poliitilise strateegiani ajavahemikuks vähemalt aastani 2030.

4.4 Kooskõlas jätkusuutliku arengu tervikliku lähenemisviisiga tuleb strateegias „Euroopa 2020” toetada eelkõige eesmärkide kvalitatiivset mõõdet. Kasvu mõiste viitab mõõtmete suurenemisele, seondudes seega kvantitatiivse mõõtmega, samal ajal kui areng tähendab kvaliteedi ja võimekuse suurenemist. Arengu kvalitatiivset mõõdet on võimalik suurendada, kasutades ära ja laiendades sotsiaalmajandusliku süsteemi suutlikkust ja iseloomulikke omadusi.

4.4.1 Strateegia „Euroopa 2020” eesmärgid tuleb kaasata võrdsetel alustel majandus- ja eelarve-eesmärkidega – ning mitte neist sõltuvatena – majanduse, keskkonnavalase ja sotsiaalse juhtimise uude raamistikku, eelkõige Euroopa poolaasta kontekstis, ning seejärel iga-aastastes majanduskasvu analüüsidesse, riiklikesse reformikavadesse ja riigipõhisesse soovitustesse.

4.4.2 Komitee kordab, et eelkõige tuleb määratleda täiendav SKP hindamise süsteem, et mõõta poliitikameetmete mõju ühiskonnale, peredele ja üksikisikutele ⁽¹³⁾. Kõnealus kontekstis on vajalik rakendada peamiste tööhõive- ja sotsiaalnäitajate tulemustabelit ja tagada selle tõeline rakendamine Euroopa poolaasta raames ⁽¹⁴⁾.

4.4.3 Tootmisele orienteeritud hindamissüsteemi asemel tuleb eelistada süsteemi, mis põhineb SKP-st kaugemale ulatuvatel näitajatel, et mõõta poliitikameetmete mõju ühiskonnale, peredele ja üksikisikutele.

4.4.4 Seetõttu on esmatähtis arendada järelevalvesüsteemi, mis põhineb näitajatel, mille puhul võetakse arvesse leibkonna kasutada olevat tulu, elukvaliteeti, keskkonnasäästlikkust, sotsiaalset ühtekuuluvust, praeguse ja tulevase põlvkonna tervist ja üldist heaolu. Uue järelevalvesüsteemi rakendamiseks ja juhtimiseks tuleks komitee arvates kasutusele võtta uus struktuur, kuhu on kaasatud pädevad institutsioonid.

4.5 Strateegiat „Euroopa 2020” saadab edu ainult siis, kui selle mitmetasandiline juhtimine võimaldab tulla toime arvukate uute väljakutsetega ning kui ELi tasandil kooskõlastatud üldsuunised väljenduvad konkreetsetes meetmetes riikide ja piirkondlikul tasandil.

4.5.1 Kõnealus kontekstis tuleb tugevdada ELi majanduse juhtimist üldiselt ning eelkõige majandus- ja rahaliidu juhtimist, kaasates sellesse strateegia „Euroopa 2020”. Tänu sellele on võimalik struktuurireforme ellu viia, kui liikmesriigid võtavad need tõhusalt omaks, kandes nende eest jagatud vastutust. Seega on oluline, et Euroopa Ülemkogu, konkurentsivõime nõukogu, Euroopa Komisjon ja Euroopa Parlament teeksid tõelist koostööd juhtimise, vastutuste jagamise ja järelevalve valdkonnas.

4.5.2 Liikmesriigid peavad võtma nõuetekohaselt arvesse Euroopa Ülemkogu riigipõhiseid soovitusi riiklikes reformikavades määratletud iga-aastaste strateegiate väljatöötamisel ning eelarve, struktuurireformide, tööhõive- ja sotsiaalpoliitikaga seonduvates otsustes.

⁽¹¹⁾ ELT C 83, 30.3.2010.

⁽¹²⁾ <http://sustainabledevelopment.un.org/index.php?menu=1561>

⁽¹³⁾ ELT C 181, 21.6.2012, lk 14–20.

⁽¹⁴⁾ „Majandus- ja rahaliidu sotsiaalse mõõtme tugevdamine,” COM(2013) 690 (esialgne).

4.6 Organiseeritud kodanikuühiskonna rolli tuleb tugevdada ELi poliitikameetmete kavandamis- ja rakendamisprotsessi igas faasis. Strateegia „Euroopa 2020” eesmärkide saavutamist tuleb toetada, tugevdades kodanikuühiskonna rolli ja kaasates ta iga-aastastesse majanduskasvu analüüsidesse ning riiklike reformikavade ja riigipõhiste soovitude väljatöötamisse. Selline tugevdamine on teostatav Euroopa poolaasta tõhusama ja asjakohasema ajakava kaudu, mis võimaldab organiseeritud kodanikuühiskonnal väljendada oma seisukohti aegsasti, et otsustusprotsessile tõhusalt kaasa aidata. See tuleb tagada strateegia juhtimise kolmel tasandil, st ELi, liikmesriikide ja piirkondlikul tasandil.

5. Valdonnaülesed ja sektoripõhised poliitikameetmed strateegia „Euroopa 2020” toetamiseks

5.1 Et strateegiast „Euroopa 2020” saaks liikumapanev jõud konkurentsivõime ja ühtekuuluvuse ning jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu jaoks ELis järgmisel viiel aastal, peab komitee vajalikuks sellise tervikliku strateegia rakendamist, mis hõlmab **valdkonnaülesed** (horisontaalseid) ja **sektoripõhised** (vertikaalseid) poliitikameetmeid.

5.1.1 **Valdkonnaülesed** (horisontaalsed) poliitikameetmete ülesanne on luua tingimused Euroopa konkurentsivõime taaselavdamise peamiste osalejate, **töötajate**, **ettevõtete** ja **sotsiaalmajanduslike ettevõtete** väärtustamiseks.

5.1.2 **Sektoripõhised** (vertikaalsed) poliitikameetmetel peaks põhinema strateegia „Euroopa 2020” tõhus taaskäivitamine, mis hõlmab järgmisi aspekte: **tööstuspoliitika** taaselavdamine; **energiapoliitika** ühtlustamine; **teadus- ja uuendustegevuse** tõhustamine; **hoolekandesüsteemiga seonduva Euroopa süsteemi konkurentsivõime tugevdamiseks ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastase võitluse tõhustamiseks** ⁽¹⁵⁾ vajalike tegurite edendamine.

5.2 Uue strateegia „Euroopa 2020” valdkonnaülesed poliitikameetmete võrdlusaluseks olevad osalejad on **töötajad**, **eraettevõtted** ⁽¹⁶⁾ ja **sotsiaalmajanduslikud ettevõtted** ⁽¹⁷⁾.

5.2.1 Sotsiaalpartnerite puhul peab strateegia „Euroopa 2020” keskne prioriteet olema kvaliteetsete töökohtade loomine kui meede, mis võimaldab võidelda tööturul üha sagedamini esineva segregatsiooni ja tööpuuduse vastu.

5.2.1.1 Samuti on vajalik kohandada haridus-, ümberõppe- ja elukestva õppe süsteemid tööturu nõudmistele ja arengule.

5.2.1.2 Tuleb edendada ettevõtlusharidust ning uute lähenemisviiside ja õppesüsteemide arengut, et tagada inimkapitali väärtustamiseks vajalikud pädevused.

5.2.1.3 Oluline on väärtustada ja toetada riiklike tööturuasutuste osatähtsust inimeste tööturule suunamisel, integreerimisel ja taasintegreerimisel.

5.2.1.4 Esmatähtis on panna suuremat rõhku poliitikameetmetele, mille eesmärk on toetada eelkõige noorte, eakate töötute ja naiste ning erinevate võimete isikute tööhõivevõimalusi. Samuti on oluline pöörata rohkem tähelepanu probleemidele, mis seonduvad nende isikute tööhõivega, keda ei hõlmata ametlike statistiliste andmetega, kuna tegemist on tööturul tõrjutud isikutega (ilma kindla elukohata isikud, romad jms).

5.2.1.5 Soovitav oleks täiendada strateegiat „Euroopa 2020” uue eesmärgiga ehk noorte tööpuuduse vähendamine 50 % võrra 2020. aastaks.

5.2.2 **Ettevõtteid**, sh eelkõige VKEsid silmas pidades tuleks edendada ajakohast ettevõtluskultuuri, mis põhineb Euroopa väikeettevõtlusalgatuses „Small Business Act” ⁽¹⁸⁾ ja tegevuskavas „Ettevõtlus 2020” ⁽¹⁹⁾ määratletud prioriteetidel, ning aidata ettevõtetel muuta võimalused, mida pakub juurdepääs ELi rahastamisele ja tehnoloogiauuendustele, tööhõivet ja konkurentsivõimet toetavaks arenguteguriks.

⁽¹⁵⁾ Kavandatud sekkumismeetmete põhjalikuma analüüsi leiata dokumendis Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee (2014) op.cit.

⁽¹⁶⁾ Ettevõtte mõistet on siin kasutatud üldises tähenduses, sõltumata ettevõtluse vormist (füüsilisest isikust ettevõtjad, vabade elukutsete esindajad, tööjõudu palganud ettevõtjad, sotsiaallettevõtjad).

⁽¹⁷⁾ Sotsiaalmajandus hõlmab kas VKEsid ja suureettevõtteid ning ühistuid, vastastikuse abi ühinguid, ühendusi, фонде, sotsiaalvaldkonna valitsusväliseid organisatsioone jms.

⁽¹⁸⁾ „Small Business Act”, COM(2008) 394 final/2.

⁽¹⁹⁾ ELT C 271, 19.9.2013, lk 75–80.

5.2.2.1 Kõnealus kontekstis tuleb tagada tingimused, mis annavad ettevõtjatele kindla teadmise, et nad konkureerivad turul, kus puuduvad liigest halduskoormusest ning ebaausatest või ebaseaduslikest meetoditest ja tavadest tulenevad moonutused.

5.2.2.2 Samuti tuleks analüüsida võimalust edendada spetsiaalseid toetusmeetmeid VKEde⁽²⁰⁾ konkreetsete vajaduste jaoks seoses tegevuse alustamisega, rahvusvahelistumisega, juurdepääsuga kapitaliturule, teadus-, arendus- ja uuendustegevusega.

5.2.3 Sotsiaalmajanduslikud ettevõtted on Euroopa sotsiaalmudeli võtmelemendid, kuna nad esindavad, eelkõige kohalikul ja piirkondlikul tasandil käimapanevat jõudu sotsiaalsete uuenduste, töökohtade loomise, säästva majanduskasvu ja ühtekuuluvuse jaoks. Nad pakuvad uusi ja paindlikke meetodeid teenuste osutamiseks ning toodete, protsesside ja organisatsioonide uuendamiseks.

5.3 Strateegia „Euroopa 2020” tõhus taaselavdamine sõltub **sektoripõhiste poliitikameetmete** väärtustamisest.

5.3.1 **Euroopa tööstuspoliitika taaskäivitamise** kaudu on võimalik suurendada Euroopa tootmissüsteemi konkurentsivõimet. EList peab jälle saama konkurentsivõimeline süsteem ning selleks peab ta rakendama asjakohast tööstuspoliitikat. Töötleva tööstuse osakaal SKP-s peab jälle ulatuma 20 %-ni (2012. aastal moodustas see 15,3 %).

5.3.1.1 Vajalik on tööstuspoliitika, mis võimaldab edendada

- eri sektoreid, sh töötlevat tööstust, põllumajandustööstust ja teenuseid, hõlmava väärtusahela strateegilist integratsiooni;
- kõrgtehnoloogilist (*high-tech*) ja kesktehnoloogilist (*medium-high tech*) tööstust ning teadmispõhiseid teenuseid (*knowledge intensive services*);
- Euroopa turu arengut, et tagada õiglased konkurentsitingimused keskmise ja kõrgema haridustasemega töötajatele, edendades samal ajal keskmise ja kõrgema haridustasemega töötajate ja vabade elukutsete esindajate liikumist ning teenuseid;
- kõrgelt spetsialiseerunud toimivaid seoseid avaliku sektori ja ettevõtjate vahel, kes pakuvad teadmispõhiseid teenuseid, eesmärgiga parandada ja väärtustada avaliku sektori tootlikkust;
- roheline majanduse pakutavate arenguvõimaluste kasutamist ja toetust ELi üleminekul ökoloogilisele tootmis- ja tarbimismudelile, mis on kooskõlas jätkusuutliku majanduskasvuga (kasutades seost 2015. aasta järgset perioodi hõlmava säästva arengu tegevuskavaga)⁽²¹⁾;
- sinise majanduse strateegilise sektori arendamist uuendustegevuse kaudu, et muuta selliste peamiste väärtusahelatega nagu (sinine tööstus, sinine logistika, sinine turism, sinine toit, sinine energia, sinised ressursid) seonduvad arenguvõimalused Euroopa ettevõtete ja kodanike jaoks majandus-, keskkonna- ja sotsiaalseteks eelisteks.

5.3.2 Esmatähtis on **edendada ELi ühist energiapoliitikat**. Arvestades energia olulist mõju majandusele, ei saa tõsiseltvõetavat tööstuspoliitikat välja kujundada ilma järgmiste ühiste põhimõtetest:

- energiahindade erinevuste kohandamine ja vähendamine;
- energia siseturu tingimuste parandamine;
- energiasõltuvuse vähendamine kolmandatest riikidest;
- taastuenergia arendamine.

⁽²⁰⁾ Komitee viitab Euroopa Komisjoni juures tegutseva vabade elukutsete töörühma aruandele „Action Lines: Bolstering the business of liberal professions”, mis avaldati 12. märtsil 2014.

⁽²¹⁾ <http://www.wfuna.org/post-2015>

5.3.3 Seoses arenguga **teadus- ja uuendustegevuse poliitikameetmete valdkonnas, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia väärtustamise ning majanduse üleminekuga digitehnoloogiale** leidub märkimisväärsed võimalusi Euroopa konkurentsivõime taaselavdamiseks asjaomastes sektorites. Kõnealuses kontekstis on võimalik rakendada uusi tõhusaid ja tulemuslikke avaliku ja erasektori koostöövorme.

5.3.3.1 Sellega seoses peab komitee vajalikuks

- edendada kiireid ja dünaamilisi avalik-õiguslikke asutusi keskpikkade ja pikaajaliste rahastamisvõimaluste edendamiseks, et tagada vajalik seos teaduse ja tööstuse vahel;
- võtta meetmeid IKT väärtustamiseks majandusettevõtjate dünaamilist arengut edendava vahendina (IKT-d kasutavad VKEd kasvavad kiiremini);
- tõhustada finantstoetust teadus-, arendus- ja uuendustegevusele ning ülikoolide, uurimisinstituutide ja ettevõtete vahelist koostööd kõigis liikmesriikides;
- edendada majanduse üleminekut digitehnoloogiale, kuna see pakub võimaluse ühendada erasektori huvid avaliku sektori eelistega, arvestades, et see võimaldab ettevõtjatel turu pakutavaid võimalusi täielikult ära kasutada, tagades samal ajal kodanikele juurdepääsu uutele toodetele ja avaliku sektori e-teenustele.

5.3.4 Komitee arvates tuleb edendada **sotsiaalhoolekandesüsteemiga seonduvaid konkurentsivõimet tugevdavaid tegureid**. Tõhusa sotsiaalhoolekandepoliitika rakendamine võib olla eriti oluline tegur ELi konkurentsivõime taaselavdamisel, tagades keskkonna, kus riskitegureid, mis on individuaalsel (kodanike) tasandil väljakannatamatud, on võimalik neutraliseerida sotsiaalhoolekandepoliitika konkreetsete meetmete abil. Tuleb võtta tõhusamaid meetmeid töötervishoiu ja tööohutuse valdkonnas. Komitee arvates on esmatähtis toetada rohkem puuetega inimeste kaasamist⁽²²⁾ ja soolist mõõdet⁽²³⁾ ning ennetada diskrimineerimist ja tõrjutust rassilise või etnilise päritolu, vanuse, usuliste vaadete ja seksuaalse sättumuse alusel.

5.3.4.1 Vastavalt Euroopa rahvastiku vananemise prognoosidele⁽²⁴⁾ on esmatähtis säilitada ja – kui võimalik – suurendada demograafiliste muutuste valdkonnas võetud kohustusi. Et demograafiliste muutustega kaasnevatel positiivsetel aspektidel oleks mõju nii vananevatele inimestele endile kui ka ühiskonnale tervikuna, on peamine eeldus siiski see, et inimestel on võimalus vananeda tervena ja turvalistes tingimustes⁽²⁵⁾.

5.3.4.2 Komitee arvates tuleb majanduspoliitika meetmeid hinnata eelnevalt nende sotsiaalse mõju seisukohast, et neutraliseerida meetmed, mis võivad suurendada vaesust ja sotsiaalset tõrjutust.

5.3.4.3 Samuti tuleb edendada aktiivse kaasamise integreeritud strateegiat, et tagada

- piisav sissetulekutoetus;
- kaasav tööturg;
- juurdepääs kvaliteetsetele töökohtadele ja teenustele ning sotsiaalsete uuenduste edendamine;
- sotsiaalmajanduse levik tervishoiuteenuste ja isikupõhiste teenuste strateegilistes sektorites.

5.4 Komitee arvates tuleb strateegiat „Euroopa 2020” toetada ambitsioonika investeerimiskavaga, mis hõlmab peaaesjalikult ELi konkurentsivõime taaselavdamisele suunatud (materიაalseid ja mittemateriaalseid) taristu- ja sotsiaalinvesteeringuid⁽²⁶⁾. Nõukogu peab heaks kiitma vajalikud täiendavad assigneeringud selle kava rahastamiseks ja komisjon peab jälgima samaaegselt nii selle tõhusust ja tulemuslikkust kui ka kõigi liikmesriikide struktuurireforme.

⁽²²⁾ „Euroopa puuetega inimeste strateegia 2010–2020: uued sammud tõketeta Euroopa suunas”, COM(2010) 636 final.

⁽²³⁾ „Naiste ja meeste võrdõiguslikkuse strateegia”, COM(2010) 491 final.

⁽²⁴⁾ Euroopa Komisjoni 2012. aasta aruanne elanikkonna vananemise kohta.

⁽²⁵⁾ ELT C 51, 17.2.2011, lk 55–58.

⁽²⁶⁾ Vastavalt ettepanekule, mille Euroopa Komisjoni presidendi kandidaat Jean-Claude Juncker esitas poliitilistes suunistes järgmisele Euroopa Komisjoni koosseisule 15. juulil 2014 Strasbourgis.

Komitee kordab siinkohal oma hiljutises arvamuses ⁽²⁷⁾ esitatud ettepanekuid, milles käsitletakse ühelt poolt liikmesriikide avaliku sektori investeeringute tähtsust ja teiselt poolt püüdlust leevendada kokkuhoiumeetmeid või need ajutiselt kriisi ajal peatada.

Sellest lähtuvalt soovib komitee rakendada stabiilsuse ja kasvu pakti reegleid nii suure paindlikkusega kui majanduslik ja sotsiaalne olukord seda võimaldab. Sellest lähtuvalt soovib komitee rakendada stabiilsuse ja kasvu pakti reegleid nii suure paindlikkusega kui majanduslik ja sotsiaalne olukord seda võimaldab.

5.4.1 Materiaalsed taristuinvesteeringud peaksid keskenduma kahele olulisele aspektile: Esiteks tuleb tagada arhitektuuri- ja ajaloopärandi, ajalooliste ehitiste ning raudtee-, maismaa- ja meretranspordivõrgu hooldamine, restaureerimine ja ajakohastamine. Samuti tuleks tagada Euroopa hüdroteoloogilise pärandi ja rannikualade hooldamine ja turvalisus. Teine aspekt hõlmab mittemateriaalseid investeeringuid, mis seonduvad info- ja kommunikatsioonitehnoloogiavõrkude arenguga. Kõnealuse investeerimiskava rahastamise võiks tagada tänu Euroopa Investeerimispanka kaasamisele, Euroopa sihtotstarbeliste võlakirjade väljastamisele ning mitmeaastase finantsraamistiku (2014–2020) ümberkujundamisele 2016. aastal.

5.4.2 Sotsiaalinvesteeringute abil peab olema võimalik võidelda vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse ohu vastu ning soodustada taaselavnemist Euroopa tööhõive valdkonnas. Vajalik on investeerimiskava, mis moodustab 2 % SKPst ja mis jäetakse välja eelarvepuudujäägi arvestamisel ning mida kontrollitakse selle tõhususe ja tulemuslikkuse tagamise eesmärgil. See investeerimiskava võiks hõlmata tervishoiuteenuseid, isikupõhiseid teenuseid ja hooldusteenuseid, mis on tihedas seoses liikmesriikide demograafilise arenguga, haridussüsteemi tugevdamisega, ametialase koolituse ja ümberõppega, sotsiaalamajandusega jms. Kõnealuse investeerimiskava rahastamiseks, mis ei lähe arvesse eelarvepuudujäägi arvestamisel, võiks kasutada ka finantstehingute maksustamisest saadavat tulu.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

⁽²⁷⁾ Arvamus ECO/357 „Majandus- ja rahaliidu väljakujundamine – Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ettepanekud ELi järgmiseks õigusloomeperioodiks”, raportöörid Joost van Iersel ja Carmelo Cedrone, vastu võetud 9. juulil 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee aramus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega hõlbustatakse piiriülest teabevahetust liiklusohutusega seotud liiklusõuete rikkumise kohta”

COM(2014) 476 final – 2014/0218 (COD)

(2015/C 012/18)

29. juulil 2014 otsustas nõukogu vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 2 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega hõlbustatakse piiriülest teabevahetust liiklusohutusega seotud liiklusõuete rikkumise kohta”

COM(2014) 476 final – 2014/0218 (COD).

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ning ei soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse. Poolt hääletas 172, vastu hääletas 1 ja erapooletuks jäi 2.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta määrust (EL) nr 1343/2011 teatavate kalapüüki käsitlevate sätete kohta Vahemere üldise kalanduskomisjoni (GFCM) lepinguga hõlmatud piirkonnas”

COM(2014) 457 final – 2014/0213 COD

(2015/C 012/19)

17. juulil 2014 otsustas Euroopa Parlament ja 31. juulil 2014 otsustas nõukogu vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 43 lõikele 2 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta määrust (EL) nr 1343/2011 teatavate kalapüüki käsitlevate sätete kohta Vahemere üldise kalanduskomisjoni (GFCM) lepinguga hõlmatud piirkonnas

COM(2014) 457 final – 2014/0213 COD.

Kuna komitee nõustub ettepaneku sisuga ega soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse. Poolt hääletas 172 ja erapooletuks jäi 4.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president

Henri MALOSSE

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb väävlisalduse vähendamist teatavates vedelkütustes (kodifitseeritud tekst)”

COM(2014) 466 final – 2014/0216 COD

(2015/C 012/20)

8. septembril 2014 otsustas nõukogu vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 192 lõikele 1 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb väävlisalduse vähendamist teatavates vedelkütustes (kodifitseeritud tekst)

COM(2014) 466 final-2014/0216 COD.

Kuna komitee nõustub täielikult ettepaneku sisuga ega soovi teha selle kohta ühtegi märkust, otsustas komitee täiskogu 502. istungjärgul 15.–16. oktoobril 2014 (15. oktoobri istungil) esitada kõnealuse ettepaneku kohta pooldava arvamuse. Poolt hääletas 150, vastu hääletas 1 ja erapooletuks jäi 2.

Brüssel, 15. oktoober 2014.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Henri MALOSSE

ISSN 1977-0898 (elektroniline väljaanne)
ISSN 1725-5171 (paberväljaanne)

Euroopa Liidu Väljaannete Talitus
2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

ET